

STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY

NO. 10210

GEZAMLTE SHRIFTN

Abraham Reisen

THE MAX PALEVSKY
YIDDISH LITERATURE COLLECTION

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified.

If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

אברהם רייזען

געזאמלמע שריפטן

פארלאג „פרייהייט“

ניו יארק, 1928

Copyright, 1928
by the
FREIHEIT PUBLISHING ASS'N, Inc.

צווישען גרענעצען

ערצעהלונגען

ערשטע אבטיילונג

דער איינגעפונדעוועטער

באָריס זאַלקינד האָט געהאַט אַ נייגונג אַיינצופונדעווען זיך אין לעבען. נאָך זייענדיג אַ אינגעל, — ווען מען האָט איהם געדויען בערלי, — האָט זיך שוין געמערקט אין איהם די דאָזיגע נייגונג אין דעם, וואָס ער פלעגט אונטער די פיסלעך פון זיין בעט, וועלכע האָט זיך געפונען אין זיין אַרימען פאָטער'ס הויז, אונטער-לענען ציגעל, כדי דאָס בעט זאָל זיך ניט שאַקלען... די שטיוועל זיינע האָבען שטענדיג געמוזט האָבען גאַנצע זוילען, און ווי נאָר עס האָט זיך אַן אַבעצאָס אָפגעקרימט, האָט ער געפיהלט, ווי די ערד איז ניט זיינע און ער קען אויף איהר קיין תקומה ניט האָבען, און ער פלעגט פון די אָפגעשפאָרטע אַז אָנגעזאַמעלטע פון די חנוכה און פורים-געלדער, זיינע שטיוועל לאָזען גלייך פאַרריכטען אויף זיין אייגענעם חשבון... דאָס אַלטע היטעל, וואָס איהם פלעגט שטענדיג אינגעלוייז אויסקומען צו טראָגען, האָט איהם ניט געאַרט. דער עיקר איז ביי איהם געווען דער פונדאַמענט אויף דער ערד — די שטיוועל... דאָס היטעל איז שוין אַ סך העכער פון דער ערד, דאָס האָט שוין מעהר שייכות צום הימעל — און דער הימעל איז איהם ניט אָנגעגאַנגען...
אַז ער איז אַלט געוואָרען זעכצעהן יאָהר, האָט ער דערפיהלט, אַז דער היימישער באָדען איז צו ווייך... די אַרימע געסלעך זיינען נישט ברוקירט, ווי נאָר אַ רעגען ווערט אַ בלאָטע און די זינקסט אין אין איהר מיט די בעסטע זוילען... וואָס אנבאָ-טרעפט געלט-פאַרדיענען, איז אין דער היים געוויס אונמעגליך.

זיין טאטע איז שוין א איד איבער פופציג און הענגט נאך אלץ אין לופטען. פרעגט זיין טאטען פון וואָס ער לעבט, וועט דער טאטע, דוקא א בארעדטער איד, ניט וויסען וואָס צו ענטפערען. זיין טאטע איז גאָר ניט איינגעפונדעוועט. ער, בערלי, איז שוין מעהר פארדיענער פאר'ן טאטען. צו פערצעהן יאָהר האָט ער זיך שוין אויסגעלערענט לעזען און שרייבען רוסיש און האָט נאָכדעם געגעבען אין שטערטעל אוראָקען, אויף אזא'ן אופן אָנגעזאמלעט א ביסעל געלט אויף הוצאות, צו פאָהרען אין דער גובערניע אַרײַן און ערשט דאָרטען אָנהויבען לערנען זיך אַלײַן און לערנען אַנדערע.

געקומען אין דער גובערניע אַרײַן מיט די שטעדטעלשע בעל-העגלות איז ער אַפילו ניט אַרײַנגעגאַנגען אין דער אַכסניא, וואו דער בעל-עגלה האָט איהם פאַרפיהרט. ער האָט זון אַן אַכסניה ניט געהאַלטען — „מען דאַרף זיך גלייך אײַנפונדעווען מיט אַ דירה“, האָט ער געזאָגט צום בעל-עגלה, נאָכדעם ווי ער האָט איהם באַצאָהלט דאָס פערטעלע פאַר דער רײַזע.

ער האָט גענומען דאָס קעסטעל אונטער'ן אָרעם און אוועק-געמאַרשירט ווי אײַנער, וואָס קען שוין גוט די שטאָרט און ווייסט איהרע אַלערליי באהעלטענישען. ער האָט דורכגעמאַרשירט אַ לאַנגע גאַס, זיך פאַרדרעהט נאָכדעם ערניץ אין אַ זײַטיג געסעל, געזוכט טירען מיט מזוזות און מיט צעטלעך, וואו עס פאַרדינגט זיך אַ קאַמער ...

ער האָט ענדליך געפונען דאָס, וואָס ער האָט געזוכט. אין אַ פענסטער פון אַ קעלער איז געווען אָנגעקלעפט אַ צעטעל אויף רוסיש: „עס גיט זיך אוועק אַ פלאַץ פאַר אַ ייִן מענשען — פאַר צוויי רובעל אַ חודש ...“ באַרײַם האָט זיך גלייך אַראָפּגעלאָזען אונטען אויף די טרעפּ פון וועלכע די פאַרענטשען האָבען זיך געלאָקעלט. ער האָט אַ טראַכט געטאַן, אַז שפּעטער וועט ער פאַר-שלאָגען די פאַרענטשען צו פאַרפעסטיגען ... ער האָט געעפענט די טיר. עס איז איהם אנטקעגען געגאַנגען אַן אַלטער איד, אָבער נאָך גענוג פעסט.

— איהר פארדינגט א צימער ? ...

דער אלטער האָט אַ שמיכעל געמאָן :

— וואָס דאַרפט איהר אַ צימער, די גאַנצע שטוב איז איי-
ערע. איך און די אלטע, זי איז אַ גאַנצען מאָג אין גאַס, אַ הענר-
לערין. נאָר איהר ווילט דוקא אַ צימער ... מהיכא תיתי ...

און דער אלטער האָט איהם אַריינגעפיהרט אין אַ זייטיג
קליין צימערל, וואו עס איז געשטאַנען אַ בעט, פאַרבעט מיט
אַ סך קישענס, פערענעס און קאַלדרעס.

באָרים האָט גלייך אַ פּרוב געמאָן, צי דאָס בעט שאַקעלט זיך
ניט. עס האָט זיך גראָד געשאַקעלט. האָט ער פאַרנעשלאָגען
אונטערצולעגען עפעס אונטער די פיסלעך ...

— יא ... יא ... מיר וועלען אונטערלעגען ! — האָט דער

אלטער צוגעזאָגט ...

נאָכדעם האָט באָרים אַ פּרוב געמאָן דאָס טישעל, וואָס איז
געשטאַנען נעבען דער וואַנט. דאָס טישעל איז שוין דוקא גע-
שטאַנען פעסט. דאָס זעלבע דער איינציגער מאבורעט. באָרים
האָט אַראָפּגעדרונגען אַ האַלבען רובעל און האָט אַוועקגעשטעלט דאָס
קעסטעל אונטער'ן בעט.

די דירה האָט זיך אַרויסגעוויזען מיט אַלע מעלות. שטיל און
רוהיג. דאָ וועט ער זיך קענען פאַרבערייטען צום עקזאַמען. ער
וועט קויפען אַ מאַשינקע צו קאָכען טהעע ... אָהן אַ מאַשינקע
איז מען ניט איינגעפונדעוועט. אַ מאַשינקע מיט אַן אַכטעלע טהעע
אין אַ פונט צוקער, לעבט ער אָפּ אַ זמן ... וועט גאָט העלפען,
וועט ער קויפען אַמאָל אַ הערינג, אַ שטיקעל טרוקענע קאַלבאַסע ...

נאָכדעם ווי די מאַשינקע מיט דער טהעע און צוקער און
אַ לעבעל ברויט איז געקויפט געוואָרען, האָט זיך באָרים געפיהלט
אויף אַ פעסטען באַדען. דערצו איז געגאַנגען צו זוכער, קיין
נייע קליידער דאַרף ער ניט — די ווילען זענען פאַרריכט געוואָרען
נאָך אין דער היים. און ער האָט זיך געלאָזט זוכען אַן אויכוויסמען
לעהרער פאַר זיך, צו פאַרבערייטען זיך צום עקזאַמען, און אַ פאַר

שילער פאר געלט, ער זאל האבען א פונדאמענט צום ווייטערדיגען עקזיסטענץ...

דעם אומזיסטען לעהרער האָט ער געפונען גלייך אויפ'ן צוויי-טען טאָג. דאָס איז געווען אַ „פאַרשיקטער“ סטודענט מיט לאַנגע האָר און מיט אַ שמאַל, איינגעשרומפּען פּנים. דער דאָזיגער סטודענט האָט געלעבט דערפון, וואָס ער האָט געגעבען אומזיסטע לעקציעס אזוינע עקסטערנעס, ווי באַריס. באַריס האָט עס גער וואוסט, און ער האָט איהם דערפאַר נאָך דער לעקציע פאַרגעד שלאָגען צו טרינקען טהעע, אָבער דער סטודענט איז געווען צו שטאַלץ אַנצונעמען פון אַן אַרימען שילער אַ וועלכען עס איז שוין מעגלעך צו זיין בלויז אַ גלעזעל טהעע... און צייטענווייז פלעגט זיך באַריס'ן דאַכטען, אַז דער דאָזיגער סטודענט וועט אַנידערפאַלען ביי איהם אין צימער. פלעגט ער זיך איינ'עקשנ'ען:

— טרינקט דאָך אַ גלעזעל טהעע. איך האָב אויך ברויט מיט פּוטער... דער סטודענט איז אָבער געווען אַן עקשן. ניט אומזיסט האָט מען איהם פאַרשיקט אויף גאַנצע דריי יאָהר פון ערגעץ ווייטען און טיעפען רוסלאַנד.

אַ ביסעל שפעטער, האָט באַריס געקראָגען עטליכע שילער פאַר זיך און פאַרדיענט שוין ביי אַ צעהן רובעל אַ חודש... האָט ער זיך שוין געפיהלט אינגאַנצען איינגעפונדעוועט...

אזוי האָט ער זיך עקזאַמינירט יעדען יאָהר און אויסגעהאַלטען דעם עקזאַמען. צו צוואַנציג יאָהר איז ער שוין געווען אַ קאַנדידאַט דאַט אַלס סטודענט אין אַן אַוניווערזיטעט...

ער האָט שוין אין דער צייט געהאַט אָפּגעשפּאַרט ביי אַ פאַר הונדערט רובעל מזומן געלט. אויסער אַ טהעע-מאַשינקע פון נייד עסטער סיסטעם און דריי פאַר שיד, מיט צוויי ווינטערדיגע און איין זומערדיגען מאַנטעל.

ער איז שוין געווען איינגעפונדעוועט ווי געהעריג איז... עס האָט איהם נאָר געפעהלט אַן אַוניווערזיטעט. אָבער באַריס האָט לאַנג ניט פאַרלאָרען קיין צייט אויף צו געפינען איהם. ער האָט געוואוסט פון אַ סך אַוניווערסיטעטען. חשק האָט

ער געהאט צו דער מאַסקווער, אָבער זיין אינסטינקט פון זעלבסט-
 ערהאַלטונג האָט איהם פאַרגעזאָגט, אַז מאַסקווע איז ניט פאַר זיין
 שטאַנד. ער האָט געוואָרפֿען אַן אויג אויף מאַמסק... האָט ער
 ניט געוואָלט פאַרשלאָגען דעם קאַפּ אזוי ווייט, האָט ער ענדליך
 באַשלאָסען — וואַרשוי... אין וואַרשוי וועט ער זיך איינפונד-
 דעווען, קריגען לעקציעס און וועט דאָרטען קענען וואוינען און
 אויסשטודירען. אַ קלייניגקייט — אזא שטאָדט! ...

זיין האַפנונג האָט איהם ניט אָפגענאַרט. אין וואַרשאווער
 מעדיצינישען פּאַקולטעט האָט ער געפונען נאָך אַ וואַקאַנסיע.
 אויף דער פּערטער וואַך איז ער שוין געגאַנגען אָנגעמאָן אין דער
 סטודענטישער אוניפּאַרם און האָט אויסגעזעהן ווי אַ גענעראַל...
 אָבער זיין אַרט לעבען האָט ער אַלץ ניט געענדערט... טהעע
 פּלעגט ער נאָך אַלץ מאַכען ביי זיך אין דער היים, דאָסזעלבע
 מיט'ן עסען. זעלטען פּלעגט ער זיך אַריינכאַפּען אין אַ ביליגען
 קריסטליכען רעסטאָראַן און עסען אַ טעלער זופּ מיט אַ קאָטלעט.
 זייענדיג אויפ'ן דריטען קורס, האָט ער שוין באַזוכט די
 אַרימע שפּיטעלער און האָט שוין געהאַט אַ ידיעה, וואָס עס קומט
 פאַר אינוועניג ביים מענשען. ער האָט זיך שוין אויך באַקענט
 מיט אַ היבש ביסעל מתים... אין זיין צימער האָט ער שוין,
 אויסער דער טהעע-מאַשינקע, פאַרמאַגט אַ סקעלעטען-קאַפּ, וואָס
 איז געשטאַען ניט ווייט טאַקע פון דער מאַשינקע... ער האָט
 זיך שוין געפּיהלט ניט'קשה'דיג איינגעפונדעוועט...

אין דערזעלבער צייט האָט ער זיך באַקענט מיט אַן אַרימער
 קורסיסטקע. זי פּלעגט מאַנכעס מאַל קומען צו איהם, ער זאָל
 איהר העלפּען מאַכען די לעקציעס...

ער האָט זיך ניט געקענט אָפגעבען קיין רעכנונג, צי האָט
 ער זי ליעב, צי ניט... אָבער אזוי ווי אַ מאַשינקע און אַ סקע-
 לעטען-קאַפּ האָט ער שוין אין צימער פאַרמאַגט, האָט זיך איהם
 גענומען דאַכטען, אַז ווען ער וואָלט שוין אויך חתונה האָבען,
 וואָלט ער גאָר אינגאַנצען שוין געווען איינגעפונדעוועט...

די קורסיסטקע פון איהר זייט האָט געמאָן אַלץ, וואָס עס איז געווען אין איהר מעגליכקייט צו געווינען באַריס'ן אויף איהר זייט. ערשטענס פלעגט זי זיך זעהר פלייסיג לערנען, צו ווייזען איהם איהרע פעהיגקייטען, צווייטענס האָט זי איהם פון צייט צו צייט אָפגעקאכט אויף זיין מאַשינקע אַ מיטאָג און באַריס'ן האָט ער זעהר געשמעקט. דריטענס האָט זי איהם שוין ניט איינמאָל גענומען פאַר דער האַנט, איהם געקוקט אין די אויגען און געפרעגט: — פיהלט איהר ניט אַמאָל שטאַרק דעם אומעט פון לעבען? די דאָזיגע פראַגע האָט געקלונגען אין באַריס'עס אויערען נאַאיוו. אָבער, אַז בערטע, ווי די קורסיסטקע האָט געהייסען, האָט איהם מיט דער דאָזיגער פראַגע כמעט ווי פאַרפאַלגט, האָט ער איינמאָל געענטפערט:

— נו, געוויס... אַ מענש פיהלט זיך אַמאָל אומעטיג. פיר זיאָלאָגיש אפילו גענומען, איז עס מעגליך... אַמאָל קומט עס גאָר פון מאַגען... איהר פאַרשטעהט? ...

— אַך, איהר רעדט צו וויסענשאַפטליך... אומעט איז אַ נייסטיגער צושטאַנד... אַ מענשען אַליין איז אומעטיג... — ווען דען זענען מיר אַליין? ... — האָט באַריס נאַאיוו געפרעגט. — אָדער אין אוניווערסיטעט, אָדער אויף לעקציעס, אָדער מיט אייך... —

— יא... אָבער איך געה דאָך אוועק... — האָט זיך בערטע גע'ה'רעלט...

— נו געוויס... איהר מוזט דאָך אוועקגעהן... כייכייכי, — איהר קענט דאָך דאָ ניט נעכטיגען... אָבער גלייך נאָכ'ן דאָזיגען ווייז, וואָס ער האָט, איבריגענס, כמעט דאָס ערשטע מאָל אין זיין לעבען געזאָגט, איז ער געוואָרען שטרענג ערנסט. איז אויפגעשטאַנען פון אַרט, זיך דורכגעגאַנגען איבער'ן צימער און געווישט דעם שווייס פון זיין שטערן... אין קאָפּ האָט איהם געשמורעמט. איהם איז גאָר ביז אַהער ניט איינגעפאלען, אַז אָהן אַ פרוי איז מען ניט איינגעפונדעוועט ווי געהעריג... סיי מאַראַליש, סיי מאַטעריעל... געוויס... דאָס

איז א אידעע... חתונה האָבען טאקע באלד און נאָכדעם, ווי די ענדיגסט דאָקטאָר קענסטו גלייך עפענען א קאָבינעט, זיך איינ-פונדעווען און ניט דארפֿען זיך פארדרעהען דעם קאָפּ אַרומזוכען אַ כלה...

ער האָט בערטאָלן באַטראַכט... צי איז זי שעהן צי ניט? ער האָט עס ניט געקאָנט וויסען... אָבער ער האָט דערפיהלט אין איהר עפעס זיס ווייבליכעס, מוטערליכעס און קינדישעס צו-זאמען... אין זיין האַרצען האָט זיך עפעס באוועגט, געריהרט; פאַרשלאָפענע, פאַרפרוירענע געפיהלען זענען וואַכענדיג געוואָרען, אָפּגעגאַנגען און האָבען זיך צושטורעמט:

— בערטע! ווילט איהר, הייסט עס, בלייבען מיט מיר אויף אייביג? ...

בערטע האָט, אנשטאָט אן ענטפער, איהם אַרומגענומען, אַ קוש געמאָן אין די ליפֿען.

ער האָט זי געקושט צוריק אין קאָפּ, אין די אויגען און נאָכדעם ערשט אין די ליפֿען. עס האָט געקלונגען, ווי מיט אַ סיסמעס, מיט אַ סדר... ניט גלאַט אין דער וועלט אַריין געכאַפּט און געקושט...

בערטע, אַ פרייגעזאַנענע, האָט פאַרגעלעגט צו וואוינען צו-זאמען, ביז ער וועט ענדיגען דאָקטאָר. באַריס אָבער האָט פראַ-טעסטירט.

— ניין, בערטע, מיר וועלען חתונה האָבען געזעצליך, ניט אויפֿן ווינט. דאָס צוזאַמענלעבען איז ניט קיין קלייניגקייט, עס דאַרף זיין איינגעפונדעוועט אויף שטענדיג.

און אזוי האָט באַריס חתונה געהאַט. געבליבען איז ער וואוינען מיט בערטע'ן אין זעלבען צימער, אָבער אויף דעם מיר טעלסטען פינגער, סיי פון זיין האַנט און סיי פון איהר האַנט, זיינען געזעסען פעסט צו רינגלעך. דאָך האָט זי איהרען פון צייט צו צייט, מיט אַנשטרענגונג געקענט אויסמאָן, ער אָבער זיינעם — אונגעגליך. עס איז ווי איינגעוואַקסען אויף זיין פינגער. עס איז איהם אַריין ווי אין פלייש און אין בלוט...

— עם זיצט אזוי איינגעפונדעוועט! ... האָט ער זיך גע-
 ריהמט. און האָט פּאַרגעשלאָגען, אז איהר רינגעל זאָל זי ענגער
 מאַכען, צודריקען, זי קען איהם נאָך פאַרלירען.
 — קיינמאָל ניט! — האָט זי פאַרזיכערט ...

עס זענען אוועק אַ צעהנדליג יאָהר.
 באַרים זאָלקינד איז געוואָרען איינער פון די באַקאַנסטע דאָקט-
 טוירים, אין איינעם פון די ענג-באוואוינמע געגענדען אין וואַרשאָ.
 ער האָט פאַרנומען אַ גרויסע וואוינונג; אין זיין אויפנאַהמס-
 צימער איז געשטאַנען אַ גרויסער שווערער שראַנק אָנגעפילט מיט
 דיקע ביכער, צווישען וועלכע עס האָבען שווערמוטיג און טריעב
 ארויסגעשטאַרט צוויי רייהען פון אַ גרויסער ענציקלאָפּעדיע ...
 ער אַליין האָט אויסגעזעהן רוהיג און זיכער. זיין טריט איז
 געווען פעסט און אַלע זיינע באוועגונגען האָבען אויסגעדריקט זיין
 זיכערהייט און באַדענהאַפטיגקייט. די פאַציענטען זיינע, שוואַכע
 און נישטיגע, זענען אָבער געווען שמענדיגע; זיין שמעל אין
 שפיטאַל איז אויך געווען אַ פעסטע, אַן איינגעפונדעוועטע ...
 וואו ער האָט זיין געדאַנק געוואָרפען, איז דער געדאַנק גע-
 קומען צוריק אַ זיכערער. דאָס איינציגע קינד, אַ מיידעלע, איז
 געזונט, גוט ענטוויקעלט און פּעהיג. בעיטע אַליין איז אַלץ דיר-
 זעלבע גוטע, ליבעליכע פרוי ... זי איז דאַכט זיך גאָר ניט עלטער
 געוואָרען ...

ער שמעלט זיך אמאָל, אין אַ פרייער צייט, קעגען שפיגעל
 אין אויפנאַהמס-צימער און באַטראַכט זיך. ער האָט געקראָגען
 אַ פּולען, רונדען פנים, און אינגאַנצען איז ער דיק ... אַ ביסעל
 צו דיק! אָבער עס שאַרט ניט ... ער קען זיין אָרגאַניזם: —
 עס איז גוט איינגעפונדעוועט ...

איצט מען ער אָנהויבען זיך ערלויבען אַ ביסעל פאַרענגיגען ...
 עננוג געהאַרעוועט ... ער איז שוין אויף אַ פעסטען באַדען און
 ברויך שוין קיין מורא פאַר'ן לעבען ניט האָבען ...
 און אָט האָט ער זיך דערמאָנט, אז ער האָט באַקומען אַן

איינלאדונג אויף א באל. ער האָט אַרויסגענומען די איינלאַדונג,
איבערגעלעזען, זיך איבערצייגט, אז דער באל איז א געהויבענער,
לויט זיין שטאַנד, און באשלאָסען צו געהן ...

ער איז אַריין צו בערטע'ן אין צימער.

— בערטע, ווייסט וואָס איך וואָלט פאַרנעשלאָגען? — האָט

ער זיך צו איהר געווענדט מיט א שמייכעל.

— צום ביישפּיעל? — האָט בערטע ניט געקענט טרעפּען,

און געטראַכט, אז ער מיינט אַרדאי עפעס וועגען אַ הויזיגען מעכעל

איבערשטעלען, ווי זיין שטייגער איז.

— מיר זאָלען געהן אויף אַ באל ... אַ רייכער באל ...

בערטע האָט זיך ווי פאַרשעמט.

— מיין גאָט! אַ באל! איך בין כמעט קיינמאָל אויף אַ

באל ניט געווען ...

זי האָט אַ זיפּץ געטאָן און זיך שטיל באַקלאָגט:

— איך האָב ניט קיין רעכט קלייד אפילו ...

— וועל איך דיר באשטעלען ... די שעהנסטע קלייד!

באָריס האָט זיך, ניט נאָך זיין שטייגער, צופלאַמט:

— איך וועל דיר מאַכען אַזא קלייד און קויפען דיר אַזא

מאַנטעל, וואָס דיר האָט זיך עס קיינמאָל ניט גע'חלומ'ט ...

— איך וועל דיר זעהר דאַנקבאַר זיין — האָט זיך בערטע

גערויטעלט.

ערב באל האָט די שניידערין געבראַכט פאַר בערטע'ן דאָס

קלייד און דעם מאַנטעל.

בערטע איז מיט אַ קלאַפענדיגען האַרצען אַריין אין איהר

צימער, נאָך איהר די שניידערין, און דאָס אָנטאָן זיך האָט זיך

אָנגעהויבען ...

באָריס האָט מיט אונגעדולד געוואַרט אויף איהר אַרוויסקומען.

איהם האָט זיך געראַכט, אז אַרוויסקומען וועט ניט בערטע, נאָר

עפעס אַן אַנדערע, אַ נייע, אַ פּרעמדע, אַ ווייטע. זיין האַרץ האָט

זיך געשראַקען ...

ענדליך איז בערטע ארויס, נאך איהר מיט א שטראהלענדרען
פנים די שניידערין.

באָריס האָט צוטומעלט אויסגערופען:

— בערטע!

— וואָס איז דען? — האָט בערטע ניט פאַרשטאַנען זיין

אויסרוף...

— נאָר נישט... — איז ער שוין געקומען צו זיך... —

עפעס זעהסטו דאָך אויס, ווי א... ווי א... ווי א... —

ער האָט ניט געקענט געפינען דעם פאַסיגען פאַרגלייך...

— זאָגט, ווי א מיידעל פון אַכצעהן יאָהר... — האָט די

שניידערין איהם אַרויסגעהאַלפּען...

דערווייל איז אַריינגעלאָפּען מיט דער דיענסט דאָס פינף-

יעהריגע קינד.

דאָס קינד האָט באַטראַכט די מוטער און ניט געקענט באַ-

גרייפּען, וואָס איז דאָ פאַרגעקומען — עפעס יאָ די מאַמע און

ניט די מאַמע. ענדליך האָט זי דערקענט אויף זיכער: די מאַמע!

און זי איז צוגעפאַלען צו איהר קלייד.

— פאַרזוכטיג! — האָט זיך באָריס געבייזערט. — וועסט

צוקנייטשען...

צום באַל איז דר. באָריס זאַלקינד געפאַהרען אין א „דראָזש"

קע", נעבען זיין רעכטער האַנט איז געזעסען בערטע. ער האָט

פון צייט צו צייט געוואָרפען אויף איהר כּגנבה אַ בליק, געוואָלט

איהר עפעס זאָגען און ניט געקענט... ענדליך האָט ער אַרויס-

געשטאַמעלט:

— ווייסט, בערטע, ביזט אַ שעחנע... איך האָב נאָר ניט

געוואוסט...

און דאָס האַרץ האָט זיך איהם אַ וואָרף געמאַן...

בערטע האָט זיך געפיהלט אונבאַקוועם. זיכער איז זי אַ

שעחנע... זי האָט אין שפּיגעל זיך ניט דערקענט... וואָס זיזע

איז דאָס גליק? און אפשר, ווער ווייסט — אויף אַ באַל...

נייע מענשען ... — אך, ווען זי וואלט געקענט טאנצען ... א
ביסעל געדענקט זי ... א וואלצער וועט זי נאך מרעפען ...

* * *

דער זאל, וואו דער באל איז פארגעקומען, איינער פון די
רייכסטע אין שטאָרט, איז געווען פארגאסען מיט ליכט און פרייר.
די יונגע פארלעך האָבען פארנומען זיין גלענצענדיגען מיט, ביי
די זייטען זענען געזעסען די, וואָס האָבען גאָר ניט געטאָנצט, אָדער
די, וואָס האָבען זיך איינגעמירט, און די העררען האָבען דערווייל
געפלירטעוועט מיט זייערע דאָמען און די דאָמען האָבען קאָקעטיש
געשמייכעלט ...

אז באַריס זאלקינד מיט בערטע'ן זענען אַרײַן, נאָכדעם ווי זיי
האָבען אויסגעטאָן זייערע מאַנטלען ביים אַרײַנגאַנג, איז דער טאַנץ
געווען צו ענד ... די פאַרלעך האָבען זיך צושאַטען איבער'ן גרוי-
סען זאל און פיעל האָבען זיך געלאָזען צום בופעט, וואָס איז גע-
לענען, ווי אַ באַזונדער מלוכה, אָן אַ זײַט ... דר. זאַלקינד האָט
זיך באַגריסט מיט אַ פאַר באַקאַנטע דאָקטוירים און מאַנכע פון
זיי פאַרגעשטעלט זיין פרוי ...

און ער האָט געמערקט, ווי די אינגערע פון זיי נעהמען ניט
אוועק די אויגען פון איהר.

און איינער אַ הויכער, שלאַנקער יונגערמאַן, וואָס האָט ניט
לאַנג געענדיגט דאָקטאָר, האָט מיט אַ ליבען שמייכעל אויף די
ליפען זי געפרעגט:

— איהר טאַנצט, מאַדאַם ?

בערטע האָט אויסגעשטאַמעלט אַ פאַרשעמטע:

— עטוואָס ...

— איז גענוג ... האָט דער יונגער עלעגאַנטער דאָקטאָר

זיך אָנגעכאַפט ... אויב איהר קענט ניט, וועל איך אייך פיהרען ...
זאַלקינד האָט פאַרביסען מיט די ליפען און ניט געוואוסט
ווי אזוי צו האַנדלען. ער האָט געוואָרפען אַ בליק צו בערטע'ן,
ווי איינער זאָגט: צו וואָס טאַנצען ?

אַבער באלד איז געגעבען געוואָרען אַ סיגנאַל צו אַ צווייטען

טאנץ... דער יונגער דאָקטאָר האָט אַ כאַפּ געטאָן בערמע'ן און זיך מיט איהר אַוועקגעלאָזט איבער'ן זאַל.

באָריס האָט זיי נאָכגעפּאָלגט מיט די אויגען, ביז זי איז אינגאנצען פאַרשוואונדען אין שטראָם פון די טאַנצענדיע פּאַרלעך... ער האָט זיך געלאָזט צום בופעט, געוואָלט נעהמען אַ גלאָז וויין, אָבער זיך באַרעכענט, אַז דאָס וועט איהם שאדען צום גע-זונט, האָט ער באַשטעלט אַ גלאָז לעמאָנאַד. ער האָט אויסגע-טרונקען אַ העלפּט, אַוועקגעשטעלט צוריק אויפ'ן בופעט און איז אַוועק זוכען זי... .

דער טאַנץ איז שוין געווען צו ענד... די פּאַרלעך האַבען וויעדער אַרומגעשפּאַצירט אין פאַרשיעדענע ווינקלען. מאַנכע האַבען איהם געשטיסען און ניט דורכגעלאָזט... .

ער האָט זיך ענדליך דערשלאָגען צו אַ ווינקעל. האַרט איינע נעבען די אַנדערע איז געזעסען דער יונגער דאָקטאָר מיט זיין ווייב... ער האָט איהר געגלעט די האַנט און איהר געקוקט, ווי אַ פּאַרליעבטער, אין די אויגען אַרײַן... .

„אָט אַזוי הויבט זיך עס אָן“... האָט איהם דורכגעבליצט אין קאָפּ. ער ווייס... ער ווייס... דער גאַנצער פּונדאַמענט וואָס ער האָט געלעגט, איינצופונדעווען זיך — פּאַלט איין... — בערמע! — האָט ער אַ רוף געטאָן... .

ער האָט דערפיהלט, ווי זי האָט זיך דערשראָקען... זי האָט זיך ענטשולדיגט פאַר'ן יונגען דאָקטאָר, זיך אויפגעשטעלט און צוגעגאַנגען צו באָריס'ן:

— וואָס שלעפּסטו מיך, עס איז ניט שעהן? — האָט זי איהם גע'מוסר'ט... .

— ניט שעהן? ... — האָט באָריס געברומט אין דער שטיל... איך ווייס ניט וואָס עס איז מיאוס'ער... רופען דאָס ווייב, צי זיצען מיט אַ פרעמדען, אַן אַרימען, נאָר-וואָס „געענ-דיגטען“ סטודענט אין אַ ווינקעלע... .

דערווייל האָט דער אַרקעסטער ווידער גענומען שפיעלען אַ וואַלצער.

דער יונגער דאָקטאָר האָט שוין באנוצט זיין רעכט אויף זיין
 דאָמע, ער האָט זיך געווענדט צו באָריס'ן מיט אַ שמייכל:
 — איהר וועט מיר ענטשולדיגען ...
 און ער האָט זיך ווידער אוועקגעטראָגען מיט בערטע'ן און
 זיך אויסגעמישט מיט די איבעריגע פּאַרלעך און בערטע איז ווידער
 פאַרשוואונדען פון זאַלקינד'ס אויגען.
 זאַלקינד האָט זיך געלאָזט צום בופעט.
 — אַ גלאָז וויין!
 דער מאַן פון בופעט האָט איהם גלייכנילטיג דערלאָנגט.
 ער האָט אויסגעטרונקען מיט איין אָטעם ...
 דער קאַפּ האָט זיך איהם גלייך פאַרדערהט, און די קנייה
 האָבען זיך איהם אָנגעהויבען צו בויען ... מיט וואַקעלדיגע טריט
 האָט ער זיך געלאָזט איבער דעם זאַל ...
 און ער האָט דערפיהלט ווי נישטיג עס איז געווען זיין גאַנצע
 מיה, וואָס ער האָט אוועקגעלעגט, איינצופונדעווען זיך אין לע-
 בען ... אזוינע קלייניגקייטען: אַ באַל, אַ ניי קלייד, אַ יונגער
 שלאַנקער דאָקטעריל, און אַלץ פאַלט איין, פאַלט איין ...

די באשערטע

דער ערשטער שידוך, וואָס מען האָט יעקב'ן פאַרגעשלאָגען אין אַ דערבייאַיג שטערטעל, איז געווען אַ גאַנץ ניש'קשה'דיגער. די כלה איז געווען אַ יונגע און אַ חנ'עוודיגע, געזעהלט האָט מען נדן ביז טויזענד רובעל און מתנות פון אַ טלית ביז אַ גאַלדענעם זייגעריל מיט אַ קייט, — אָבער אזוי ווי ביים ערשטען שידוך-רעדען איז יעקב אַלט געווען ניט מעהר ווי 20 יאָהר און דערצו אַ בן-יחיד, האָבען זיך טאַטע און מאַמע ניט געאיילט און מען איז זיך צופאַהרען מיט גאָרניט. דער תירוץ איז געווען, אז דער מחותן געפעלט זיי ניט, ניט אזא מחותן האָט דעם התנ'ם מוטער זיך פאַרגעשטעלט. און פאַהרענדיג צוריק פון דעם „זעהן זיך“ האָט זי גע'חוזק'ט:

— געזעהן אַ ביסעל אַ מחותן, וואָס זעהט אויס אַליין ווי אַ יונגער מאַן אַ יאָהר נאָך דער חתונה. דאָס הייסט, דער מחותן איז צו יונג געווען און יעקב'ס מוטער, וואָס איז שוין געווען אין די עלטערע יאָהרען, האָט געוואָלט האָבען אַ מחותן, וואָס זאָל טאַקע אויסזעהן ווי אַ מחותן, עס זאָל זיין מיט וועמען צו ריידען. — איך האָב לייעב אַ מחותן — האָט זי ערקלערט איהרע אנשוואונגען — זאָל האָבען אַ פנים ווי אַ מחותן... און יעקב'ס טאַטע האָט איהר נאָכגעגעבען. ער האָט איהר געמוזט נאָכגעגעבן, ווייל אַריינפאַלען אין איהר מויל איז פאַר איהם געווען ניט פון די אנגענעהמע זאַכען. דער טאַטע איז דוקא

געווען ניט קיין אויסקלייבער, אבי מען זאל נאָר צעהלען דאָס געלט ...

יעקב'ן אליין האָט ניט געארט. פארקעהרט, ער איז נאָך צופריערען געווען, וואָס ער איז דערווייל קיין חתן ניט געוואָרען. עס איז נאָר דאָ עטליכע שדוכים וואָס מען האָט איהם פאָרגע-שלאָגען און ער איז טשיקאווע צו זעהן זיך אויך מיט יענע כלות און מחותנים און אין איינוועגס, אָנקוקענדיג כלות, וועט ער שוין אָנועהן אַ וועלט מיט שטערטלעך ... די צווייטע כלה, וואָס מען רעדט איהם, וואוינט אין אַן אנדער שטערטעל, און לויט מען דערצעהלט, איז דאָס זעהר אַ שעהן שטערטעל, דאָרטען איז דער בית-מדרש אַ געמויערטער און איין גאָס איז דאָרטען געברו-קירט ... אזוינס האָט ער נאָך ניט געזעהן. ווידער רעדט מען איהם צווישען די אנדערע שדוכים אויך פון סלוצק ... סלוצק זאָגט מען איז אַ כרך ... עס איז בלויז אַ שאָד וואָס דאָרט ניט מען נאָר פינף הונדערט רובעל נין ... ביי איהם וואָלט מען גע-פועל'ט וועניגער געלט, אבי ער זאל אָנועהן סלוצק. אָבער די עלטערען וועלען צוליעב דער נסיעה קיין סלוצק ניט אַראָפּלאָזען קיין פינף הונדערט רובעל, און אין אמת'ן זענען זיי דאָך גערעכט, ווי אזוי קען מען דאָס האָבען אַ האַרץ צוליעב דעם יצירהרע אָנצוקוקען אַ נייע שטאָרט פארלירען פון קעשענע אזא נואַלדיגע סומע.

אָבער אויך פון דעם שידוך, וואָס ער איז געפאָהרען אין דער שטערטעל מיט'ן געמויערטען בית-מדרש און די געברוקירטע גאָס, איז אויך גאָרניט געוואָרען דער געמויערטער בית-מדרש איז איהם טאָקי געפעלען געוואָרען, אין זייער שטערטעל איז אזא ניטאָ, אויך די געברוקירטע גאָס האָט אויף איהם געמאכט אַ זעהר גוטען איינדרוק, אָבער די כלה איז געווען עלטער פאר איהם מיט אַ יאָהר צעהן און ער האָט מורא געהאט, אַז חברים אין דער היים וועלען פון איהם לאַכען. אויך טאטע און מאמע האָבען געפונען פעהלערען אין דעם יחוס און אפילו די געברוקירטע גאָס איז ניט געפעלען געוואָרען, איבערהויפּט דער מאמען.

— געהערט א ביסעל! ... — האָט זי זיך גע'רונג'ט צוריקפּאָהר
רענדיג — איך האָב אויף די שטיינער די גאַנצע פּיס צודרעהט —
א בעלנות פון מענשען, מען זאָל נעהמען אָנזעצען א גאס מיט
שפיציגע שטיינער ...

און אזוי האָט זיך יעקב צוזאַמען מיט זיינע על-
טערען אַרומגעדריעהט פון שטעדטעל צו שטעדטעל אין א
משך פון פינף יאָהר אָנצוקוקען כלות. אין מאַנכע שטעדטלעך
האָט ער פאַרבראַכט צו פאַר טעג און האָט שוין געקענט
אַלע גאַסען, וואָס די דאָזיגע שטעדטלעך האָבען פאַרמאַנט.
מאַנכע גאַסען האָבען זיך ביי איהם פאַרפלאַנטערט און האָבען
אויסגעזעהן, ווי די גאַסען פון אַנדערע שטעדטלעך, וואָס ער האָט
באזוכט, און איז ענדליך ווי צוטומעלט געוואָרען, און אז מען איז
איהם געקומען פאַרשלאָגען א נייעם שידוך אין א שטעדטעל,
פלעגט ער פאַרקנייטשען דעם שטערען און זיך וועלען דערמאַנען
צי איז ער שוין דאָרטען ניט געווען.

— וואו זאָנט איהר איז דאָס? — פלעגט ער פּרעגען דעם
שדכן אָדער שרכנ'טע.

— אין באַראַנאָווקע ... אכט מייל פון דאַנען ...

— באַראַנאָווקע ... באַראַנאָווקע ... — פלעגט ער אָנהוי-
בען שטאַמלען און דער נאָמען איז איהם געווען ווי יאָ און ניט
באקאַנט.

— מאַמע, אין באַראַנאָווקע זענען מיר שוין געווען? ... —
ווענדט ער זיך נאָך הילף צו דער מאַמען.

— אין באַראַנאָווקע דאַכט זיך נאָך ניט — ענטפערט זי
אין ספק און מאַכט איהם פאַרוואורף, וואָס ער אליין, א בחור
אָהן דאַנות, זאָל דאָס ניט גערענקען.

און דער טאַטע, א שטילער איד דוקא, אָבער ביי אזא פאַל
ווערט ער אויך ביז און ניט צו מיט רונזא פון זיין זייט:

— ביי לייטען א בחור פאַרשרייבט אויף א שטיקעל פאַפּיער
אַלע שטעדטלעך וואו מען איז שוין געווען און פאַרשפּאַרט צו

ברעכען דעם קאפ... וואָס איז, איך האָב דיך ניט געלערנט?
וועניג האָסטו געקאָסט?

און יעקב דערפיהלט זיך שולדיג. געוויס האָט ער שוין גע-
דארפט אָנהויבען פארשרייבען. אָט למשל איז מיט באַראַנאווקע
אַ קאָפּירדעהעניש: איז מען שוין דאָרט געווען, צי ניט געווען.
אָבער דאָס אומגליק איז ניט אזוי גרויס, ווען ער פּאָהרט אַ
צווייטען, צי אפילו אַ דריטען מאָל אין איין און דעמזעלבען שטער-
טעל. דער עיקר איז דאָך, נאָך אלע זאכען, ניט דאָס שטעדטעל
אַליין, נאָר די כלה און די מחותנים, און מען קען אין איין און
דעמזעלבען שטעדטעל פּאָהרען הונדערט מאָל אפילו אָנקוקען פּאָר-
שיערענע כלות.

ער האָט זיך ענדליך אזוי פארפלאַנטערט, אַז ניט נאָר די
שטעדטלעך האָט ער פּאָרגעסען, נאָר אויך די כלות. אַז מען איז
געקומען איהם ערדען אַ שידוך, האָט זיך איהם שוין גענומען
דאכטען, אַז דעם דאָזיגען שידוך האָט מען איהם שוין גערעדט.
ער האָט שוין די כלה געזעהן און עס איז ניט געפעלען געוואָרען.
און ער האָט ווידער גענומען רופען צו הילף די עלטערען:
— מאמע, איז דיר ניט באקאנט אַ מחותן מיט'ן נאָמען
אריה לייזער'ס?

— אריה לייזער'ס, — קנייטשט די מוטער דעם שטערן —
ווארט אַקאָרשט—אריה לייזער'ס, צי איז דאָס ניט אַמאָל דער
מיט דער פּאַרבּרענטער רויטער באַק...
— ניין, דער איד איז דאָך געווען אין „כאַסלעריטשע“, און
געהייסען האָט ער אריה גימפעל'ס און די כלה האָט זיך אַ ביסעל
זאַיקעוועט...
— יא, יא... דו ביזט גערעכט, מוין זוהן... אָבער אַריה

לייזער'ס איז מיר אויך באקאנט... מיר דאכט, אַז ער האָט גע-
באָטען אַכט הונדערט רובעל מיט אַ זילבערנעם זייגעריל...
— איז דאָס ניט דער, — כאַפט זיך יעקב, — ווייל דער
ניט ניט מעהר ווי זעקס הונדערט רובעל...
— איז וואָס איז די ראייה? — שלאָגט אָפּ דער פּאַטער מיט

ט גמרא ניגון. — עם קען טאקע זיין, אז עם איז דער זעלביגער און ער איז אַרימער געוואָרען, — עם איז דאָך אַ מעשה פון יאָהרען! ...

און אזוי האָט מען זיך געבראַכען די מוחות, צי האָט מען שוין דעם דאָזיגען שירוך „אַנגעקוקט“, צי ניט, און אום ניט צו ריזיקירען מיט אַן אומזיסטיגער נסיעה, האָט מען דעם שירוך פאַרוואָרפען און מען איז געפּאָהרען אַנקוקען אַ כלה אין אַנאַנדער שטערטעל.

דאָס דאָזיגע שטערטעל איז געווען, לויט דער מיינונג פון דער מאַמען, אַ שפּאַגעל נייע, לויט דער מיינונג פון טאַמען — אַ ספק, צי איז מען שוין דאָרטען יאָ געווען, צי ניט. און יעקב אַליין האָט פאַרצווייפעלט געמורמעלט:

— איך בין צוטומעלט ... איך קען מיך ניט דערמאָנען ... אַריינקומענדיג איז שטערטעל שוין פאַרנאַכט, האָט ער אין דער דונקעל־הייט ניט געקענט באשטימען, צי ער איז שוין דאָ אַמאָל געווען, צי ניט. דער קלויסטער, וועלכער האָט ווי אַפּשרעקענדיג גרויסגעשטאַרט פון אַלע הייזעלעך, איז איהם ווי געווען באקאַנט, אָבער פון קלויסטער אַליין איז קיין באווייז ניט. אַלע קלויסטערס האָבען כמעט איין פנים. נאָר אָט איז די פוהר אַריינגעפּאָהרען אין אַ גאָס מיט שפיציגע שטיינער. יעקב'ן האָט אָנגעכאַפט אַ שרעק: צי איז דאָס אַמאָל ניט יענע שטערטעל מיט'ן געמויער-טען בית-מדרש און די געברוקירטע גאַסען ... ער האָט אָבער זיין שרעק אין זיך באהאַלטען און גאָרניט געזאָגט פאַר די עלטערען, וועלכע זענען געווען איינגעוויקעלט אין זייערע קליידער און האָ-בען אויך איבערגעלעבט דיזעלכע שרעק ...

אז זיי זענען אַריינגעקומען צו די מחותנים אין שטוב, איז זיי אַנטקעגען אַרויס דער מחותן, און גלייך איז פון יעקב'ן און די עלטערען אַראָפּגעפאַלען ווי שטיינער פון האַרצען. עם איז געווען אַ שפּאַגעל נייער מחותן, וועלכען זיי האָבען קיינמאָל ניט געזעהן, דערפאַר זענען זיי זיכער געווען, אז אויך די כלה וועט

געוויס זיין א שפאָגען נייע, און אזוי ווי דער מחותן איז זיי גלייך פון דער ערשטער מינוט געפעלען געוואָרען, סיי לויט די בגדים און סיי לויט זיין אויסזעהן, האָבען זיי שטילערהייט באשלאָסען דעם דאָזיגען שידוך ניט אָפלאָזען:

— גענוג שוין אַרומצופאַהרען ווי ציגינער פון שטאָרט צו שטאָרט און זוכען אַ כלה!

נאָך מעהר האָט פאַרשטאַרקט זייער זיכערהייט, אַז דער דאָך זינער שידוך איז באַמט אַ נייער, וואָס אויך די מחותנת'טע האָט זיי אויסגעזעהן פרעמד, ווי מען זעהט אַ מענשען דאָס ערשטע מאָל.

— וויבאַלד אזוי, — האָט זיך יעקב'ס טאַטע מיט אַ שמיי-כעל אָנגערופען — זאָל מען שוין ווייזען די כלה.

די כלה, וועלכע האָט זיך אָנגעמאָן אין אַ זייטיגען חדר'ל, איז שוין געווען גרייט אַרויסצוגעהן. מען האָט נאָר געוואַרט, אַז די מחותנת'טע זאָל זיי אַריינפיהרען.

גלייך ווי זי איז אַריין האָט פריהער יעקב נאָכדעם די על-טערען זי באַטראַכט, און מיט שרעק זיך איבערגעקוקט...

די כלה איז זיי אַלעמען אזוי באַקאַנט...

אויך די כלה פון איהר זייט האָט זיי דערקענט און האָט זיך מיט שרעק אָפגערוקט אויף הינטער.

— איך האָב אייך שוין דאַכט זיך געזעהן — האָט דער חתן גענומען שטאַמלען...

— מיר דאַכט זיך אויך אזוי... — האָט זי צוריק גע-שטאַמעלט...

— אָבער דער מחותן איז דאָך אונז נאָר ניט באַקאַנט... — האָט די מוטער פון איהר זייט זיך גע'חדוש'ט...

— און איך קען אייך דוקא... — האָט דער מחותן ביטער געשמייכעלט... — מיט זיעבען יאָהר צוריק געדענקט איהר?...

— טאַטע! — האָט יעקב אויסגעשריען — איך דערמאָן מיך שוין — דאָס איז דאָך מיין ערשמע כלה!...

— די ערשמע כלה... די ערשמע כלה... — האָט די מור טער געשטאַמעלט... — יאָ, יאָ, איך דערקען זי טאַקע. אָבער

דער מחותן ... דער מחותן איז דאך גאר אנאנדערער. יענער איז דאך געווען א יונגעראנטשיק ... דער איז דאך א גרויער איד ...

— אז מען דארף אויסגעבען א טאכטער ווערט מען גרוי —
האָט דער מחותן ווידער געשמייכעלט ...

— אויב אזוי איז דאך ניט שייך — האָט דעם חתנ'ס פאָטער געריהרט וועהרענד געשטאמעלט ... — וויבאלד אז אזוי, איז דאך דאָס טאָקע א באַשערטע זאך ... דעמאָלט איז עפעס מיין אַלטער ניט געפעלען געוואָרען דער מחותן, א צו יונגעטשקער ... נו, איצטער זענט איהר מיט גאָט'ס הילף גרוי געוואָרען ...

און ווירקליך האָט דער מחותן מיט דער גרויער באַרד באַ-
קומען אין דעם התנ'ס מוטער'ס אויגען דעם זיבעטען חן און זי
האָט צוגעגעבען, אז די זאך איז א באַשערטע.

דער חתן אַליין, וועמענס קאָפּ עס האָט זיך געהויבען אַין דער
לופטען פון די פיעלע נעמען פון שטערטלעך, כלות און מחותנים,
איז מיט אַמאָל ווי באַפרייט געוואָרען פון א שווערען פּלאַנטער.
ער האָט זיינע אויגען אויסגעשמעלט אויף דער כלה און האָט
פריינדליך געשמייכעלט.

פאַר די זיבען יאָהר האָט זי זיך נעבאך שטאַרק געענדערט.
און זיין האַרץ איז פול געוואָרען מיט רחמים און גנאָד צו
איהר, און צו איהר טאטען, וואָס איז גרוי געוואָרען פאַר דער
צייט. ווער ווייס צי ניט צוליעב איהם? ...

ווי אזוי זי איז געוואָרען אַן אַקטריסע

1.

דאָס ערשטע מאָל האָט פייגע געזעהן טעאַטער, ווען זי איז אַלט געווען פּערצעהן יאָהר. דאָס איז געווען אַ וואַנדערענדע רור-שישע טרופּע, וועלכע האָט אין אַ מיטען זומער פּאַרבלאָנזשעט צו זיי, אין דער ניט גרויסער אירישער שטאָדט. געשפּיעלט גע-וואָרען איז דאָס דאָזיגע „טעאַטער“ ביי די הירשפּאַנס אין דער גרויסער „סטאַדאָלע“, וועלכע איז, אַ דאַנק עטליכע סטאָליאַרס און דעם „מאַשיניסט“, וואָס די טרופּע האָט מיטגעפיהרט, פּאַרוואַנ-דעלט געוואָרען אין אַן אמת'ן טעאַטער, אפילו מיט אַ גאַלעריע, וואו דער איינמריט האָט געקאָסט 15 קאָפּיקעס. אַ דאַנק דעם ביליגען פּרייז איז פייגע, בנגנבה פון איהרע פרומע עלטערען, געווען דאָרטען צוויי מאָל מיט איהרער אַן עלטערער חבר'טע. די על-טערע חבר'טע האָט געצאָהלט און פייגע האָט איהר דערפאַר דער-קלערט די שווערע ווערטער, וואָס די אַקטיאָרען „רעדען“, ווייל פייגע האָט אַ דאַנק איהר פּאַטערס געשעפט זיך געלערנט און געקענט רעדען און לייענען רוסיש.

אַבער פייגע האָט ניט אזוי לייכט געקענט ערפילען איהר פליכט צו איהר חבר'טע, צו פאַרטייטשען איהר אַלע ווערטער, וועלכע די לעצטע האָט ניט פאַרשטאַנען. פייגע איז געווען אזוי פאַרכאַפט מיט'ן שפּיעלען פון די אַקטיאָרען, אז זי האָט אפילו ניט געהערט וואָס די חבר'טע איהרע דולט איהר דאָרטען אַ קאָפּ און ציהט זי פאַרן אַרבעט; ווען די חבר'טע פלעגט איהר שוין

אזא שלעפ טאן פארן ארבעל, אז פייגע פלעגט שיער ניט אראפ פאלען פון איהר „זיך“, וועלכער איז אזוי אויך געווען „בחזקת סכנה“, ערשט דאן פלעגט פייגע ערוואכען און פלעגט זיך בעמען : — שטער מיר ניט, איך בעט דיך. אין דער היים וועל איך דיר דערקלערען.

— אָבער וואָס האָט „ער“ איהר „געזאָגט“ ? — פּאַרשט די חבר'טע, מיינענדיג דעם ערשטען געליעבטען, וועלכער איז געפאלען אויף די קניה פאר דער פרוי.

— ער בעט איהר, זי זאל מיט איהם אַנטלויפּען. ... אנטלויפּען ... פארשטעהסט ... ער האָט זי ליעב און דער טאטע איהרער לאָזט ניט ... „דאוואי אוביעזשים!“ דאָס הייסט לאָמיר אַנטלויפּען, און מעהר דול מיר ניט קיין קאָפּ, אין דער היים וועל איך דיר אַלץ דערצעהלען ...

און אָפטשעפענדיג זיך פון דער חבר'טעס פראגען האָט זיך פייגע ווידער אַריינגערונקען מיט איהרע צוויי גרויסע, נאָך קינד דערשע, אָבער באגעהרענדע אויגען און ניט דורכגעלאָזט קיין מינדסטע באוועגונג, וואָס אויף די ברעטער איז פאָרנעקומען.

און אַ לאַנגע צייט נאָכדעם, ווי די טרופע איז אוועקגעפאהר רען, פלעגט זי קומען צו איהר חבר'טע און דאָרטען איבערשפּיעלען דאָסזעלבע, וואָס זי האָט געזעהן ביי די גרינשפּאַנס אין „סטאדאַלע“. — אומאליאוי וואָס, איוואן סטעפּאַנאוויטש — פלעגט זי אַרויפלענען דאָס הענטעל איהרס אויפ'ן האַרצען און נאָכמאַכען יענער אַקטריסע, ווען זי האָט זיך ביי איהר געליעבטען עפעס געבעמען.

די חבר'טע, וועלכע האָט די דאָזיגע סצענע געדענקט, האָט איהר צוגעגעבען מוט :

— דו שפּיעלסט, פייגע, פונקט ווי יענע, זאָל איך אזוי לעבען. ... דו קענסט זיין אַן אַקטריסע.

דעמאָלט פלעגט פייגע אָנהויבען אַרומצוגעהן הין און צוריק איבער'ן שטוב, צוגעהן צום אָפענעם פענסטער, אַרויסקוקען ווייט ערגעץ הינטער'ן שטאָרט, הינטער'ן געדיכטען וואַלד, וואָס איז

געשטאנען ווי א גרינע וואנט, און אומקוקענדיג זיך צוריק מיט'ן פנים צו דער חבר'טע, פלעגט זי איהר אָננעהמען פאר די ביידע הענט, דריקען זיי, אז יענע פלעגט אזש א קרעכץ געבען און פלעגט שטיף אָבער אויסדרוקספול מורמלען:

— איך וואָלט אזוי געוואָלט זיין אַן אַקטריסע! ... — און ניט געפינענדיג מעהר קיין ווערטער, וואָס זאָלען אויסדריקען איהר שטארקען פארלאַנג, פלעגט זי צולעגען אַ לאַנגען, באַדייט טענדען אַאָדד!!!

קיין צווייטע טרופע האָט אָבער מעהר ניט פאַרבלאַנדזשעט אין פייגע'ס שטאָרט. די הירשפאַנס סטאַדאַלע האָט ווידער געדיענט, ווי איידער די טרופע איז געקומען, פאַר פערד און וועגען. אז פייגע פלעגט אַמאָל פאַרבייגעהן די דאָזיגע סטאַדאַלע, פלעגט זי זיך אָפּשטעלען ביים אָפענעם טויער און ווייט אַריינקוקען אינווייניג ... אפּשר איז ווידער אַ טרופע פאַרפּאַהרען. אויב יאָ, וואָלט זי אַריינגעגאַנגען צום „גלאַזונעם“ און וואָלט איהם געבען טען ער זאָל זי פאַרהערען, צי קען זיך אויך שפּיעלען.

— אומאַליאַזי וואָס אינוואַן סטעפּאַניטש ...

אָבער אויסער פערד און וועגען האָט פייגע מעהר נאָר ניט געפונען, און אַ פאַרבענקטע, אַן אומעטיגע, פלעגט זי זיך אומד קעהרען אַהיים, אָדער צו איהר חבר'טע, און שפּיעלען טעאַטער פאַר זיך אַליין ...

2.

אין אַ יאָהר אַרום איז אין שטאָרט פאַרגעקומען אַזוינס, וואָס האָט פייגע'ן געגעבען האָפּנונג אויסצופיהרען איהר פאַרלאַנג. ערפּאַהרען האָט זי עס דורך אַ קליינער געשריבענער אפּישע אויף דער וואַנט פון „פּאַסט“, וועלכע געפינט זיך ניט ווייט פון זייער הויז.

אין דער אפּישע איז געווען געוואָנט, אז אין שטאָרט האָט

זיך געגרינדעט א טרופע ליעבהאָבער, וועלכע וועלען אויפפיהרען פון צייט צו צייט רוסישע דראַמען. אונטען איז, מיט גרעסערע ווערטער, אונטערגעשטרעכען געוואָרען, אז „ליעבהאָבער“ ווערען אָנגענומען מיט דאַנק, — און עס איז געווען אָנגעוויזען דער אַדרעס צו וועמען צו ווענדען זיך.

דאָס איז געווען ניט קיין אַנדערער, ווי דער קריסטליכער לעהרער פון דער שטאָדטישער אוטשילישטשע, פּעדאַר קאַלמיקאָוו, אַ הויכער בלאַנדער מאַן, מיט לאַנגע וואַנסעס און גרויע שטרענגע אויגען... זי האָט איהם שוין עטליכע מאָל באַגעגענט אין גאַס פאַרבייגעהן. איינמאָל האָט ער איהר אפילו צו שטאַרק אָנגע-קוקט. זי האָט געהערט, אז ער פיהרט אַ ליעבע מיט'ן פּאַטש-מייסטערס טאַכטער... .

און איבערלעגענדיג זיך די זאך עטליכע טעג און עטליכע נעכט, איז זי ענדליך צום באשלוס געקומען, אז געהן צו דעם דאָזיגען מענשען מיט איהרע פלענער איז אַ צו ריזיקאַלער שריט. ווער ווייס, וואָס דער דאָזיגער קריסט קען פון איהר מאַכען. ער קען זי נאָך צום שמד טרייבען... .

און אין איהר פאַנטאַזיע האָבען ערוואַכט אַלע יענע געשיכ-טען, וואָס חבֿר'טעס האָבען צווישען זיך דערצעהלט פון גרויסע אַקטריסעס, וועלכע האָבען זיך אַלע ביז איינער אויסגע'שמד'ט, ווייל אַז מען שמד'ט זיך נישט, קען מען ניט דערגרויכען קיין גרויסע ראַליע, און אפילו די גרעסטע אַקטריסע אין דער וועלט, סאַראַ בערנאַרד, פון וועלכע אויך ביי פייגע'ן אין שטאָרט האָט מען גערעדט, איז אויך אַ גע'שמד'טע... .

— ניין — טראַכט פייגע — שמד'ען זיך וועל איך ניט... . אָבער אויף דער צווייטער וואָך, אַז פייגע איז ווידער דורכ-געגאַנגען די פּאָסט און ווידער איבערגעלעזען די פריינדליכע איינ-לאַדונג צו די יעניגע, וואָס ווילען זיך אַנשליסען, האָט זי ניט געד-קענט מעהר באַהערשען איהר נייגערדע, זי האָט אָנפאַנגס מיט וואַקלענדע, באַלד אָבער מיט שנעלע און שנעלערע טריט זיך געד-לאָזט צום קריסטליכען לעהרער פּעדאַר קאַלמיקאָוו.

אוועקשטעלענדיג זיך ביי זיין טיר, האָט זי אין זיך אַרייַן געצויגען אַטעם, און ווי איינע וואָס געהט דאָס ערשטע מאָל אַריין אין קאַלט וואַסער, וואָס עס דאַרף אָפּקיהלען, האָט זי געגעבען שנעל אַן עפען די טיר, און ניט קוקענדיג וואָס זי האָט שוין גלייך חרטה געהאַט, האָט זי שוין געמוזט בלייבען, ווייל, דערהערענדיג איהר אַרייַנגאַנג, איז פּעדאַר קאַלמיקאַוו אַרויס צו איהר און שטרענג אָבער העפּליך זי באַגריסט, באַטראַכטענדיג זי פון קאָפּ ביז די פיס.

זיין שטרענגער טאָן האָט איהר אין גאַנצען באַרהיגט. אויב אזוי קען זי נאָך זיך פאַרכאַפּען. זי קען זאָגען, אז זי וויל ביי איהם געהמען אַן אוראַק אין רוסיש ...
— אַלזאָ, וואָס וועט איהר באַפעהלען? — האָט ער איהר פּרייַנדליכער אָנגעקוקט ...

— איך וויל זיך לערנען רוסיש ... — האָט זי אויסגעפּלאַצט.
— אָ, מיין ליבע ... — האָט ער זיך הויך צולאַכט, — דאָס קען איך ניט ... איך בין צופיעל פאַרגומען.

פייגע האָט איהם שוין דרייַסטער אָנגעקוקט. ער זעהט זיך אָן ניט קיין שלעכטער ... זי וועט איהם אַלעס דערצעהלען. אָבער ווי נאָר זי האָט געפרובט אָנצוהויבען רעדען, האָט איהר גלייך פאַרשטיקט אין האַלז און די אויגען זענען איהר פול גע-וואָרען מיט טרעהרען.

— איהר וויינט? ... — האָט זיך דער לעהרער דערשראָקען און זי אָנגענומען פאַר דער האַנט. — דערצעהלט, וואָס איז מיט אייך.

פייגע האָט זיך פאַרשעמט פאַר איהר נאַרישען האַלטען זיך. זי האָט זיך אין געדאַנק פאַרווירפּע געמאַכט, וואָס זי האַנדעלט ווי אַ קליין מיידעל. אַן אַקטריסע דאַרף אַנדערש זיך האַלטען. און גלייך האָט זי זיך געמוטיגט און זיך צורערט:
— איך בעט אייך ענטשולדיגען: איך וויל ניט קיין אוראַק ... רוסיש קען איך ... איך וויל שפּיעלען ...
— וואָס, איהר ווילט שפּיעלען? ... — האָט דער לעהרער

זי אָנגעקומט מיט פאַרדעכטיגע בליקען. — וואָס מיינט איהר שפיעלען. איך פאַרשטעה אייך ניט ...

דאָן האָט פייגע זיך ווידער ענטשולדיגט:

— איך מיין אייער טרופע, וואָס איהר גרינדעט ... איך פיהל, אז איך האָב טאַלאַנט ... איך האָב שוין געזעהן טעאטער פאַר־אייַאָהרען ...

— אַך, איך פאַרשטעה — איז דעם לעהרער אַלץ קלאָרער געוואָרען ... — איהר ווילט, הייסט עס, צו אונז אין דער לייעב־האַבער טרופע ... שעהן, זעהר שעהן! איך וועל אייך פאַרשריי־בען ... דאָס איז עפעס אַנדערש! אָבער קיין אוראַקען געבען האָב איך קיין צייט ניט און קיין געדולד ניט ... כער־כע ... כע ... מיר זענען פויל ... איהר פאַרשטעהט, מיין לייעבע.

און ער האָט זי מיט אַ פינגער אָנגעדריהרט ביים האַלז.

זי האָט זיך פאַרשעהמט, אָבער זי האָט ניט געוואַגט דערויף איהם וואָס צו באַמערקען ...

ער האָט ווייטער גערעדט:

— הייסט עס, איהר ווילט ווערען אַן אַקטריסע ... יאָ ... דאָס איז שעהן ... איהר זעהט אויס דערצו ווי געבוירען ... אייער נאַנצע פיגור! ... דערצו אייער יוגענד ... אייער טעמפער־ראַמענט ... יאָ, איהר זענט מיט אַ הייסען טעמפעראַמענט ... דאָס איז די הויפט זאַך: טעמפעראַמענט! ... נו, לאָמיר צום ביישפיעל זעהן: ערקלערט זיך מיר אין לייעבע ...

פייגע האָט געשוויגען און ניט געוואוסט וואָס פאַרצונעהמען ...

— נו, ווארום ווילט איהר ניט? ... איהר מוזט דאָך ווייזען וואָס איהר קענט ... אָט, צום ביישפיעל, איז די ביהנע ... דאָר־טען זיצען מענשען און מיר שפיעלען. איהר זייט אין מיר שרעק־ליך פאַרליעבט, איך אין אייך ניט, אָדער, איך אין אייך אויך, נאָר איך האָב שוין אַ געליעבטע ... איהר פאַרשטעהט ... איהר נעמט מיך אַרום, און בעט זיך: פאַרלאָז מיך ניט ...

פייגע האָט ניט געוואוסט וואָס צו ענטפערען. זי איז גע־שטאַנען די נאַנצע צייט, וואָס דער לעהרער האָט אונטערריכטעט

און נעשמייכלעמ. דאן האָט ער גענומען אַן אַנדער וועגדונג :
— אויב אזוי, לאָמיר זאָגען, בין איך דער געליעבטער און
איך דערשלאָג מיך אייער ליעבע.

און דאָ האָט דער לעהרער אויסגעצויגען זיינע הענט און
זי גערופען.

פייגע איז צו איהם צוגעגאנגען געהענטער, דאן האָט ער זי
ארומגענומען און אַ שטאַרקען קוש געטאָן איהר אין די ליפּען.
זי האָט זיך פון איהם גענומען רייסען, אָבער ער האָט זי ניט
אזוי שנעל אָפּגעלאָזט.

נאָכ'ן קוש האָט ער איהר באַמערקט :

— וויבאלד, אַז איהר ווילט זיין אַן אַקטריסע, מוזט איהר
זיך לאָזען ...

און כאָטש דער קוש איז כלומר'שט געווען צוליעב, לערנען
זיך צו זיין אַקטריסע, האָט ער דאָך פייגע'ן באַליידיגט ... זי
האָט גלייך דערפיהלט, וואָס עס שמעהט איהר פאַר, און זי האָט
זיך שנעל אָפּגעזעגענט מיט'ן לעהרער.
אזיף מאָרגען איז זי אָבער צוריק געקומען.

3.

אין דעם ערשטען ספּעקטאַקל, וואָס איז פאַרגעקומען, האָט
זי געשפּיעלט אַלס דיענסט-מיידעל. עס איז געווען אַ לייכטע
ראָליע צו שפּיעלען, אָבער זעהר אַ שווערע צו פאַרטראָגען. אין
יערען אַקט איז זי געקושט געוואָרען פונ'ם „בעל-הבית" פון דעם
שטיק, דאָ פון זיין זוהן, דאָ פון אַ גאָסט. אזוי ווי זי האָט עס
באמת ניט געוואָלט און זיך ניט געלאָזט, זיך געריסען פון זיי, —
איז אויסגעקומען איהר שפּיעלען זעהר טריי. דאָס פובליקום,
וואָס איז באַשטאַנען פון דער קריסטליכער און אירישער אינטע-
לינענץ, האָט איהר שטאַרק אַפּלאָדירט. דאָס האָט איהר צוגע-
געבען מוט און געלינדערט איהר דעם שמערץ פון די ניט-גע-
זוכטע קושען.

ערגער איז שוין געווען הינטער די קוליסען, וואו דער לעהר-
 רער האָט זי ערגיץ אין אַ פינסטערען ווינקעל געאַרעמט און גע-
 קושט. זי האָט זיך געריסען פון איהם מיט אַלע כחות און איהם
 גע'מוסר'ט אז עס איז ניט שעהן. דאָן האָט ער איהר באַמערקט,
 אז ער צווייפעלט צי וועט פון איהר אַרויס אַ רעכטע אַקטריסע,
 ווייל זי האָט נאָר ניט קיין טעמפּעראַמענט... ווייל די הויפט זאך
 פלעגט ער איהר ערקלערען, איז אין שפּיעלען טעמפּעראַמענט...
 זי האָט זיך נאָכדעם אַליין פאַרווירפּע געמאַכט, פאַר וואָס
 זי האָט ניט קיין טעמפּעראַמענט. אפשר מוז מען טאַקע אַזוי זיין,
 ווי דער „לעהרער“ זאָגט איהר. אָבער ביי יעדען מאָל, ווען דער
 לעהרער פלעגט צו איהר צוגעהן הינטער די קוליסען און אָנפאַנגען
 זיינע אומאַרמונגען, האָט זי דערפּיהלט, אז דער דאָזיגער מאַן
 איז איהר דערווידער. זי האָט זיך דערמאַנט אָן איהר פרומען
 טאַטען, אָן איהר גוטער, שטילער מאַמען, וועלכע מיינען, אז זי
 איז איצט ביי חבר'טעס, און האָבען ניט די מינדסטע פאַרשטע-
 לונג וואו זייער טאַכטער געפינט זיך און צו וואָס זי איז אונטער-
 וואַרפען... אַ גליק וואָס פון דער ליַעבהאַבער־טרופּע איז ענדליך
 נאָר נישט געוואָרען. פייגע האָט זיך דערפּיהלט די ערשטע צייט
 גליקליך און באַפרייט, ווי פון אַ שווערען יאָך. דאָס באַהאַלטענע
 לעבען, בשתיקה פון די עלטערען, די באַליידיגונג פון דעם לעהרער
 און אויך פון די איבריגע יונגע לייט פון די ליַעבהאַבער, האָבען
 זי גייסטיג מיער געמאַכט.

אָבער אז עס איז אוועק אַ קורצע צייט, האָט איהר אָנגע-
 הויבען ציהען צוריק צו דעם דאָזיגען לעבען... עס האָט זיך איהר
 פאַרנעשטעלט די סצענע מיט איהר פרעהליכקייט, דאָס פובליקום,
 וועלכע פאַלנט נאָך איהר יעדע באַוועגונג, די אַפּלאַדיסמענטען,
 נאָך יעדען מאָל, ווען דער פאַרהאַנג פאַלט, און עס האָט איהר
 גענומען ציהען צוריק, צוריק.

אַ בענקענדיגע, אַ פאַר'חלומ'טע איז זי אומגעגאַנגען גאַנצע
 טעג. צו וואָס זי האָט זיך גענומען, איז ביי איהר פון די הענט
 געפאַלען. דער שמרעננער טאַטע האָט געפאַרשט מיט בייזען,

די נומע מאמע מיט נומען, זי אָבער האָט ניט געקענט ענטפערען.
 אין אַ קורצער צייט אַרום איז אין שטאָרט ווידער געקומען
 אַ טרופע. די דאָזיגע טרופע איז שוין אָבער געווען אַ אירישע.
 פייגע האָט ווי אויפגעלעבט. אַן אַקטיאָר מיט אַן אַקטריסע האָבען
 זיך באַזעצט קעגענאייבער זייער הויז, און פייגע האָט אָנגעווענדט
 אלע מיטלען צו באַקענען זיך מיט זיי. ניט געפיינענדיג קיין שום
 אויסרייד, איז זי איינמאָל, ווען ביידע האָבען געשפּאַצירט פאַרביי
 זייער הויז, אַליין צוגעגאַנגען און זיך פּאַרגעשטעלט.

די אַקטריסע האָט זי אָנגעקוקט אַ ביסעל מיט פאַראַכטונג
 און האָט געוואָלט ווייטער געהן, דער אַקטיאָר אָבער, אַ סאָן אין
 די דרייסיגער, מיט לעבעדיגע, שעלמישע אויגען, האָט פאַרהאַל-
 טען זיין פרוי און זיך אָנגערופען :

— דו ביזט דען אין איהרע יאָהרען קליגער געווען ? ... —
 און ווענדענדיג זיך צו פייגע'ן האָט ער געשמייכלט :

— אזוי ... הייסט עס, איהר האָט חשק צו דער ביהנע ? ... —
 — איך האָב שוין געשפּיעלט אין אַ רוסישער טרופע פון
 ליבעהאָבער ... — האָט פייגע זיך באַריהמט מיט שמאָלץ און
 באַשיידענהייט צוזאַמען.

— אָ, אויב אזוי, איז דאָך נאָר עפעס אַנדערש — האָט דער
 אַקטיאָר שעלמיש געוואונקען צו זיין ווייב. — הייסט עס, זענט
 איהר אַ פאַרטיגע אַקטריסע ... וואָס-זשע ווייזט איהר זיך ניט
 אין טעאָטער צו אונז ... וואָס ? איך שטעהט ניט אָן צו קומען אין
 אירישען טעאָטער ... איך אַליין האָב אויך אָנגעהויבען אין אַ
 רוסישער טרופע ... אָבער איך האָב זי אוועקגעוואָרפען און בין
 אוועק צו די אידען ... מיין אייגענע שפּראַך ... מיין אייגען
 פּאָלק ... איך בין, פאַרשטעהט איהר מיך, אַ פאַטריאָט ...

נאָך דער דאָזיגער דרשה, פון וועלכער פייגע האָט ניט פיעל
 פאַרשטאַנען, האָט זי זיך דערפיהלט ווי צוגעקניפט צו דעם דאָ-
 זיגען ווייטען און דאָך אזוי נאָהענטען מענשען ... זי האָט אויס-
 געשטאַמעלט פון פאַרווירונג און אינערליכער אויפּרעגונג :

— געוויס ... איך בין אויך אַ אירישע מאַכטער ...

— דאָס זעהט מען אָן אייערע שוואַרצע אויגען! — האָט דער אַקטיאָר זי אָנגעקוקט און ניט געקענט שוין אַוועקנעהמען זיינע בליקען פון איהר, און ער האָט מיט פייער צוגעגעבען:
— אָט, ווען איהר וואַרפט אַוועק די דאָזיגע נאַרישע שטאַרט אייערע... און איהר פאָהרט מיט אונז... אין דער גרויסער וועלט אַרײַן... איהר פאַרשמעהט... —

— געוויס פאַרשמעה אײך... — האָט פייגע ניט געהאַט קיין מוט עפעס אַנדערש צו ענטפערען.
איבריגענס האָט איהר שוין לאַנג געצויגען אין אַ גרויסער שטאַרט, וואו זי זאָל פריי זיין פון איהרע עלטערנס השגחה און זיך איבערגעבען אינגאַנצען איהר באַליעבטער אירעע: שפּיעלען מעאַטער.

— דו הערסט, מיננע, — האָט זיך דער אַקטיאָר געווענדט צו זיין ווייבעל, — אָט פון דער מיידעל וועט אויסוואַקסען אַ גרויסע שוישפּיעלערין. אײך זעה עס אין איהרע אויגען.
דאָס ווייבעל האָט גאָר ניט געענטפערט זי האָט נאָר בײַן אָננעקוקט פייגע'ן און דעם אַקטיאָר, וועלכער האָט געזאָלט זיין איהר מאַן, און האָט איהם גערופען צו געהן.
אויף מאַרגען האָט שוין דער אַקטיאָר פייגע'ן אויפגעזוכט אַלײַן.

— אײך בין עקסטרא געקומען צו אײך אָהן איהר — האָט ער אָנגעהויבען, — ווייל אײך וויל מיט אײך עפעס רעדען... פייגע'ן האָט עס שטאַרק געשמייכעלט, זי האָט זיך נערוי-טעלט און געענטפערט:
— אײך דאַנק אײך זעהר.

און אָנסוקענדיג איהם, האָט זי שוואַך איהם געפרענט:
— אײך בעט אײך, ווער איז די נעכטיגע פרוי געווען...
ס'איז אייער ווייב?

— אײך זאָל אײך זאָגען דעם אמת, ווייס אײך אַלײַן ניט — האָט דער אַקטיאָר געענטפערט דיפּלאָמאַטיש. — בײַ אונז אַק-טיאָרען איז ניט שײך צו זאָגען... עס ווענדט זיך לױט דער

ראַליע וואָס מיר שפּיעלען, איהר פּערשטעהט... איך שפּיעל איצט דער ערשטער ליעבהאַבער און זי איז די פּרימאָדאָנע... נו, איז שוין במילא... עס איז דאָך מעצטער... דאָס גאַנצע לעבען איז דאָך מעצטער.

— הייסט עס, אז זי איז נישט אייער ווייב? — האָט פּיינע גאַכנעפּאַרשט... —

— וואָס האָט דאָס צום שפּיעלען? — האָט דער אַקטיאָר זיך אָפּגעווענדט פון צו געבען אַ ריכטיגען ענטפּער. — איך זאָג דאָך אייך: זי איז די פּרימאָדאָנע...

און אַריינקענדיג פּייגע'ן אין די אויגען, האָט ער איהר נע- זאָגט ווי אַ סוד שמייכלענדיג דערביי:

— אז איהר וועט זיין די פּרימאָדאָנע, איהר פּאַרשטעהט... וואָס איז דאָ צו רעדען. איהר פּאַהרט מיט אונזער טרופּע און איהר וועט ווערען גרויס... איך זעה אָן אייך, אז איהר האָט טאַלאַנט...

אָוועקגעהענדיג פון אַקטיאָר האָט פּיינע לאַנג גאַכנעדערענקט וועגען דעם, וואָס איהר שטעהט פּאַר. זי האָט זיך ניט געקענט באַשליסען צו מאַכען אזא געוואַנגען שריט: פאַרלאָזען טאַטע און מאַמע, ברידער און שוועסטער, און פּאַהרען מיט ווילד-פּרעמ- דע מענשען, וואָס פּיהרען עפעס אזא מאַדנעם לעבען. איבער- הויפט האָבען איהר געשראַקען די ווערטער פון אַקטיאָר וועגען זיין ווייב... עס היינט, עס איז זי אַ ווייב, און ניט קיין ווייב, עס ווענדט זיך לויט יי ראַליען וואָס מען שפּיעלט. אויב זי פּיינע, וועט דאָרטען שפּיעלען די ראַליע פון אַן ערשטער געליעבטער, וועט זי, הייסט עס... זי האָט זיך געשעהמט צו ענדיגען איהר געדאַנק מיט ווערטער. זי האָט זיך אומגעקוקט און האָט דער- זעהן געבען זיך איהר חבּר'טע...

— דו הערסט — האָט זי זיך צו איהר אַ צוממעלמע און דרשראַקענע געוועגנעט, — אַ מאַדנע וועלט ביי זיי... — ביי וועמען?

— ביי די אקטיאָרען — האָט פייגע געשמייכלט. — זיי האָבען דאָך ניט חתונה ווי געוועהנליכע מענשען.
 — ווי דען? — איז די חבר'טע נייגעריג געוואָרען.
 -- אַקוראַט ווי אַזוי, ווייס איך ניט — האָט פייגע ווי נאָכ-דענקענדיג געזאָגט, — נאָר עפעס ניט ווי עס דאַרף צו זיין... מיר געפעלט עס ניט.
 — פון וואָגען ווייסטו! ? ... — האָט די חבר'טע מיט פאַר-דאַכט געפרעגט.
 — איך ווייס טאַקי ניט — האָט פייגע זיך פאַרשעהמט. — אָבער זיי געפעלען מיר ניט... אַ מאָדנע פּאַלק! ... מען קען, דאַכט זיך, שפּיעלען אויף דער ביהנע וואָס מען וויל, אָבער נאָכ'ן שפּיעלען קען מען לעבען ווי אַלע...
 אָבער די חבר'טע האָט ניט פאַרשטאַנען, וואָס פייגע אינטע-רעסירט זיך אַזוי, און דריקענדיג מיט די פלייצעס איז זי אוועק.

.6

אין דער גרויסער שטאָרט איז פייגע פאַרפּאָהרען מיט דער טרופע אין מעבלירטע צימערען. אַ גאַנצען טאָג האָט געטומעלט פון די אקטיאָרען און אַקטריסעס, וואָס האָבען פּראַנג און פריי אַרימגעשפּאַצירט פון איין צימער אין צווייטען. פייגע אפילו האָט כלומר'שט געהאַט אַ באַזונדער צימערעל, אָבער ביינאַכט האָט מען איהר געבראַכט אויף איבערנעכטיגען אַ כאַריסמקע, וועלכע האָט דערווייל זיך ניט געהאַט וואו אַהין צו טאָן. צו דער כאַריסמקע איז געקומען פאַר ברענגען אַ יונגער אַקטיאָר, אַ דאַרער און אַ הויכער, מיט אַ לאַנגער נאָז. זיינע גרויסע אויגען האָבען זיך געוואָרפען אין אַלע זיימען. ער האָט זיך פאַרגעשטעלט פאַר פייגע'ן פאַר דעם גרעסטען קאָמדי-קער און איהר געפרעגט, צו וואָס פאַר אַ ראָלען עס ציהט איהר.
 — צו טראַגישע — האָט פייגע געענטפערט און האָט מיט שרעק אָנגעקוקט דעם קאָמיקער...

— יא, טראגישע ראָלען ווערען זעהר גוט באצאהלט ...
 אָבער מען דארף זיך דערצו דערדיענען — האָט דער קאָמיקער
 געזאָגט מיט אַן איראָנישען טאָן, קוקענדיג דערווייל אויף דער
 כאַריסמקע מיט שעלמישע אויגען.

— ווי אזוי פארדיענט מען זיך? — האָט פייגע געפרעגט
 און גלייך אליין געענטפערט: — אז איך וועל גוט קענען די
 ראָלען און וועל אַרויסווייזען טאַלאַנט ...

— טאַלאַנט ... טאַלאַנט — האָט דער קאָמיקער געלאַכט. —
 איהר מיינט טאקע אז דער עיקר איז טאַלאַנט? נאטירליך, טא-
 לאַנט שאַרעט ניט דערצו ... אז מען האָט טאַלאַנט, איז ניט קיין
 חסרון ... אָבער דער עיקר איז גאָר אנדערע מעלות פון אַן
 אַקטריסע ...

דער קאָמיקער האָט נאָך לאַנג גערעדט וועגען זאכען, וואָס
 פייגע האָט עס ניט דייטליך פאַרשטאַנען, אָבער געפיהלט האָט
 זי, אז לייכט ווערען אַן אַקטריסע איז שוין ניט ... מיעד און צו-
 בראַכען פון וועג האָט זי געוואָלט בלייבען אליין, וועניגסטענס אָהן
 דעם קאָמיקער, וועלכער האָט הויך גערעדט און זיך געוויצעלט
 מיט דער כאַריסמקע. זי האָט איהם געבעטען אַרויסגעהן, ווייל
 זי וויל זיך אויסטאָן און לעגען שלאָפען.

— לָאָז איך אייך דען ניט? — האָט ער זי פאַרוואונדערט
 אָנגעקוקט. אָבער באַמערקענדיג איהר שטרענגען בליק, האָט ער
 זיך אויפגעשטעלט און געזאָגט:

— נו, האָט מיר אַ הייליגע און גוטע נאכט ... און האָט גוטע
 חלומות ... און אויב איהר ווילט ווערען אַ „טראַגישע“ שפיעלעריין,
 זאָלט איהר ניט זיין אזוי קאָמיש צנועה'דיג ...

און צולאַכענדיג זיך איז ער אַרויס פון צימער, צוואוואַרפענ-
 דיג דער כאַריסמקע אַ גרום מיט דער האַנד.

די ערשטע ראָלען, וואָס פייגע האָט געקראָגען, זענען געווען
 קליין און אונבאדייטענד אָבער אויך אין די קליינע און אונבאדיי-

טענדע ראָלען האָט זי זיך אַרויסגעצייגט אלס אַ צוקינפטיגע נלענד־צענדע שוישפיעלערין. דער אנטרעפעניאָר פון טעאטער, אַ מאַן אין די מיטעלע יאָהרען, האָט איהר באשטימט אַ קליינעם געהאַלט. זי האָט זיך גענומען אַ קליינעם צימער ווייט פון די איבריגע אַקטיאָרען און זיך געסטאַרעט ווי עס איז אויסצוקומען, אַז זי זאָל ניט דאַרפֿען אָנקומען צו איהרע קאַלענען נאָך הילף.

אויסצאַהלענדיג איהר איינמאָל איהר געהאַלט, האָט דער אַנטרעפעניאָר איהר אַ קניפ געטאָן אין בעקעל, פון וואָס פייגע האָט זיך באַליידיגט און בייז געוואָרען. דאַן האָט ער איהר געזאָגט: — דו וואָלסט שוין לאַנג געווען ביי מיר איינע פון די באַריהמטע, ווען דו זאָלסט זיך ניט שעהמען אַזוי ...

— אויף דער ביהנע שעהם איך זיך דאָך ניט — האָט פייגע ווי טראָציק געענטפערט.

— יאָ, אויף דער ביהנע ביזטו גוט — האָט דער אַנטרעפעניאָר איינגעשטימט, — אָבער הינטער די קוליסען און איבעראַל, טוינסטו ניט ... דו ביזט צופיעל צנועה; דאָס טויג ניט פאַר אַן אַקטריסע ... קיינער אַכטעט דיך ניט. די אַקטיאָרען לאַכען פון דיר, און מיר אַליין איז אַ שאַנדע צו האַבען אַזאַ מין מיידעל אין מיין פערסאָנאַל ... איך ווייס נאָר ניט, וואָס טראַכטסטו זיך, אַ שוישפיעלערין מוז וויזען איהר טעמפּעראַמענט ...

און ניט קענענדיג ענדיגען טעאַרעטיש זיין אונטערריכט, האָט ער זיך אויפגעשטעלט, זי אַרומגענומען און געדריקט זי אין זיינע פעסטע אָרעמס.

פייגע האָט זיך געריסען פון איר מיט אַלע כחות. ער האָט זי אָפגעלאָזט, ווי איינער זאָגט: עך, פון איהר וועט שוין קיין גוטס ניט אַרויסקומען; און האָט איהר אויסגעצאַהלט איהר קליינעם געהאַלט ...

זי האָט זיך געפיהלט באַליידיגט און דערשלאָגען. און אַפֿגעהענדיג עטליכע טריט פון טעאטער, האָט זי זיך ניט געקענט באַהערשען און האָט זיך צואווייגט.

זי האָט ניט באַמערקט ווי הינטער איהר געהט נאָך אַ מאַן.

אז זי האָט זיך אומגעקוקט, האָט זי זיך פאַרשעהמט. זי האָט אויף גיך אָפּגעווישט די טרערען און האָט זיך געלאָזט געהן שנעל. דער מאַן האָט איהר אָבער נאָכגעיאָגט מיט נאָך שנעלערע טריט.

— פּריוילין פעני! — האָט ער זי אָנגערופּען מיט איהר ביהנע נאָמען.

דאָס איז געווען דער קריטיקער פון דער אידישער צייטונג, וואָס פלעגט פון צייט צו צייט געבען קירצערע און לענגערע נאָטיצען וועגען אידישען טעאָטער. דעם דאָזיגען מאַן האָט פייגע פאַרגעטערט. זי האָט נאָר געוואַרט אויף דער צייט, ווען ער וועט איהר דערמאָנען צווישען די אלע נעמען, וואָס ער רעכענט אַמאָל אויס אין צייטונג.

זי האָט זיך אומגעקוקט און באַגעגענט זיך מיט זיינע דורכ־דינגליכע בליקען.

— איהר האָט געוויינט? — האָט ער זי ווי אַ נאָהענטער פריינד געפרעגט.

די פריינדשאַפט זיינע האָט איהר נאָך מעהר געריהרט. זי האָט, אַנשטאָט צו ענטפּערען, זיך פונאַנדערגעוויינט.

— מיין נאָט, וואָס איז מיט אייך, פּריוילין פעני? אין מיטען נאָם, עס איז דאָך ניט שעהן. אַך, איך פאַרשטעה אייך... באַליידיגטע אַמביציע... געוויס, זיי שעצען אייך ניט אָפּ... טאָ וויינט זשע ניט... אָט וועלען מיר נעהמען אַ דראָזשקע... איך וועל אייך באַגלייטען... העי, פּורמאָן, שטעלט אויף די ביידעל... ער האָט זי מיט עלעגאַנטער העפליכקייט אַריינגענומען אין דראָזשקע. דער פּוהרמאָן האָט געפרעגט וואוהין.

— וואוהין? — האָט דער קריטיקער זי געפרעגט.

זי האָט אָבער ניט געקענט ענטפּערען. דאָן האָט דער קריטיקער דעם פּוהרמאָן געזאָגט זיין אייגענעם אַדרעס.

די דראָזשקע האָט זיך געלאָזט איבער דער שטיינערנער נאָס. פייגע האָט פאַר דער לאַנגער צייט, וואָס זי געפינט זיך דאָ, דער־פיהלט זיך נעבען אַ נאָהענטען מענשען, וואָס האָט זי ענדליך פאַר־

שמאנען און וואָס האָט אין זינען בלויז די קונסט. זי האָט זיך צו איהם מיט דאָנקבאַרקייט געדריקט און געטרונקען זיינע בליקען, ווי דערשוויקענדען וויין.

— וואָס, זיי האָבען אייך באַליידיגט? — האָט דער קרוי-טיקער זי וויעדער געפרעגט.

— אַך, זיי לָאָזען מיך ניט רוהען... זיי באַליידיגען מיך אויף יעדען שריט. איך בין פאַר זיי צופיעל צנועה... מיין יוגענד, מיין ריינקייט...

— אַך, אַט די גראַבע ציניקער! — האָט זיך דער קרויטיקער צושריען. — איך וועל זיי אָנלערנען. איך וועל זיי אָנלערנען. איך וועל שרייבען אַן אַרטיקעל...

און גלעמענדיג איהר איבער די פייכטע באַקען, האָט ער זי געטרייסט...

— פּרייליך פעני, זייט רוהיג. איך וועל אייך פאַרטיידיגען... און וואָס אנבאַטרעפט ראָלען, וועל איך זעהן מען זאָל אייך געבען די גרעסטע, איהר פאַרשמעהט... די גרעסטע!

און צוהיצענדיג זיך, האָט ער אויסגעשריען:

— איך וועל פון אייך מאַכען אַן אַקטריסע!...

* * *

אין זיין צימער איז געווען אזוי געמיטליך, אנגענעהם. זי האָט זיך דערפיהלט ווי ניי געבוירען. ער איז דער שעהנסטער מענש, וועלכען זי האָט געטראָפּען. איצט, פיהלט זי, וועט זי ווערען אַן אַקטריסע...

— רוהט זיך אָפּ אַביסעל! — האָט ער איהר פאַרגעלעגט די

זאָפּע, וועלכע איז געשמאַנען ביים וואַנט פון צימער...

— אָ, ניין, איך דאַנק אייך... איבריגענס, בין איך טאָסע מיעד... איך האָב גאָר געזאָלט אַהיים געהן. אָבער איהר האָט ניט געוואַלט מיין אַדרעס, איך האָב אַליין ניט געקענט רעדען, — אָ, איהר קאָנט ביי מיר זיך גוט אויסרוהען, ליעבע פעני,

עס וועט מיר זיין זעהר אנגענעהם זאָגאַר, ווען איך זאָל אייך מיין גאַנצען צימער אָפּטרעמען. איך שעץ אזוי אייער טאַלאַנט.

ער האָט זיך אוועקגעזעצט נעבען איהר, און האָט איהר גע-
זאָגט איהרע לאַנגע דופטענרע האָר.

— מעג איך אייך אַ קוש טאָן, ליעבע פעני? איך מײן ניט
אייך, נאָר די קינסטלערין אין אייך.

זי איז פון זיינע ווערטער ווי באַרוישט געוואָרען. אַנשטאָט
אַן ענטפער, האָט זי איהם אויסגעצויגען איהרע שמאַכטענרע
הענט ...

— מײן טײערע, מײן טײערע! — האָט ער גערופען. —
איך האָב אייך ... איך האָב דײך ליעב ... ליעב ...

און מעהר האָט זי שוין נאָרנישט געהערט — — — — —

אויפ'ן צווייטער אבענד איז זי געפאָהרען מיט איהם צוזאַמען
פון טעאַטער אַ פּרעהליכע און אַ גליקליכע צו איהם אַהיים. זי האָט
באַטראַכט די בילדער אויף די ווענט און אָהט זיך ענדליך אָפגע-
שטעלט ביי איין פּאָטאַגראַפיש בילדעל, וועלכע האָט צוגעצויגען
איהר אויפּמערקזאַמקייט.

זי האָט איהם געפרעגט:

— ווער איז די פרוי? ...

— די פרוי ... האָט דער קריטיקער געענטפערט מיט אַ

שמייכלעך, — דאָס איז מײן ווייב. זי איז אין אויסלאַנד ...

פייגע האָט אויף איהם אויסגעשטעלט פאַרווירט די אויגען.

— אייער פרוי? ... האָט זי אויסגעשריען, — וואָס

הייסט, און איך ... מיט מיר? ...

— איהר? ... איהר וועט זיין מײן געליעבטע ... איך וועל

אייך גרויס מאַכען ...

פייגע איז געבליבען שמעהן אין מיטען צימער, דאָ געקוקט

אויף איהם, דאָ אויף דעם בילד פון זיין פרוי, און ענדליך, ווי

עס וואָלט איהר עפעס מיט אַמאָל קלאָר געוואָרען, האָט זי שטיל

זיך אוועקגעזעצט אויפ'ן סאַפּע און רוהיג געשמייכלעט ...

אין אַ יאָהר אַרום איז פעני געווען דער געשפרעך פון אַלע

טעאטער־באזוכער. זי האָט געשפּיעלט טראַגישע ראָלען, און דער קאָמיקער האָט איהר הינטער די קוליסען זעהר אָפט דערמאָנט : — געדענקט איהר, פעני, וואָס איד האָב אייך אַמאָל גע- זאָגט אין די מעבלירטע צימערען ?

וואָס אנבאטרעפט דעם אנטרעפּרעניאָר, האָט ער געהאַלטען, אז אזא שוישפּיעלערין ווי פעני איז ניטאָ אפּילו ביי די גוים. ער וואָלט נאָר געקאָנט איהר צאָהלען ווי יענע. אָבער ער האָפט, אז מיט דער צייט וועט ער זעהן, אז זי זאָל געהמען דעם העכסטען געהאַלט.

אויך די איבריגע אַקטיאָרען האָבען פעני'ן אָנגעהויבען שעצען. זי האָט פון זיך אינגאַנצען אַראָפּגעוואָרפען דאָס קליינשטערמעל-דיגע צניעות, און איז געוואָרען אַן אמת'ע אַקטריסע, מיט וועלכע מען דאַרף זיך ניט שעהמען פאַר לייטען...

מעהר פון אלע אָבער האָט געשטאַלצירט מיט איהר דער קריי-טיקער. זיצענדיג מיט זיין פרוי, וועלכע איז שוין געקומען פון אויסלאַנד, אין טעאטער, האָט ער, ווען יענע האָט זיך ענטציקט פון פעני'ס שפּיעלען, מיט גרויס שטאַלץ אויסגערופען :

— ווייסט, מיין לעבען, וועמען זי האָט צו פאַרדאַנקען איהר שפּיעלען ? טאַקע מיר, איד האָב זי געמאַכט פאַר אַן אַקטריסע... און ער האָט דערביי צוויידייטיג געשמייכלעט.

דער אוצר

א נאנץ יאהר איז אין שטוב זעלטען געווען א מזומנ'ע מטבע. זעליג אליין, פון פאך א שניידער, האָט קוים געקענט זיך אָפֿ-שפּאַרען איין מאָל אין צוויי וואָכען א גריווניע צו קויפּען א פּעקעל מאַבאַק פּאַר אַכט קאָפּיקעס און פּאַר א פּיערעריל א ביכעלע פּאַר פּיראַס־פּאַפּיער. דאָס דאָזיגע פּעקעל טאַבאַק האָט ער געהיט ווי דאָס אויג אין קאָפּ. נערויכערט האָט ער דאָס נעמאַכטע פּאַפּיר ראַסעל ביז'ן סוף, דערפּאַר זיינען זיינע פינגער און ליפּען געווען צעברענט. אויסער זיין שוואַכקייט צו רויכערען האָט ער געהאַט, אמת, א קלענערע שוואַכקייט צו ביסעל בראַנפּען אויף שבת. דאָס קלענסטע פּלעשעלע, וואָס מען האָט געקענט קריגען אין „מאָנאָ-פּאַלע“, האָט געקאָסט פינף קאָפּיקעס מיט א האַלב. ווען מען ברענגט צוריק דאָס לעדניגע פּלעשעלע, דאַרף מען האָבען נאָר 4 קאָפּיקעס. אָבער דאָס רוב פּלעגט דאָס פּלעשעלע פון פּאַריגען מאָל פּאַרלאָרען געהן, און זעליג פּלעגט מווען האָבען טאַקי די גאַנצע סומע — פינף מיט א האַלב קאָפּיקעס. אזוינס האָט ער שוין ניט אַלע וואָך געקענט באווייזען. דערצו האָט חיה, דאָס ווייב, גע-שטערט. חיה, פון דער נאַטור ניט קיין שלעכטע, האָט זיך אָבער אויף די ביסעל בראַנפּען שטאַרק געבייזערט:

— עס איז אַן עבירה! — האָט זי גע'מוסר'ט — אָהן בראַנ-פּען קען מען זיך אויך באַגעהן.

כאָטש, אַז ער פּלעגט שוין יאָ קויפּען, פּלעגט זי אויך ליעב האָבען איינצומונקען א שטיקעל חלה אין דעם קעלישעק און נאָכ-

דעם פלעגן איהרע אויגען באקומען א גלאנץ און די דארע בלייבע באקען פלעגן זיך אביסעל צערויטלען, — אָבער אין גאנצען שכור איז זי ניט געוואָרען; ווייל, אז זעליג פלעגט איהר וועלען דעמאָלט אַ קוש געבען, אזוי אויף קאטאָוועס, פלעגט זי זיך טאקי ניט לאָזען.

— וואָס מיינסטו, איך בין שוין טאקי שכור? — פלעגט זי איהם אָפּשטופען.

אויף אנדערע מותרות איז שוין ניט געווען. זעליג האָט, למשל, ליעב געהאט א מרחץ אלע וואָך; אָבער צוליעב געלט מאַנגעל פלעגט ער זיך מווען באנוגענען מיט א מרחץ איינמאָל אין צוויי וואָכען און אַמאָל, אין ערגערע צייטען, איינמאָל אין אַ חודש. ווייל ווי זעליג איז געווען אַרים, האָט ער דוקא געהאט אַ ברייטען כאַראַקטער, האָט ליעב געהאט צו שטעלען זיך אין באַד ברייט: אַ שטיקעל זיף, אַ בעזימעל און טאקי דעם „שמייר סער“ לאָזען אַ זעקסערעל... אַרום-און-אַרום טרייבט עס אַריין אין אַ גריווניע... און די גריווניע איז אין שטוב זעלטען דאָ און אויב זי איז דאָ, רוקען זיך אונטער בילכערע זאָכען; כאַטש, צוריק גערעדט, איז אַ באַד פאַר זעליג'ס „געבליטען“ געווען אַ זעהר נויטיגע זאָך.

עס זיינען געווען טעג, און אַמאָל וואָכען, ווען אין זעליג'ס שטוב פלעגט זיך ניט געפינען קיין איין מטבע. פון פּאַפּיערעך געלט איז שוין אָפּגערעדט. דעמאָלט האָט אין שטוב געהערשט אַ נואַרלינגער טרויער. און זעליג פלעגט אין אזוינע ענגע צייטען דויכערען און רויכערען... דאָס נויטינסטע, וואָס מען האָט גע- מוזט האָבען צום לעבען, פלעגט חיה ווי עס איז קריגען געבאָרגט אין קרעמיל, וואו זי האָט געהאט קרעדיט ביז פיער גילדען. פלעגן די פיער גילדען ווערען פול, פלעגט זי שוין ניט וועלען געהן געהמען עפּים נאָך.

— איך קען שוין מעהר ניט...

— געה געהם נאָך אַ הערינגעל! מען וועט דיר ניט אָפּ-

זאָגען.

— אז איך וועל וויסען, אז איך וועל שטארבען!
 און מען פלעגט שיקען א קינד. דאָס קינד פלעגט דאָס הער
 רינגעל ברענגען, אָבער אז מען פלעגט דאָס קינד פרעגען, ווי אזוי
 עס איז צוגעגאנגען, האָט עס געענטפערט:

— זי האָט זיך געקרימט.
 האָט שוין חיה'ן פארברענט: זאָל זי פארקרימט און פאר-
 לאָמט ווערען... „הען אביסעל“! איך וועל איהר דען אַנזעצען...
 יענע איז אָנגעשלאָגען מיט נאָלד... ביי איהר איז דאָך אַן אמת'ער
 אפטייק. א הערינג, ווי א ברעמעל, רעכענט זי א זעקסער...
 אמאָל פלעגט זיך חיה'ן אויסראַכטען, אז ביי איהר דאָרף זיך
 ערנעץ וואַלגערען א פיערער... זי געדענקט, אז עס איז איהר גע-
 בליבען א פיערער... אלע אין שטוב, פון דער דערוואַקסענער
 מיידעל ביז דעם אינגסטען לייבעלעך, פלעגען זיך געהמען צו דער
 ארבייט זוכען דעם אוצר — דעם פיערער... איינער האָט גע-
 זוכט אין גראַטקע, צווישען די געפעס; א צווייטער — אויפ'ן
 קוימען, וואו חיה פלעגט האָבען א געוואוינהייט אמאָל אוועקצו-
 לעגען א מטבע, וואָס עס איז איהר געבליבען, קומענדיג פון מאַרק.
 א דריטער האָט געזוכט אונטער'ן בעט... זעליג אליין, וואָס האָט
 דאָס דאָזיגע פיערערעל געדארפט אויף עפּים זעהר נויטיגעס, האָט
 געגעבען א פלאן, אויפצורייסען א ברעט פון דער פאָדלאָגע,
 וועלכע איז פול מיט שפּאַלטען. זעליג איז געווען זיכער, אז
 ווען מען זאָל עפענען עטליכע ברעטער פון דער פאָדלאָגע, וועט
 מען דאָרטען געפינען אַן אוצר... פיערערלעך מיט זעקסערלעך
 מיט צעהנערלעך...

אָבער רייסען ברעטער האָט חיה ניט געלאָזען... „משוגע,
 מיינע שונאים!“; און אז זי פלעגט זיך פארקנייטשען דעם אזוי
 אויך פארקנייטשטען שטערען, פלעגט זי זיך דאָס רוב דערמאָגען,
 אז זי האָט פיערער נאָך געכמען אויסגעגעבען...

איז די לעצטע האָפנונג פארשוואונדען... און וויעדער איז
 די שטוב געבליבען אַהן איין טומנ'עם נראָשען... און זעליג האָט

צוזאמענגעדרעהט א ריסקערען פאפיראָס: אויסרויכערען דעם
דלות...

דערפאר האָט זיך באוויזען געלד ביי זעליג'ען אין שמוב
א פאָר טעג פאר פסח... און ניט נאָר געלד, נאָר טאָקע גאָלד...
די עשירות האָט זיך גענומען ערב־פסח דערפון, וואָס זעליג און
זיין הויזגעזינד האָבען פון נאָך פורים אָן געארבייט אין א „פאָר
ריאָד“ פון מצות־באָקען... אויב זעליג איז געווען ניט פון די
געהויבענע שניידער, אז אפילו נויט פלעגען איהם ניט געטרויען
זייערע פעלצלעך, דערפאר איז ער אָבער א „זעצער“ געווען א
מושלם. די דריי שמערטעלשע פאָדריאָדען האָבען זיך געשלאָגען
פאר איהם. ער פלעגט אָבער אַרבייטען דאָרטען, וואו דער גביר
חיים־מאיר האָט געבאָקט זיינע מצות... די גביר'טע, וועלכע
פלעגט אַליין זיין אין פאָדריאָד ביי די מצות באָקען, פלעגט טאָקע
לאָזען איהם א שעהנע מטבע...

דאָס ווייב וויעדער, חיה, איז געווען באַקאַנט אַלס א קנע־
טערין. איהרע א „מיירע“ איז געווען צו שיקען אויף דער וויס
טאָוקע... ניט שטייף און ניט שוואַך, און עם האָט זיך געוועל־
נערט כמעט אַליין... די עלטערע טאָכטער, וויעדער, איז געווען
א באַקאַנטע וועלגעריין... ווען זי זאָל אַרבייטען פון מצה, פון
שטיק הייסט עם, וואָלט זי גענאָנגען אין גאָלד... צום באַדויערען
האָט מען אין שמערטעל ניט געוואוסט פון שטיק־אַרבייט, און זי
פלעגט געהמען פון טאָג, אָבער בעסער געזאָגט — פון מעת־לעת,
ווייל אין יענעם פאָדריאָד האָט מען געאַרבייט כמעט פיער און
צוואַנציג שטונדען. און די פאָר שעה, וואָס מען האָט געגעבען
אויף שלאָפען, האָט זי געוועלגערט אין חלום... אזוי אריינגעטאָן
איז זי געווען אין איהר אַרבייט...

די דריי, דער פאָטער, די מוטער און די טאָכטער, זיינען גע־
ווען די הויפט־פאָרדייענער. דער פאָטער, אַלס „זעצער“, האָט
באָקומען נאָר, נאָר א געהויבענעם געהאַלט: צעהן גילדען א טאָג,
אויסער מאַכען... חיה, אַלס קנעטערין, האָט שוין גענומען ווע־

ניגער, אָבער אַלץ אַ פּריוו, וואָס באַקלאַנגען זיך קען מען ניט;
אויך די טאַכטער, די וועלגערין, האָט אויסגעמאַכט ניט צו פאַר-
זינדיגען ...

דערצו איז נאָך דאָס יונגע בחור'על, זעליג'ס יורש,
געווען אַ פּאַמאָטשניק־דערלעך און האָט אויך געמאַכט זיינע צוויי
גילדען אַ טאָג; נאָר דער קליינער איז געווען אַ שימערעל און
האָט באַקומען, אמת, ניט קיין סך, אַ גריווניע אַ טאָג; אָבער
נאָך דעם, ווי די אַרבייט האָט זיך געענדיגט, האָט די דאָזיגע פאַר-
מיליע געצעהלט איהר קאַפיטאַל ביז ...

עס איז שווער אָנצורופען די גענויע סומע, ווייל חיה האָט
אַליין ניט געוואָלט קיינמאָל אויסזאָגען; זי האָט מורא געהאַט
פאַר אַן עין־הרע ... זעליג, וויעדער, האָט געצעהלט און געצעהלט
און זיך צעטומעלט, ביז ער האָט באַשלאָסען, אַז ניט צעהלען איז
מול'דיגער ...

און אזוי האָט יעדער מיטגליעד פון זעליג'ס פאַמיליע אייני-
מאַל אין יאָהר פאַרמאַגט צו גרויסע סומען געלד. ער אַליין האָט
געהאַט אין דער הינטערשטער וועסטען־טאַש איינגענעהט אַ גאַנץ
צעהן־רובעל'דיגע ... דאָס איבריגע, קלענערע געלדער, האָט ער
געהאַלטען אין די הויזען־טאַשען. אָבער איידער ער האָט זיי
אַריינגעלעגט אַהין, האָט ער די טאַשען גוט אַרומגעזעהן און האָט
זיי גוט אויספאַרריכט.

ביים אויסגעבען אַ ביסעל פון די פאַרדיענטע סומען, פלעגט
זיך יעדער זעצען וויעדער צעהלען, וויפיעל עס איז געבליבען.
צעהלענדיג, פלעגט זיך אַ מטבע אַראַפּקייקלען, און אלע פלעגען
זיך לאָזען זוכען. טאָמער פלעגט מען אַ קלענערע מטבע ניט
אזוי שנעל געפינען, פלעג זעליג אַ זאָג טאָן:

— גענוג צו זוכען ... מען וועט עס געפינען נאָך יום־טוב ...
און ער פלעגט זיך געהמען צעהלען די פאַר פאַפיערען —
אַסינגאַציעס; און אויב איינע איז געווען אַ נייענקע, פלעגט ער
צורופען חיה'ן און זיך ריהמען:

— זעהסט, חיה, א נייער סאָרט רובעל... מיר דאַכט, אז טאַקי האַרײַאָהר געמאַכט...

— איז וואָס איז דער חילוק? — וויל חיה ניט נתפעל ווערען...

— עס איז שוין אַ חילוק — דינגט זיך זעליג — אַ נייע איז זיכער ניט קיין פאַלשע; צווישען די עלטערע זיינען דאָ אַ סך נאָכגעמאַכטע... מען דאַרף זיין אַ מבין אויף פאַפיער געלד...

— און מיר — קלאָגט זיך חיה מיט אַגעוויסען שטאַלץ — האָט מען, דאַכט זיך, אַרײַנגערוקט אַ פאַלשען גילדען... זעה, גיב אַ קוק... ער טויגט?...

ווערט זעליג נייגעריג און נעהמט די זילבערנע מטבע, בייסמ זי פרייהער מיט די צייהן, נאָכדעם וואַרפט ער זי אויף דר'ערד, בויגט זיך צו און הערט זיך צו צו איהר קלונג, און ענדליך זאָגט ער אַרויס, ווי אַן עקספערט:

— אַ נוטער גילדען... הלואי האָב איך טויזענד אַזעלכע... באַלד אָבער כאַפט ער זיך, אז וועדליג זיין ערבֿ־פּסח־דיגען מעמד, איז טויזענד גילדען ניט קיין סך, און ער פאַרריכט זיך... — וואָס איז טויזענד גילדען? ... אין גאַנצען ק"ן רובעל... אויך מיר געלד!...

און אז חיה טראָגט איהם צו נאָך אַ מטבע, אַ גריווניע, פּרעגען, צי עס איז אַ נוטע, מאַכט ער וויעדער כשר און ער ווינשט זיך שוין ברייטער:

— הלואי פאַרמעג איז אַזעלכע צעהן זעק!

נאָך פּסח, בלייבען נאָך עטליכע קיילעכדיגע מטבעות, קר פּערנע און אַ צוויי זילבערנע... צעהלען זיי איז פאַרשפּאַרט, מען ווייס ריכטיג: אַרום־און־אַרום איז דאָס אַ זיבעציג קאָפּיקעס. זעליג רעכענט שוין צו פאַרקוועטשען אַ גריווניע אויף טאַבאַק, און חיה חשבונ'ט זיך, צי וועט זי האָבען גענוג אויף שבת, זי זאָל ניט דאַרפען געהן אין קרעמעל נעהמען אויף באָרג...

אין אַ וואָך שפּעטער איז שוין אין שטוב וויעדער נימאָ קיין
 גראַשען מזומן, אָבער מען געדענקט, אז ערבי־פּסח, ווען דאָס געלד
 האָט זיך געשאַטען, איז איין מטבע אַראָפּגעפּאלען און מען האָט
 זי ניט אויפּגעהויבען... די דאָזיגע מטבע איז דער באַהאַלמטער
 אוצד פון שטוב... עטליכע טעג נאָכאַנאַנד זוכט מען זי און מען
 גלויבט נאָך אין איהר עקזעסמענץ, ביז וואַנען די האָפּנונג צו
 געפינען זי ווערט קלענער, קלענער, ברענט אויס ווי אַ ליכטעל
 און פאַרלעשט זיך.

דעמאָלט געהמט זיך זעליג וויעדער צו זיין אַלטען פּלאַן:
 אויפּרייסען אַ ברעט פון דער פּאַדלֶאָגע...
 אָבער דאָס טוט ער קיינמאָל ניט... דערצו פּעהלט איהם
 שוין די נויטיגע ענערגיע און דער שטאַרקער גלויבען...
 אָבער ער גלויבט, אז אונטער דער פּאַדלֶאָגע ליגט אַן אוצד...

דער שלאַפראַק

עס איז געווען אן אמת'ער גביר'שער שלאַפראַק. געקויפט האָט איהם אהרן-לייזער ווען ער איז נאָר וואָס אַראָפּ פון קעסט און האָט געהאַט דעם גרויסען נרן נאָך אין גאַנצען. דער שלאַפֿ-ראַק האָט איהם זעהר געפאַסט. אין שלאַפראַק האָט ער אויסגע-זעהן פאַרנעהמער און רייכער... אין יענער צייט האָט ער פאַר-מענט צווישען זיינע מלבושים אַ שוואַרצען ראַק, אַ גוטען פּו-טערל אויף ווינטער, אָבער קיין בנד האָט אהרן-לייזער'ן אזוי ניט געפאַסט צום פנים און צו דער פיגור, ווי דער שלאַפראַק.

טראָגען פלעגט ער איהם אין שטוב אַלע אין דער פריה אַ שעה פאַר'ן דאוונען. אַמאָל פאַרגאַרטעלט און אַמאָל אָפּגעגאַר-טעלט. עס האָט זיך געווענדט אָן דער שטימונג. זיינען די גע-שעפטען גוט געגאַנגען, פלעגט ער ליעב האָבען צו טראָגען איהם אָפּגעגאַרטעלט און האַלטענדיג די הענד אין די טאַשען פלעגט ער אומגעהן איבער'ן שטוב און פאַכען מיט די צוויי פאַלעס און אָנמאַכען אַ ווינד. אויב דאָס געשעפט איז ניט אזוי גוט גע-גאַנגען, פלעגט ער איהם פאַרגאַרטלען און די הענד באהאַלטען אין די אַרבעל, ווי ער וואָלט זיך געשיצט פון קעלט... עס זיינען צעהנדליגע יאָהרען אוועק. אהרן-לייזער האָט שוין פאַרגעסטען, אַז ער האָט אַמאָל נרן געהאַט... ער האָט זיך שוין לאַנג גערעכענט צווישען די געפאַלענע בעלי-בתיים פון גאַס.

די אלע איבערבלייבונגען פון די בעסערע יאָהרען זיינען ביסל לעכווייז פאַרשוואונדען געוואָרען. דער זילבערנער קידוש-בעכער איז פאַרזעצט געוואָרען און דער קוויטעל איז פאַרלאָרען גע- נאַנגען... דער שוואַרצער ראָק איז אזוי אויסגעריבען און ער טערווייז צעהאַקט געוואָרען, אַז אָנמאָן איהם האָט ער ניט גע- קענט אפילו אין מיטען וואָך, און מען האָט פון דעם דאָזיגען ראָק איבערגענועהט האַלבע מייטקעלעך פאַר'ן אינגסטען אינגעל... דאָס פוטערל האָט זיך קיינמאָל ניט צעריסען, עס איז פשוט צעגאַנגען און מען האָט פון איהם קיין שום תכלית ניט געקענט מאַכען, ניט קוקענדיג וואָס זעלדע, אהרן-לייזער'ס ווייב האָט געהאַט אַ גאונ'ישען קאַפּ אין הלכות איבערגעהען און איבערניצטעווען אַלטע קליידער...

דער איינציגער בנד, וואָס האָט זיך געהאַלטען פעסט און האָט זיך אפילו ניט אויסגעריבען אין די אַרבעל, איז געווען דער שלאָפּראָק...

אהרן-לייזער האָט זיך פון אויפקומען, רייך ווערען, לאַנג מיאש געווען... ער האָט שוין לאַנג פאַרלאָרען די אמונה אין גליקען... אָבער ווען ער האָט אָנגעטאָן דעם שלאָפּראָק, האָט אָנגעהויבען קלאַפען אַן אָדער פון האָפּנונג.

דער שלאָפּראָק איז געווען לאַנג און ברייט, ברייטער ווי געווען, ווייל אהרן-לייזער איז פאַר די לעצטע יאָהרען פון אָרימ- קייט שטאַרק איינגעדאַרט געוואָרען. דער שלאָפּראָק האָט איהם אַרומגעוויקעלט דריי מאָל... און אַ דאַנק די לענג האָט איהם דער שלאָפּראָק פאַרדעקט פון קאַפּ ביז די פיאַטעס... אזוי, אַז טראָגענדיג דעם שלאָפּראָק פלעגט אהרן-לייזער אויסזעהן ווי אַ רייך-געקליידעטער מענש. צום גליק האָט זיך די סאַמעטענע יאַרמולקע אויך געהאַלטען לייטיש און איז ניט אָפּגעריבען גע- וואָרען, און טראָגענדיג דעם שלאָפּראָק פלעגט שוין אהרן-לייזער אויך אָנמאָן, ניט די אַלטע היטעל, נאָר טאַסי די סאַמעטענע יאַרמולקע...

אַנשטאַט דער אַמאָליגער שעה אין דער פריה האָט ער אָנ-

נעוויכען צו טראָגען דעם שלאָפּראָק אַ פּאָר שעה לענגער, ביז אַ זייגער צוועלף. און אזוי ווי דער זייגער אין הויז איז שוין אויך געשטאַנען יאָהרען און קיין זוניגע טעג זיינען אַמאָל ניט געווען און אהרן-לייזער האָט די צייט ריכטיג ניט געוואוסט, פלעגט פּאַסירען, אז ער פלעגט אָפּטראָגען דעם שלאָפּראָק ביז אַ זייגער איינס מיטאַג. . .

אַמאָל פלעגט ער זיך מתיר מאַכען און אַרויסגעהן אין שלאָפּראָק אויך אויפ'ן הויף. . . ער האָט זיך געוואָלט ווייזן פּאַר דער וועלט אין זיין אַמאָליגען גלאַנץ. . . זאָל די וועלט זעהן און דערמאָנען זיך, אז עס זיינען אַמאָל געווען גוטע צייטען. אַ שכן פלעגט צוגעהן און זאָגען אַ ברייטען גוט-מאָרגען. אַ צווייטער פלעגט אַ טאַפּ טאָן די סחורה, און אַ דריטער האָט איהם געשאַצט אין אַ גרויסער סומע. . .

און אהרן-לייזער האָט געזעהן באשיינפערליך, אז דער שלאָפּראָק האָלט איהם אויף, שטעלט איהם אויף די פיס. אין שלאָפּראָק, שטעהענדיג אויפ'ן הויף, האָט ער אַמאָל שוין געכאַפט ביי אַ שכן אַ גמילת חסד. . . דער שכן האָט ניט געהאַט קיין מוט איהם אָפּצוזאָגען. . . אהרן-לייזער האָט עס געזעהן באשיינפערליך. . . ער איז זיכער, אז ווען ער קען געהן אין גאַס אין שלאָפּראָק און לאָזט זיך אזוי אַוועק צום גביר, וואָלט איהם יענער גאָר אַנדערש אויפגענומען, גאָר אַנדערש גערעדט מיט איהם. אַ שאָד, אַ גרויסע שאָד, וואָס אין אַ שלאָפּראָק קען מען בלויז אַרומשפּאַצירען אין שטוב און העכסטענס אַוועקשטעלען זיך אויפ'ן הויף. . . ווען אין שלאָפּראָק וואָלט מען געקענט אַרומשפּאַצירען אין גאַס וואָלט ער אויפגעטאָן גרויסע זאַכען. . .

און וואָס טיעפער אהרן-לייזער האָט זיך אַריינגעטראַכט אין דעם דאָזיגען ענין, האָט ער אַלץ מעהר באגריפען, ווי ווייט דער שלאָפּראָק קען איהם ראַטעווען. ביז וואָנען ער איז געקומען צו דער אידעע, אז די וועלט איז בכלל אומגערעכט צו אַ שלאָפּראָק, מען באהאַנדעלט איהם ניט נאָך זיין גרויסען ווערט. . .

— אַ שלאָפּראָק איז פונקט אזוי גלייך ווי אַ פּומער, ווי אַ

מאנטעל, און פארוואָס זאָל מען אין אַ שלאָפּראָק ניט טאָרען געהן
אין שוהל דאוונען און טאקי צום נביר מיט אַ וויזיט? ...
שפעטער האָט ער די דאָזיגע אידעע אנטוויקעלט פאר'ן ווייב,
אַביסעל פּאַרזיכטיג, אָבער גענוג דרייסט ...

— פארשטעהסט ... זעלדע ... פארשטעהסט ... איך האָב
שוין גאָר ניט וואָס אָנצוטאָן ...

— טאקי שלעכט ... — האָט זעלדע געבראָכען די הענד.
— נו ... נו ... וואָס־זשע ברעכסטו די הענד ... אָט דער
שלאָפּראָק איז נאָך גאַנץ ניי, גאַנץ שעהן און ער פאַסט מיר ...

— יאָ ... פאר'ן שטוב איז ער טאקי גוט ...
— און פארוואָס ניט אַמאָל אין גאס? ...

זעלדע האָט זיך דערשראָקען:

— אהרן־לייזער? ... וואָס מאַכסטו שפּאַס ...

— שפּאַס! — האָט אהרן־לייזער מאָדנע געשמייכעלט ... —
וואָס איז דאָ פאַר אַ שפּאַס ... אז מען וויל איז אַ שלאָפּראָק
אַזאַ בנד, ווי אַ פעלץ, ווי אַ מאַנטעל ...

זייט דעמאָלט האָט איהם זעלדע גענומען נאָכקוקען. אָבער
זי האָט גאָרנישט באַמערקט ... ניי, איהר האָט זיך געדאַכט ...
אָבער איינמאָל, ווען זי איז אַרויס פון שטוב און איז אין
אַ וויילע צוריק געקומען, האָט זי אהרן־לייזער'ן ניט געטראָפּען.
איהר האַרץ האָט איהר עפּיס פּאַרגעזאָגט ניט קיין גוטעס ...
זי איז מיט אַ קלאַפּענדיגען האַרצען אַרויסגעלאָפּען איהם
זוכען.

געפונען האָט זי איהם אויפ'ן מאַרק נעבען נביר'ס הויז. ער
איז געשטאַנען אין פאַרגאַלטעטען שלאָפּראָק מיט דער יאַרמולקע
אויפ'ן קאָפּ, אויסגעצויגען ווי אַ סטרונע, און אַרום איהם אַ
מחנה פון מאַנסביל, ווייבער און קינדער ...

משוגע געוואָרען! ...

דער בריעף-זאמלער

(דערזעהלט פון א שריפטשטעלער)

פאסירט האָט מיר די דאָזיגע מעשה אין אַ שטאָרט אין נאַליציען.

דאָס איז געווען אויף מאָרגען נאַכ'ן „אָווענד“ אין דעם גרעסטען זאַל, וואָס די שטאָרט האָט פאַרמאָגט.

עס זיינען אין איהם אַרײַן ביז צוויי הונדערט מענשען, אויך סער די קרעפטע וואָס האָבען מיר אַרויסגעהאַלפּען.

איך האָב פאַרגעלעזען בילדער פון דער אַרימקײט אין ליטאַ און דאָס פּובליקום האָט געפאַטשט בראַוואָ. ס'האָט ביי זיי גע- הייסען: פּונקט ווי ביי אונז!

איך בין געווען אויפ'ן זיבעטען הימעל. איך האָב דערפון געדונגען, אז אידען זיינען אײַן נאַציאָן און פאַרשטעהען זיך זעהר גוט, ווען מען דערזעהלט זיי פון אַרימקײט!

נאָכדעם איז געגעבען געוואָרען אַ באַנקעט לכבוד מיר. קײן שטאַרקע געמראַנקען זיינען ניט געווען.

מיר האָט מען מכבד געווען מיט אַ גלאָז מאַלדזשיער.

אַבער די רעדעס זיינען געווען גענוג שטאַרק! נאַכ'ן באַנ- קעט בין איך געגאַנגען צו מיין „האַמעל“ און זיך געוואַסעלט אויף די פיס! די רעדעס האָבען מיך ווי פאַרשכור'ט... די רעדעס זיינען געווען עכטע אַלסאַהאַל!...

גליקליך מיט מיין גרויסען ערפאלג, האָב איך ניט געקענט
 איינשלאָפֿען. איך האָב מיך געוואָרפען פון איין זייט אויפ'ן
 צווייטען און פאַר די אויגען האָט מיר געשוועבט דאָס קלוגע גע-
 זיכט פון פאַרויצענדען. אין די אויערען האָבען געקלונגען די
 שבחים פון די טאָסט־האַלטער און אין מויל האָב איך נאָך אַלץ
 געפיהלט דעם טעם פון די מאַל־ביער!
 עס איז דאָך נוט צו זיין אַ שרייבער. ענדליך ווערט מען
 דאָך באלוינט.

און ענדליך בין איך אויך איינגעשלאָפֿען און געזעהן הער-
 ליכע חלומות...

אָבער אין רעכטען מיטען פון אַ חלום האָט מיך אַ קלאַפֿען
 אין טיר אויפגעוועקט.

עס איז שוין טאָקי געווען שפעט. און איך האָב מיך פאַר
 מיין באַזוכער ענטשולדיגט, וואָס איך ערלויב מיר אַזוי שפעט צו
 שלאָפֿען. איך האָב איהם פאַרזיכערט, אַז אין דער היים ביי
 מיר שטעה איך אויף אַ סך פריהער און זעץ מיך גלייך פאַר מיין
 אַרבייט־טיש...

דער באַזוכער האָט מיר ענטשולדיגט און האָט בלויז באַ-
 מערקט, אַז אַ אידישער שרייבער דאַרף אַרבייטען מעהר ווי אַ
 גוי־אישער, ווייל דאָס אידישע פּאָלק...

אָבער וואָס ער האָט אויסגעדרונגען ווייטער האָב איך שוין
 ניט געהערט, ווייל אַנקוקענדיג דעם באַזוכער'ס געזיכט האָט ער
 מיך איבערראַשט.

ער האָט אויסגעזעהן ווי אַ קברות־מאַן אין די רייכערע איד־
 דישע קהלות... זיינע אויגען האָבען געגלאַנצט מיט אַ טויטען
 גלאַנץ און זיין פנים האָט געהאַט אַן ערד־קאָליר.

— מיט וועמען האָב איך די עהרע צו שפרעכען? — האָב
 איך מיך אין מיטען דערמאָנט איהם צו פרענען און האָב אויף
 איהם געקוקט ניט אָהן שרעק.

— איך וועל אייך שוין דערצעהלען! — האָט ער מיט אַ

דוהינגקייט, וואָס האָט מיך געשראָקען, אַרויסגעזויט פון זיינע צוויי גראָבע ליפּען.

— אפשר אַ שרייבער? — האָב איך געפרואוּט ערשטענס טרעפּען און צווייטענס האָט מיר זיין מלאַך-המות'דיגע געזיכט דערמאָנט אָן אַ געוויסען אידישען הומאָריסט...

— כמעט! — האָט ער געענטפּערט מיט אַ שמייכעלע, וואָס האָט מיר געשטאָכען אין דער זיבעטער ריפּ.

— וואָס הייסט עס כמעט? ...

— עס הייסט, — איז זיין שמייכעל נאָך פאַרדעכטיגער גע-
וואָרען — איך אליין גיב זיך ניט אָפּ מיט שרייבען; דאָס איז
ניט מיין פּאָך...

— זיינט איהר אפשר אַן אַרויסגעבער? — פּראוּו איך
טרעפּען, ווייל זיין שרעקליך פנים האָט אויך מיך דערמאָנט אָן
אַ אידישען פאַרלעגער...

— דאָס אורדאי ניט... — שמייכעלע ער נאָך שפּיצניגער.—
אַבער איך האָב צו טאָן מיט שרייבער... ס'הייסט, איך באַסום
פון זיי בריעה...

— אַזוי... — באַרוהיג איך מיך שוין — ס'הייסט איהר
שרייבט זיך דורך מיט שרייבער... און פון וואַנען לעבט איהר? ...
— פּרעג איך וויעדער ניט אָהן שרעק...

— טאַקי דערפון גופא... פון די בריעה...

איך קוק איהם אָן ערשטוינט:

— וואָס האָט איהר דערפון?

— קיין סך ניט — ענטפּערט ער און סוקט מיך אָן מיט
פאַרשענדע בליקען און באַדויערט ערנסט:

— איהר האָט שוין גראָהע האָר...

— יא, מען ווערט אַלט... — ווער איך טרויעריג...

— ווי אַלט זיינט איהר דען?

איך זאָג איהם מיינע. יאָהרען.

איך זעה, אז ער בלייבט ניט צופריעדען און ענדליך מור
מעלט ער ווי מיט א זיפץ:

— נאך גאר א יונגער מאן!

— אָבער אייערס אַ בריוועלע צו מיר, — בעט ער זיך, —
וואָלט איך געוואָלט האָבען...

איך קוק איהם אָן פאַר'חדוש'ט, און ער רעדט ווייטער:

— איך האָב אייך שוין לאַנג געוואָלט שרייבען, נאָר איך
האָב ניט געוואוסט אייער אַדרעס... איהר דאַרפט וויסען, אז
איך האָב בריעף פון כמה אידישע שרייבער. איך האָב שוין פון
עטליכע בריעף פיין געלד פאַרדיענט... פאַר אַ בריעף פון יהודא
ליב גאָרדאָן האָב איך באקומען פון די אַרויסגעבער 20 קרוין...
— יהודא ליב גאָרדאָן איז דאָך שוין געשטאָרבען! — רוף

איך מיך אָפּ דערשראָקען...

— אָט דאָס איז דאָך טאַקי... — קוועלט אָן מיין באזר
כער — נאָכ'ן טויט זאַמעלט מען די בריעף. דעמאָלט שיק איך
עס צו און בעט דערפאַר געלד...

איך האָב אַ שוידער געטאָן, אָבער דער באזוכער מייער
האָט ווייטער רוהיג גערעדט:

— מיט גאָלדפאַדענ'ען האָב איך זיך אויך דורכגעשריבען.
פאַר זיינעם אַ בריעף האָב איך באקומען בלויז צעהן קרוין... דער
פאַר האָב איך באקומען פאַר אַ בריעף פון דר. הערצל גאַנצע
פערציג קרוין, און איך האָב איהם פאַרנאָרט! — ווערטה געווען
אַ הונדערט קרוין! איך האָב איהם געפּרעגט וועגען אַ וויכ
טיגען ענין... דער בריעף האָט געהאַט שטאַרקע דרייסיג שורות...
איצט האָב איך בריעף פון מאַקס גאָרדוי, פון שלום-עליכם, פון
פּרע'ען און פון נאָך און נאָך... יא, מחשבות'ן, איך בעט אייך
ווי אַלט איז — ? (ער האָט אָנגערופען אַ נאָמען) — ... אין
איינע ענציקלאָפּעדיע שטעהט ער געבוירען אין דעם און דעם יאָהר
און אין אַ צווייטער — אין אַן אַנדער יאָהר, איך קען ניט דער
געהן קיין מאָלס... מיכאַ בכּו, זייט אזוי גוט און גיט מיר אייער

אדרעם... איך וועל אייך עפּיס דורך אַ בריעף אָנפּרעגן, איך וועל שוין געפּינען אַן ענין... איהר זאָלט מיר אָבער ענטפּערען באַריכות... אייך קאָסט דאָך דאָס קיין געלד ניט...

— איך בין דאָך אָבער צוויי מאָל אינגער פאַר אייך — לאַך איך און די האָר שטעלען זיך מיר קאַפּוּר: מיר דאַכט, אַז דער איד וואָרט שוין אויף מיין טויט...

— אינגער, עלטער, — ענטפּערט מיין באַזוכער רוחיני... — וואָס מינט איהר, איך בין טאַקי אויסען חלילה איהר זאָלט שוין שטאַרבּען... איך האָב דוקא אַידישע שרײַבער ליעב. ניט מעהר ס'איז גוט צו האָבען עפּיס לוכרון... ניט מיר אייער אַדרעס... איך וויל זיך מיט אייך דורכשרייבען...

— מיין בריעף וועט ביי אייך קיינער נישט קויפּען... — פּרוּאוּ איך זיך וויצלען.

— בי־בי־כי! — האָט זיך צעלאַכט מיין באַזוכער און אין די אויגען האָט זיך אָנגעצונדען אַ פייערל — הלאּוי פּאַרמעג איך דאָס איצט, וואָס אייערער אַ בריעף וועט אַם ירצה השם ווערטה זיין... גיט מיר אייער אַדרעס... אָט האָט איהר מיין ביכעלע. אָט דאָ זיין מוחל שרײַכט אַרײַן... ביי מיר געהען זיי אַלע נאָכ'ן אַלף־בית... אָט דאָ זייט מוחל...

אַ ברירה האָב איך געהאַט! איך האָב מיט אַ פּאַרקלעמט האַרץ גענומען די פּערער אין האַנד און אַרײַנגעשריבען מיין אַדרעס אין זיין ביכעלע...

איך האָב אויפּגעהויבען די אויגען און אָנגעקוקט מיין באַזוכער. זיין פנים האָט געשטראַהלט פאַר גליק, נאָר אין די אויגען האָט געבליצט אַ מאָדנער פייערל...

ער האָט בנעימות געבלאָזען אויף דאָס געשריבענע, עס זאָל זיך ניכער אָפּטריקענען, האָט דאָס ביכעלע אַרײַנגעלעגט אין טאַש אַרײַן און האָט מיט זיכערהייט גערעדט:

— איך האָף, אַז איהר וועט מיר זיכער ענטפּערען, זיי ענטפּערען מיר אַלע...

און אָפּזעגענדיג זיך פּריינדליך מיט מיר האָט ער זיך געלאָזט
צו רעדן טיר מיט לאַנגזאַמע אָבער זיכערע טריט...
שטעהענדיג שוין אויף יענער זייט טיר האָט ער זיך צו
טיר אומגעקעהרט מיט'ן פנים און האָט מאַדנע געשמייכעלט...
דאָס איז געווען אַ שמייכעל, פון וועלכען עס איז מיר גע-
וואָרען קאלט אין אלע גליעדער. אַ שמייכעלע, וועלכעס האָט מיר
געבראַכט אַ גרום פון יענער וועלט...

דער נוי מיט דער ביקם

נאָכדעם ווי יעקב איז אַראָפּ פון קעסט, וואָס ער האָט גע-
נעמען צוויי יאָהר ביי זיין פרוי'ס עלטערען, האָט ער אָנגעהויבען
זוכען געשעפט. אין שטעדטעל נופא איז געווען „טויט“. דערצו,
אַליין געבוירען אין אַ דאָרף, האָט איהם געצויגען צום דאָרף.
דערפאַר האָט ער געזוכט עפּיס אַ מיהל, אַ פּאָסט, אַ קרעטשמע
און דאָסנלייכען דאָרפיגע באשעפטיגונגען.

צום גליק האָט זיך געמאַכט אַ מיהל. די מיהל האָט זיך גע-
פונען אין גאַנצען אַ פיער-פינף וויאָרסט פון שטעדטעל. די אַרענדא,
וואָס מען האָט געדאַרפט צאָהלען פאַר איהר, איז געווען דוקא ניט
טייער. אַרום און אַרום זיינען געווען צעשפּרייט פיעל דערפער
אין נאָהענטער שכנות. די גוים פון די דאָזיגע דערפער האָבען
אַפילו גע'שמ'ט פאַר אַרימע, אָבער דאָס איז דוקא געווען די
מעלה. וואָס דען? אַ רייכער פויער וועט ברענגען אַביסעלע
קאָרן צעמאַלען? זיי פאַרקויפּען עס די תבואה-הענדלער. בלויז
די אַרימע ברענגען אַליין דאָס ביסעלע קאָרן אָפּצעמאַלען.

און יעקב האָט זיך גלייך אַריבערגעצויגען אין דאָרף אַריין
מיט זיין ווייב, מלכה, מיט זיין איינזעהריגע קינד — אַ אינגעלע.

דאָס הויז, וואו ער האָט געהאַט די דירה, איז באשטאַנען
פון צוויי מיילען: פון האָרענט האָט געוואוינט דער בעלי-הגור

אליין, אנדרעי, וואָס האָט פאַרמאָגט, אויסער דער מיהל, אויך פיעל פעלדער און אַ שטיק וואַלד. אָפגעטיילט האָט יעקב'ן פון זיין נוי בלוז אַ קאלטע פירדהויז, וואו עס איז געשטאַנען פאַר שיעדענע בעל־הבית'ישקייטען פון ביידע צדדים.

נאַטירליך, דאָס וואַסער און אַנדערע כלים, וואָס מען נוצט צום עסען און צום טרינקען, האָט יעקב געהאַלטען אין שטוב ביי זיך. אין דער שותפות'ער פירדהויז איז נאָר געלעגען זיין האַלץ און אַנדערע בעל־הבית'ישקייטען, וואָס קענען ניט טריף ווערען... אַנדרעי אליין איז געווען, פון אויבען־אויף, ניט קיין שלעכטער. רעדען האָט ער גערעדט זעהר פריינדליך, אַביסעלע שוין צו פריינדליך. שטענדיג צוגעשמייכעלט... „טאַק, טאַק, נאָס פאָרן יאַקאָב...“, „טאַק, טאַק, מי־איא מאַלפּאַ...“ דערצו איז ער געווען אַביסעל געלערענט, האָט אליין געהערט צו דער קאַסטע פון דוואָריאַנעס. אין זיין הויז האָט זיך געפונען אַ שטיקעל ביב־ליאַטעק און דער יעוואַנגעליום אין צווייערליי פאָרמאַטען; אַ קליינער און אַ גרויסער. יעקב האָט זיך משער געווען, אַז מיט אַזאַ נוי איז ניטאָ קיין סכּנה צו וואוינען צוזאַמען.

נאָר וואָס דען?

הינטער'ן ביכער־שראַנק, אויף דער וואַט, איז געהאַנגען עפּים אַ לאַנגע זאַך. איין זייט — דאָס הענטעל פון ברוינעם האַלץ, די צווייטע זייט, אין דער הויך — פון שטאַל. און געהאַט האָט עס אַזאַ רונדע פינסטערע עפענונג. לויט אַלע סימנים — אַ ביקס. געהאַנגען איז די דאָזיגע שוידערליכע זאַך אויף אַ דונקעלען ריקען טשוואַק און האָט געקוקט אויף יעקב'ן מיט איהר איינציגען שוואַרצען אויג, ווי וואָרנענדיג און דראָהענדיג.

אַנדרעי האָט באַמערקט ווי יעקב קוקט אויף דעם מיט שרעק. ער האָט געפּיהלט פאַר זיין פליכט איהם צו פאָרשטעלען:
— דו קוקסט אויף דעם... דאָס איז אַ ביקס... שטענדיג

אַנגעלאָרען...

ער האָט זי פאַרזיכטיג אַראָפּגענומען, און האַלטענדיג זי אין דער האַנד, האָט ער באַרוהיגט:

— איך נוצ זי זעלטען ... קיין גנבים זיינען דאָ ניטאָ ...
 מיט די שכנים לעב איך גוט ...
 — הענג אויף! — האָט זיך יעקב ווי געבעטען.
 — אָ, דאַרפסט קיין מורא ניט האָבען! דו זיי נאָר אַן
 עהרליכער מענש, צאָהל ריכטיג די ראַטע און ... היי-היי ...
 איך וועל דיך ניט שיסען.
 ער האָט גוטמוטיג געלאַכט און אויפגעהאנגען צוריק די ביקס
 אויף דער וואַנט.

ווער רעדט מלכה אליין, האָט פאַר דער ביקס געציטערט ווי
 פאַר'ן טויט. און צו וואָס דאַרף זי נאָר וואוינען מיט אַ גוי
 בשכנות ... וועניג פרנסות איז דאָ אויף דער וועלט? ... אָבער
 יעקב האָט איהר ערקלערט, אַז עס איז טאַקי דאָ וועניג, און די
 מיהל נעהט זעהר גוט און מיט דער צייט, גלויבט ער, אַז ער וועט
 מאַכען נאָר גוטע געשעפטען. אַי, די ביקס? — איז ניטאָ וואָס
 מורא צו האָבען ... אליין שיסט עס ניט און אַנדרעי איז ניט
 אַביווער אַ גוי ... אַ געלערענטער, און אַ יעוואַנגעליום ליגט ביי
 איהם שטענדיג אויפ'ן טיש, און די קינדער זיינע געהען אין שקאַלע
 און פיהרען זיך אויף נאָר פיין ...

צייטענווייז אָבער פלעגט אַנדרעי זיך אָנ'שכור'ן. דעמאָלט
 איז טאַקי געווען שלעכט. ער אליין איז ניט אַזוי געפעהרליך,
 אָבער זיין ביקס ... און גראָד דעמאָלט לאַדט ער איין יעקב'ן
 מיט מלכה'ן צו זיך אין הויז, און אויב זיי לאָזען זיך בעטען,
 קומט ער אליין אַרײן מיט דער ביקס אויף דער פלייצע ...
 יעקב און איבערהויפט מלכה שמייכלען צו איהם מיט אַלערליי
 לייטזעליגקייטען. און כאַטש טרינקען איז פאַר איהם שוין גע-
 פעהרליך, אָבער דאָך שטעלען זיי אַוועק די פלאַש בראַנפּען, וואָס
 ביי זיי געפינט זיך שטענדיג צוליעב פרנסה, און מען איז איהם
 מכבד ...

אַנדרעי'ס אויגען ברענען דעמאָלט ווי ביי אַ חיה ... די פינ-
 גער ציטערען אין קאַנוואַלסיע ... מען זעהט באַשיינפּערליך, אַז

ער וואָלט זיך מחיה געווען ווען ער שיסט אויס... אָבער מלכה ווייסט שוין, אז מיט גוטע ווערטער קען מען איהם אָפקיהלען. זי שמייכלט פריינדליך און דערמאָנט איהם, אז זיין גרישקאָ איז גאָר אַ וואוילער כלאָפעץ, און די פאָנענקא איז גאָר-גאָר אַ קראַט סאָוויצע און אַזאַ אַיידעלע, אז עס איז אַ פאַרנעניגען. זי האָט זיי געזעהן היינט פריהמאָרגען קומענדיג פון קלויסטער...

דעמאָלט באַרוהיגט זיך אַביסעל אַנדערע. ער וויל שוין ניט שיסען... נאָר אזוי זיך, הוזק מאַכען...

— אז איך וויל, מלכה-טויב, שים איך דיך!

מלכה'ן פאַלט איין דאָס בלוט. אויסערליך אָבער בלייבט זי רוהיג און לאַכט:

— שיסען? אלמאי וועסטו דאָס טאָן? אַ מענש אַ געלע-רענטער... אַן ערעלמאָן...

— יאָ, דאָס איז אמת... — איז זיך מודה אַנדערע — אַ געלערענטער בין איך און שטאַם פון די שעהנסטע ערעללייט... אָבער, צו אַלדי טיוועל, עס ציהט צו שיסען... איך וועל מאַר-גען געהן אין וואַלד, אפשר וועל איך אַ קוראַפאַטקע טרעפען...

אזוי זיינען גענאָנגען יאָהרען. יעקב האָט שוין געזעהלט זיין פאַרמעגען פיער קינדער, אין הויז איז שוין געווען אַ מלמד פאַר זיי, וועלכער האָט מיט זיי געלערענט תורה און אַביסעלע וועלט-דאָזאָען. דער מלמד אַליין איז געווען אַן עלטערער איד, וואָס האָט געהאַט עפּים צרות פון אַ ווייב, און דערפאַר איז ער געווען נוסח צו חקירה. יעקב האָט ליעב געהאַט אַמאָל, אין די לאַנגע ווינטער-אָווענדען, צו שמועסען מיט איהם.

— איז, הייסט עס, וואוינט איהר שוין דאָ יאָהרען, ר' יעקב, און נאָר נישט...

— נאָר נישט קען מען ניט זאָגען... בשכנות מיט אַ גוי... און דער גוי האָט אַ ביקס... ער האָט שוין וויפיעל מאָל געוואָלט שיסען... נאָר אַ דאַנק מיין קענען זיך אומגעהן מיט איהם ראַ-

טעוועט: א גוט וואָרט... אַ מתנה... ער איז אפילו רייכער פאר מיר, אָבער עשו האָט אַלע מאָל ליעב אַ מתנה...
 — יאָ, יאָ, ר' יעקב... — האָט דער מלמד געשאַקעלט מיט'ן קאָפּ — אָט דאָס איז עס דאָך, שטענדיג אזוי... אָבער גאָט העלפט... מען איז טאַקי אין סכנה... אַ גוי מיט אַ ביקס... אָבער ווי זאָגט מען: פרנסה איז דאָ, די מיהל געהט גוט...
 — די מיהל, גאָט צו דאַנקען, געהט גאָר גוט. זי אַרבייט שוין ביי מיר אויף פיער שטיינער... איך קען מיך ניט באַד קלאַגען...

— וואָס דען! — האָט צוגעשטימט דער מלמד — אי, וואָס? דער גוי מיט'ן ביקס? טאָ לאַכט זיך אויס... איהר וועט זעהן, אז אייער עלטערער בחור'על וועט נאָך זיין אַ מאָל אַ רב. — הלוואי! — האָט מלכה פון איהר זייט צוגעוואונשען — עס קאָסט נענוג בלוט און שרעק... אַ קלייניגקייט, אונטער איין דאָך מיט אַ גוי, מיט אַ ביקס... דאָס לעבען איז אַמאָל ניט ניווא...

— עט... — האָט יעקב געוואָלט עפּים זאָגען, נאָר באַלד האָט זיך דערהערט אַ קנאַל.

— וואָס איז דאָס? וועה איז מיר...

— דאַכט זיך אויסגעשאַסען... — האָט דער מלמד זיך

משוער געווען.

זיי זיינען אַלע אַריינגעלאָפּען אין צווייטען הויז.

אַנדרעי איז געזעסען דעם קאָפּ פאַרוואָרפען און געקרעכט פאַר יסורים. פון דער רעכטער האַנט, ביים אַרעם, האָט גערוינען בלוט.

— זיך געשפּיעלט מיט דער ביקס... — האָט ער ערפלערט מיט אַ צימערדיגער שטים.

— נאָר פאַרוואונרעט די האַנד — האָט אַנדרעי' אויכע גער מדייט.

— דאַנקען גאָט — האָט מלכה פרום געגלאַצט די אויגען.

אויף מאָרגען, ווען אַנדערע האָט זיך געפיהלט בעסער, האָט יעקב איהם באזוכט:
 — נו, זעהסטו... צו וואָס איז די ביקס? ... קיין גוטס קומט ניט אַרויס...
 אַנדערע איז אָבער געווען ביז און ווימענד. ער האָט זיך קוים איינגעהאַלטען זיך צו באהערשען. ענדליך האָט ער טאַסי ניט אויסגעהאַלטען און זיך צעשריען:
 — געה אַרויס, וואָרים איך שים!
 דעמאָלט האָט יעקב שוין טאַסי אויף אַן אמת באשלאָסען זיך אַרויסצוציהען: גענוג איינצושטעלען זיך דאָס לעבען צו לעב פּרנסה. אָבער דער מלמד האָט איהם אָפּגעהאַלטען:
 — ר' יעקב, האָט נישט קיין מורא... איהר זעהט דאָך וואָס דער סוף איז: האָט ער זיך אַליין פאַרוואונדעט. איהר וועט זיך עלטערען אין עושר און כבוד... איהר וועט זעהן... און אזוי איז געווען.

דער פארפלאַנטערטער אדרעס

פאָסירט האָט עס מיט הערמאַנ'ען אין אַ גרויסער שטאָרט אין וועסט אייראָפּא.

ער איז דעמאָלט געווען יונג, פאר דרייסיג. עס האָט איהם געצויגען צו לעבען און צו ליעבע, צו פאַרגעניגען און גענוס. און דאָס אלץ האָט זיך געדעהט אַרום דער פרוי. און וואָס ער האָט געטאָן איז דאָס געווען פון איהרעט וועגען. איז ער געווען אין אַרבייטס־פּעהיגען צושטאַנד, איז עס צו לייעב איהר געווען. האָט ער זיינע אַרבייטער פאַרנאַכלעסיגט, איז עס וויעדער צוליבע איהר געווען.

איז ער געזעסען לאַנג אין איין שטאָרט, און האָט זיך ניט געקענט שיידען מיט איהרע נאַסען און פלעצער, איז די אורזאך געווען אַ פרוי; האָט ער די שטאָרט פאַרלאָזט און זיך געלאָזט וואַנדערען, וואַנדערען און פאַרגעסען זיך, איז עס אויך צוליבע אַ פרוי געוועזען.

פריינד האָבען איהם געהאַלטען פאַר אַ לייכטזיניגען. פון איבער־אויף איז ער ווירקליך לייכטזיניג געווען. אָבער אין דער טיעפעניש פון זיין נשמה האָט ער באַגעהרט דאָס גרויסע און דאָס וויכטיגע און דאָס ערהאַבענע ...

פון אלע פריידען איז איהם שטענדיג אומעמיג געווען און שטענדיג האָט איהם עפּים געפּעהלט.

ביז ער האָט זיך נעמראָפּען מיט נאָך איינער... דאָס האָט פאַר-
 סירט אין אַ גרויסער שטאָרט אין וועסט אייראָפּאַ.
 ער איז געזעסען מיט זיינעם אַ באַקאַנטען אין אַ נאַכטקאַפּע,
 איינע פון די רייכסטע אין דער גרויסער שטאָרט. אין מיטען
 פון גרויסען זאַל זיינען געזעסען די מוזיקאַנטען. אַכט אין צאָהל.
 אין דעם פרייען שטח האָבען אַרומגעשוועבט ווי שמעטערלינגען
 מיידלאַך, געקליידט אין זעהר לייכטע און דורכזיכטיגע קליידער.
 זיי האָבען קאָקעטירט מיט יעדען פון די געסט, וואָס זיינען גע-
 זעסען ביי די טישלאַך אָהן פרויען. הערמאַן האָט זיי באַטראַכט,
 ווי איינער וואָס איז ערפּאַהרען און מען קען איהם ניט אָפּנאַרען...
 זיין באַקאַנטער האָט איהם פון צייט צו צייט פאַרגעשלאָגען צוצור-
 רופּען איינע פון די אַרומפלאַטערעדע שמעטערלינגען.
 הערמאַן האָט זיך ענטזאַנט, שמייכלענדיג מיט אַ שמייכלע
 פון אַ סקעפטיקער.

— זיי געפעלען מיר ניט ...

— אָט די בלאַנדע איז הערליך! — האָט דער באַקאַנטער

מבינות געזאָגט ...

— יא, ניט שלעכט ... האָט הערמאַן, בעאַבאַכטענדיג,
 געמורמעלט. — אָבער עס איז ניט דאָס, וואָס עס גלויבט מיין
 האַרץ, איהר פאַרשטעהט — מיין האַרץ! ... זי איז שעהן, אָבער
 עס פעהלט אין איהר דאָס מיסטעריעזע ... איך האָב לייעב אַ
 פרוי מיט אַ סוד ...

און ווי ער האָט אזוי גערעדט און באַטראַכט די אַלע פאַרביי-
 שפאַציערענדיגע, וועלכע האָבען צו איהם געמאַכט אַלערליי חנ'-
 דלעך און זיך געצויגען צו איהם, ווי שמעטערלינגע צום פייער,
 איז פלוצלינג זיין בליק געפאַלען אויף אַ יונגע דאַמע, וואָס איז
 געזעסען נעבען די מוזיקאַנטען, אַנגעטאָן אין מאַנטעל און אין
 הוט ... אַנפאַנגס האָט זי געמאַכט דעם איינדרוק, ווי זי איז
 איינע פון די לייכטזיניגע, וואָס איז נאָר וואָס אַריין און וועט
 זיך באלד אַראָפּנעהמען דעם מאַנטעל און הוט און וועט זיך פאַר-
 מישען מיט די איבעריגע איהרע שוועסטער. אָבער כאַלד האָט

הערמאן באמערקט, אז זי איז דאָ נאָר אַן אנדערע, אַ פאַרבליאָנדיג
 רישעמע. ער האָט פון איהר ניט אַראָפּגענומען די אויגען.
 — אַ וואונדערבאַרעם וועזען! — האָט ער באמערקט, ווי
 פאַר זיך, ווענדענדיג זיך צום באקאַנטען.
 — רופט זי צו... — האָט ער דעם באקאַנטען פאַרנען
 שלאָגען.

ער האָט וויעדער געשיקט זיינע בליקען צו איהר, רופענדיג,
 בעטענדיג און פול מיט אינערליכען באגעהר.
 זי האָט זיינע בליקען באמערקט און נאָך אַ לאַנגען דועל
 מיט די בליקען, האָט זי זיך ענדליך אונטערגעגעבען: זי האָט
 אַ שמייעל געמאַן, אַ שמייעל פון אַ פרוי, וואָס איז אַ זינדיג,
 אַ צנועה'דיג, וואָס ווייס שוין אַלעס און ווייס דאָך נאָרנישט.
 איהר שמייעל האָט הערמאַנ'ס האַרץ באַלוויכטען אין אַלע
 ווינקעלעך... —

— איך בעט איך, רופט זי צו צו אונזער טישעל! —
 האָט ער זיך געבעטען.

דער באקאַנטער איז צוגעגאַנגען צו איהר, האָט איהר עפּים
 איינגערוימט. הערמאַן האָט געזעהן, ווי זי לאָזט אַראָפּ דעם
 קאַפּ. באַלד האָט זי איהר קאַפּ צוריק אויפגעהויבען, געשמייר
 בעלט צו הערמאַנ'ען און האָט זיך אויפגעשטעלט.
 הערמאַן האָט זיך אויפגעהויבען פון פלאַץ און האָט זי באַ-
 געגענט שטעהענדיגעהייט מיט אַ שמייעלענדיגען געזיכט.
 ער האָט איהר אויסגעצויגען די האַנד און זי געבעטען זיך
 זעצען.

זי האָט זיך געזעצט לעבען איהם און געשמייעלט אַזוי
 קינדיש... —

הערמאַן איז פאַר גרויס גליק, ווי צוטומעלט געוואָרען, האָט
 איהר געשטעלט פראַגען איינע נאָך די אנדערע.
 זי האָט אויף יעדער פראַגע געענטפערט האַלב. הערמאַן
 האָט ניט געקענט באַגרייפּען ווער זי איז.
 — וועט איהר טרינקען וויין?

- אביסעלע...
 — געוויס, אביסעלע... איך וועל אייך ניט אָנ'שכור'ען.
 — איהר זייט אַ גוטער... — האָט זי איהם אָנגענומען
 פאר'ן האַנד בשתיקה פון באקאנטען.
 — א, יע! צו אייך...
 — און פלוצים האָט ער אַ פּרעג געמאָן:
 — וואו וואוינט איהר?
 — איך וועל אייך זאָגען...
 — איך וואוין... — האָט ער געפלאַפעלט... — איך וואוין
 אין אַ שעהנעם געגענד...
 — ער האָט זיך אָפּגעהאַקט און באַלד צוגעגעבען:
 — וועט איהר פּאָהרען צו מיר?
 — זי האָט גלייך געענטפערט:
 — יע...
 — הערמאן איז צומומעלט געוואָרען. זי וועט פּאָהרען. גער
 וויס... זי וועט פּאָהרען... ווער איז זי? ...
 — קומט איהר אָפּט אַהער?
 — דאָס ערשטע מאָל! ...
 — דאָס ערשטע מאָל? — האָט הערמאן זי באוואונדערט...
 — ביי גאָט!
 — אָ, שווערט ניט, איך גלויב אייך...
 — ער האָט ניט געוואוסט ווי צו האַנדלען און געפרעגט:
 — געהען מיר? ...
 — אויב איהר ווילט... — האָט זי שטיל געענטפערט און
 אַראָפּגעלאָזט דעם קאָפּ...
 — הערמאן האָט געוואָרפען אַ בעטענרען בליק צובי באקאנטען.
 — טד, איהר קענט געהן, איך וועל אייך ניט שטערען.
 — הערמאן האָט איהם געדריקט די האַנד און איז אַרויס מיט
 זיין גליק אויף דער נאַס.
 — ער האָט זי אַוועקגעזעצט אין אַ פאַרמאכטען אויטאָמאָביל,

וועלכער איז געשטאנען ביים טראַטואַר. געזאָגט דעם שאָופער
די גאָס און דעם נומער און האָט זיך אויך אַרײַנגעזעצט.

— מיין ליבע...

זי האָט איהם אַלס ענטפער אַ קוש געטאָן.

— זאָג מיר ווער ביזטו?

— צו וואָס? — האָט זי געענטפערט.

— איך האָב אזא ווי דו קיינמאָל ניט געטראָפּען. און פּלוצ

לינג האָט ער זיך ווי פון אַ חלום אויפגעכאַפּט...

— וועסטו וועלען אַ סך געלד...

— אַ, רעד נישט... איך שעהם מיך... — האָט זי זיך

צעווייגט...

ער האָט געווישט איהרע טרעהרען און זי באשאַטען מיט

קושען...

דער אויטאָמאָביל האָט זיך אָפגעשטעלט ביי זיין האַטעל.

ער האָט שנעל באצאָהלט דעם שאָופער און זיך שנעל געלאָזט אויף
די טרעפּ.

— געפעלט דיר ביי מיר? — האָט ער איהר געפרעגט, אַז

זיי זיינען ביידע אַרײַן אין זיין וואוינונג, נאָכדעם ווי ער האָט
געמאַכט ליכטיג.

— יע... שעהן... — האָט זי נאָכגעגעבען ווי אַ קינד.

ער האָט איהר אַראָפגענומען פון קאָפּ דעם הוט... נאָכדעם
דעם מאַנטעל.

עס איז פאַר איהם געשטאנען אַ הערליך יונגעם בליהענדעם
לעבען... פול מיט אינערליכע אונערשעפטע פריידען, האָפנונגען

און ערוואַרטונגען...

— ווער ביזטו? — האָט ער זי געדריקט צו זיך.

— און דו?

— איך... איך... איך ווייס ניט...

— איך ווייס אויך ניט... — האָט זי געשמייכלט.

— אין דיר איז עפּים דאָ אזא מין טרויער... — האָט ער

איהר אַרײַנקוענדיג אין די אויגען געזאָגט...

— א טרויער? מעגליך...
 — אָבער אויך אזא מין פרייד...
 — א פרייד? ... מעגליך... — האָט זי נאָכגעגעבן...

אין פענסטער האָבען אָנגעהויבען אַריינשיינען די ערשטע
 שטראַהלען פון טאָג...
 זי איז שוין געשטאַנען אַן אָנגעמאַנענע און האָט זיך גע-
 איילט...

— איך מוז דיך זעהן נאָך אַמאָל... איך וועל קומען צו
 דיר... — האָט זיך הערמאָן געבעטען.
 — געווים... — האָט זי געשמייכעלט...
 — לאָז מיר איבער דיין אַדרעס...
 זי איז צוגעגאַנגען צום טישעל און האָט עפּים אָנגע-
 שריבען אויף אַ שטיקעל פאַפּיער.
 — איך דאַנק דיר...
 — איצט מוז איך געהן...
 — איך וועל דיך באַגלייטען...
 — ניין... — האָט זי ניט ערלויבט... — לאָז מיך אליין.
 — דאַרפסטו געלד? ...
 — געלד? מיין נאָט... — האָט זי זיך צעוויינט. — איך
 וויל ניט...

— בלויז אויף אַן אויטאָמאָביל...
 ער האָט איהר אַריינגעוואָרפען אין איהר האַנד-טאַש צוויי
 נאָלדענע מאָנעטען. זי האָט אַ שמייכעל געטאָן און איז שנעל
 אַרויס...

איהם האָט זיך געדאַכט, אז דאָס איז דורכ'ן טיר אַרויס
 דאָס גליק און די ליבע...
 ער האָט זיך געוואָרפען צום טישעל, גענומען דאָס שטיקעל
 פאַפּיער... איהר אַדרעס.
 ער האָט זיך גענומען לעזען...
 אָבער ווי אַ מלאַך וואָלט עס געשריבען, ער קען ניט פאַנאָני-

דערנעהמען די בוכשטאבען. דער נומער פון הויז איז אויך אזוי
 אונדרייטליך. פון אלע ציפערען איז נאָר בולט געווען אַ ציפער
 דריי. די איבעריגע פארפלאַנטערט.
 אַ טיעפע בענקשאַפט האָט איהם אַרומגענומען. דער אַדרעס,
 דער אַדרעס... ער מוז דאָך זי געפינען...
 ער האָט אַ גאַנצען טאָג געלעזען דאָס שטיקעל פאַפיער,
 געוואָלט אַרויסבאַקומען פון די אותיות זיין גליק, געמאַכט פאַר-
 שיעדענע קאָמבינאַציעס.
 עס איז ניט אַרויס קיין דייטליך וואָרט... ניט איהר נאָמען,
 ניט איהר גאַס, ניט איהר הויז...
 זי האָט עס טאַקע אזוי שנעל געשריבען. ער האָט ניט גע-
 כאַפט זיך גלייך אַכטונג געבען... זי איז גלייך אַרויס און איהם
 געלאָזען אַ פאַרפלאַנטערטען אַדרעס...
 און צו וועמען ער האָט זיך געווענדעט איבערצולעזען איהר
 אַדרעס, האָט קיינער ניט געקענט...
 אזוי האָט ער זי קיינמאָל ניט מעהר באַגעגענט און עס דאַכט
 זיך איהם, אַז זי איז געווען די אינציגע, וועלכע וואָלט איהם גע-
 קענט געבען גליק און רוהע און דוקא צו איהר קען ער ניט קומען.
 אנשטאַט איהר — האָט ער אַ שטיקעל פאַפיער מיט אונדרייט-
 ליכע ווערטער פון ערנעץ אַ גאַס, אַ הויז, אַ טיר און אַ נאָמען,
 וועלכע זיינען זיכער דאָ, אָבער ער קען עס ניט געפינען. דער
 אַדרעס איז פאַרפלאַנטערט...

די שאנד פון גוטסקייט

א קנאפע העלפט פון זיין לעבען האָט ליכטמאן אָפּגעלעבט מיט איין וועג. פון דער נאטור אַ נוטהאַרציגער, האָט ער זיין גוטסקייט אנטוויקלעט ביז דעם העכסטען גראַד. ער האָט, קען מען זאָגען, געאַרבייט איבער זיך צו דערגרייכען די השלמה... טאָן גוטס איז ביי איהם געוואָרען אַ געווענהייט און צייטענר ווייז האָט זיך איהם געדאַכט, אַז ער איז ניט יוצא; ער האָט דאָך פון זיין גוטסקייט אַליין הנאה. און ווען ער פלעגט עפּים טאָן אַזוינס, וואָס איז איהם זעהר שווער אָנגעקומען, האָט ער ערשט זיך געפּיהלט צופריעדען. הייסט עס אָבער ווידער, אַז ער האָט דאָס געטאָן צוליבע זיך... און ער האָט ווידער איבער זיך געדאַרבייט, אַז די גוטסקייט זאָל זיין ריין, אָהן פּערזענליכע עלע-מענטען.

פון דער וועלט האָט ער ניט לייעב געהאַט צו נעהמען. ער ער האָט לייעב געהאַט צו געבען. געבען איז געווען זיין העכסטער גענוס. עס האָט ניט אויסגעמאַכט אין וואָס דאָס געבען איז באשטאַנען. ער פלעגט געבען אַ סיגאַרעטעל מיט דעמוזעלבען געדפּיהל, ווי ער פלעגט געבען אַ מיידעל אַ וואָרט, אַז ער האָט זי לייעב... דער עיקר איז דאָס געבען, דאָס ניט ענטזאָגען... נעהמען פלעגט ער פון מענשען נאָר דאָן, ווען דעם געבער האָט עס הנאה געטאָן.

— אויב עס מאכט אייך פארגעניגען, נעהם איך ... — אזוי פלעגט ער ענטפערען.

ער האָט ליעב געהאַט צו געבען מענשען צייט. וויל אַ מענש אויסרעדען זיין האַרץ, און עס דאַרף דויערען ביי אַ צוויי שטונד-דען — האָט ליכטמאַן די צוויי שטונדען גרייט פאַר איהם, און ער שענקט זיך איהם אַוועק אינגאַנצען: מיט די אויערען צו הערען, מיט די אויגען צו קוקען אויף איהם, און מיט'ן האַרצען מיטצופיהלען. אַמאָל אויך מיט'ן קאַפּ, צוזשאַקלען און צו באַד דויערען ...

ער האָט זיין גוטסקייט אויסגעשפּרייט איבער דער גאַנצער וועלט ... ליידעט ערניץ אַ פּאָלק, מעג עס זיין ווייט אין אזיען — ליכטמאַן ליירט מיט מיט'ן פּאָלק און זוכט עצות, ווי אזוי צו העלפען. איז ערניץ אַ הונגער אין אַ לאַנד, געהט שוין ליכטמאַן'ען ניט איין דאָס עסען, און יעדער ביסען שטעלט זיך איהם אַוועק אין האַלז און ער קען ניט אַראָפּשלינגען. ברענט אָפּ ערניץ אַ שטאָרט, זעהט ער בולט ווי די מענשען וואַלגערען זיך אונטער'ן פרייען הימעל, און ליכטמאַן קען שוין ביינאַכט ניט רוהען אויף זיין געלעגער און ער טראַכט עצות, ווי אזוי אַריבערצוטראָגען זיין בעט מיט זיין צימער אַהין און אַוועקשענקען עס די דאַכלאָזע ...

און ניט נאָר צו מענשען, — צו חיות האָט זיין גוטסקייט דערנרייכט. די הינט זיינען ניט אַלע פאַרזאָרגט מיט בעלייבתיים, עס זיינען דאָ אַ סך היימלאָזע, וואָס בלאַנקען זיך אַרום אין די גאַסען און די מערק מיט פאַרצווייפלונג אין די אויגען און זוכען און נישטערען ... מען וועט זיי זיכער כאַפּען און דערשיסען ... זיי זיינען צופיעל ... ער האָט שוין אַמאָל געזעהן אַ וואָגען מיט הינט, און דער הינטשלעגער איז געזעסען פאַראוים און זיי גע-פיהרט הינטער'ן שטאָרט, אָפּמאָן זיי זייער רעכט ... ליכטמאַן איז געווען מאַכטלאָז קעגען דעם הינטשלעגער, וועלכער איז אַ געצייג אין די הענט פון געזעץ. אָבער זיין האַרץ פלעגט דאָן בלוטיגען ...

דערצו זיינען אויף דער וועלט דאָ אזוי פיעל פּערד, וואָס

נעהען אָפּ זייער גאַנץ לעבען אין שפּאַן און פּיהרען די שווערסטע
משאות... היינט שאָף און קעלבער, וואָס האָבען אזוי ליעב דאָס לע-
בען און זינגען אויס אויף זייער שטום-לשון אַ לויב צו דער וועלט,
און די וועלט שעכט זיי אויס אין די טויענדער... ליכטמאַן
האָט די אַלע באשעפענישען מיטגעפּיהלט, געוואָלִיז זיי פּאַרהיטען
פון דער שטענדיגער געפּאָהר וואָס לויערט איבער זיי און, נאָר
טירליך, ניט געקענט, און דערפּאַר געפּיהלט זיך אומבאהאַלפּען...
ליכטמאַן האָט זיין גוטסקייט אויסגעשפּרייט אויך אויף דאָס
וואָס לעבט ניט... כאָטש אין זיין פּאַרשטעלונג האָט אַלץ געלעבט
און געליטען. די טויטע אויף די בית-עלמינ'ס פּוילען אין זייערע
קברים, די בוימער זיינען ווינטער פּאַרשאַטען מיט שנעע, די
בלומען וועלען און די גראַזען ווערען אָפּגעשניטען... די גאַנצע
וועלט דאַרף האָבען הילף, רחמים, גרויס רחמים, און ליכטמאַן
איז אזוי מאַכטלאָז... ער קען בלויז זיין גוט צו איינציגע, טאָן
פאַר זיי וואָס ער איז אימשטאַנד און ניט אימשטאַנד... בלויז
פאַר איינציגע.

אזוי האָט עס זיך געצויגען יאָהרען, יאָהרען... זיינע פּריינד
און באקאַנטע האָבען ניט אַלץ געוואוסט ווענען איהם, אָבער דאָס
ביסעל וואָס זיי האָבען יאָ געוואוסט איז גענוג געווען, אז זיי זאָלען
ליכטמאַנ'ען האַלטען פאַר אַ גוטען. זייער באציהונג צו איהם
איז דאָך געווען אַן אינדיפּערענטע. פלעגען זיי איהם ברויכען,
פלעגען זיי איהם אויסנוצען און שמייכלען זיך צו איהם; טאָמער
ניט, איז ער געוועסען שטיל אָן אַ זייט און פון ווייטען זיך צונע-
קוקט, ווי אזוי מענשען לעבען, און ער האָט קיינמאָל קיין פאַר-
איבעל ניט געהאַט און גאַרנישט געפּאָרערט...
ער האָט ליעב געהאַט צו געבען, אָבער ניט צו נעהמען.
אפילו זיין געליעבטער פלעגט ער וואָרענען:
— דו דאַרפסט מיך ניט שטאַרק ליעב האָבען; דו ערלויב
טיר בלויז, איך זאָל דיך שטאַרק ליעבען, פאַרשמעהסט?
צי זי האָט פאַרשמאַנען צי ניט, איז שווער געווען צו וויסען.

אָבער די וואַרנונג איז געווען איבעריג, ווייל סיי-ווי איז אזוי געווען: ער האָט זי ליעב געהאַט פיעל מעהר, ווי זי איהם. זי איהם בלויז אַביסעלע, און מאַנכעסמאָל אַביסעלע אויך ניט... ביז ער האָט עס דערפיהלט, און מיט זיין געוועהנליכער גוטסקייט האָט ער זיך מיט איהר צעשיידט... אָבער כּדי זי זאָל ניט ליידען האָט ער איהר באַרוהינט:

— איך ווייס, אז דו געפינסט שוין אין מיר ניט מעהר קיין אינטערעס, דו ביזט פריי און קענסט ליעבען וועמען דו ווילסט, נאָר ווען דו וועסט דאַרפֿען מיין הילף, זאָלסטו קומען... און ווירקליך האָט זיך אַרויסגעוויזען, אז דאָס מיידעל האָט איהם נאָר אינגיכען געדאַרפט. דער צווייטער איז געווען אַ גרויזאַמער מענש, און אָט איז ליכטמאַן געקומען איהר צו הילף און איהר ווידער געוואָרענט:

— איך פאַרלאַנג ניט דיין ליעבע... דו ערלויב מיר נאָר, איך זאָל דיך שיצען...
— אַך, דו ביזט אזא גוטער... — האָט זי געשמייכעלט...

ענדליך איז געקומען דער קריזיס... ליכטמאַן האָט דערפיהלט, אז וואָס ווייטער ווערט אַלץ איינזאַמער, פאַרלאַזענער, און דאָס וואָס ער האָט געהאַלטען פאַר אַ שטיצע אין לעבען — די גוטסקייט — הויבט זיך אָן צו וואַקלען... אַלע וואָס רינגלען איהם אַרום זיינען שלעכטע, פאַלשע, ניי-דעריגע, געמיינע... אונדאַנקבאַרקייט... חניפה, קליינליכע קעמער פֿע און מהלוקות... איינער וויל דעם צווייטען פאַרניכטען און בלייבען אויף זיין פלאַץ... און ווער עס איז האַרטגעקיגער, ביי-זער און ערגער, דער ווערט געשעצט, זאָנאַר געליעבט... הייסט עס, אז ער מיט זיין גוטסקייט איז אַ קריפעל... אַן אַבנאָרמאַלע ערשיינונג...

ער האָט זיך דערשראַקען... און נאָך מעהר — זיך גע-שעהמט... ער האָט זיך דערמאַנט אָן די שמייכלען, וואָס מען פלעגט אויף איהם וואַרפֿען אין געוויסע מאָמענטען, ווען ער האָט

זיך אנטפלעקט מיט זיין גאנצער גוטסקייט. דעמאלט האָט ער עס ניט פאַרשטאַנען; איצט אָבער ווייס ער זיכער — דאָס האָט מען געלאַכט פון איהם...

ניין! ער וועט שוין מעהר ניט זיין גוט! ער וועט נעהמען, נעהמען, נעהמען! געבען וועט ער שוין נאָרנישט... ניט ווייל ער זשאַלעוועט, נאָר ווייל ער שעהמט זיך... עס איז ניט די פּאָר סיגע צייט פאַר גוטס טאָן. קיין ליגנער קען ער ניט זיין. ער וויל זיין עכט. קוים האָט זיך דער צווייפעל בעועצט אין איהם, אין שוין פאַרפאַלען. גוט ויין קען ער שוין ניט.

אָבער ווי אזוי הויבט מען אָן ווערען שלעכט? ער האָט געפרוכט ענטזאָגען אין אַ ביטע אַ נאָהענטען מענשען... איז ער אַרומגעגאַנגען אַ טאָג ווי צורחלום און ער האָט אויף מאַרגען געהאַט אַן אַרבייט, אויפצוזוכען יענעם, איבערבעטען איהם און פאַרריכטען זיין פעהלער...

— שלעכט זיין קען ער ניט! — האָט ער באשלאָסען — אָבער מען דאַרף שפיעלען ד ראַלע פון אַ שלעכטען... אָט וועל איך זיי דערצעהלען וועגען זיך עפּים שרעקליכעס... אַ צווייטע מיידעל האָט איהם גראָד אַוועקגעלאָזט, וועט ער דערצעהלען פאַרעהרט.

— איהר ווייסט — האָט ער זיך באריהמט אין אַ רוהיגען טאָן פון אַ באקאַנטען — איך האָב היינט אָפּגעטאָן אַ גרויזאַמע זאָר.

— איהר? — האָט דער באקאַנטער אויסגעשמעלט די אוי-גען און ניט געלויבט.

— איך אליין — האָט ליכטמאַן זיך געמיהט קאַלמבלוטיג צו שמייכלען. — וואָס מיינט איהר, כ'בין טאַקי אזאַ גוטער? ... — אזוי מיין איך... — האָט יענער געגענעצט.

— האָט איהר טאַקי געלעבט אין מעות... אָט שטעלט זיך פאַר — האָט ליכטמאַן זיך באמיהט צו באקומען אַן אויסדרוק פון אַ קאַלטען גלן — איך בין די וואָך זיך צעגאַנגען מיט... איהר קענט דאָך זי... דאָס בלאַנדע, שלאַנקע מיידעל... זי האָט

געוויינט ווי א קינד... ליכטמאן: איך קען אָהן דיר ניט לעבען, איך אָבער האָב קאלט געענטפערט: דו ביזט מיר מעהר ניט אינערעסאַנט... און איך בין אוועק. הינטער'ן טיר האָב איך געהערט איהרע טרערען, זי האָט זיך צעוויינט אויפ'ן קול... נאָר מ'ך האָט עפּיס, איך ווייס ניט פאַרוואָס, נאָר ניט געריהרט... — ווי איז דאָס מעגליך? — האָט זיך דער פּריינד ווירקליך שוין פאַרוואונדערט, קענענדיג ליכטמאַנ'ען שוין אַ צייט. — אָט זעהט איהר דאָך — האָט ליכטמאַן רוהיג געענטפערט. — איך בין בטבע זעהר גרויזאַם, נאָר איך האָב זיך שטענדיג באַקעמפּט... איצט האָב איך מיינע ביזע אינסטינקטען געגעבען אַ פּרייען וועג...

— יאָ... — האָט דער באַקאַנטער געמורמעלט און צוגעגעבען — אזוי דאַרף מען האַנדלען... ס'איז אַפילו אַ רחמנות, זי איז אייגענטליך אַ גוט מידעל... זי וועט ליידען... — נו, וואָס איז אַז מען ליידט... — האָט ליכטמאַן זיך אָנגעצונדען — אלע ליידען... ליעבע איז ליידען און דאָס גאַנצע לעבען איז אַ לאַנגעס ליידען.

און דערפיהלענדיג, אַז אַריינלאָזענדיג זיך צופיעל וועגען ליידען קען ער זיך אַרויסגעבען צוריק מיט זיין גוטסקייט, האָט ליכטמאַן זיך אָפּגעהאַקט און זיך געזעגענט מיט'ן באַקאַנטען... ער האָט זיך געפיהלט ווי באַפרייט פון אַ שווערער לאַסט. ער איז געגאַנגען מיט פעסטע טריט און אַריינגעטאַטעמט די לופט, מיט דעם געפיהל פון אייגעם, וואָס איז נאָרוואָס אויפ'ן געשטאַנען פון אַ לאַנגער קראַנקהייט און הויבט אָן ווערען געזונד. פאַרביי איהם האָט זיך דורכגעשלייכט אַן אויסגעמאַגערטע קעצעלע, ער האָט מיט גוואַלד אָפּגעקערט די בליקען פון איהר און איז געגאַנגען זיין וועג...

דער צענזאר

צווישן די אלע פאָעמען, וואָס האָבען געשריבען און זיינען ניט געוואָרען געדרוקט, האָט געשפּיעלט די ערשטע פּיעדעל דער פּאָעט שיינמאַן. אין דער צייט, ווען יענע זיינען אלע אַרומגעגאַנגען נידערגעשלאָגען, פאַרביטערט און האָבען געהאַט מענות צו דער וועלט — איז שיינמאַן שטענדיג אומגענאַנגען מיט אַ שטאַלצען, אָבער גוטמוטיגען שמייכל אויף די רויטע ליפּען און האָט צו קיינעם ניט געהאַט קיין מענות. אדרבא, ער איז געוועזען זעהר צופריעדען, וואָס זיינע שאַפונגען ווערען ניט געדרוקט. ער פלעגט אפילו אָפטמאָל קוקען פון אויבען אַראָפּ אויף די יעניגע, וואָס זייערע זאַכען דרוקט מען יאָ.

ער האָט זאָגט אויסגעאַרבייט אַ באַשטימטע אַפּאָריום, וואָס ער פלעגט נוצען פון צייט צו צייט ביי ליטעראַרישע געשפּרעכען. די אַפּאָריום האָט געלויטעט אזוי:

— עס איז ניט קיין קונץ צו זיין געדרוקט — עס איז אָבער אַ טונט צו זיין ניט געדרוקט.

און נאָך דער דאָזיגער אַפּאָריום פלעגט שיינמאַנ'ס פנים לויכמען.

די דאָזיגע אַפּאָריום, וואָס פון אויבען־אויף איז זי געווען שטאַרק פלאַך, האָט אָבער געהאַלטען אַ גוואַלדיגע טיעפּקייט. שיינמאַן האָט מיט איהר געציעלט צו צייגען, אז זיינע זאַכען

ווערען ניט געדרוקט, ווייל זיי זיינען צו שארף און דער צענזאָר
לאָזט זיי ניט דורך ...

אזוי וועניגסטענס פלעגט איהם פארזיכערען דער רעדאקטאָר,
וועמען ער האָט די ערשטע צייט זיינע ווערק געטראָגען.
דער רעדאקטאָר איז געווען אַ מענש אַ העפליכער, סתם אָפּ-
זאָגען שיינמאַנ'ען האָט ער ניט געהאַט קיין מוט, ווייל שיינמאַן
איז צופיעל געווען פארטראָמען אין דער דיכטערישער באוועגונג,
וועלכע האָט זיך אין יענער צייט אָנגעהויבען. ער איז געווען
כמעט דער פיהרער פון די ניט געדרוקט־געוואָרענע דיכטער ...
אין יענער צייט איז דאָס געווען אַ הויכע מדרגה ... אַ פיהרער
פון פאַרפּאָלגטע, דערנידעריגטע און דערשלאָגענע יונגע לייט ...
אַלס אַ פיהרער פון אַזאַ גרופע האָט דער רעדאקטאָר פאַר שיינ-
מאַנ'ען געהאַט רעספעקט ... דערצו איז טאַקי שיינמאַן געווען
אַן ערעלער יונגער מאַן ... געקענט גוט לשון־קודש, געלעזען פּויר-
ליש, רוסיש און דייטש, אויך געקליידט איז ער געווען ווי אַן
אינטעליגענט, שטענדיג אין אַ ווייסען קראַגען, מעג ער זיין אַ
פאַפיערענער. מיט די הענט טאַפען דעם קראַגען וועט דאָך
קינער ניט וואַגען ... דער עיקר איז דער קראַגען פאַר'ן אויג.
מיט איין וואָרט — מיט אַזאַ יונגען מאַן ווי שיינמאַן האָט
דער רעדאקטאָר געדאַרפט זיין פאַרויכטיג, און ווען דער ערשטער
פלעגט צו איהם די ערשטע צייט קומען נאָכפּרעגען אויף זיין
פאַעמע אין פּראָזע (שיינמאַן האָט דאָס רוב געשריבען פאַעמען
אין פּראָזע, ווי דער שטייגער איז פון אַלע די יעניגע, וואָס ווערען
זעלמען געדרוקט), פלעגט דער רעדאקטאָר ווערען צוטומעלט.
זאָגען איהם דעם ריינעם אַכט, וואָלט זיך שיינמאַן באַליידיגט.
האָט נאָט איינמאַל אַריינגעגעבען דעם רעדאקטאָר אַ גליקליכע
אידעע:

דער צענזאָר ! ...

דער צענזאָר איז אין יענער צייט ווירקליך געווען אַ שמרעני-
גער. דער עיקר אַ פייגלינג. האָט געהיט זיין שטעלע, ווי אַ
פּעלדשעבעל. אין יעדען וואָרט האָט ער געזוכט רמזים ...

אָט אַ דאַנק דעם דאָזיגען צענזאָר האָט זיך דער רעדאַקטאָר געראַטעוועט פון שיינמאַנ'ס פּאָעמען אָהן גראַמען... — איהר פאַרשטעהט, פּאַני שיינמאַן... — פּלעגט ער אָך הויבען צו שטאַמלען, ווי דער שטייגער איז פון אַ מענשען, וואָס קען ניט זאָגען גלאַט קיין ליגען... — איהר פאַרשטעהט, דער צענזאָר לאָזט אייער פּאָעמע ניט דורך... צו שאַרף! צו שטאַרק... — אזוי! — האָט זיך שיינמאַן דאָס ערשטע מאָל אָנגעדאַכט מיט פּרייד, דערהערענדיג, ווי אזוי זיין פּאָעמע איז געדעקט און ער האָט מיט שטאַלץ געטאַפּט דעם פּאַפּיערענעם קראַגען. — אזוי... צום ביישפּיעל, וואָס געפינט ער דאָרטען? — ער געפינט זעהר פּיעל! — איז שוין ביי דעם רעדאַקטאָר געגאַנגען גלאַטער די צונג... — אָט למשל, האָט ער זיך אָפּגעשטלט אויפ'ן עזעל... „וועמען מיינט ער מיט'ן עזעל“... האָט ער מיך אַלץ געפּאַרשט... זייט פּאַרזיכטיג, פּאַני שיינמאַן... פּאַני שיינמאַן האָט אייגענטליך ביים שרייבען מיט'ן עזעל קיינעם ניט געמיינט, אויסער דעם עזעל, אַן אמת'ן עזעל, וועלכען ער האָט געוואָלט באַזינגען פאַר זיין געדולד, אָבער וויבאַלד אַז דער צענזאָר האָט אַריינגעלעגט כּונות, איז איהם די זאַך געפּעלען געוואָרען. הייסט עס, אַז ער, שיינמאַן, איז טאַקי אַ ביטערער יונג... ער וועט נאָך אַמאָל געהן אין טורמע פאַר זיינע הויכע און שאַרפע געדאַנקען...

עס האָט איהם אָנגעכאַפּט אַ נעוואַלדיגער שטאַלץ. ער האָט זיך דערמאָנט, אַז דאָס טאַקעוואָס איז געווען פּיער יאָהר אין קאַטאָגאָר פאַר זיין שאַרפּער פּעדער. נאָכדעם האָט ער זיך דערמאָנט אַן קאַראַלענקאָן, אַן פּ. י., וועמעס ביאָגראַפּיען ער האָט אַלע געקענט. און אָט איז ער איצט אויף איין מדרגה מיט זיי. איז זיין פּאָעמע איז דאָ אַן עזעל און אָט דער עזעל איז ניט סתם אַן עזעל, נאָר טאַקי יענער... דער צענזאָר האָט טאַקי ריכטיג פאַרשטאַנען זיין געדאַנק...

און שיינמאַנ'ען האָט עס געטראָגען אין דער לופטען. ער איז גלייך אַוועק צו די באַקאַנטע דיכטער, וואָס האָבען זיך שיינמאַן

ניט געדויקט און פון וועלכע ער איז געווען דער אַטאָמאָן, דער פיהרער און דער ווענווייזער און זיי אָנגעזאָגט זיין גרויסע שמחה :
 — דער רעדאָקטאָר קען מיין פּאָעמע ניט דרוקען.
 די פּאַרפּאָלגטע דיכטער האָבען געוואָלט אויסדריקען זייערע מיטליידס-געפיהלען צו זייער פיהרער, אָבער באַמערקענדיג אין זיינע אויגען אַ גרויסע פרייד, האָט איינער זיך אָנגערופען :
 — ווי איך זעה, פּאַני שיינמאַן, נעהמט איהר זיך ניט צום האַרצען ...

— פונקט קאַפּויר — עס פּרעהט מיר ... איך בין גלייך לייך ... איך בין שטאַלץ ... איך בין פול מיט זעלבסטרעספּעקט... און אז ער איז געקומען אַביסעל צו זיך פון דעם גרויסען גליק, וואָס איהם האָט געטראָפּען, האָט ער פּאַרטגעזעצט :
 — מיין פּאָעמע איז מוסטערהאַפּט. זי איז פול מיט שוואַונג און הויכע געפליגעלטע פּאַנטאַזיע ... זי איז דורך און דורך אַלע נאַריש ! זי וואָלט אָנגעמאַכט אַ גערודער, דער רעדאָקטאָר וואָלט אוועק אין סיביר און איך וואָלט פאַרפּוילט געוואָרען אין טורמע... די פּאַרפּאָלגטע דיכטער האָבען אויסגעהערט מיט שרעק און ערשטוינונג. איינער פון זיי, דער מעהר פאַרפּאָלגטער פון אַלע, וועמען מען האָט נאָך אפילו קיין איינמאַל אין בריעף-קאָסטען ניט געענטפּערט — איז געשטאַנען בלאַס ווי קרייד און קוים גע-קענט פּרעגען :

— וואָס איז דאָרט אַזוינס דאָ ?

— עס איז דאָ איין קלייניגקייט — האָט שיינמאַן מיט אַ זיענער-שמייעל געענטפּערט — איין קלייניגקייט, אַן עזעל... איהר פאַרשמעהט ? — אַן עזעל ! ...
 — נו ? ... — האָבען די פּאַרפּאָלגטע דיכטער ניט פאַר-שטאַנען.

— נו, אָט דעם עזעל האָט דער צענזאָר געכאַפּט, ער האָט פאַרשטאַנען וואָס איך מיין, איהר פאַרשמעהט ? ... און ער לאָזט מיין פּאָעמע ניט דורך ...
 האָבען איהם די פּאַרפּאָלגטע דיכטער שטאַרק מקנא געווען.

זיכער איז דאָס אַ יחוס ... דער צענוואָר לאָזט ניט דורך ... מיט זיי האָט אַזאַ גליק קיינמאָל ניט פּאַסירט ... זיי דרוקט מען ניט, ווייל, פּשוט, די „זאַכען“ זייערע זיינען צו שוואַך ... שיינמאַנ'ס וואָלט מען אודאי און אודאי געדרוקט, נאָר זיי זיינען צו שטאַרק, צו שאַרף, צו געפּעהרליך ...

און אזוי האָט שיינמאַן געדיכטעט פּאַעמען אין פּראָזע. גע-
טראָגען צום רעדאַקטאָר און צוריק באקומען מיט אַ שמייכעל:
— דער צענוואָר לאָזט ניט דורך: צו שאַרף! ... און ער
פלעגט אַוועקנעהן מיט אַ גלעליכען שמייכעל און באַריהמען זיך:
— איך קען ניט שרייבען אַבי וואָס ... איך מוז אַריינלאַגען
הויכע כּונות ... אָט, למשׁל, איז דער לעצטער זאַך מיינער —
דאַכט זיך, אַן אומשוּלדיגע מעשה'לע — מיט אַ פיינעלע ... מיינט
איהר האָט דער צענוואָר ניט געטראָפּען, אַז איך מיין מיט דער
פיינעלע די פּרייהייט? ... ער האָט געטראָפּען! ער האָט מיר
אַנגעזאָגט דורכ'ן רעדאַקטאָר, אַז איך זאָל זיין פּאַרזיכטיגער און
ניט נאָר איך זאָל אַזוינע זאַכען ניט דרוקען, נאָר אפילו דעם
מאַנסקריפט פּאַרניכטען ... ער איז אויסען מיין טובה ... איהר
ווייסט — איז שיינמאַן אַריין ענדליך אין באַגייסטערונג — דער
צענוואָר איז דוקא אַ פיינער מענש, אַ נאָבעלער כאַראַקטער ...
איך בין איהם זעהר דאַנקבאַר ...

אזוי האָט זיך געצויגען שיינמאַנ'ס גדולה, ביז וואַנען עס איז
געגעבען געוואָרען דעם פּאַלק אַ קאַנסטיטוציע.
דער צענוואָר האָט גלייך פּאַרלוירען זיין שטעלע און צו-
זאַמען מיט איהם האָט שיינמאַן פּאַרלוירען די אַמביציע צו זיין
אַ שאַרפּער דיכטער. וויבאַלד, אַז מען מעג שוין אַלץ שרייבען,
לוינט איהם ניט צו מאַכען זיך נאַריש ...
און ער האָט זיין פעדער איבערגעגעבען זיינע פּאַרפּאַלגמע
חברים און אַלליין איז ער אַוועקגעפּאַהרען אין אַמעריקא מאַכען
געלד ...
ווייזט זיך אַרויס, אַז פון דעם אייגענעם מול קען מען ניט

אנטלויפען. די לעצטע צייט טראָגט זיך שיינמאָן אַרום מיט גוואַל־
דיגע אידעען, וועלכע ער וויל פאַרקערפערען אין פּאָעמען אָהן גראַד־
מען. ער וואַרט בלוז, עס זאָל אויך אין אַמעריקא אײנגעפיהרט
ווערען אַ צענזאָר, ווי אַמאָל דאָרטען.

דעמאָלט וועט ער ווייזען די היגע רעדאקציעס וואָס ער קען.
לאַמיר האַפען, אז שיינמאָן וועט בײַ „גינסטיגע“ באדינגונגען
צוריק ווערען אַ דיכטער אין אַמעריקא. אַ שאַד אזא טאַלאַנט
זאָל געהן צו גרונד! ...

דער גרויסער פאסאזשיר

יאָהרען לאַנג איז די אייווענבאהן, וואָס האָט זיך געפונען הינטער'ן שמערטעל, קיינעם פון די איינוואוינער ניט אָנגעגאַנגען. עטליכע מאָל אַ טאָג פלעגען זיך דורכטראָגען פאַרשיעדענע צוגען און האָבען זיך קיינמאָל אפילו ניט אומגעקוקט. זיי פלעגען בלויז איבערלאָזען שטיקער רויך, וואָס פלעגען צייטענווייז אויסזעהן, ווי וואַלקען, און מאַנכע פלעגען זיך צוליעב דעם טועה זיין און מיינען אז עס וועט רעגענען.

צו דער הויפט־סטאַנציע, וואו די צוגען פלעגען זיך אָפּשטעלען, איז געווען ווייט. נאָטירליך, לויט דעם באַגריף פון די איינוואוינער, צוצופאָהרען צו דער דאָזיגער סטאַנציע מיט אַ פוהר און נאָכדעם מיט דער באַהן, האָט געדאַרפט קאָסטען אַן אייגענעם, און דאָס האָבען זיך געקאָנט פאַרגינגען בלויז די רייכע קרעכער און היימיט־איר דער וואַלד־סוחר... אַרימע קרעכער און סתם אירען, וואָס האָבען גע־ראַרפט פאָהרען אַמאָל, זיין מאָל אין אַ יובל, אין דער גרויסער שטאָדט, פלעגען שוין פאָהרען אינגאַנצען מיט דער „בויד“, וואָס דאָס האָט אויסגעמאַכט אַ העלפט געלד.

מאַכט זיך אַמאָל אַ מעשה, אז דער גרעסער משאַפּסקי, וועלכער האָט אַליין געוואוינט אין זיין גוט עטליכע וויאָרנט פון שמערטעל, שיקט אַוועק אַ פאַפּיער וואוהין מען דאַרף — ער האָט שוין גע־וואוסט וואוהין מען דאַרף שיקען — און שרייבט דאָרטען אַריין אַ בקשה, אז היות, ווי ער און זיין פאַמיליע דאַרפֿען פאָהרען אָפּט אין דער גרויסער שטאָדט אַריין און די הויפט־סטאַנציע איז צו ווייט,

דעריבער פארלאנגט ער, אז די צוגעז צווישען זיין גוט און שטערטעל זאלען זיך אפשטעלען אויף צוויי מינוט.

א גראף, האָט ער נאטירליך אויסגעפיהרט — אמת, ניט איינ- נאנצען. די צוגען האָבען זיך אָפגעשטעלט כלוויז אויף איין מינוט. אריבער די מינוט, איז שריי חירוקים — א פיה געמאָן און נישטאָ... אָבער אַ מינוט איז געווען די ויותר, ווייל די ערשטע צייט זיינען פאסאזשירען געוועזען וועניג : ערשטענס, איז עס נאָך אַלץ געווען צו טייער, מיט דער בויד האָט פאָרט ביליגער אויסגעמאכט ; און צווייטענס, האָבען די וואָס זיינען שוין געפאָהרען מיט דער באַהן זעהר געיאָגט זיך. עס איז דאָך פאָרט אַ באַהן ! מיט איהר שפיעלעכט מען זיך ניט. נאטירליך, אַמאָל פלעגט אַ צוג פארשפעיטען און אנשמאָט אַ מינוט פלעגען די עטליכע פאסאזשירען ווארטען צוויי און דריי שעה. נאָך אַז דער צוג איז שוין אָנגעקומען, האָט ער זיך שוין זעהר געאייילט. אַ קלייניגקייט — פארשפעיטען צוויי שטונד- דען, און ער האָט געוואָלט אָניאָגען די צייט און ער איז דערפאר געשטאַנען ניט מעהר ווי אַ האַלבע מינוט, אָדער ווי די וואָס האָבען געהאַט זייגעראַלעך פלעגען עס רופען, דרייסיג סעקונדען.

כאָמט דאָס איז ניט געווען קיין עכטע סטאַנציע, און די מלוכה האָט זייהר קיין נאָמען ניט געגעבען, האָבען דאָך די איינ- וואוינער פון שטערטעל זיך געגרויסט מיט איהר אַזן האָבען זי גערופען גראַף טשאַפּסקי'ס סטאַנציע.

די ערשטע צייט האָט מען געהאַפּט, אַז אַ דאָס דער דאָזיגער געשעהעניש וועט דאָס שטערטעלע אויפגעריכט ווערען. עס געפינט זיך אינגאנצען אַ פאָר וויאָרסט פון דער נייער כלומר שטרינגער סטאַנציע, און אידען האָבען געהאַט ט קבלה, טז וואו אַ באַהן שטעלט זיך אָם איז דאָס אַ מזליברכה. אָבער אַז עס איז אריבער אַ פאָר יאָהר און קיין פרנסה איז נאָך אַלץ ניט געווען, האָבען זיי זיך מייאש געווען פון אַלע באַהן-גליקען און האָבען געהאַפּט אויף אנדערע גליקען.

אָבער אז די האַלבע סטאַנציע האָט קיינעם קיין מלוכה ניט געמאָן, קאָן מען דאָך אינגאנצען ניט באַהויפטען. אַ דאָס דעם, וואָס

די דאָזיגע האַלב־סמאַנציע איז געלעגען אַ פּאָר וויאָרסט פֿון שטער־
 מעל, האָט דאָס אַרויסגערופֿען אַ נויטווענדיגקייט אין נייע בעלי־
 עגלות. ווי גאַרנישט, פֿלעגען דאָך דורכ'ן טאָג אַוועקפֿאַהרען מיט
 דער באַהן און קומען פֿון דער באַהן ביי אַ פּאָר מנינים אירען מיט
 נים, להכבֿיל. נעהן צופֿום איז דאָך צו ווייט, כאָטש עס האָבען
 זיך געפֿונען אנדערע, וואָס האָבען לייעב געהאַט צוליעב קאַרגשאַפט
 און אַרומקייט צו מאַכען אַ שפּאַציר מיט די אייגענע פֿיס. דאָס
 רובֿ פּאַסאַזשירען אָבער זיינען צוגעפֿאַהרען מיט די בעלי־עגלות,
 וואָס זיינען מיט דער צייט נתרבה געוואָרען אין די צעהנדליגער.
 צווישען די דאָזיגע נייע בעלי־עגלות, וואָס זייער עוכראַ איז
 געווען צו פֿאַהרען בלויז צו דער באַהן און צוריק, האָט זיך געפֿונען
 אַ איד מיט דעם נאָמען הירשעל האַשע'ס. אַ כלל איז, אַז אַ איד
 הייסט אויף זיין ווייב'ס נאָמען איז אַ סימן, אַז מיט איהם איז
 עפֿים דער מעהר. קיין גלאַטער איד איז דאָס שוין ניט. דער דאָ־
 זיגער הירש איז אויך ניט געווען קיין אויסנאַהם. געהייסען האָט
 ער אויף זיין ווייב'ס נאָמען, ווייל ער אַליין איז ניט געווען קיין
 גרויסער בריה, און נאָר זי, האַשע, איז געווען די שפּייזערין. זי
 האָט געהאַלטען אַ קליין שפּייז־קרעמעל, וואוּ הירשעל אַליין איז
 געווען אַ קנאַפֿער שותף. אפֿילו אין אַ מאַרק־טאָג האָט האַשע זיך
 ניט גענויטיגט אין זיין הילף.

האָט הירשעל זיך געלעבט זיין אייגען לעבעל. דאָס ווייב איז
 ברוגז, האָט ער אַ פֿערד. מיט די פֿערד האָט ער דוקא גוט געלעבט.
 די פֿערד, וואָס ער פֿלעגט קויפֿען אָדער הילפֿ'ן אַלע האַלב יאָהר,
 זיינען געווען שוואַך און אַלט און ער האָט זיי מיטגעפֿיהלט. פֿלעגט
 זיי גלעמען און לאַסמשען און רעדען מיט זיי אויף „דו“ און
 מיט אַלערליי לייעבע־ווערטלעך: מײן קרוין, מײן אָדלער, מײן בן־
 יחיד'ל...

די ערשטע צייט איז מען מיט הירשעל האַשע'ס געפֿאַהרען
 גערן. ערשטענס איז טאַקי ביי איהם געווען ביליגענער — האַלב
 פֿרייז. אַ צעהנער אַ פּאַסאַזשיר מיט פעקלעך, און אַ זעקסער אָהן
 פעקלעך. און טאָמער האָסטו ניט דעם צעהנער, צי דעם זעקסער,

איז הירשעל האשע'ס א איד ניט קיין גולן און ער וועט דיך אויפ'ן
וואַגען ניט פארהאַלטען, אָדער דיין פעקעל ניט פארנעהמען פאר
א משכון. ער ניט בלויט א שמייבעל און מורמעלט :

— נישקשה. ס'איז גוט געלד. הלואי האָב איך ביי אייך
טויזענדער.

און צווייטענס איז ער אַ לוסטיגער און אַ וויצלינג. אָהן אַ
ווייז ריהרט ער זיך ניט פון אָרט. האָט אפילו אַ טאַלאַנט צו
גראַמען, און מאַנכע פּאַסאַזשירען האָבען דאָס דוקא ליעב געהאַט.
איז אָבער געווען אַ צרה, וואָס מיט איהם איז מען ניט זיכער
געווען, אַז ער וועט קומען צו דער צייט. ער האָט אַ טבע צו
פאַרריידען זיך, אָדער מיט אַ פּאַסאַזשיר — אַז ער קריגט איהם
שוין, אָדער מיט'ן פּערדעל, אָדער מיט זיך אליין. און דערצו
איז טאַקיי זיין פּערד דאָס ערנסטע. אינמיטען שטעלט עס זיך
אוועק און וויל ניט געהן. מוז הירשעל אליין אַראָפּ און איינ'—
מענה'ן מיט איהם. שלאָגען שלאָגט ער ניט קיין פּערד. גאָט זאָל
אוסהיימען. אָבער אַמאָל העלפּען ניט קיין מענות.

און דערצו האָט ער גלאַט קיין כח ניט געהאַט צו קריגען
פּאַסאַזשירען. די איבעריגע בעלי-עגלות, אויסער דעם וואָס זיי
האָבען געהאַט בעסערע פּערד, האָבען זיי טאַקיי געהאַט מעהר כח.
אַ כאַפּ טאָן פון אַ פּאַסאַזשיר אַ פעקעל, ווי יענער שטעקט נאָר
ארויס דעם קאָפּ פון וואַגאָן, איז ביי זיי געווען אַ געלעכטער.
יענער שרייט און וויל ניט, זאָל ער שרייען. זיי געהמען מיט כח.
ער, הירשעל הייסט עס, וועט עס ניט טאָן, ווען ער זאָל אפילו
וויסען, אַז ער און זיין פּערד דאַרפּען שטאַרבען פון הונגער.

פלעגט טאַקיי הירשעל-האַשע'ס זעהר אָפט פּאַהרען דער לעצ-
טער פון באַהן מיט אַ לעדיגען וואַגען. פּאַראוויס די שטאַלצע,
געזונטע בעלי-עגלות, און ער — אַן עלענדער פון הינטען.

פונדעסמוועגען האָט זיין הומאָר דערפון ניט געלימען. ווי
אַ פּילאָזאָפּ פלעגט ער אָננעהמען אלץ פאר ליעב און ניט טראָגען
אויף קיינעם קיין שנאה. פּאַהרענדיג מיט'ן לעדיגען וואַגען צו
דיי, האָלט ער ניט פּאַרנעמען יעדען פּוסנעהער, וואָס ער פלעגט

באגעגענען, זאָגען גוט-מאָרגען אָדער גוטע-אָווענד — אויב די רייזע איז שוין געווען פון לעצטען צוג. אמאָל פלעגט ער בעטען מען זאָל זיך אַריינזעצען אין וואָגען. סיי-וויסוי — פלעגט ער שמייכלען — פאָהרט מען אין לעדיגען. זאָל בעסער זיצען א מענטש אינוועניג. עס איז פאָרט פּרעהליכער ...

און ער איז קיינמאָל ביי זיך ניט אַראָפּגעפאלען. האָט אלע-מאָל געשמייכלט און געהאַפּט אויף עפּיס אַ גרויסען גליק, וואָס וועט נאָך אמאָל קומען.

* * *

איינמאָל איז ער געקומען צו דער באַהן ווי זיין שטייגער איז אין לעדיגען, אָהן אַ פּאַסאַזשיר. די אי-בעריגע בעל-עגלות האָבען דוקא געהאַט, ווער איינעם, ווער צוויי. אויפ'ן האַרצען איז אַביסעל אָנגעזאָלען. אויפ'ן וואָגען ליגט דאָס לעצטע ביסעל היי. דאָס פּערדעל איז אפילו הונד-געריג. ער זאָל דאָס איהם אָבער איצט אַוועקגעבען, וואָס וועט ער איהם געבען מאָרגען פרייה? ער קאָן אָבער ניט צוועהן, ווי דאָס פּערדעל, אַלט און מיעד, שטעהט מיט אַן אַראָפּגעלאָזטען קאָפּ און קוקט מיט די גרויסע, גערולדיגע, ליידענדע אויגען ...

דער צוג האָט גראָד פאַרשפּעטיגט, איז זיך הערשעל מיט, אז ער וועט טאַקי דעם פּערדעל אַוועקגעבען דאָס ביסעל היי: טאָמער מצטען זיך, אַ קשיא אויף אַ מעשה, אַ פאָר פּאַסאַזשירען צוריק, זאָל ער כח האָבען זיי צו פיהרען.

שטעהט ער אזוי און קוקט, ווי דאָס פּערדעל עסט און קוקט איהם אָן נאָך יעדער כראָמזשקע מיט דאַנקבאַרקייט: האָסט מיר, הירשעל, געראַטעוועט ... דערווייל הערט זיך אַ סיגנאַל — דער פּאָיעזד! זאָגט הירשעל אָן דעם פּערד.

דאָס פּערד דערשלינגט דעם לעצטען ביסען, ווי עס וואָלט געפיהלט, אז עפּיס וועט דאָ היינט געשעהן, און עס וואַרט צו-גלייך מיט'ן בעל-הבית.

דערווייל שטעלט זיך אָפּ דער צוג. הירשעל לויפט ניט אַנט-קענען. ער ווייס, אז יענע זיינען געזינטער. ער האָפּט אזוי

אויף א באקאנטען פאסאזשיר, וואָס וועט אַרײַן צו איהם אין וואָגען אויס פריינדשאַפט. עם זײַנען דאָ אזעלכע אויך.

עם לאָזען זיך אַרויס די עטליכע פאסאזשירען און זיי ווערען גלייך פאַרצוקט פון די איבעריגע בעל־עגלות. הירשעל האָט שוין ברעה צו פאָהרען אין לעדיגען.

אַבער דאָ זעהט ער, ווי עם רוקט זיך אַרויס אַ רײכער מאַן מיט אַ קליינעם לעדערנעם רײזע־טאַש אין האַנט, קוקט זיך אום אויף אַלע זײַטען און זײַן בליק פאַלט אויף הירשעל'ען.

„דער גראַף טשאַפּסקי! איז דאָס מעגליך?!”

— נו, הירשקאָ! — ווענדעט זיך דער גראַף צו איהם —

וועסט זיך אונטערנעהמען מיך אוועקפיהרען אַהיים? מיין קאַר רעטע איז ניטאָ; זיי האָבען ניט געוואוסט, אז איך וועל קומען.

און אײדער הירשעל־חאַשע'ס האָט זיך צוזאַמענגענומען מיט

זײַנע כחות אָפּצוענטפערען, איז שוין דער גראַף געזעמען ווי אַ

פריץ אין זײַן וואָגען, אויף דעם ביסעל שטרוי, און הירשעל איז

ווי אַ יונגערמאַנטשיק אַרויפגעשפרונגען אויף דער קעלניע און

דאָס ערשטע מאָל גענוצט די בייטש צום פערד.

דער עפעקט איז געווען אַן אומבאַשרײַבליכער. די בעל־

עגלות אַרום זײַנען געבליבען זיצען אויף די קעלניעס ווי פאַרנל־

ווערט, און האָבען זיך ניט געקענט ריהרען פון אָרט פאַר ער־

שטויכונג.

וויפיעל הירשעל־חאַשע'ס האָט פון גראַף געקראָגען, האָט ער

בשום אופן ניט געוואָלט דערצעהלען. ער האָט נאָר אויף יעדערנס

פראַגע געענטפערט מיט אַ שמײכלע:

— הלאוי פאַרדיען איך דאָס אַלע חודש.

דערפון האָט מען זיך געשטוימען, אז ער האָט איהם געגעבען

אַ פינפערעל. . . .

שלמה „קהלת“

צי ווייל ער האָט געהאַט אַ שייכות צו קהלת, דערפאַר, וואָס ער האָט אויך געהייסען שלמה, צי ווייל ער איז כּטבע געווען אַ בעל־ספּק — אזוי צי אַנדערש: אונזער שלמה פון ערגעץ אַ קליין־ליטוויש שטערטעל, האָט שטאַרק געהאַלטען פון דעם ספּר קהלת. ווי אזוי האָט זיך קהלת צוגעפּאַסט צו זיין לעבען, איז שווער צו וויסען. שלמה פון דער ליטווישער שטערטעל האָט ניט גע־קענט זאָגען „מלך הייתי“... אפילו ביי זיין אייגענעם הויז־גער זינד האָט ער קיין ראָלע ניט געשפּיעלט. די קראָם, וואָס האָט געגעבען די ביסעל הינה, האָט געפיהרט דאָס ווייב און די פּאַר מיידלעך האָבען צוגעהאַלפּען. שלמה אַליין איז געווען אַ יושב־אוחל, געזעסען אַ האַלבען טאַג אין בית־מדרש און די איבריגע צייט ביי זיך אין שטוב און אַריינגעקוקט אין ספּרים... קיין דעה האָט ער דערפאַר ניט געהאַט ביי קיינעם פון זיינע הויזיגע און האָט בכלל ניט געהאַט קיין פּאַרלאַנג צו רעניערען, אויסער פּסח צו די סדרים, וואָס דאָס האָט ער געטאַן מעהר על פי מוז... אז דער דין איז צו קיניגען, קיניגט ער — אַ ברירה האָט ער! ... קיין גערטענער מיט אַלערליי פּרות, מיט אַלערליי אויסגעפּלאַס־טערטע שטענגעלאַך און קוואַלען האָט ער אויך ניט פּאַרמאַגט. זיין שטוב, וועלכע איז דוקא געווען אַן אייגענע, אַ ירושה, האָט אפילו יא פּאַרמאַגט אַ קליין גערטענדעל, אָבער געוואַקסען האָט דאָרטען איז געווען פּאַרוואַקסען מיט קראַפּעווע, צו וועלכע מען האָט זיך אַמער־צייט אונטערקעס, רעטעכלאַך און ריבען... דאָס איבריגע

ניט געטאָרט צוריהרען, און אויב שלמה פלעגט זיך פאַרגעסען און זיי אָנריהרען, פלעגט ער נאָכדעם פאַרזאָגען אַ צעהנטען אַריינצור-
גען אין זיין נאָרטען פון גרינס ...

וואָס אנבאטרעפט די שאָף, מיט וועלכע דער אמת'ער שלמה המלך באַריהמט זיך אין קהלת, האָט אונזער שלמה פון דער ליט ווישער שטערטעל קיין סך ניט פאַרמאָגט. אַ קורצע צייט האָט ער אפילו יאָ „כאזעסען“ אַ ציעג, אָבער אזוי ווי דאָס ווייב איז געווען צופיעל פאַרנומען מיט דער קראָם, האָט מען אויף דער ציעג ניט געקענט אויפפאַסען און מען האָט זי, אַן אויסגעדראַטע, אַ פאַר-
הונגערטע, פאַרקויפט ...

און פונדעסטעוועגען האָט שלמה געהאַלטען פון ספר קהלת מעהר ווי פון אַלע ספרים אין תנ"ך. מען קען ניט זאָגען, אַז פון אויב האָט ער וועניג געהאַלטען ... פאַרקעהרט, אויב איז אויך גענוג פול מיט טיעפע געדאַנקען. אָבער אויב איז צו שריי-
ענדיג, צופיעל געקלאָגט זיך. שלמה האָט דאָס דאָזיגע שרייען ניט געקענט פאַרטראָגען. בפרט, אַז געוואוסט האָט ער פון נמרא, אַז אויב איז ניט מעהר ווי אַ משל ... קהלת אָבער האָט טאַסי געלעכט, געוועזען אַ מלך, און וויבאַלד אַז אויך ער האָט געקענט זאָגען, אַז הכל הבל, איז דאָס כדאי אַריינצוגעהמען אין זינען און זיך אַראָפּגעהייען אַ מוסר ...

אונזער שלמה פון דער ליטווישער שטערטעל איז געווען אויך סער אַ למדן, אויך אַ פרומער. פונדעסטעוועגען איז ער ניט געווען צופריעדען מיט דער מיינונג פון יענע תלמידי חכמים אין נמרא, וועלכע האָבען געוואָלט דעם ספר קהלת באַהאַלטען ... שלמה דאַנקט נאָט, וואָס די דאָזיגע גזרה איז דעמאָלט ניט דורכגעגאַנגען גען ... אין געוויסע פראַגען איז אונזער שלמה געווען אַ שטיקעל רעוואָלוציאָנער. מען מעג אַמאָל הערען אַ צווייטענס מיינונג אויך ... בפרט, אַז קהלת איז פול מיט חכמה און אין חכמה קען, נאָך שלמה'ס מיינונג, ניט זיין קיין אפיקורסישעס ... אפיקורסים זיינען בכלל שומים ... אזוי האָט שלמה געהאַלטען.

אמת, קהלת האָט געפרעגט: מי יודע? איז אויך ניט קיין

בייז! מען ווייס טאקי ניט — און וויבאלד אז עס קומען ספקות, ווערען די געדאנקען קלערער און דער גלויבען לייטערט זיך... וויבאלד אז מען ווייס ניט, דארף מען טאקי שטארקער גלויבען... און שלמה האָט זיך געריבען די הענט, געקנאקט מיט די פינגער, און באקעמפט דעם „מי יודע“. און אויף אזא אופן האָט ער זיך טאקי אויסגעקעמפט א יענע וועלט.

על פי דין האָט אונזער שלמה געדארפט אַרײַנקוקען אין קהלת סוכות-צייט, ווען דער בעל-קורא לייענט עס פֿאַר פֿאַר'ן עולם נאָך קריאת התורה. אָבער דער חשק צו קהלת איז ביי אונזער שלמה'ן צו שטארק געווען, אז ער זאָל יוצא זיין אַרײַנ-קוקען אין קהלת בלויז איינמאָל אין יאָהר. ער פלעגט זיך האָבען א טבע דוקא אין מיטען שבועות ביי אקטומות ליינען, גראַד דאָן זיך פֿאַרטייעפֿען אין קהלת. פלעגט איהם א שכן פון דער זעלבער באַנק אין בית-מרדש באַמערקען, אז ער איז פֿאַרקראַכען. אזוי אין קהלת, פלעגט זיך שלמה פֿאַרשעהמען, זיך פֿאַרענטפֿערט, אז ער האָט זיך טועה געווען. אָבער נאָכדעם ווי דער שכן פלעגט זיך אָפֿקעהרען, פלעגט ער וויעדער קוקען אין קהלת און זיך קוויטען מיט די אַלטע, אייביג נייע געדאנקען, וואָס זיינען געווען אָנגע-פיקעוועט אין די עטליכע קליינע זייטלאַך.

ניט אַלע געדאנקען זיינען איהם גלייך געפֿעלען געוואָרען. עס זיינען געווען פֿסוקים, וואָס אפילו שלמה, דער ליעבהאָבער פֿון קהלת, האָט זיי קריטיקירט. למשל, די מיינונג וועגען די ווייבער. שלמה אונזערער האָט זיך אפילו ניט געקענט באַריהמען מיט האָבען צו טאָן מיט א סך ווייבער, ווי יענער שלמה, אָבער זיין אשה האָט ער גוט געקענט, און זי איז דוקא געווען א וואוילע אידענע... האָט איהם טאקי פֿאַרדראַסען דער דאָזיגער פֿסוק, וואו יענער שלמה דערזעהלט, אז פֿון טויזענד האָט ער קיין איינע א גוטע ניט געפֿונען...

דערפֿאַר אָבער האָט ער יענעם שלמה'ן נאָכגעגעבען, אז עס איז בעסער צו געהן אין הויז צו אַן אבֿל, איידער אין הויז פֿון א בעל-שמה... ביי אַן אבֿל געהט צו אַהן חניפה, און וואָס דו

זאָגסט איהם, זאָגסטו איהם פון ריינעם האַרצען, און אפילו אז
 דו שווייגסט, איז ווי דו וואָלסט גערעדט די עהרליכסטע רייד ...
 אויף אַ שמחה אָבער איז מען פאַלש, מען ווינשט זאָכען, וואָס
 זיינען ניט געשטויגען, ניט געפּליגען, און טיעף אין האַרצען
 מאַכט מען חוזק פון רעדן בעל־שמחה, אָדער מען איז איהם גקנא,
 אָדער מען ווינשט איהם אין האַרצען פונקט דאָס פאַרקעהרטע,
 וואָס מען זאָגט איהם מיט דער צונג ...

די ליעבע פון אונזער שלמה צום ספר קהלת האָט ער גע-
 האַלטען בסוד ... ער האָט עס געטאָן ניט אויס מורא פאַר די
 שכנים זיינע אין בית־מדרש, נאָר אויס רעספעקט פאַר קהלת ...
 זיי, די שכנים זיינע, זיינען טרוקענע אידען, און קהלת איז ביי
 זיי עפּים אַ צומשעפעניש צו די פּיוטים, וואָס זיי זופּען די גאַנצע
 צייט פון דאוונען ווי קאַלטע לאָקשען ... ער האָט ניט געוואָלט
 פאַרשוועכען די שעהנקייט פון קהלת. אָבער אַמאָל פלעגט ער
 שוין ווערען צופיעל ענטציקט פון אַ פּסוק, אין וועלכען ער האָט
 ענטדעקט אַ שפּאַגעל־נייעם געדאַנק, פלעגט ער מיט אַ ציטערדיגען
 טאָן, און רויט־ווערענדיג, ווי אַ יונגער בחור'על וואָס געהט געבען
 דעם ערשטען קאָמפּלימענט אַ מיידעל, זיך ווענדען צו זיין שכן:

— איהר זיינט אַ מבין אויף דעם דאָזיגען פּסוק:

ושבח אני את המתים שכבר מתו... וטוב משניהם את
 אשר עדין לא היו...

דער שכן, וועלכער האָט דוקא פאַרשטאַנען דעם פּירוש המלות,
 אָבער דער זיבן פון די ווערטער איז איהם ניט אָנגעגאַנגען, ווייל
 ביי איהם אין הויז האָט געוואַרט אויף איהם נאָכ'ן דאוונען אַ
 גוטער יום־טוב'דיגער מאָהלצייט, האָט פון יוצא־וועגען אַ מורמעל
 געמאָן:

— יאָ... אַ מענטש איז קיינמאָל ניט צופריעדען, ר' שלמה...
 ער האָט זיך אוראי געהאַט וואָס צו באַקלאָגען, דער שלמה המלך...
 חרף זיין שאַדען, אויף אַלע אידען געזאָגט געוואָרען...
 און ניט באַמערקענדיג די שלעכטע ווירקונג, וואָס זיינע רייד

האָבען נעמאכט אויף דעם היינטיגען שלמה'ן, האָט ער וויעדער
געפלאַצפּעלט :

— דער חזן האָט היינט זיך אזוי געצויקעלט, אז מען וועט
ארויס פון בית־מדרש ארום איינס... עם ציהט אין האַרצען...
האָט שלמה זיך דערפיהלט ווי אַן אָפגעבריהטער. אָבער
באלד האָט ער זיך פארטיעפט אין קהלת און זיך געטרייסט מיט
אַ פּסוק, וואָס ער האָט אויסגעפונען, וועלכער האָט זיך צוגעפאַסט
פאר'ן שכן דעם שומה...

אָלעס וואָס

דאָס איז שוין געווען לאַנג. אָבער גראָד איצט זעה איך עס, ווי עס וואָלט פאַר מיינע אויגען געשטאַנען; הער איך עס, ווי עס וואָלט אין מיינע אויערען געזשומט...

איך בין דעמאָלט אַ אינגעלע געווען. אָבער ערב פסח איז עס געווען. האָב איך מיך געפיהלט ווי אַ גרויסער. אין אַווענט האָב איך צו פרעגען פיער קשיות און וויכטיגע קשיות. אַלע וועלען זיצען און שווייגען און איך וועל פרעגען. לאַכען וועל איך ניט. כאַטש דאָס קלינגט ווי אַ שפיעל. אָבער מיט פיער קשיות שפיעלט מען זיך ניט... איך וועל זיין ערנסט און זאָל דער טאַטע זעהען, וואָס פאַר אַ מענש איך בין געוואָרען איבער'ן ווינטער.

ס'איז געווען גוט. דער טאָג פון ערב פסח איז געווען אַ שעהנער, אַ זוניגער. אמת, ביי בערגעלדיגע הויפּען זיינען נאָך געלעגען פאַרהאַרטעוועטע שטיקלאַך שנעע, וואָס די זון האָט נאָך ניט געקענט בייקומען. געדאַכט האָט זיך אָבער, אַז זי האָט זיי ניט געוואָלט בייקומען. עס האָט ניט געפאַסט פאַר איהר אָפּ צונעבען זיך מיט אַזוינע ברודיג געוואָרענע פאַרהאַרטעוועטע שטיקלאַך שנעע... זיי וועלען פון זיך אַליין צוגעהן און עס וועט פון זיי קיין זכר ניט בלייבען... דאָס האָב איך געוואוסט אויף זיכער...

אך, עס איז געווען אַ שעהנער ערב פסח און פאַרנאַכט איז נאָך שעהנער געווען. די זון האָט זיך אַראָפּגעקייקעלט פאַמעלעך, פאַמעלעך הינטער'ן וואַלד, וואָס האָט זיך געפונען ווייט אין עק

נאָס, וואו אונזער שטיבעלע איז געשטאנען, אזוי פאמעלעך, אזוי פאָרזיכטיג, ווי זי וואָלט מורא האָבען, ביים אַראָפּגירען, ניט צוברעכען זיך... מיר איז געווען גוט און שעהן און עם וואָלט נאָך בעסער און שעהנער געווען, ווען מיין געלערנטער טאטע וואָלט ניט אויסגעשריבען אזש פון פעטערבורג די לשון-קודש'דיגע ציי-טונג, וואָס קומט צו אונז אָן אלע טאָג, אלע טאָג, אַ פּיערמעל צו איינס, אויף אונזער אַלטען וואַנט-זייגער... .

דער טאטע פלעגט די דאָזיגע לשון-קודש'דיגע צייטונג היטען, ווי דאָס אויג אין קאָפּ. ערשטענס, האָט ער זי ליעב געהאַט, ווייל ס'איז געווען אויף לשון-קודש, און צווייטענס, האָט ער געהאַט נאָך צוויי שותפים צו איהר און די שותפים האָבען עם געמוזט באַקומען פּריש, ריין און ניט שטאַרק אויסגענוצט. לעזענדיג זי, פלעגט ער זי האַלטען ביי די ברעגען, ווי מען האַלט אַ שטיקעל זיידענס... .

אָבער אז ער פלעגט זיך אָפּקעהרען, פלעג איך, קליינער אינגלעך, זיך אַ כאַפּ טאָן צו איהר. איך האָב שוין געקענט אַ האַלבען תנ"ך און געוואוסט אַ כּך טייטש-ווערטער... . אַ סך ווערטער האָר-בען מיר אָבער געפעהלט. פלעג איך לעזען און דאָס רוב ניט פאַר-שמעהן און טאַקי מעהר הנאה האָבען פון די ווערטער וואָס איך האָב נישט פאַרשטאַנען.

יענעם ערב פסח אָבער איז דער טאטע אַרומגעגאַנגען אַ צימראָנגענער... . האָט עם מיך געוואונדערט. אלע קינדער זיינען דוקא געווען געזונד. די תבואה, וואָס ער האָט אָנגעקויפט פאַר'ן ווינטער, האָט ער שוין פאַרקויפט מיט אַ וואָך צוריק, און ווי איך האָב געהערט—אָהן היזק... . דער וויין, וואָס ער האָט געכמען גע-בראַכט פון ישראל דעם וויינהענדלער און גלייך פאַרנוכט, איז געווען זיס ווי האָניג. די מאַמע האָט אויך אָנגעזאָגט, אז זי האָט דעם פסח פאַר פול. עם פעהלט איהר נאָך אפילו אַ פסח'דיגער שמעקען פאַר דער גרויסער ווילקע, נאָר זי וועט זיך באַגעהן מיט דעם שמעקען, וואָס זי האָט צו דער קלענערער ווילקע. זי וויל ניט זאָרען... .

טאָ וואָס־זשע נעהט דער טאטע אַרום אַזוי צוטראָגען?
האָב איך גראָד געכאַפט די לשון־קודש'דיגע צייטונג, וואָס
איז געלעגען אויפ'ן טיש איינע אַליין, ווען דער טאטע האָט זיך
אויף אַ ווילע אָפגעקעהרט.

מיינע בליקען זיינען כאַלד געפאַלען אויף צוויי ווערטער, פון
וועלכע איך האָב שוין געוואוסט דעם „טייטש“... פרעות בישראל...
דאָס וואָרט „פרעות“ האָב איך נאָך געדענקט פון שופטים... אַ
שווערער וואָרט געווען אפילו אין חדר... אין דער לשון־קודש־
דיגער צייטונג האָט עס נאָך האַרבער און מורא'דיגער געקלונג
גען... דער רבי אין חדר האָט אונז געטייטשט פרעות „ברע־
כונגען“, אָבער אין דער לשון־קודש'דיגער צייטונג האָט עס גע־
וואַלט זיין אַ פּאָגראַם... פרעות בישראל — פּאָגראַמען אויף
אידען...

הייסט עס, אַז דער טאטע ווייסט עס און ישוב'ט זיך צי
דערצעהלען, צי ניט דערצעהלען...

געדענקט האָב איך, אַז די פּאָגראַמען זיינען זעהר ווייט...
איין שטאָרט האָט געהייסען יעליסאוועטגראַד... איך האָב קוים
געגלויבט, צי געפינט זיך כאמת אַזא שטאָרט... אָבער, אַז די
צייטונג שרייבט פרעות בישראל, איז אַן אמת... עס איז טאַקי
זעהר טרויעריג, ווען ניט דאָס, וואַלט דאָך געווען אַזוי גוט...
אַלץ האָבען מיר שוין: וויין, מצה. קניידלעך וועט דאָך זיכער
זיין. דער וועטער, ווייזט אויס, וועט זיין שעהן אַ גאַנץ יום־
טוב... ניס האָב איך שוין אויך... ניט מעהר, דער פרעות
בישראל פאַרשטערט אונז אַביסעל די שמחה.
אַזא שאָד, אַזא שאָד!...

ערשטענס, איז אַ רחמנות יענע ווייטע אידען, און צוויי־
טענס, קען דאָך אַזא מעשה אויך ביי אונז פאַסירען.

איין גוי, האָב איך זיך געטרייסט, איז דאָך אונזערער אַ
שכּן. ער וועט עס זיכער ניט טאָן... די ביסעל גוים, וואָס
וואוינען ווייטער אין אונזער גאַס, זיינען אויך ניט קיין שלעכ־
טע... דערצו פאַלט גראַד אויס זייער פּסח מיט אונזער פּסח

צוזאמען ... זיינען מיר דאך שוין שטיקלעך מחותנים ... אָט
 קלינגען די גלאַקען אין קלויסטער ... אָט רופט דער שמש: אין
 שוהל אַרײַן ... אָבער מחותנים זיינען מיר דאָך.
 און וויעדער טרייסט איך מיר, אז דער רב טראָגט אזא מין
 זופעצע ווי, להבדיל, דער גלח ... שוואַרץ, ברייט און לאַנג ...
 דער רב געהט אין מיטען וואָך מיט אַ שטעקען, אויבען מיט אַ
 זילבערנער גאלקע, און דער גלח, להבדיל, אויך ... ביידע האָבען
 גרויע לאַנגע בערד ... פאַר וואָס זאָל איך מורא האָבען? ...

אָט איז שוין דער סדר ... די כוסות זיינען אָנגעגאַסען,
 אין דעם רויטען וויין שפיעגעלט זיך אָפּ דער פייער פון לאַמפּ
 און די פייערלעך פון די פייער ליכט, וואָס די מאַמע האָט גע-
 צונדען ... וויין מיט פייערען ... דער טאַטע הויכט שוין אָן
 פראַווען דעם סדר. ער ברעכט שוין אָפּ אַ האַלבע מצה און באַ-
 האַלט. עס וואָלט געווען אַ יושר אַרויסצו'נב'ענען דעם דאָזיגען
 אפיקומן. אָבער איך טו עס ניט ... פרעות בישראל! ... דרוי-
 סען טראָגט זיך אַ רויש ... ניין, דאָס דאַכט זיך מיר בלוין ...
 דאָס רוישט די שטילקייט אין גאַס ... דער יום־טוב פון צוויי
 פעלקער ... ביי ביידען איז יום־טוב ...

* * *

די ערשטע העלפט פון הגדה איז שוין אָפּגעזאָגט. מיר
 האַלטען שוין ביים הלל. אָבער דאָ דערהערט זיך אַ געזאַנג ...
 — ששששש ... רופט זיך אָן דער טאַטע ... און שמרענגט
 אָן די אויערען אויפצוכאַפען פון וואַנען דאָס געזאַנג קומט ...
 די מאַמע קוקט דורך די שויבען אין גאַס אַרויס ... דער
 אַבער איז אַ ליכטיגער .. די לבנה איז דאָ אין איהר פולקייט
 און העלקייט ...

— איך ווייס, — ערקלערט די מאַמע און שטייבעלט מיט
 איהר גוטען שטייבעל ... — דאָס זינגען די שיקסעס פון עק גאַס
 ביים שכנ'ס פענסטער ... אזא מנהג ... אלע „זייערע“ פּה'ס
 זינגען זיי און מען טראָגט זיי אַרויס אייער אַ מתנה ...

איך ווער פערנאפט... הער זיך צו צום געזאנג און גלויב
נישט מיינע אייגענע אויערען...
אלעלויא ..

— טאמע! — שריי איך אויס — זיי זינגען דאך אלעלויא...
דער טאמע שמייכלט צופריעדען. ער ווייס וואָס דאָס
בערייט:

— אלעלויא איז דאָס זעלבע וואָס הללויה...
— פון הלל? ... — פרעג איך און פיהל מיך בארויטש
פון צוזא גרולה...

— געוויס... דערזעלביגער הללויה...
די מאמע ווערט אויך שמאלצער. זי קוקט וויעדער ארויס
אין פענסטער און דערקענט די דריי שיקסעס... אלע איהרע
באקאנטע... פון עק גאס... זי קומט צו זייערע היימען אָפּט
קויפען גינס, מאָהן און אנדערע סחורות...
— זיי וועלען נאָך קומען צו אונזערע פענסטער אויך... —
זאָנט די מאמע. — באקאנטע שיקסעס...

אזא גליק גלויבט זיך מיר ניט... אויב זיי וועלען ווירקליך
קומען צו אונזערע פענסטער און וועלען זינגען הללויה, איז דאך
שוין אויס מיט פרעות בישראל...

און די מאמע האָט געטרָאָפען... באקאנטע שיקסעס מיט
קלינגענדיגע שטימען זיינען אין אַ וויילע אַרום צוגעקומען צו
אונזערע פענסטער, און עס האָט געקלונגען אַ געבעט אין אַ פרעמד-
דען גאַהענטען לשון: און געענדיגט יעדען פערז מיט אלעלויא...
די מאמע האָט זיי דורכ'ן פענסטער דערלאנגט פיער אייער...
איך האָב געכאַפּט אויף די שיקסעס אַ בליק... שעהנע, יונגע
שיקסעס געווען...

איך זעה זיי איצט שמעהן פאר אונזער שטיבעל דאָרט און
אין די אויער... קלינגט מיר זייער אלעלויא...
זאָל איך נאָך מורא האָבען? —
אלעלויא... הללויה...

די חלוקה

לייבע איז א איד, וואָס זאָגט אַלע שבת־צירנאָכט ויתן לך מיט דער גרעסטער כונה. איבערהויפט אָבער פאַרגלעצט ער די אויגען ביי „שורענו וכפפנו ירבה כהול“ און מען מוז מודה זיין, אז וואָס איז נוגע דעם וורענו האָט איהם דער רבוננו של עולם צו געהערט, — קינדער האָט ער געהאַט אַ סך. אַמאָל, אז דער קאַפּ איז איהם געגאַנגען האַדאָראָם פון פיעלע פלענער וועגען פרנסה און איינער פלעגט איהם גראָד דעמאָלט אַ פרעג טאָן: לייבע, וויפיעל קינדערלעך האָסטו? פלעגט ער מוזען זיך גוט אָנשטרענגן צו אום צו דערנעהן די ריכטיגע צאָהל, און דאָס רוב פלעגט ער זיך טועה זיין, און דעם צוויילינג רעכענען פאַר איינס ...

אָבער ביי אַ רוהיגער צייט האָט לייבע געוואוסט דעם חשבון פון זיינע קינדער גענוי. אַכט מיידלעך און פיער אינגלעך, ס'הייסט לייבע האָט פאַרמאָגט צוועלף קינדער.

וואָלטען זיי אַלע זיהן געווען, וואָלט דאָס געווען כנגד די צוועלף שבטים, און לייבע, אַלס פרומער איד, וואָלט עס געהאַלטען פאַר אַן אַזעל אַלקים. די אַכט טעכטער אָבער האָבען איהם דעם דאָזיגען רמז קאַליע געמאַכט, און לייבע, און אפילו לייביכע, האָבען די דאָזיגע ברכה פון גאָט ניט שטאַרק מקבל באַהבה געווען ...

נאָר אז גאָט ניט קינדער, גיט ער שוין אויך פאַר די קינדער; דערצו איז לייביכע אַ אידענע אַ בריה און זי מאַרקירט

שטענדיג אויס, אז די קינדער זאלען האָבען אלע טאָג אַביסעל נעקעכטס. שבת און יום־טוב איז אויך דאָ אַ שטיקעלע פלייש. לייביכע וואָלט קיינמאָל ניט געקענט ביי איהר גרויסען דלות אַנקאַרמענען אזא געזינדעל, ווען זי זאָל יעדעס קינד דאַרפֿען אויסטיילען באזונדער אַ חלק. ווי גרויס איהר טאָפּ איז ניט געווען, וואָלט קיין פערצעהן טעלער אלץ ניט אַרויס פון איהם; שוין אָפּגערעדט דערפון וואָס אין לייבע'ס גבול האָבען זיך קיין פער צעהן טעלער ניט געפונען...

לייביכע האָט דערפאַר געשפּייזט איהר גרויס געזינד אויף איהרען אַן אייגענ־ערפונדענעם שטייגער. די קינדער האָבען גע־געמען אלע צוזאַמען. ניטאָ קיין טיילען! אז מען טיילט איז ניט מזל'דיג! אין איינעם איז מעהר מזל ברכה! און מען האָט מאַנכמאָל געזעהן באַשיינפערליך, אז אין דער גרויסער שיסעל געהט אַריין אליהו הנביא. די קינדער שעפען פון איהר און שעפען און עס נעהמט זיך נאָר ניט אויס.

ווער רעדט דאָס שטיקעל פלייש אום שבת און יום־טוב איז אודאי ניט געטיילט געוואָרען. לייביכע האָט דאָס שטיקעל פלייש מיט גרויס בריה'שקייט צופעדעמט אין אַ גרויסען טעלער און די קינדער האָבען אלע, ווי אונטער אַ קאַמאַנדע, די עלטערע מיט גאָפּלען, די אינגערע מיט די הענט, גלייך זיך אַ וואָרף געטאָן. אַמאָל פלענען אַ פאָר קינדער, ניט שטאַרק פלינקע, אַרויסנעהמען פון טעלער די הענד אין ליידיגען, האָט דעמאָלט יעדער געמוזט צוריק די פלייש אַריינלעגען אין טעלער און לייביכע פלעגט די לענגערע פעדים ווידער צופערימען און דאָן האָט שוין יעדער, סיי דער פלינקער און סיי ניט דער פלינקער, עפּים פון טעלער באקומען. מאַנכמאָל איז געווען דער חלק אזוי דין, אז ער פלעגט בלייבען אָנגעקלעפט אויפ'ן פינגער און דאָס קינד פלעגט דעם דאָזיגען חלק מוזען פון פינגער אַראָפּלעקען. אָבער אַ חלק פלייש האָט עס דאָך באקומען.

צרות איז געווען מיט'ן יום־טוב סוכות. די סוכה, וואָס לייביכע האָט געמאַכט, האָט בלויז געקענט אַרייננעהמען די זכרים,

די אַכט נקבות מיט לייביכע'ן האָבען געמוזט בלייבען אין שטוב.
און לייביכע'ן איז דער קאָפּ שיער ניט צושפּאַלטען געוואָרען.
— ווי אזוי טיילט מען איין דאָס עסען, ווען דאָס געזינד

איז צוטיילט אין צוויי מהנות?

מילא צו דער זופ איז דאָ אַן עצה. נאָך אַ קוואַרט וואַסער
און עס וועט קלעקען אלעמען... אָבער מיט'ן פּלייש? ווי אזוי
טיילט מען איין דאָס פּלייש?

און לייביכע בעט גאָט אויף רעגען:

— רבונו של עולם, — גיב עפּים אַ גוטען רעגען און די

זכרים זאָלען פּטור זיין פּון מצות־סוכה! ...

איז גאָט אַמאָל ניט שטאַרק באשעפּטיגט אין הימעל, דער-
הערט ער לייביכע'ס געבעט און גראָד בשעת מען דאַרף געהן עסען
אין סוכה, הויבט אָן גיסען אַ גוס רעגען.

בעל־בתיים זיינען דעמאָלט ביז, קוקען צום הימעל מיט רונזא
און פאַראיבעל: דער רבונו של עולם פאַרשטערט זיי דעם סוכות...
די נאַרשע פאַרמעגליכע בעל־בתיים ווייסען ניט, אז דאָס
וואָס פאַר זיי איז ניט ניהא, איז אַ גליק פאַר לייביכע'ן: זי זאָל
ניט ראַרפען טיילען די חלקים פּלייש.

אָבער ניט אלע מאָל פיהרט לייביכע אויס ביי גאָט.

לייבע רוקט זיך מיט זיינע זיהן אין סוכה. די ערשטע גע-
ריכט און די זופ באַקומט ער צו דער צייט, אָבער צו די פּלייש
פאַרלירט ער דעם געדולד. ער זינגט שטיקלעך יום־טוב'דיגע
זמירות, די „אושפּיזין“, באַמקעט סתם צו פאַרשיעדענע ניגונים,
וואָס באַמבלען זיך איהם נאָך פּון די ערשט־פאַרגאַנגענע ימים־
נוראים און דאָס פּלייש איז נאָך אַלץ ניטאָ.

לייביכע קען בשום אופן דאָרט אין שטוב ניט צוטיילען דאָס
פּלייש. עס לאָזט זיך ניט, עס געהט ניט!

ענדליך ווערט זי ביז און שרייט אויס מיט כעס צו דער
עלטערער מאַכטער:

— נא, נעהם דאָס גאַנצע פּלייש און טראָג אַוועק אין סוכה —

איך האָב ניט פּון וואָס צו טיילען ...

און לייבע מיט די זיהן אין סוכה דריקען די פלייצעס און
וואונדערען זיך:

— עפּים אַ סך פּלייש! אַ ברכה פון גאָט!

און ביים בענשען, אז עס קומט צו „הוא יברך את אשתי“—
טראַכט לייבע מיט תענוג:

— אַ בריה אַ אידענע, לעבען זאָל זי — זיך פאַרט אַן עצה
געבעען! ...

די פארביטענע פענסטער

דאָס איז געווען אַ גרויסער בית־מדרש מיט פענסטער אין דריי זייטען. זעליג, אַ זיבעצהן־יעהריגער בחור'ל, וואָס איז דאָס ערשטע מאָל אַרויסגעפֿאַהרען פֿון זיין אָרימער היים צו לערנען דאָ, האָט די ערשטע צייט שטאַרק געבענקט נאָך זיין היים, נאָך די לעבעדיגע מענשען און נאָך דעם קליינעם שטיבעלע, וואו די לעבעדיגע געפינען זיך. קיין וועג צוריק איז אָבער ניט געווען. ערשטענס, טאַקי די הוצאות אַליין. עס דאַרף קאָסטען אורדאי ביי אַ האַלבן קערבעל צו פֿאַהרען מיט די בעל־העגלות, ווער רעדט מיט דער באַהן קען עס אַריינטרייבען ביז פינף גילדען. שפעטער וועט ער אַפֿשר קריגען דאָ אַ פרנסה — אַרומגעהן פֿרייטאָג „אויף ספרים“ פֿאַר'ן בית־מדרש, וואָס דערפֿאַר באַקומט מען צעהן קאָפֿ פיקעס יעדען פֿרייטאָג. דאַרף ער זיך ערשט איינקויפען אין לאַסקע ביים נבאי, און ווי אזוי דאָס צו טאָן, ווייס ער נאָך ניט. און צווייטענס, ווען ער זאָל שוין אַפילו האָבען אויף הוצאות, איז נאָך אויך אַ פֿראַגע צי מעג ער צוריק פֿאַהרען. געשיקט האָט איהם דער טאַטע אַהער מיט דער כּונה, ער זאָל ווערען אַ למדן און אַפֿשר טאַקי אַ רב, און ער האָט איהם געגעבען אַנצוהערעניש, אַז פֿריהער ווי אין אַ יאָהר אַרום זאָל ער ניט קומען.

— נישקשה, מיין זוהן, — האָט ער איהם פֿאַר'ן פֿאַהרען נעזאָנט, — וועסט האָבען גוטע „טעג“ און דו וועסט ניט דאַרפען בענקען נאָך דער היים.

מיט די „מענ“ האָט טאַקי דער טאַטע געטראָפּען. דאָס שטערטעל איז דוקא ניט קיין אַרימס געווען און „טענ“ איז געווען לרוב, אַ שאַר בלוז, וואָס אַ וואָך פאַרמאָגט בלוז זיבען טעג. צוליב די בעל־ביתים, וואָלט אַ וואָך געמעגט פאַרמאָגען הונדערט טעג, וואָלטען זיך אויך געפונען בעלנים צו געבען זעליג'ן אַ טאָג... אָבער ניט געטראָפּען האָט דער טאַטע מיט'ן בענקען. זעליג האָט געבענקט אָהן אויפהער אַהיים און ער פלעגט זיך אַמאָל אין מיטען לערנען מוזען אָפּרייסען פון גמרא, זיך איבערגעהן איבער'ן גרויסען בית־מדרש און טראַכטען פון דער היים.

אזוי ווי דער בי־מדרש האָט פאַרמאָגט פון דריי זייטען פענסטער, פלעגט זעליג ליעב האָבען אַוועקשטעלען זיך ביי אַיִר נעם פון די פענסטער און קוקען ווייט ערגיץ אַהין, וואו זיין היים געפינט זיך. שפעטער האָט ער זיך געכאַפּט, אַז ער קען אויס־רעכענען מיט אַ זושבון וואו עס דאַרף ערגיץ ליגען דאָס שטער־טעלע זיינס, און נאָכדעם וועט ער שוין קענען דערגעהן, וואו דאָס שטיבעלע זייערס געפינט זיך און אויף אַזאַ אופן וועט ער זיך קענען שטעהן ביים פענסטער און זעהן אַזוי ווי פאַר די אויגען זיין היים.

לויט זיין חשבון איז אויסגעקומען, אַז אַרויסגעפּאָהרען איז ער פון דער גאַס רעכטס, נאָכדעם האָט מען זיך גענומען לינקס און נאָכדעם ווידער רעכטס. הייסט עס, אַז ווען ער קוקט דורכ'ן פענסטער פון דער דריטער וואַנט, וואָס געפינט זיך אין דרום־זייט, וועט ער ציעלען מיט זיין בליק ביז אין שטיבעל אַרײַן. מעג עס ליגען פאַר הונדערט וויאָרסט, אַבי ער ווייסט וואו עס ליגט, זעהט ער עס שוין. דער עיקר איז נאָר צי מאַכט ער קיין טעות ניט אין חשבון. צי ליגט טאַקי ניט דאָס שטיבעלע אין דער און אין דער זייט.

ער האָט די ערשטע פּאָר וואָכען געהאַט דערין גרויסע ספּקות. אָפּט האָט זיך איהם גענומען דאַכטען, אַז ווען ער קוקט דורכ'ן פענסטער אין דער וואַנט פון צפון־זייט, וואָלט ער זיכערער מיט'ן בליק געטראָפּען צום שטיבעלע אין דער היים. אָבער ווי באַלד,

אז ער האָט שוין אזוי אָפגעקוקט אַ לענגערע צייט, איז ער ענדליך פעסט געוואָרען ביי זיך און געגלויבט באמונה שלמה, אז נאָר דורך דעם פענסטער קען זיין בליק גרייכען צום שטיבעלע און נאָר אין יענער ריכטונג געפינט זיך עס.

פלעגט ער אַמאָל, איבערהויפט, ווען אין בית־מדרש איז שטיל געווען און ליידיג פון באזוכער, אָפשמעהן ביי דעם דאָזיגען אויס־געוועהלטען פענסטער שעה'ן און קוקען ווייט איבער די דעכער פון שטערמעלע, איבער'ן קלויסטער, איבער'ן שוואַרצען וואַלד און אַמאָל איבער די ווייסע וואַלקענס ... און ווי ער האָט דאָס אַלץ אַריבערגעקוקט, האָט ער שוין דערגרייכט זיין שטערמעל, נאָכדעם דאָס געסעל און גלייך דאָס שטיבעלע.

יא, דאָס איז זי, מיט די צוויי קליינע פענסטער צום פאָרענט און מיט דער פריזבע פון אונטען. און אָט געהט ער אַריין אינ־וועניג און דערזעהט דעם פיער־קאָנטיגען טיש מיט דער לאַנגער באַנק ביי דער אָפגעקאלכטער וואַנט און פון פאָרענט פון טיש דעם טאַבורעט, געפאַרבט אויף רויט, דער יחסן פון שטוב, דער־פאַר וואָס ער איז דער איינציגער געפאַרבט ... פון דעם טאַבור־רעט, דעם יחסן, געהט ער איבער צום גרעסערען יחסן, צום וואַנט־זייגער, וועלכער „שמעהט“ שוין זינט ער געדענקט און נאָר צו־ליעב שעהנקייט וועגען הענגט ער אויף דער וואַנט און אַלע פריי־טאָג פוצט די שוועסטער אָפ זיין ציפערבלאַט און שייערט אויס די מעשענע וואָג־וואַמען מיט די לייכטער ... און ערשט, ווען זיין בליק זעטיגט זיך אָן מיט די אַלע ליעבע מעבעל און חפצים פון שטיבעל, הויבט ער אָן צו באַטראַכטען די לעבעדיגע נפשות. דעם טאַטען, די מאַמען, די שוועסטער און דאָס קלענערע ברודערערעל, מיט וועלכען ער פלעגט זיך אין דער היים קריגען, אָבער דאָ, דורכ'ן פענסטער פון בית־מדרש, לעבט ער מיט איהם בשלום און ווינשט איהם אַלדאָס גוטס ...

אזוי האָט זיך עס געצויגען אַ האַלב יאָהר ביז איבער די יום־טובים. אין די יום־טובים האָט זיך זעליג'ס בענקשאַפט נאָך פאַר־

גרעסערט און דאָס פענסטער אין דער דרום־וואַנט איז איהם נאָך טייערער געוואָרען. דורך איהם האָט ער געזעהן זיין שטיבעל און הויזיגע אין זייער יום־טוב־דיגען גלאַנץ און פראַכט.

נאָך סכות זיינען אָנגעקומען נייע בחורימ'לעך פון פאַרשידע דענע ארומיגע שטעדטלעך, צווישען זיי האָט זיך געפונען איינער, וואָס איז שוין „אויסען“ געווען אין אַ וועלט מיט שטערט און אפילו אין זעליג'ס שטעדטלעך האָט ער אויך געלערנט. דער דאָזיגער ישיבה־בחור, וועלכער האָט זיך גערופען דער „איווער“, אויפ'ן נאָמען פון זיין שטעדטלעך, איז זעליג'ן געווען טייערער פון אַלע, כאָטש קוים וואָס ער געדענקט איהם פון דער היים. יענער אָבער פאַרויכערט איהם, אַז ער קען זעליג'ס טאַטען און ווייסט זייער גאָס אין זייער שטיבעל און אַלץ מיט אַנאָדער.

האָט איינמאָל דער איווער באַמערקט, ווי אַזוי זעליג שטעהט נאָכאַנאָנד און קוקט אריין אין דעם געוויסען פענסטער. האָט ער איהם געפרעגט:

— וואָס זעהסטו דאָרטען אַזוינס?

— עס רעגענט ... — האָט זעליג איהם אָפּגעענטפערט, כּדי

ניט צו ענמדעקען איהם זיין סוד.

דער איווער אָבער האָט נאָכגעפאַרשט ווייטער:

— און אַז ער רעגענט איז וואָס? דו זאָג מיר דעם אמת.

די שאלה איז געשמעלט געוואָרען מיט אַ געוויסער שטרענג־קייט, אָבער אויך האָט זי געקלונגען מיט אַ ריין פון חבר'שאַפט. זעליג האָט זיך שוין ניט געקענט איינהאַלטען, און ער האָט איהם אַ ביסעל רויט ווערענדיג, פאַרטרויט זיין סוד:

— דורך דעם פענסטער זעה איך די היים.

— ווי אַזוי? — האָט דער איווער מיט אַ שטייכעל גע־

פרעגט.

— אדרבא, רעכען אויס ...

און זעליג האָט איהם געמאַכט דעם חשבון, ווי אַזוי ער איז געפאַהרען דעם וועג פון דער היים פריהער רעכטס, דערנאָכדעם לינקס און דערנאָכדעם ווידער רעכטס, און נאָך זיין חשבון קומט

אויס, אז אן דאָרטען אין דרום זייט געפינט זיך זייער שטיבעל ...
דער אייווער האָט עס אויסגעהערט, זיך שטאַרק פאַרטיעפט,
ווי ער וואָלט האָבען פאַר זיך אַ שווערען רעכנונג און ענדליך האָט
ער באַשלאָסען :

— דו האָסט, ברודער, אַ טעות ... אויב דו ווילסט „צו-
לעווען“ מיט דיין בליק צו אייער שטיבעל, דאַרפסטו קוקען דוקא
אין יענער זייט פענסטער ... זעהסט אָט דאָ אין צפון־זייט ...
דאָרטען ליגט עס ...

— ביזטו זיכער ... — האָט זעליג טרויעריג איבערגע-
פרענט ...

— זיכער ווי גאָלד !

זעליג איז צוגעגאַנגען צו אַ פענסטער וואָס האָט זיך געפונען
אין צפון־וואַנט פון בית־מדרש. ער האָט אָבער בשום אופן דורך
דעם פענסטער ניט געקענט אַרויסרופען אין זיין פאַנטאַזיע
דאָס בילד פון זייער שטיבעל. פאַר די אויגען איז איהם געווען
אַלץ פאַרצויגען.

און אז דער אייווער האָט זיך אָפגעקעהרט, האָט זיך זעליג
אַנדערגעשמעלט צוריק ביי יענעם פענסטער, דורך וועלכען ער
האָט אַ האַלב יאָהר אַרויסגעקוקט, און כאַטש ער האָט געוואוסט,
אז ער האָט עס על־פי טעות אויסגעקליבען, אָבער ער האָט דורך
איהם געזעהן זיין שטיבעל און אַלץ וואָס געפינט זיך אין איהר
קלאָר און בולט ... צי עס איז ריכטיג, צי ניט — איז איהם ניט
אַנגעגאַנגען ... אַבי ער זעהט ...

דער כשר'ער

עס איז געווען אן אונרוהיגער ווינטער. פון איין זייט האָבען די אַרבייטער־פיהרער צולאָזט די הענד און פאַרשפּרייט זייער טהעטיגקייט, וואו עס האָט זיך געלאָזט און וואי עס האָט זיך ניט געלאָזט. אַגיטאַטאָרען פון כל המינים אין דריי־רובעלדיגע שוואַר־צע פּאַלעריגען אויף די אַקסלען, האָבען זיך געוויזען אין די וואַר־שעווער גאַסען אין אַ גרעסערער צאָהל ווי אימער און האָבען זיך געוואָרפען שוין צופיעל אין די אויגען. די קרייזלאַך, וואו מען האָט געלערנט מיט דערוואַקסענע בחורים און מיידלאַך באַגראַד־נאָו'ס פּאַליטישע עקאָנאָמיע און טאַקי אַ בלעטעל מאַרקס אויך, האָבען זיך געמעהרט און זיינען געוואַקסען ווי שוואַמען נאָך אַ רעגען. מען האָט גענומען סטרייקען ביי אַזוינע פּאַכען, ביי וועלכע די קלענסטע פּאַדערונגען זיינען געווען געפעהרליך — און די הער־כערונג פון איין גילדען שכירות האָט געדראָהט, אַז די דאָזיגע אינדוסטריען זאָלען רואינירט ווערען אויף אייביג. אַזוינע מינים אינדוסטריען זיינען דאָס געווען! אָבער מען האָט ניט געסטרייקט צוליעב עקאָנאָמישע מאַטיווען, נאָר צוליעב פּאַליטישע. דער ציעל איז געווען אויפצואוועקען דאָס באַוואוסטזיין אין אַרבייטער און פּאַרבעריימען איהם צו גרויסע קעמפע. די דאָזיגע סטרייקען האָבען מעהר געטראָגען דעם כאַראַקטער פון מאַנעווערעס, וואו מען

שיסט אָהן קוילען, נאָר מיט אזא מיין פולווער, וואָס מאַכט אָן אַ רויך און אַ ליאַרם, ווי אויף אַן אמת'ע מלחמה.

פון דער צווייטער זייט האָט די מלוכה ניט געשוויגען און האָט זיך אָנגענורט די לענדען די דאָזיגע געפעהרליכע שטרעמונגען אונטערצורדיקען. אין גאָס האָבען זיך אַרומגעדרעהט פאַר שיעדענע מינים שפּיאָנען מיט בערר און אָהן בערר, מיט גרויסע לאַנגע וואַנסעס און מיט קליינע קורצע וואַנסעלאַך. זיי זיינען נאָכגעגאַנגען מיט גרויס פּאַרזיכטיגקייט יעדען, וואָס האָט נאָר געטראַגען אַ פּאַלערינע. מאַנכע פון די שפּיאָנען אליין, אום צו פאַרשטעלען זיך פאַר רעוואָלוציאָנערען, האָבען אויך אָנגעהויבען טראַגן גען פּאַלערינעס און עס האָט פּאַסירט, אז איין שפּיאָן אין אַ פּאַלערינע איז גערינע איז נאָכגעגאַנגען אַ צווייטען שפּיאָן אין אַ פּאַלערינע, ביז זיי זיינען ביידע צוגעקומען אין אַ פינסטערער געסעל. דאָרטען האָבען זיי זיך אָנגעקוקט פנים אל פנים, זיך דערקענט און ביידע, איינע אויף די אַנדערע אויסגעשפּייט ...

עס איז געוועזען אַן אינטערעסאַנטע גערוועזע, אונרוהיגע צייט. ווער איז דאמאָלס געווען טעטיג? יעדער, וואָס האָט געזאָגט אַ פונק אין האַרצען, האָט דעם דאָזיגען פונק געוואָלט טראַגען צו די פינסטערע מאַסען. פון די אַלע פונקען האָט געוואָלט אַרויסקומען דער אמת'ער פּלאַם, וואָס זאָל באַלויכטען די גאַנצע לאַנד און אפשר טאַקי די גאַנצע וועלט, די גאַנצע מענשהייט ...

באָרים ביי'ן, אַ בחור פון אַ יאָהר דרייסיג, אַ העברעאישער לעהרער, האָט דעם דאָזיגען פונק אויך פאַרמאַנט. ליידער האָט זיין פּראָפעסיע איהם געשטערט אַריינצואוואַרפען זיך אין גאַנצען אין דער באַוועגונג. כאַטש ער האָט יעדען טאַג זיך געטראַפען מיט דער בורזשואַזיע פנים אל פנים, אַ דאַנק די צוויי לעקציעס, וואָס ער האָט געהאַט ביי די צוויי נבירים, און ער האָט מיט די אייגענע אויגען געזעהן, ווי אזוי דאָס רייכטום איז ניט גלייך צו טיילט — האָט ער דאָך פון דער צווייטער זייט ניט געהאַט אין האַרצען קיין דירעקטע שנאה צו די רייכע. די מענער האָט ער קיינמאָל אויף זיינע לעקציעס ניט געטראַפּען. זיי זיינען בייטאַג

געווען פארנומען מיט וויערע געשעפטען. וואָס אנבאטרעפט די פרויען, די רייכע מוטערס פון די רייכע שילערס, זיינען זיי געווען אזוינע ערעלע און צארטע, אז דער נוטער באַרים ביילין האָט זיך נאָר ניט געקענט פאַרשטעלען, ווי אזוי וועלען זיי קענען ביי אַ נייער אָרדנונג אליין עפּיס אַרבייטען... קוקענדיג אויף זייערע מאַטבלאַסע געזיכטער מיט די טרוימערישע אויפגען פלעגט איהם קומען אין קאָפּ דער פּסוק פון תנ"ך: הרכה והענוגה... און דאָס האַרץ האָט איהם פאַרדריקט דערמאָנענדיג זיך, אז אָט די ערעלע, מאַטבלאַסע דאַמען וועלען אַמאָל ביי דער סאַציאַלער רעוואָלוציאָן מווען וואַשען די טעפּ און טאָן אַנדערע שווערע אַרבייט... דערפאַר האָט ער זיך ניט געמישט אין דער באוועגונג. ער האָט זיך באַנוגענט דערמיט, וואָס ער האָט געהאַט רעדיקאַלע גע-דאַנקען און פלעגט זיי פון צייט צו צייט אַרויסזאָגען פאַר גע-זעהלעטע מענשען, ווען ער איז געווען אין גאַנצען באוואָרענט, אז צווישען זיי זיינען ניטאָ אַזעלכע, וואָס זאָלען עס איבערגעבען אין דער עפענטליכקייט.

צווישען די דאָזיגע באַקאַנטע זיינע איז געווען איינער ליפּמאַן, אַ מאַן פון עטליכע און דרייסיג יאָהר, מיט גרויסע שוואַרצע אוי-גען און מיט אַ הערשערישען שמייכלעל אויף די דינגע, עטוואָס בלאַסע ליפּען. דער דאָזיגער ליפּמאַן איז געווען אַן אייגענאַרטיגער טוער אין דער באוועגונג. ער האָט פאַרזאָרגט די אָנפאַנגער מיט קליין-נעלד, ליטעראַטור, און די, וואָס זייער וואוינונג האָט זיך „אָנגעריסען“ און זיי האָבען ניט געטאָרט קומען אַהיים געכטיגען, האָט ער פאַרזאָרגט מיט אַ נאַכטלעגער ביי אַ כּשר'ען מענשען. צו די דאָזיגע כּשר'ע מענשען האָט געהערט באַרים ביילין... אַ דאַנק, וואָס ער האָט זיך קיינמאָל ניט פאַרדעכטיגט גע-מאַכט און סיי ער און סיי זיין צימער זיינען געווען פּאָלשמענדיג לענאַל, פלעגט צו איהם ליפּמאַן פון צייט צו צייט אַרויפּפיהרען אַ רעוואָלוציאָנער, וועלכען עס האָט געדראָהט סיביר, קאַמפּאַרנא און אַמאָל דער מויס אליין... האָט דאָס באַרים'ען ניט געאַרט. יעדער מענש — האָט ער

נעמילאָזאָפירט — דאַרף עפּים טאָן פאַר דער פרייהייט, לויט זיין שטאַנד און זיינע פעהינקייטען. אויב איך בין ניט פעהיג אָפֿ־ צוהאַלטען אַ געהיימע פאַרזאַמלונג אָדער גרינדען אַ אונלעגאַלע דרוקעריי ערגעץ אין אַ פאַרוואָרפענער גאַס אויף אַ בוידעם אָדער אין אַ קעלער — לאָמיר כאַטש נוצען ברענגען מיט מיין סאַנאַפּע, וואָס שטעהט אַן איבעריגע אַ נאַנצע נאַכט ...

די „געסט“, וואָס ליפּמאַן פלעגט צו איהם אַרויפֿפיהרען, זיינען דאָס רוב געווען שווייגנדיגע, טיעף אין זיך פאַרשלאָסענע. קאָנ־ ספּעראַטיוו! אויפֿ'ן העכסטען און שטרענגסטען אומן קאָנספּע־ ראַטיוו. ביי זיי אַרויסצוקריגען אַ וואָרט איז געווען שווער, ווי פון אייזערנע שראַנקען ...

אויסער זייער שווייגנדיקייט האָבען זיי ניט געהאַט קיין נעמען. מענשען אָהן נעמען! ... ביילין פלעגט זיך מאַנכעם סאָל־ פיהלען אונהיימליך. ער פלעגט זיך אַליין וועלען באַרוהיגען און טראַכטען: וואָס איז די נפּקא מינה, ווי אַזוי ער הייסט. דאָך פלעגט די דאָזיגע חסירה ניט העלפֿען. ביילינ'ען האָט זיך דוקא געוואָלט וויסען ווי אַזוי דער דאָזיגער מענש הייסט.

— איהר דאַרפט קיין מורא ניט האָבען ... פלעגט ער זיך צו'חנפּה'נען צום פרעמדען. — איך בין טאַקי ניט קיין גרויסער עוואָלוציאָנער, אָבער קיין ליבעראַלטישק, ווי איהר מיינט אַוראַי, בין איך אויך ניט ... איך בין דוקא אַ פריידענקער און אַ ... דער פרעמדער פלעגט עפּים אַ מורמעל טאָן און פון דעם דאָזיגען מורמעל פלעגט ביילינ'ען נאָך ווערען שווערער. „זיי געטרויען מיר ניט!“ פלעגט ער זיך אין געדאַנט באַ־ לידיגען.

ביו וואַנען די זאך איז איהם נמאס געוואָרען, און איינמאַל, ווען ליפּמאַן האָט איהם באַגעגענט און איהם אָנגעזאָגט, אז ביי־ נאַכט ברענגט ער איהם אַן אורח, האָט ביילין פּראָטעסטירט. — איך וויל מעהר ניט ... ליפּמאַן האָט איהם אָנגעקוקט פאַרוואונדערט:

— וואָס הייסט, ביילין... איהר זייט שוין אויס „אונזערער“?

— ניין... — האָט זיך ביילין פארטיידיגט, — פארקעהרט, איך בין אין גאַנצען אייערער. אָבער זיי, די אורחים, אינגאָרירען מיך. זיי קומען צו מיר שלאָפען ניט ווי צו אַ חבר, נאָר ווי אין אַ האָטעל. מיט'ן האָטעל-אייגענטימער רעדט מען שוין אויך מעהר ווי מיט מיר. דער האָטעל-אייגענטימער ווייסט כאָטש דעם נאָמען. מיין נאָט! — האָט זיך ביילין אָנגעכאַפט. — מיך באַפאַלט אַ שרעק! ליגט געגען איבער מיר אַ מענש און איך ווייס ניט אפילו ווי מען רופט איהם... אויב ער האָט מורא צו זאָגען מיר זיי נאָמען, זאָל ער כאָטש אויסטראַכטען אַ נאָמען... ליפּמאַן האָט זיך גוטמוטיג צולאַכט, באַלד אָבער איז ער ערנסט געוואָרען און זיך אָנגערופען:

— היינטיגער אורח איז דוקא אַ באוואוסטע... זי איז אַ באַריהמטע פיהרערין...

— ס'איז אַ זי!... — האָט ביילין אויסגעשריען...
— נאָך וואָס פאַר אַ זי! — האָט ליפּמאַן געשמייכעלט.

אַ שעהנהייט.

ביילין איז דאָ רויט, דאָ בלייך געוואָרען, געדרעהט זיינע שפיצען וואַנסען און זיך אָנגערופען:

— מילא, דאָס מאָל ערלויב איך נאָך...

— נאַטירליך... — האָט ליפּמאַן ווי אין שפּאַס געטריי בען... — נאַטירליך, ערלויבט איהר. איבריגענס, ווייס איך ניט צי וועט זי וועלען, אז איהר זאָלט זיין אין צימער... מיר שיינט, אז זי וועט פארלאַנגען, איהר זאָלט געהן אין אַ האָטעל און איהר לאָזען דעם צימער אַליין... געוויס וועט איהר געחן היינטיגע נאַכט אין אַ האָטעל... — האָט ליפּמאַן שוין באַד שמייט געזאָגט. — איהר פאַרשטעהט, מיר זיינען טאַקע רעוואָלוציאָנערען, אָבער עס פאַסט פאַרט ניט. איהר זייט דאָך איר געמליך ניט אין גאַנצער אונזערער... איהר ווילט וויסען איהר נאָמען? ...

— איהר נאָמען? — האָט ביילין געשמייכעלט אונצופריעד
 רען... וואָס געהט מיר אָן איהר נאָמען...
 און אין אַ וויילע אַרום האָט ער צוגעגעבען:
 — איהר ווייסט, ליפּמאַן, איך וואָלט שוין געוואָלט ווערען
 אויס כשר'ער... איך וואָלט שוין אויך געוואָלט אַריינפאַלען...
 איהר זאָלט מיך אויך דאַרפען פיהרען ערנעץ נעכטיגען...
 — גאָט זאָל אויסהיטען! — האָט זיך ליפּמאַן ווי דער-
 שראַקען. — איהר מוזט בלייבען כשר... ווען ניט זיינען מיר
 צלע קאפּוט... עם וועט ניט זיין וואו אַ „מענשען“ שלאָפען
 לייגען... די צייט איז אזא הייסע...
 און ביילין האָט פאַרצווייפעלט אַראָפּגעלאָזען דעם קאָפּ און
 האָט זיך געלאָזט געהן זוכען אַ ביליגען האָטעל.

די דריי קמענות

גלייך ווי די מלחמה האָט אויסגעבראַכען האָט היים בעריש, אַ שעהנער רייכער בעל־הבית אין פּוילען, דערפיהלט, אַז עס קומען אָן זעהר שלעכטע צייטען. מילא, דאָס וואָס מען צאָהלט איהם ניט קיין חובות, איז בלאָטע, דערפון לאַכט ער: ער קומט ליימען מעהר ווי לייט איהם. וועט מען איהם ניט צאָהלען, וועט ער אַז דערע ניט צאָהלען, און ער וועט נאָך דערפון האַבען אַ נוי. שלעכט איז בלויז, וואָס מען באַרגט ניט קיין ברויט און קיין גרויפען אין די געוועלכלעך.

אַבער היים בעריש באקומט דערווייל אַ מאַראַלע שטיצע אַזש פון צאַר אַליין... ער האָט פון צאַר אַ שריפט, געדרוקט שוואַרץ אויף ווייס, און דוקא אויף אידיש, אַז אויב ער וועט זיין אַ גוטער פאַטריאַט וועט ער באקומען אַלע רעכטע און ער וועט מעגען וואוינען וואו ער וויל און ער וועט מעגען טאָן וואָס ער וויל, און לערנען זיינע קינדער אין די שקאַלעס, און פאַהרען אויף אַלע ירידים, אפילו אין „ניזשני“...

דעם דאָזיגען געדרוקטען „שלום לאַהובי“ בריוועל פון צאַר אַליין איז דאָס ביי היים בעריש'ן אָנגעלעגנט. ער האלט עס באַהאַלטען אין דער רעכטער הויזען־טאַש, וואו ער האָט נאָך פאַר דער מלחמה געהאַלטען דאָס געלד, און די דאָזיגע שריפט היט ער ווי אַ וועקסעל — אויפ'ן צאַר...

— עס איז גוט געלד! ...

און כאָמט די לאַגע איז וואָס אַ טאָג ערגער געוואָרען, איז
 היים בעריש מיט'ן וועקסעלע אין קעשענע אלץ געוואָרען גע-
 הויבענער, און אין אַ שמועס מיט אלטע בעלי־בתיים (די יונגע
 האָט מען אלע צוגענומען אין מלחמה!) האָט ער מיט שמאַלץ
 אריינגעוואָרפען:

— מילא, עס איז טאָקי דערווייל ניט גוט, אָבער שפעטער,
 שפעטער... איהר פאַרשטעהט... דער צאָר אליין שרייבט...
 אלא וואָס דען? טאָמער פאַרלירט דער רוט די מלחמה און
 פראַנץ יאָזעף געווינט נאָר, איז דאָך שוין דער וועקסעל קיין
 וועקסעל ניט...

טוט נאָט אַ נס — און פראַנץ יאָזעף שיקט אויך אַריין היים
 בעריש'ן אַ געדרוקטען בריעף אין ריינעם מאַמעל־שון, און דאָס
 בריוועל איז נאָך וואַרימער ווי דעם צאָר'ס:

„אויב דו, היים בעריש, וועסט זיין גוט צו די עסטרייכער,
 שטעהט דאָרט געשריבען, — וועל איך, פראַנץ יאָזעף, דיך ניט
 פאַרלאָזען. דו וועסט געניסען פון כל טוב, וואָס מיין לאַנד, סיי
 בוקאָווינע, סיי גאַליציען און סיי מעהרען און בעהמען פאַרמעגט.
 דו וועסט מעגען טאָן וואָס דיין האַרץ גלוסט. דו זיי נאָר אַ
 מענש און פּאָלג וואָס מען וועט דיר הייסען; איך וועל דיר שוין
 פאַרוואַרנען!“

איז היים בעריש שוין ווידער פּרעהליך. ער באהאַלט דעם
 דאָזיגען צעמעל פון פראַנץ יאָזעף'ן אין אַ צווייטער קעשענע —
 מישען איהם מיט'ן צאָר'ס בריוועלע פאַסט איהם ניט — עס איז
 עפּים אַ מין שעטנז! מען טאָר ניט!

האָט שוין היים בעריש פון צוויי מלכים חבטחות! דערווייל
 איז אָבער שלעכט! — די געשעפטען אין דר'ערד. עס קומט פשוט
 אויס צו הונגערען.

אָבער נאָט איז אַ פּאָטער, און אַז היים בעריש'ן ווערט נאָר
 שלעכט, באַקומט ער אַ דריט בריוועל, שוין אין צוויי לשונות, אין
 אידיש און לשון־קודש — פון ווילהעלם'ן אליין.
 און ווילהעלם פאַרשפרעכט היים בעריש'ן נאָך מעהר ווי דער

צאָר און פּראַנץ יאָזעף להבדיל צוזאַמען... נאָלדענע בערג זאָגט
 ער איהם צו, וויבאַלד, אַז ער נעהמט פּוילען.
 זאָל נאָר חיים בעריש איהם ניט שטערען, וועט ווילהעלם
 שוין וויסען ווי אזוי איהם צו באַדאַנקען.
 וואונדערט זיך אפילו חיים בעריש אויף דער נאַנצער מעשה
 און טראַכט:

— רבוננו של עולם! מיט וואָס האָב איך דאָס ביי דיר
 זוכה געווען, אַז דריי מלכים, און נאָך וואָס פאַר אַ מלכים — די
 טייז פון אייראָפּאָ! — זאָלען זיך בעטען ביי מיר, איך זאָל זיי
 העלפען!

נאָר מסתמא ווייסען זיי דאָך. מלכים וועלען דאָך אומזיסט
 ניט בעטען זיך ביי איהם.

און חיים בעריש פאַרשטעקט דאָס דריטע צעטעלע, פון ווילד־
 העלם'ן הייסט עס, אין דעם בוזעם־טאַש.

האָט ער שוין אין דריי טאַשען פאַפּיערען, אין יעדער טאַש
 אַ פאַפּיער פון אַ באַזונדער מלך!

וואָלט דאַכט זיך נאָר גוט געווען. עמיצער וועט דאָך אַמאָל
 מוזען געווינען. איז אָבער אַן אומגליק וואָס דערווייל איז צרות!
 קומט דער רוס אין שטאָרט, מאַכט ער אָן אַ חורבן! אין
 הייז פול סאָלדאַטען, די טעכטער מוז מען באַהאַלטען אין אַ
 קעלער... טאָמער געפינט זיך אין שטוב עפּים עסענוואַרג, פּרעסען
 זיי דאָס אויף...

פאַלט אַרײַן, ווידער, דער דייטש אין שטאָרט, איז נאָך גרע־
 סערע צרות. דער דייטש, אַז ער געהט אַרײַן אין שטאָרט, האָט
 ער אַ טבע פריהער זי אַ ביסעלע אָנשרעקען מיט עטליכע האַר־
 מאַטען־שאַסען און מען צולויפט פון שטאָרט וואו דער שוואַרצער
 פּעפּער וואַקסט...

און חיים בעריש וואַלנערט זיך ערנעץ אויף אַ פעלד,
 טאַפּט די דריי קעשענעס, וואו עס ליגן די בריוולעך וואָס די דריי
 מלכים האָבען אַליין געשריבען צו איהם. — —
 און ער קען זיך ניט געבען קיין עצה...

פון איין זייט איז איהם טאקי גאנץ אנגענעהם — דריי בריעה
פון די גרעסטע מלכים האָט ער אין די טאשען!

אַבער פון דער צווייטער זייט איז אויפ'ן פעלד זעהר קאלט
און דאָס הויז זינס אין שטאָרט איז שוין אַרדאי חרוב, און ביז
וואַנען די הבטחות פון די דאָזיגע בריעה וועלען מקוים ווערען,
וועט ער אויפ'ן פעלד פאַרפריהרען און די ווייב און קינדער וועלען
אויסגעהן פאַר הונגער...

און חיים בעריש וואָלט זיי שוין מוחל געווען די גליקען מיט
דעם כבוד, וואָס ער האָט פון דעם, וואָס די מלכים ווענדען זיך
צו איהם — אַבי זיי זאָלען איהם לאָזען צוריק אין שטאָרט צו
זיין הויז און זיין געשעפט... ער וויל ניט קיין גליקען, ער וויל
עס זאָל בלייבען אלץ ביים אַלמען.

נאָר געה האָב צו טאָן מיט מלכים! זיי איהם מענען שרייבען
וואָס זיי פאַלט אַרויף אויפ'ן צונג, אַבער דו זיי טאָרסט צוריק
אַ וואָרט ניט שרייבען! ...

— ניין! — מיט מלכים איז בעסער ניט אַנצוהויבען... —
ווערט ער ביז און ער וויל דאָס האַרץ אויסגיטען.

אַבער פון ערנעץ ענטפערט מען איהם מיט האַרמאָטען...
חיים בעריש פאַרשטעהט שוין דאָס דאָזיגע לשון, ער ווייס אַבער
ניט, וועלכער מלך רעדט עס: דער דייטשער, צי דער רוסישער
צי דער עסטרייכישער...

און ער לאָזט זיך לויפען מיט די דריי קמיעות ערנעץ ווייט
אין דער פינסטערער נאַכט אַריין...

די קאנקורענץ

יוסף גראַסמאַן האָט זיך איינגע'עקשנ'ט צו מאַכען פאַר זיין פּראָפּעסיאָן די ליטעראַטור. ער האָט אין זיין קעסטעל פאַרמאָגט ביי אַ פּאָר מוץ עלטערע ערצעהלונגען, וועלכע ער האָט אָפּגעשאַצט אין אַ גרויסער סומע. דערצו פּלעגט ער יעדע וואָך אָנשרייבען אַ נייע זאַך. ווען ער זאָל זיך ערווערבען אַ גרויסען נאָמען און ווערען פּאָפּולער, וואָלט ער שוין ניט געהאַט צו זאָרגען וועגען געלט. האָבען אָבער, פון דער צווייטער זייט, די רעדאַקטאָרען אין די אַרויסגעבער געהאַט זייער עקשנות און האָבען גראַסמאַנ'ס זאַכען זעהן זעלטען געדרוקט, כאַטש יערער פון זיי, איבערהויפּט די רעדאַקטאָרען, האָבען צוגעגעבען, אז דער יונגער בחור האָט טאַלאַנט. טאַלאַנט אַליין איז אָבער וועניג, מען דאַרף פּרייער קריגען אַ גרויסען נאָמען.

— איהר פאַרשטעהט — פּלעגט זיך אַ רעדאַקטאָר פאַרטיידיגען, ווען גראַסמאַן פּלעגט אין אַ פּאָר וואָכען אַרום קומען נאָכפּרעגען וועגען זיינע פּאָר זאַכען, וואָס ער האָט איבערגעלאָזט — איהר פאַרשטעהט, מיר דאַרפען צוויי, דריי ערצעהלונגען אַ וואָך, נעהמען מיר ביי די אַנערקענטע, די וואָס האָבען שוין געמאַכט אַ נאָמען. זיי גיבען אַזנזער צייטונג פּרעסטיזש.

— יא, דאָס איז אמת, — האָט גראַסמאַן גרויסמוטיג און

מיט ווירדע געשמייכעלט, אָבער יענע זיינען דאָך אויך אַמאָל
געווען ניט אנערקענט. מען דאַרף דאָך געבען אַ געלעגנהייט צו
ווערען אנערקענט ...

— נו, יא ... געוויס — האָט דער רעדאַקטאָר נאָכגעגעבען.
סײַך דרוקען דאָך אייך יאָ אַמאָל ... האָט צייט! — פלעגט דער
רעדאַקטאָר שמייכלען — איהר זענט נאָך יונג.

— אַ קנאַפע מעלה פאַר אַ שרייבער ... — האָט גראַסמאַן
צוריקגעשמייכעלט. — די גליקען קומען ערשט צום סוף.

אָבער אזוי ווי גראַסמאַן האָט ניט געוואָלט ערנידעריגען זיינע
שריפטען, האָט ער קיין סך טענות ניט געמאַכט און איז ניט
געווען צו צודרינגליך. ער פלעגט מיט אַ שמייכעל פון אַ מאַן,
וואָס ווייס זיין ווערט, אַרויסגעהן פון רעדאַקטאָר'ס צימער, אַמאָל
צוריקנהמענדיג זיינע זאַכען און אַמאָל איבערלאָזען זיי אויף נאָט'ס
בעראַט.

איינמאָל איז ער אַריין צום זעלבען רעדאַקטאָר נאָכפרעגען
וועגען אַן אַלטער זאַך, וואָס ליגט שוין ביי יענעם אַ פאַר מאָ-
נאַטען, און דערצו האָט ער געבראַכט אַ נאָר וואָס אָנגעשריבענע
קליינע נאָוועלע, וועלכע גראַסמאַן האָט צוגעגעבען גרויס באַדי-
טונג. ער איז געווען זיכער, אז ער האָט געזאָגט אין איהר אַ ניי
וואָרט. דאָס מאָל איז ער אַריין מיט מעהר שטאַלי, ווי אַלע מאָל.
ער האָט נאָך געהענדיג באַשלאָסען, אז ער מוז די נייע זאַך פאַר-
קויפֿען. זיין מאַטעריעלע נויט האָט שוין דערנרייכט די העכסטע
שטופֿע. דערצו האָט ער געברויכט דעם אָווענד אַביסעל געלד פאַר
זיין געליעבטע מיידעל, מיט וועלכער ער האָט אין אָווענד געוואָלט
ערנעץ געהן פאַרברענגען.

דער רעדאַקטאָר האָט זיך ווידער געקלאָגט, אז ערשטענס, האָט
ער ניט קיין סך פֿלאַץ פאַר בעלעטריסטיק, און צווייטענס, איז די
סומע, וואָס ער האָט פאַר האַנאָראַר פאַר בעלעטריסטיק, אַ זעהר
באַנענעצטע. אויב אפילו ער זאָל די ערצעהלונג אָננעהמען, וועט
ער אויך ניט פיעל קריגען.

— וויפיעל, צום ביישפיעל ?

דער רעדאקטאָר האָט אָנגערופען אַ סומע, ביי וועלכער גראָס־
 מאַן איז רויט געוואָרען.

— איך וויל זיך ניט ריהמען, אָבער מיר דאַכט, אז מיין נייע
 זאך וועט האָבען אַן ערפּאָלג.

— מעגליך! — האָט דער רעדאקטאָר צוגעגעבען, — אָבער
 גלויבט מיר, אז איך קען זי ניט גלייך דרוקען און גלייך נעלד געבען.
 דער עיקר דארפט איהר דאָך נעלד.

— נאַטירליך, איך בין זעהר געענגט ... — האָט זיך גראָס־
 מאַן, קעגען זיין נאַטור צו סלאָגען זיך, מודה געווען.

— ליידער קען איך אייך גאָר ניט העלפען ...

גאָר באַלד איז דער רעדאקטאָר ערנסטער געוואָרען, געבעטען
 גראָסמאַנען ער זאָל איהם ווייזען זיין ערצעהלונג.

גראָסמאַן, מיינענדיג אז דער רעדאקטאָר האָט שוין באַשלאָך
 סען זי אָנצונעהמען, האָט מיט אינערליכער אויפרענונג זי דער־
 לאַנגט.

דער רעדאקטאָר האָט אַ בלעטער געטאָן איין זייטעל, אַ צוויי־
 טען, זיך איינגעקוקט און ענדליך באַמערקט:

— איהר האָט אַ שעהנע האַנדשריפט.

— וואָס איז דער אונטערשיעד — האָט גראָסמאַן זיך באַ־
 ליידיגט.

— איך מיין עס אַנטקעגען עפּים איבערשרייבען פאַר מיר —
 האָט דער רעדאקטאָר, ווידער באַטראַכטענדיג גראָסמאַנ'ס כתב,
 ערקלערט.

— איבערשרייבען! — האָט זיך גראָסמאַן נאָך מעהר באַ־
 ליידיגט. — איך בין אַ שרייבער, אָבער ניט קיין איבערשרייבער.

— נו, וואָס איז! — האָט דער רעדאקטאָר איהם באַ־
 לעהרט, — אז מען איז יונג שאַרט ניט. זאָלאַ, נעקראַסאָוו און
 אַנדערע באַריהמטהייטען האָבען אַלס אָנפאַנגער געטאָן נאָך מעהר
 באַליידיגענדע אַרבייט. איבערשרייבען איז אַ נאַנץ ריינע און
 זאָנאַר שעהנע אַרבייט.

אין אַנטקענדיג מיט אַ שמייעלע גראַסמאַנען, האָט ער

פאַרטגעזעצט:

— איהר ווייסט דאָך, אז פאַריגען מאַנאַט איז געשטאַרבן

איינער פון אונזערע אַלטע באַקאַנטע שרייבער.

— אַ פראַגע! — האָט גראַסמאַן זיך אָנגעכאַפט.

— נו, האָב איך ערפאַהרען, אז אין דער הינער ביבליאָטעק

געפינט זיך זיינס אַן אַרטיקעל, וואָס ער האָט געדרוקט מיט

פערציג יאָהר צוריק, ווען ער האָט נאָר וואָס אָנגעהויבען, אזוי

ווי איהר איצט, למשל... דעם אַרטיקעל בין איך אַ בעלן איצט

איבערצודרוקען... עס וואָלט געווען אַ סענסאַציע... ווען איהר

געהט גלייך אַריבער אין דער שטאַדטישער ביבליאָטעק און שרייבט

פאַר מיר איבער דאָס אַרטיקעל, וואָלט איך איהך באַאַהלט...
גראַסמאַן האָט זיך לחתחילה געקוויינקעלט. אָבער די מעג-

ליכטייט צו קריגען גלייך געלד פאַר אַ פרעמדען אַרטיקעל, וועלכען

ער דאַרף בלויז איבערשרייבען, האָט איהם גערייצט.

ער איז גלייך אוועק אין דער ביבליאָטעק, אויפגעזוכט אַן

אַלטען פאַרשטויבעמען בוך, אַ געבונדענע וואַכענשריפט פון פערציג

יאָהר צוריק, און גענומען בלעטערען די שטויביגע און פאַרגעלטע

בלעטער.

אַ טוכלער גערוך האָט איהם געשלאָגען אין דער נאָז אַרײַן.

די אויגען האָבען איהם שיער ניט אָנגעהויבען טרעהרען.

דאָס איז געווען אַן אַרטיקעל מיט נאַאיווע מליצות. פאַר

גראַסמאַנ'ס אויגען איז געשטאַנען דער טויטער שרייבער ווי אַ

לעבעדיגער קאָנקורענט און זיך גערייצט:

— שווער איז זיך פון אונז או באַפרייען.

ווען גראַסמאַן האָט נאָכדעם געבראַכט דעם אַרטיקעל צום

רעדאַקטאָר און צוגענומען די פאַר דאָלער, האָט ער געפרעגט:

— ווען וועט איהר פאַרט דרוקען מײַן זאַך?

— אײַער זאַך... — האָט דער רעדאַקטאָר געמור-

מעלט... — אײַער זאַך וועט זײַן געדרוקט אין צוויי וואַכען

אַרום און אַפּשר אין אַ חודש אַרום.

— און ווען געהט ארויס דאָס איבערנעשריבענע אַרטיקעל
פון געשמאַרבענעם?
— פון געשמאַרבענעם גיב איך גלייך זעצען און מאַרנען ער-
שיינט עס. עס וועט זיין אַ מענסאַציע — האָט זיך צום סוף דער
רעדאַקטאָר באַגייסטערט...
— יא... — האָט גראַסמאַן מיט איראַניע מסכים געווען.
און ניט קענענדיג זיך איינהאַלטען, האָט ער אַ מורמעל געטאָן:
— די טויטע קאָנקורירען.

צווייטע אפטיילונג

אין דעם נייעם לאַנד.

דער קריטיקער

באָריס גאַלדין האָט שוין עטליכע יאָהר אין דער צייטונג, וואו ער איז אַ מיטאַרבייטער, אַ חזקה אויף דער קריטיק איבער טעאַטער. עס הייסט אָבער ניט, אז דערפאַר איז ער פריי פון אנדערע אַרבייט, וואָס אַ צייטונג פאָדערט פון אַ מיטאַרבייטער מיט אַ ניש'קשה'דיגען געהאַלט. אויב „גענגסטער“ צוהויליען זיך אין דעם אידישען קוואַרטאַל, מוז גאַלדין, מיט אַ געלאָדענעם רעוואָלווער אין טאַש, זיך אוועקלאָזען אין די סאַמע פאַרדעכטיגע פלעצער און אויסגעפינען אזוינע סודות, וואָס אַן אנדער צייטונג וועט נאָך לאַנג וואַרטען ביז זי וועט אזוינס ווען עס איז באַקומען. אז ביי אַ מיליאָנער אַנטלויפט דאָס ווייב מוז גאַלדין דער ער-שטער דערפון מיטטיילען די לעזער פון זיין צייטונג און מוז גענוי באשרייבען די נאַכט ווען זי איז אַנטלאָסען, צי איז זי געווען אַ שמערענדיגע אָדער אַ וואָלקענדיגע. אויב אַ אידענע האָט געוואָר-שען די פענסטער און האָט זיך אויסגעלונקען, ניט פאַר קיין אידען נעראַכט, אַ האַנט און מען האָט זי אוועקגעפיהרט אין אַ האַס-פיטאַל, — מוז גאַלדין אָפגעבען אַ באַריכט אין דער צייטונג און אויספיהרליך באשרייבען דאָס אָרט, וואו די האַנט איז אויסגע-לונקען, וויפיעל קינדער די דאָזיגע אידענע פאַרמאָגט, ווי לאַנג זי איז אין לאַנד און צי זי איז אַן אַלמנה אָדער אַ גרושה, אָדער אַן עגונה . . .

אָבער דאָס אַלעס האָט ער געטאָן בלויז אויס פליכט. אָבער קיין ליעבע דערצו האָט ער ניט געפיהלט, ווי איבערהויפט מען פיהלט ניט קיין ליעבע צו זאָכען, וואָס מען מוז טאָן.

דערפאר האָט ער זיך צופריערען און גליקליך געשעצט, וואָס די אָפטיילונג פאר טעאָטער-קריטיק האָט באלאָנגט צו איהם. ניט נאָר קליינע נאָטיצען, וואָס און ווען מען שפיעלט, האָט ער גע-דארפט אויספילען אויף דער לעצטער זייט, נאָר ער האָט איין מאָל אין דער וואָך געשריבען גאנצע קריטיקען און אָפּהאַנדלונגען ווי אזוי די זאך ווערט געשפיעלט און דער עיקר צי איז דאָס שטיק אַ שטיק... צי בלויז אַ „שונד“.

די דאָזיגע אָפטיילונג, וואָס עס איז געווען אונטערגעשריבען מיט זיין פולען נאָמען ביים אָנהויב פון אַרטיקל, האָט איהם גע-געבען פּרעסטיזש ביי זיינע קאָלעגען, וואָס האָבען זיך באַשעפּ-טיגט מיט נייעם שרייבען און ווען אַמאָל אויך מיט אַרטיקלען, זיינען זיי געווען דאָס רוב איבערגעמאַכט פון פּרעמדע צייטונגען און זיינען דערפאר געווען געדרוקט אָהן אונטערשריפטען... .

און אויסער פּרעסטיזש ביי די קאָלעגען זיינע, אַלס טעאָטער-קריטיקער, וואָס דאָס האָט איהם צוגעגעבען אַ געוויסען שטאַלץ און עס האָט זיך באַמערקט אין זיין האַלטונג, איבריגענס אַ גאַנץ דעמאָקראַטישע, האָט ער אויך ביי די טעאָטער-לייט גופא, אָנהוי-בענדיג פון די „קאָסירען“ ביז די „סטאַרס“ פון ביידע געשלעכטער, גענאָסען פולע פרייהייט און, אויב מען קען זיך אזוי אויסדריקען, האָט געהאַט פאַלשטענדיגע אויטאָנאָמיע אין טעאָטער. ער איז ניט געווען באַנרענצט אין פּלאַץ, ניט געהאַט קיין באַשטימטען תּחום. האָט ער געוואָלט זיצען אין אַרקעסטר אין דער ערשטער רייהע, האָט ער באַקומען דאָרט אַ פּלאַץ, טאַמער האָט זיך איהם פאַרגלוסט אַ לאָזשע, איז געווען אַ לאָזשע, און אז די אַלע פּלעצער זיינען איהם שוין דערעסען געוואָרען, און ער האָט אַמאָל, ווען ער איז געווען אין טעאָטער אַליין, אָהן אַ ליידי, געוואָלט שטעהן הינטער די פּלעצער נעבען לאָזשע. האָט ער עס אויך געמעגט, כאַטש דאָס

איז געווען אונגעזעצליך. דערפאר טאקי האָט ער עס אַמאָל גע-
וואָלט: זאָל מען טאַקע זעהען וואָס פאַר אַ בן-בית ער איז אין
טעאָטער, אז ער וויל אפילו שטעהן, קען ער אויך...

די קריטיקען פלעגט ער שרייבען גלייך, קומענדיג אַהיים פון
טעאָטער. אזוי ווי נאָכ'ן לעצטען פאַרהאַנג פלעגט ער זיך אַרייַן-
כאַפּען הינטער די קוליסען און אויסדריקען זיין מיינונג פאַר די
ביידע סטאַרס, פאַר דעם „ער“ און דער „זי“ — איז ער דערפאַר
געווען נוט געשטימט און זיין האַרץ איז דאָן פול געווען מיט
ליעבע און רחמים צו אַלע באַשעפּענישען פון דער וועלט, שוין
אויך אַרייַנגענומען דעם מחבר פון דער „דראַמע“, וועלכער איז
באמת ווערט געווען שמיץ... גאָלדין אָבער האָט ניט נאָר געשווינט
איהם, נאָר זאָנאַר געלויבט איהם ביז'ן הימעל אַריין, האָט
איהם געמאַסטען די גרויס און די הויך, און איהם ענדליך אַנדער-
געשמעלט אין איין הויך מיט אַ געוויסען ענגלישען דראַמאַטורג,
וועלכער איז שוין, איבעריגעס, לאַנג געשטאַרבען.

אַפּטמאָל פלעגט גאָלדין באַקומען אַ השק עטוואָס פאַרצו-
וואַרפּען סיי די שפּיעלער און סיי דעם מחבר. בטבע איז גאָלדין
געווען אַן עהרליכער מענש. מיט דער צונג האָט ער זעלטען גע-
קענט זאָגען אַ ליגען; אָבער קוים פלעגט ער אוועקשטעלען דאָס
קעפּעל: „אין טעאָטער“, איז ער אינגאנצען איבערגעביטען גע-
וואָרען און האָט בשום אופן ניט געקענט אָנשרייבען קיין איין
שלעכט וואָרט, סיי וועגען שטיק, סיי וועגען די שפּיעלער.

ענדליך אָבער האָט ער באַמערקט, אז סיי די שווישפּיעלער
און סיי די אויטאָרען האָבען פאַרלאָרען צו איהם דעם רעספּעקט.
עס האָט זיך גאָלדין'ען אָנגעהויבען דאַכטען, אז זיי אַליין בענקען
אַביסעל געטאַדעלט צו ווערען... איבערהויפּט האָט ער עס באַ-
מערקט אין אַ געשפּרעך מיט'ן אויטאָר פון די „גע'הרג'עטע וועל-
טען“, אַ הויכער, דאַרער יונגערמאַן, מיט קליינע אויגען, וועלכען
עס איז בשום אופן ניט געווען מעגליך צו שאַצען די יאָהרען און
ער האָט דערפאַר אויסגעזעהן ווי אַ יונגער זקן...

גאָלדין האָט איהם אַ פרעג געטאָן:

— נו, ווי געפעלט אויך מיין לעצטע קריטיק אויף אייער שטיק? ...

— יא... — האָט דער אויטאָר געענטפערט — גאנץ גוט... אָבער איהר טרייבט דאָרטען אַביסעלע איבער... דער עולם שרעקט זיך אַמאָל פאַר צו גוט... איהר פאַרשמעהט... עס וועט ניט שאַדען, אַז איהר וועט געבען אָנצוהערעניש... איהר פאַר שטעהט...

אויך האָבען אייניגע שוישפיעלער די לעצטע צייט איהם אָט געהויבען קעלטער אויפצונעהמען. ער געדענקט שוין ניט די צייט ווען ער האָט באַקומען פון „סטאַר“ אַ ציגאַר. ער ברויך דעם ציגאַר אויף כּפּרות, ער רויכערט סיגאַרעטלעך, און פון סטאַר'ס אַ ציגאַר פלעגט זיך ביי איהם, ביים ערשטען ציה, פאַרדרעהען דער קאָפּ — דער סיגאַר איז אָבער געווען אַ סימן, אַז דער סטאַר רעכענט זיך מיט איהם. אויך די „זי“ איז די לעצטע צייט באַר דייטענדיג קעלטער געוואָרען צו איהם. איהר שמייכלעל ביים באַר געגענען איהם איז לחלוטין פאַרשוואַנדען און אפילו דער האַנדל דרוק איהרער איז גאָר ניט דאָס וואָס אַמאָל. זי פטר'ט איהם אָפּ מיט אַ פאַר ווערטער און ענטשולדיגט זיך שוין ניט פאַר איהר שטאַרקע נעגליזשע, ווי זי פלעגט עס בעפאָר טאָן...

און ער האָט זי אַזוי לאַנג נאָכאַנאַנד געריהמט! ער האָט פאַרגליכען זי מיט אסתר רחל קאמינסקי, מיט סאַרא בערנאַרד, מיט דיוזע און אַנדערע ברענענדע שטערען אויף די וועלט־ביהענען... ער האָט באַשיינפערליך איינגעזעהן, אַז ער האָט איבערנע־טריבען, אַריבערגעכאַפט די מאָס. אָט האָט ער אַ לעבעדיגען ביישפיעל, מר. פוטערמאַן, דער טעאַטערי־קריטיקער פון אַ צווייטער צייטונג. יענער מאַכט פון זיי יעדע וואָך חוּזק, ערלויבט זיך צו שרייבען, אַז דאָס טעאַטער איז ענדליך פאַרוואַנדעלט געוואָרען אין אַ צירק, וואו מען טאַנצט און מען מאַכט קונצען — און דוקא ער, דער דאָזיגער פוטערמאַן, הויבט אָן צו ווערען מיט אַלע טע־אַטערי־לייט אַ גאַנצער שמעלקע. מיט'ן „סטאַר“ געהט ער אַרום אַמאָל געאַרעמט, די „זי“ פאַטשט איהם פריינדליך איבער די

בעקלעך און דער אוימאָר פון שטיק לעבט מיט איהם אהבת נפש...
און נאָלדין באשליסט אז ער וועט אָנהויבען שרייבען
דעם אמת... ער מוז געווינען צוריק יענע שטעלונג,
וואָס ער האָט פארנומען אין דער ערשמער צייט... און צו זיין
גליק איז דאָס נייע שטיק, וואָס ער האָט געברויכט באשפרעכען,
געווען איינע פון יענע שטיק, וועלכע בעטען זיך אַליין מען זאָל
זיי אַרונטעררייסען און באַגראָבען... נאָלדין האָט זיך געריבען
פאר'ן שרייבען די הענד, ווי איינער וואָס געהט טאָן אַ גרויסע
טהאַט...

די מאמע געהט אין לייברערי

די צוועלף־יעהריגע בעסי, כאַטש זי געהט נאָך אין אַ גאַנץ קורצער דרעסיף, האַלט שוין פון זיך אַליין אַ וועלט; און שטאַל־צירען האָט זי מיט וואָס. ערשטענס איז זי די ליעבלינג פון דער לעהרערין אין שוהל. יענע איז גאָר פאַרליעבט אין איהר. אַלע וואָך באַקומט זי פון איהר אַ פרעזענט. צווייטענס, האָט זי שוין אַ באַי, וועלכער איז עלטער פאַר איהר מיט גאַנצע דריי יאָהר און זי נעהמט מיט איהם אַ „וואָק“ אַלע פאַרנאכט אויפ'ן „סיידוואָק“, און איינמאָל האָט שוין דער דאָזיגער באַי אפילו געוואָלט איהר אַ קוש טאָן. נאטירליך האָט זיך בעסי נישט געלאָזט. בעסי ווייס שוין פון לאַנג, אַז פאַר אַ באַי דאַרף מען זיך היטען, כאַטש, אַז זי וויל צוריק רעדען, איז אַ קוש גאָר נישט אזוי געפעהרליך, און זי האָט באַשלאָסען, אַז אויב ער וועט פּרונבירען אַ צווייטען מאָל זי אַ קוש טאָן, וועט זי זיך שוין לאָזען. אזוי צי אַנדערש—דאָס אַלעס מאַכט, אַז בעסי זאָל האַבען פון זיך שוין אַ הויכע מיינונג און זיין מיט די אַנדערע שילערינס פון דער ווייטענס.

און נישט נאָר קענען חבּר'טעס בלאָזט זיך די צוועלף־יעהר־ריגע בעסי, אפילו אויף דער אייגענער מאמען קוקט זי אויך פּוֹן

אויבען אראָפּ. די פּאַר חבר'טעס, וואָס בעסי האָט ווי עס איז אויסגעוועהלט, נעהמט זי זעהר זעלטען צו זיך אַרויף. זי שעהמט זיך מיט דער מאַמען, כאָטש זי ווייס, אַז אויך זיי האָבען נישט קיין אינטערעסאַנטערע מאַמעס, ווי איהרע. אויב זי נעהמט שוין אַמאָל יאָ אַרויף אַ חבר'טע צו זיך, האָט זי מורא צו זאָגען דער מאַמען אַ וואָרט, כדי יענע זאָל איהר ניט ענטפערען צוריק אין אידיש, ווי אַ גרינע. מעג בעסי זיין ווי הונגעריג, וועט זי אין דער אַנוועזענהייט פון אַ חבר'טע נישט בעמען עסען ביי דער מאַמען. אַז זי איז אין הויז אַליין, רעדט זי ענגליש און די מאַמע ענטפערט איהר אידיש. צום גליק דאַרף בעסי מיט דער מאַמען קיין סך נישט רעדען. אַ גאַנצען טאָג און אַ שטיק אין אַבענד איז זי אָדער אין סקוהל, אָדער אויפ'ן גאַס, אָדער אין „לייברערי“.

אין דער לייברערי איז בעסי אַ גאַנצע מאַכערין. נישט נאָר זי לעזט דאָרט ביכער און נעהמט אַהיים צו צוויי און דריי ביכער, נאָר די לייברערי איז איהר צווייטע היים. דאָרטען מאַכט זי „דייטס“ מיט חבר'טעס און אַמאָל טאַקי מיט איהר פּופּצהן יעהריגען באַן. שטאַלץ געהט זי אַרום מיט איהר שלאַנקער פיגור, מיט איהר געלאָקטען קאַפּ האָר פון איין אָפּטיילונג אין דער צוויי טער און פיהלט זיך דאָרט ווי אַ פּיש אין וואַסער.

אַז זי קומט אַהיים אַ הונגעריגע, בעט זי פּיעסטענדיגערהייט עסען. דאָס עסען פּאָדערט זי ווי אַ חוב, וואָס איהר קומט. זי האָט פאַרבראַכט צוויי שטונדען אין דער לייברערי, האָט דאָרטען געלעזען די שעהנסטע ענגלישע ביכער און אַהיים געבראַכט גאַנצע דריי ביכער מיט אַמאָל — קומט איהר דערפאַר ניט עסען? ...

פאַר די דאָזיגע ביכער און בכלל פאַר דער לייברערי האָט די מאַמע גרויס רעספעקט. זי וואונדערט זיך נאָר, ווי אַזוי קען אַ צוועלף-יעהריגע מידעל אַזוי פּיעל. זי האָט צו צוועלף יאָהר אין איהר היים, אין שטעדטעל, געהאַלפּען וואַשען גרעט, אָדער געניאַנטשעט דאָס קלענערע קינד, וואָס איהר מאַמע האָט אַלע יאָהר געבוירען. אָבער ווען האָט זי געוואוסט פון אַ בוך?

און אַפּטמאָל דערפיהלט בעס'ס מאַמע, וועלכע איז נאָך קיין פּולע פּערציג יאָהר נישט אַלט, אַ מין קנאה צו איהר אייגענעם קינד, וואָס עס געהט איהר אזוי גוט. דעמאָלט פאַרווילט זיך איהר אָנבייזערען אויף איהר, ווי עס האָט זיך געבייזערט און געשריגען אַמאָל איהר מאַמע. אָבער זי דערמאנט זיך, אַז דאָ איז אַמעריקע און שרייען אויף קינדער איז נישט אנגענומען. זי ווייס אפילו ניט ווי אזוי מען שילט זיך דאָ. פון די אַלע קלאַזות פון דער היים האָט זי שוין אַ העלפט פאַרגעסען און די אַנדערע העלפט, וואָס זי געדענקט אפשר יאָ, וואָלטען זיך פאַר אַן אַמעריקאַנער קינד נישט צוגעפאַסט. פּרוב בעס'ן שילטען, וואָלט זי זיך צולאַכט און געפרעגט מיט אַ וויצעלע: „האָו דו יו ספּעל אים?“ די מוטער קען שוין די אַמעריקאַנער חכמות! ... און די מאַמע האָט געזוכט אַנדערע מיטלען, ווי אזוי צו הויבען איהר פּרעסטיזש אין די אויגען פון איהר טעכטעריל. זי פלעגט אַמאָל איהר אונטערקויפּען מיט אַ ריין אַמעריקאַנער מאַכל. פלעגט עס אפילו בעסי בשעת מעשה אנערקענען און אָפּשעצען, אָבער מעהר רעספּעקט קריגען פאַר דער מאַמען פלעגט זי דער פאַר נישט.

האָט זי אָנגעהויבען לייענען אַ מעהר ראַדיקאַלערע צייטונג אויף אידיש, מיינענדיג דערמיט צו געווינען ביי בעס'ן אַנערקענונג, האָט בעסי דאָס נאָך וועניגער אָפּגעשעצט, ווי אַן אַמעריקאַנער מאַכל. בעסי האָט אפילו ניט געקענט אונטערשיידען פון איין אידישע צייטונג ביז דער צווייטער. אַלע אידישע צייטונגען האָט זי אָנגערופּען די „מאַרנינג דזשורנאַל“ און פלעגט דערביי אַ שמייך כעל טאָן. איינוויקלען איהר עפעס אין אַ „דזשואיש מאַרנינג דזשורנאַל“ איז געווען סכּנות. זי האָט געמאַכט אזוינע גוואַלד-דען, אַז עס האָט געדויערט לאַנג זי צו באַרוהיגען.

ענדליך האָט די מאַמע צופּעליג ערפּאהרען, אַז אין דערזעלבער ליַיברערי, וואו בעסי נעהמט איהרע ענגלישע ביכער, זיינען אויך אַ אידישע ביכער. די נייעס האָט זי אין אָנפאַנג אזוי איבער-ראַשט, אַז זי האָט זיך געהאַלטען אין איין וואונדערען און אין

איין איבערפרעגען: איז דאָס מענליך, אז אין אַן אמעריקאנער לייברערי זאָלען אויך זיין אידישע ביכער?

בעסי אַליין האָט איהר ניט געזאָגט ניט יאָ און ניט ניין. אָבער דער מאַמעס אַמביציע איז געווען די זאך צו דערגעהן אויף ריכטיג. און אז זי האָט ערפאהרען אז יאָ און ווי אזוי עס געהט דאָרט צו, האָט זי זיך דערפיהלט געהויבענער, האָט גע- מאכט פֿלענער ווי אזוי דאָס ערשטע מאָל אַריינגעהן אַהין און נעהמען אַ בוך, און אפשר טאקי צוויי און דריי מיט אַמאָל, ווי איהר בעסי...

צו איהר גליק איז ניט געווען קיין ברעג, ווען די לייברעריין, אַ זעהר סימפאטיש און צוגעלאָזט אידיש מיידעל, האָט מיט איהר גערעדט אידיש, פונקט ווי אין דער היים. זי האָט איהר רע- קאָמענדרט וועלכע ביכער און האָט, דורכמאַכענדיג די אַלע צע- רעמאַניעס פון פאַרשרייבען, איהר גלייך געגעבען צוויי ביכער. — ליענט וואָס מעהר און קומט נאָך אַמאָל!...

אז די מאַמע איז געקומען אַהיים, איז בעסי געזעסען אין הויז און פאַרבראַכט מיט אַ חבר'טע. דערזעהענדיג די מאַמען אַריינקומען מיט צוויי ביכער, האָט זי אָנפאַנגס זיך איבערגעקוקט מיט איהר חבר'טע, נאָכדעם האָט זי שטיל געפרעגט אין ענגליש:

— וואו ביזטו געוועזען?

— אין דער לייברערי...

בעסי האָט אַ שמייכעל געטאָן צו איהר חבר'טע, יענע אָבער האָט פאַר'הרוש'ט געקוקט צום טיש, וואו די צוויי ביכער זיינען געלעגען מיט'ן שטעמפעל פון דערזעלבער לייברערי, וואו זיי ביידע נעהמען ביכער.

און זייט דעמאָלט האָט בעסי פאַר איהר מאַמען אָנגעהויבען צו האָבען דרך-אָרץ. זי דערזעהלט איהר דעם אינהאַלט פון איהרע ענגלישע ביכער און פאַרערט דערפאַר, אז די מאַמע זאָל איהר דערזעהלען וואָס זי לעזט אין די אידישע ביכער.

און אויף אַזאַ אופן זיינען מוטער און טאָכטער געוואָרען נאָהענט און די טאָכטער קוקט שוין ניט אויף דער מאַמען פון

אויבען אַראָפּ און די מאַמע איז שוין מעהר איהר מאַכטער ניט
מקנא.

און אז ס'קומט אַ חבר'טע צו בעס'ן און יענע פרעגט:
וואו איז דיין מאַמע? — ענטפערט בעסי מיט שטאַלץ:

— די מאַמע איז אוועק אין דער לייברערי.

און אפילו פאַר איהר באַי, מיט וועמען זי וואַגט שוין נעהמען
א וואַק אַזש ביו'ן דושעקסאן פאַרק, האָט זי עס אויך דערצעהלט:

— דו ווייסט, הענרי, מיין מאַמע געהט אין לייברערי ...

און האָט איהם אָנגעקוקט מיט נצחון ...

נאך דער אָפּעראַ

די צוויי שוועסטער זיינען געקומען פון דער אָפּעראַ שטארק אויפגערוימט און אין אַ זעהר געהויבענער שטימונג. די אינגערע, בעלאַ, האָט איהרע געפיהלען ניט געקענט באהערשען און זיך גע-וואָרפען צו דער אַלטער מוטער, וואָס האָט פאַרבערייט פאַר איהרע צוויי שפייזערניס די געלעגערס און אויך עפעס צו עסען.

— מאַמעלע! — האָט ער געזונגען! ...

די מוטער האָט גליקליך געשמייכלט און זיך געווענדעט צו דער עלטערער טאָכטער:

— טאַקי שעהן געזונגען?

— אַ, יעס! זעהר שעהן! — האָט די עלטערע, פּיראַ,

שוין רוהיגער, אָבער אויך פול מיט באַנייסטערונג צוגעשטימט.

— טוט עס מיר טאַקי הנאה! — האָט די מוטער אָנגע-

קוואַלען — אַ קלייניגקייט! עס קאַסט אַזוי טייער ...

— עס איז שוין גאָר ניט טייער, מאַמע! — האָט בעלאַ

ווי פּראָטעסטירט — איך וואָלט אַוועקגעגעבען די גאַנצע וויי-

דזשעס פאַר איין מאָל זעהן איהם ... איך מיין נאָר איין מאָל

הערען איהם ...

די עלטערע שוועסטער האָט איהר אָפּגעשטעלט:

— פאַרכאַפּ זיך ניט ... דו מיינסט דאָך פאַר איין מאָל

זעהן איהם ...

וואן ווענדערדיג זיך צו דער מאמען האָט זי מיט אַ געלעכטער צוגעגעבען:

— מאמע, זי איז דאָך פאַרליעבט אין איהם!
די מוטער, וועלכע האָט בעלא'ן אין אלץ נאָכגעגעבען, האָט גוטמוטיג געענטפערט:

— געזונטערהייד... אפשר איז ער גאָר אַ איד...
אַבער פּירדא האָט געהאַלטען אין איין מסר'ן:
— מאמע, ער איז אַ גוי — אַן איטאַליענער... בעלא איז פאַרליעבט אין אַ גוי...
— מיינע שונאים! — האָט די מוטער זיך ווי דערשראָקען,
און זיך געווענדעט צו בעלא'ן האַלב אין שפּאַס:

— אַנ'אמת, טאַקי, בעלא?
— אַנ'אמת! — האָט בעלא צוריק געשמייעלט — אי זינגט ער!
און אויסזינגענדיג אַ פּראָזע, וואָס עס איז איהר געבליבען אין זכרון פון דער „אַריע“, האָט זי צוגעגעבען:

— פּירדא איז גאָר מעהר פאַרליעבט ווי איד, גאָר זי שעהמט זיך...
— איך שעהם מיך! נאָך אַ נייעס! — איז פּירדא רויט געוואָרען — איד „גלייך“ זיין זינגען...
די מוטער האָט דערויף גאָרנישט געענטפערט, זי האָט מיט ליעבשאפט אָנגעקוקט דאָ בעלא'ן דאָ פּירדא'ן און זיך פאַר-טראַכט...
די צוויי שוועסטער האָבען עפּים דערפּיהלט: די מוטער האָט זיך געוויס אָן עפּים דערמאנט. זיי קענען שוין זייער מאַר מען... און זיצענדיג ביים טיש ביים לייכטען „צובייס“, וואָס די מאמע האָט זיי צוגעגרייט, האָט בעלא זיך אָנגערופען מיט באדויערונג:

— מאמע, דו האָסט קיינמאָל ניט דורכגעלעבט אזוינע גע-פּיהלען? ...
— ווייס איך וואָס! — האָט זיך די אלטע גערויטעלט און

געווישט מיט'ן פארטוך די ליפען — אין אונזער שמעדטעל זיינען
 קיין אַפּעראַם ניט געווען ...

— עס איז געווען אומעטיג ... האָ? — האָט פּרידאָ גע-
 פּאַרשט מיט טיעפען אַנטייל ...

— אומעטיג? ... פאַר וואָס עפּים אומעטיג? ... עס זיינען
 געווען אַנדערע זאַכען ...

די אַלטע האָט זיך אָפּגעהאַקט ... די צוויי שוועסטער האָבען
 זיך איבערגעקוקט און דערפּיהלט, אַז די מאַמע האָט זיי וואָס צו
 דערצעהלען, נאָר זי שעהמט זיך ... זייענדיג שטאַרק אויפּגעלעגט
 צו דער גוטער מאַמען, האָבען זיי געוואָלט האָבען אַ גערום פּון
 איהר פאַרגאַנגענער יוגענד ... בעלאַ איז געוואָרען דרייסט ...

— מאַמע ... דו האָסט מיידעלווייז קיינמאַל ניט דורכגע-
 לעבט דאָס, וואָס מיר דאָ אין דער גרויסער וועלט? ...

די מוטער האָט זיך ווי געשלאָגען מיט דער דעה: דערצעה-
 לען זיי, צי ניט? אויפּמאַכען דאָס האַרץ, וואו עס ליגען אַזוי
 פּיעל סודות, אָדער לאָזען עס פאַרשלאָסען און די סודות מיט-
 נעהמען אין קבר אַרײַן?

אָבער די צוויי טעכטער האָבען מיט זייערע בליקען איהר
 היפּנאָטיזירט. זי איז געוואָרען רויט און שעהמעוודיג און עפּים
 זאָנדערבאַר געשמייכעלט.

— אָט בעסער עסט אָפּ און געהט שלאָפען! — האָט זי דאָך
 ניט געקענט פּועל'ן ביי זיך צו ענטדעקען זיך.

די אינגערע טאָכטער האָט איהר אַרומגענומען און געצויגען
 זי פאַר דער צונג:

— מאַמע ... דערצעהל עפּים פּון יענע יאָהרען ... איך האָב
 אַזוי ליעב צו הערען ...

— וואָס איז דאָ צו דערצעהלען? — האָט די אַלטע ענדליך
 באקומען מוט און חשק אויסצוריידען זיך ... — אין דער היים
 זיינען ניט געווען קיין אַפּעראַם און קיין קאָנצערטען, און ווען
 עס וואָלט יאָ געווען, וואָלטען אונזערע טאַטעס און מאַמעס אונז
 אַהין ניט געלאָזט געהן ... אייך איז בעסער ווי אונז ... אָבער

ואָגען, אז מיר האָבען שוין גאָר ניט געוואוסט, קען איך ניט... די אלטע האָט זיך פאַרהאַלטען, אָבער די שעלמישע בעלאַ האָט שוין געוואוסט, אז די מוטער איז איצט פול געוואָרען מיט דעם „זאַמאַל“, זי וועט שוין רעדען, און זי האָט בלויז געקוקט דער מאַמען אין די אויגען...

און די אלטע האָט זיך צורעדט:

„אַמאָליגע צייטען, מיינע קינדער, זיינען די מענשען געווען דיזעלבע ווי היינט... אן אַמאָליגע מיידעל איז געווען פונקט אזוי היציג ווי איצט, אלא וואָס דען? מען האָט זיך געשעהמט... אָבער פאַרליעבט זיין פלעגט יעדערע. ווער אין דאָקטאָר, ווער אין פעלדשער־יונג און ווער גאָר אין דעם שעהנעם אַקציוניק... איך, למשל, בין געווען זעהר אַ פּרומע, האָב איך גאָר ניט צוגע־לאָזען דעם געדאַנק וועגען פאַרליעבען זיך אין אַזוינע נוי־אישע אירען ווי דער דאָקטאָר און דער פעלדשער־יונג; ווער רעדט דער אַקציוניק — כאַטש ער איז געווען אַ שעהנער שייגעץ — איז פאַר מיר געווען אַן אַפּשרעק! אָבער גאָר אָהן ליעבע ווי שיקט זיך עס, קינדער־לעך? מיידעלווייז פלעג איך זיך פאַרליעבען יעדען מאָל, ווען די מאַמע מיינע פלעגט מיך נעהמען אין שוהל, אין דעם חזוֹם עלטסטען זינגער... ער האָט געהאַט אַ שטימ, ווי אַ לייב... דער חזוֹן פלעגט איהם אלע מאָל לאָזען אַליין, און ער, דער דאָזיגער זינגער, פלעגט ווייזען וואָס ער קען... זיין פנים פלעג איך ניט קענען זעהן, ווייל אין שוהל שטעהט דער חזוֹן מיט די זינגער ניט צום עולם, נאָר מיט די פנימ'ער צום עמוד... אָבער איך האָב דעם זינגער געקענט פון נאָס. איז ווען ער פלעגט זינגען פלעג איך איהם שוין זעהן, איך פלעג זיך פאַרשטעלען זיין געזיכט... קאַמענדיג אַהיים פלעג איך איהם ניט קענען פאַר־געסען. אין די אויערען האָבען מיר געקלונגען די נגונים פון שוהל... אַיבערהויפט דעם זינגער'ס איינציגען נגון... איך פלעג זיך פאַרגעסען, אז עס פאַסט ניט, און זיצענדיג ביים טיש, פלעג איך זיך אַליין צעזינגען... דער טאַטע פלעגט מיך אַנקוקען מיט רוגזא: וואָס פאַר אַ זינגען אין מיטען דערינען? און די מאַמע

פלעגט זיך וואנדערען: ווי זי האָט עס שוין איבערגענומען דעם נגון! ...

„אָבער מיט'ן איבערוינגען אליין איז מיין בענקשאפט נאָך איהם ניט אוועקגעגאנגען... איך האָב איהם געוואָלט זעהן, רעדען מיט איהם... און דאָ, קינדערלאַך, בין איך שוין גליק־ליכער געווען פאַר אייך. איהר מיט אייער זינגער קענט זיך ניט זעהן... עפּים זאָגט איהר, אַז ער מאַכט מיליאָנען... מיין זינגער אָבער איז געווען אַן אַרימער בחור און האָט ניט געהאַט אליין וואָס צו עסען... און אזוי ווי דורך אַ נס האָט מען באַשטעלט פאַר איהם איין טאָג אין דער וואַך ביי אונז... עס איז געווען אַ מאָנטאָג... דאָס איז געווען דער גליקליכסטער טאָג אין דער וואַך... כאַטש אזוי האָט זיך מאָנטאָג גערעכענט פאַר אַ שלעכ־טען טאָג... עס איז געווען אין הויז אַ סך אַרבייט און עס איז אַלץ געלעגען אויף מיר... אָבער מאָנטאָג בין איך געוואָרען די גרעסטע בריה... אליין צוגעגרייט דאָס עסען. איך פלעג מאַגן טאָג אויפשטעהן מיט צוויי שעה פריהער, ווי יעדען טאָג, כדי דאָס אָנבייסען זאָל ניט פאַרשפעטיגען. איך פלעג אויסכיטערעווען ביי דער מאַמען די בעסטע מאַכלים פאַר מאָנטאָג. „מאַמע“, גע־דענק איך, פלעג איך זאָגען, „לאַמיר הוינט בראַטען אַ הערינג צום אָנבייסען“...

„די מאַמע פלעגט ניט פאַרשטעהן, פאַרוואָס עפּים דזקא אין אַ מיטען מאָנטאָג אזוי געהויבענעם מאַכל... האָב איך געמוזט זוכען אַלערליי תירוצים. אי וואָס? נאָך אַ געבראַטענעם הערינג מוז מען שוין קאָכען אַ מילכיגען קרופניק, איז אויך ניט קיין אומ־גליק — איך וועל אוועקטראַגען די „שאַלעכטס“ פון די קאַרטאָפּעל צו חיענע דער מילכיגעריין פאַר איהרע צוויי קיה, וועל איך נעהמען אַ קוואַרט מילך... נאַטירליך, האָב איך אויסגעפיהרט... — אַמאָל פלעגט פאַסירען אַ גליק, אַז ער פלעגט קומען עסען שפעט, ווען דער טאַטע איז שוין אוועק אין מאַרק, און די מאַמע פלעגט זיך אַרויסכאַפּען צו אַ שכנה, און די צוויי ברידערלאַך זיינען שוין אוועק אין חדר — פלעג איך בלייבען מיט איהם איינע אליין...

איינע אליין מיט'ן זינגער! פלעג איך אזא גרויס גליק ניט קענען פארטרעגן, פלעג איך אויך ארויסגעהן פון הויז, זוכען די מאמע און קומען מיט איהר... אמאל אָבער פלעג איך האָבען מעהר קוראזש און פלעג איהם עפּים פרעגען, פלעגט ער זיך פארשעהמען און ענטפערן בוידעם, אָבער מיר האָט ער נאָך דעמאָלט שטארקער געפעלען."

די אלטע האָט זיך אָפּגעהאַקט. זיך דערמאָנט אודאי, אז זי האָט שוין צו פיעל אויסגעזאָגט, און רויט ווערענדיג, האָט זי פאַר-ענדיגט:

— ווייס איך וואָס... אמאָליגע נאַרישקייטען...

די צוויי שוועסטער האָבען זיך איבערגעקוקט, געשוויגען אַ ווילע און ענדליך האָט זיך פרידא האַרציג צעלאַכט.

— וואָס לאַכסטו? — האָט בעלא זיך באַליידיגט.

פרידא האָט אַרומגענומען דער מאמען און זיך געוויצעלט:

— הלא, מאמע, איז היינט אויך אזא מאַדע צו געבען אַן אָפּעראַזינגער אַ „טאַג“.

— איך וואָלט איהם שוין געגעבען צוויי „טעג“... — האָט

בעלא געשמייכלט — שבת און זונטאג, ווען איך בין פריי פון שאַפ. איך וואָלט שוין יאָ מיט איהם געשמועסט.

די מוטער איז אַרײַן אין דער זעלבער לוסטיגער שטימונג

און האָט זיך אָנגערופען:

— צוויי „טעג“ ביי היינטיגען יקרות איז צופיעל, קינ-

דערלאַך...

די צוויי שוועסטער האָבען זיך ווידער צעלאַכט...

נאָר ווי באַלד, אז די מוטער האָט שוין דערמאָנט וועגען יקרות, האָט די עלטערע שוועסטער זיך דערמאָנט, אז די אָפּעראַ איז שוין פאַרשוואַנדען און דער שאַפ איז נאָך דאָ, און זי האָט גענומען טרייבען בעלא'ן:

— שלאָפען, שלאָפען!

זיי האָבען זיך גענומען שנעל אויסטאָן. די מוטער האָט

זיך אויסגעטאָן אין איהר ווינקעל, און האָט זיך געפיהלט ווי אַ זינדיגע...

ליגענדיג שוין אין די בעמען האָט בעלאַ ניט געקענט איינ-
שלאָפען; פאַר איהרע אויגען האָבען געשוועבט צוויי געזיכטער,
דער זינגער פון דער אָפּערא און יענער זינגער, וועגען וועלכען די
מאַמע האָט נאָר וואָס דערצעהלט...
„אפשר איז דאָס דער זעלביגער?“

— מאַמע! — האָט זי גערופּען פון בעט — וואו איז אַהינ-
געקומען יענער זינגער? ...

די מוטער האָט זיך אויפגעהויבען פון געלעגער און אין אַ
זיצענדיגער פּאָזע געענטפערט מיט אַ טרויעריגען שמייכל:
— ווייס איך וואו... יענער איז שוין אוראי לאַנג אויף
דער וועלט ניטאָ...
און בעלאַ האָט דערהערט, ווי די מאַמע האָט אַ זיפּץ גע-

טאָן...

„דער פראפעסיאנאל“

אין דעם קאפעהויז, וואו עס קומען זיך צענויף בלויז באר-קאנטע און וואָס טראַגט דערפאַר אַ ספּעציעלען כאַראַקטער, אזוי אז עס פאַלט אַמאָל דאָרט אַריין אַ זייטיגער, קוקט ער זיך אַרום פאַרדעכטיג, מיינענדיג, אז נאָט ווייס וואוהין ער איז אַריינגע-פאַלען: — אין דעם דאָזיגען קאפעהויז איז אַריין אַ מאַן פון עטליכע און דרייסיג יאָהר און זוכענדיג אַ פּלאַץ ביי אַ טישעל פאַר זיך און פאַר זיין טשעמאָדאַנטשיק, וואָס ער האָט געהאַלטען אין האַנד מיט אַ געוויסען שטאַלץ, האָט ער ענדליך זיך אוועקגע-זעצט ביי איין עק פון די טישלאך, וואו עס האָבען זיך געפונען צוויי פרייע פּלעצער. ער האָט זיך געגריסט מיט די זיצענדע ביים טישעל ווער ביי אַ גלאָז טעע, ווער ביי אַ טעלער זופ און ווער ביי אַ בראַטענס און האָט מיט שטאַלץ גערופען דעם קעלנער: — „וועיטער!“ שנעל... איך האָב ניט קיין צייט!

דערבײַ האָט ער אַרויסגעכאַפט פון טאַש אַ גאַלדען זייגערעל און באַטראַכט אויפּמערקזאַם די צייט און זיך נענומען נאָך מעהר צו איילען און טרייבען דעם קעלנער...

— וואָס יאָגט איהר זיך אזוי, גענאַסע ליפּמאַן? (אזוי האָט דער אַריינגעקומענער זיך גערופען) — האָט איהם געפרעגט איינער פון די געסט און באַקאַנטע ביים טישעל.

— אַ, איך האָב ניט קיין סך צייט. איך פּאָהר היינט אַרוינס

אויף מיין טור אין דער קאונטרי... — האָט ליפּמאַן געענט-
פערט מיט אַ געוויסען שטאַלץ.

— אַ טור... איבער וואָס וועט איהר רעדען? — האָט דער
באקאַנטער ווידער געפרעגט...

— אָט, מען וועט פּלאַפּלען איבער'ן סאַציאַליזם... — האָט
ליפּמאַן שוין מיט איראַניע זיך אָפּגערופּען...

— גוטע באדינגונגען? — האָט דער באקאַנטער ווידער גע-
פּאַרשט.

— די באדינגונגען זיינען דוקא ניט שלעכט... — האָט
ליפּמאַן מיט אַ צופריעדענעם שמייכל אַרויסגעמורמעלט...

עס וועט אויסמאַכען ביי אַ פּופּציג דאלאַר אַ וואָך פאַר דריי לעק-
ציעס, האָטעל און ריזע־קאָסטען פריי...

— זעהר שעהן! שעהן! — האָט דער באקאַנטער צוגע-
שטימט.

דער קעלנער האָט דערווייל געבראַכט דאָס באשטעלטע. ליפּ-
מאַן האָט ווידער אַרויסגענומען פון טאַש דאָס זייגערעל און האָט
זיך שוין אויפּגעהערט צו איילען, האָט אויסגעטאַן דעם מאַנטעל
און אַרויסגעברומט:

— איך האָב נאָך אַ שטונדע...

אַ יונגערמאַן, וואָס איז געזעסען ביים טישעל, האָט די גאַנצע
צייט ניט אַראָפּגענומען די אויגען פון ליפּמאַן'ען, מיט וועלכען ער
איז אויך געווען באקאַנט, האָט, ווי עס האָט אויסגעוויזען, געוואָלט
עפּים רעדען, נאָר ניט געקענט זיך באשליסען און האָט דערפאַר
באקומען אַ מינע פון אַ מענשען, וואָס ווערט פון עפּים געפּיר-
ניגט... ליפּמאַן האָט עס באמערקט און מיט אַ שמייכל זיך גע-
ווענדעט צו איהם:

— וואָס שווייגט איהר אזוי באדייטענד, גענאָסע?

דער יונגערמאַן האָט זיך ווי דערשראָקען, איז עטוואָס רויט
געוואָרען און ענדליך, ווי מיט דרייסיג, זיך אָנגערופּען:

— איך בעט אייך, גענאָסע ליפּמאַן, ווי האָט געדייסען
אַמאָל ביי אונז אין יענער צייט אַט דאָס, וואָס איהר טוט איצט...

ליפמאן האָט דעם יונגען מאַן מאָדנע אָנגעקוקט און, ווי פאַר-
טעכטערדיג, זיך אָנגערופען :
— וואָס הייסט ווי האָט עס געהייסען, דאָס זעלבע ווי עס
הייסט דאָ : פאַרשפּרייטען סאָציאַליזם ...
— יאָ ... נאַטירליך ... — האָט דער יונגערמאַן, וואָס האָט
שוין אויסגעזעהן ווי אַ כּל־הַמִּידעל, נאָכגעגעבען — אוראי אזוי...
עס האָט אָבער אין יענער צייט דאָרטען, ביי אונז, אָדער מען קען
שוין זאָגען ביי „זיי“, געהאַט אַ ספּעציעלען נאָמען ...
— איהר מיין אוראי אַניטאַטאָר — האָט דער פּיערטער,
וואָס איז געזעסען ביים טישעל, וועלכער איז אַמאָל אויך געווען
פון די „פּעיסדיגע“, זיך דערמאָנט.
— ניין ... ניט דאָס מיין איך ... — האָט דער יונגערמאַן
געקנייטשט דעם שטערען און זיין פנים האָט אויסגעדריקט יענע
יוגענליכע אויפֿלעבונג, וועלכע מען דערפּיהלט ביים עראינערען
זיך אין פאַרגאַנגענע שעהנקייטען ... — עס ליגט מיר אויפֿן
שפיץ צונג ... אַך, איך ווייס שוין ! איך ווייס ! — האָט ער
ענדליך אויסגערופען מיט פּרייד — „פּראָפּעסיאָנאַל“ ! ...
דער הערר ליפמאַן האָט אַראָפּגעלאָזט דעם קאָפּ צום גלאָז
טעע און גאָרנישט געענטפּערט ... די איבעריגע צוויי האָבען צו-
געשטימט יעדערער אויף זיין נוסח :
— יאָ, אמת, פּראָפּעסיאָנאַל ... — אזוי האָט עס געהיי-
טען ... דער פּראָפּעסיאָנאַל ...
און דער יונגערמאַן, אינגאַנצען שיינענדיג פאַר גליק און
אויפֿגעגטקייט, האָט זיך אָנגערופען :
— איך האָב געקענט בלוז איינעם פון „זיי“ ... ער איז גע-
ווען אַ זעהר אומגליקליכער מענש ... זאָל איך אייך דערצעהלען ?
— אדרבא, אדרבא ! — האָבען צוויי ביים טישעל זיך גע-
בעטען, און אויך גענאָסע ליפמאַן האָט צוגעשטימט :
— איהר קענט דערצעהלען ; איך האָב נאָך אַ שטונדע צו
דער כאַהן ...
און דער יונגערמאַן האָט אָנגעהויבען :

„עס איז געוועזען מיט א יאָהר צעהן, צוועלף צוריק ... איך האָב דעמאָלט געוואוינט אין א גרויסער פּראָווינק־שטאָרט אין דער ליטאָ. קיין אַקטיווער אין דער „באוועגונג“ בין איך קיינמאָל ניט געווען, איך האָב בלויז געהאַט פּריינד און באקאַנטע צווישען די סאַמע פּני פּון דער באוועגונג און דערפאַר פלעגט די פּאָליציי אַלע מאָל ביי גרויסע רעוויזיעס אויך מיין צימעריל מוכה זיין מיט א רעוויזיע. קיין קאַמפּראָמענטירענדעס פלעגט זי ניט געפינען, אָבער גלויבט מיר, אז מיט די ליעבעס־בריעף האָב איך זיך טאַקי גע־שעחמט ... שמעלט זיך פאַר, א גראָבער זשאַנדאַרמסקער אָפּי־ציער מיט רויטע לאַנגע, בייז־שמעכענדיגע וואַנסען און מיט גרויע, קעצישע אויגען און מיט א גראָבער שטימע, הויבט אָן צו לעזען: דאַראַנאָי מאָי דרוג! ... אָבער ניט דאָס בין איך אויסען אייך צו דערצעהלען ... איך מיין נאָר אייך צו געבען א באַגריף פּון מיין אָנגעהערניגקייט צו דער באוועגונג אין יענער צייט. דערפאַר האָב איך אין יענע יאָהרען געוואוינט אין זייטיגע פאַרוואַרפּענע געס־לאך, וואָס זיינען געלעגען הינטער'ן שטאָרט ... אָט אין איינע פּון יענע וואוינונגען האָב איך זיך באקענט מיט דעם דאָזיגען פּראָפּעסיאָנאַל ...

ער איז געווען א יונגער מאַן פּון א יאָהר אַכט־און־צוואַנציג מיט א טרויעריג און טרוקען פנים. די אויגען האָבען שטענדיג ביי איהם געקוקט צו דער ערד, אזוי אז עס איז געווען שווער צו כאַפּען זייער אויסדרוק ... געוואוינט האָט ער אויפ'ן גרויסען הויף אין א קליין שטיבעל, מיט זיין ווייב, א דערשלאַגענע וועזען, און מיט זיין איינציג קינד, א מיידעלע פּון א יאָהר דריי־פּיער, אַרים אָבער זויבער געקליידט, אָבער אויך מיט א טרויעריגען און נידערגעשלאָגענעם פּנימ'על ... איבריגענס האָט איך זיך באגע־גענט אויפ'ן הויף מעהר מיט'ן ווייבעל און קינד, איידער מיט איהם אַליין. ער איז די מעהרסטע צייט פּון יאָהר געוועזען אין וועג און זעלטען ווען ער פלעגט אריינפאַלען אויף א וואַך אָדער צוויי אַהיים ...

דאָס ווייבעל פלעגט אָפט אריינקומען צו מיר באַרגען א

פאָר שטיקלאַך צוקער, אַמאָל אַביסעלע נאַפט און אַמאָל פּאַפּיער, טינט און פּעדער, אַלץ האָט איהר געפּעהלט. אפשר האָט איהר געפּעהלט וויכטיגערע לעבענסמיטעל, אָבער צו איהר אין שטיבעל בין אין זעלטען אַריינגעגאַנגען. די באשעפטיגונג פון איהר מאַן איז געוועזען טשיקאַווע און איך האָב זי איינמאָל אַ פּרעג געמאַן: — וואָס טוט אייער מאַן? ...

זי האָט זיך ווי פאַרשעהמט און מיט אַ תּמ'עוואַטען שמייכלע געפּרעגט:

— אָט פּרעגט בעסער ניט ... ניט אזא שעהנע פּרנסה ... האָב איך געמיינט, אַז ער איז אורדאי אַ מלמד ערגעץ אויף אַ דאָרף, וואָס דאָס איז אין יענער צייט געווען ביים יונגוואַרג פּאַר-רעכענט פאַר אַ שאַנד ... און אַז איך האָב געפרובט דאָס איהר פּרעגען, האָט זי זיך צעלאַכט: אַ מלמד ... ווי קומט ער צו אַ מלמד ... ער איז שוין מעהר ווי אַ מלמד ...

— וואָס-זשע טוט ער פאַרט אין דער פּרעמד ...
— עט, מאַלע וואָס ער טוט, מען קען עס ניט דערצעהלען,
מיין פּריינד ... עס איז גענוג, אַז מען טראָגט דעם וועהטאַג אין האַרצען אַליין ...

איינמאָל האָב איך זיך מיט איהר נעהנטער באקענט. עס איז געווען אַן ערב פּסח. דער הויף, וואָס איז געווען באוואוינט פון עטליכע אידען, האָט גע'רעש'ט און געלעבט. די זון האָט בא-גאָסען די קליינע הייזלעך, וואָס זיינען געווען צעוואָרפען איבער'ן הויף מיט אנגענעהמע ליכט ... און די דעכעלעך און גאַניקלעך האָבען זיך געבאָר'ן אין שטראַהלען. די באוואוינער פון הויף זיינען ווי העכער געוואָרען, האָבען זיך אויפגערוימטע אַרומגע-דרעהט הין און צוריק מיט האַפּנונגען אין די אויפגעפּרישטע און ערוואַכטע הערצער ...

דער איינציגער שכן מיינער, וואָס איז געקומען אויף יום-טוב צו זיין ווייב און קינד, האָט אויסגעזעהן אַלץ ווי אַ שאַטען און אפילו די זון האָט ניט געקענט באזיעגען דעם טרויער, וואָס האָט גערוהט אויף זיין געזיכט און זיין גאַנצער געבויגענער פיגור ...

— דעם מענשען פרעסט א זינד! — האָב איך איינמאַל
 פעסט באַשלאָסען ביי זיך און האָב אָנגעהויבען קוקען אויף איהם
 מיט חשד און אפילו מיט מורא...
 און איך האָב גענומען דערגעהן וואָס קומט פֿאַר מיט דעם
 זאָנדערבארען פּערזאָן.

איך בין מיט איהם געהנטער באַקאַנט געוואָרען. עס האָט
 זיך אַרויסגעוויזען, אז ער איז אַ געבילדעטער מענש. ראַדיקאַל
 געשטימט, און ערפּאָהרענדיג פון מיר און אויך פון זיין ווייבעל,
 אז איך געהער מיט מיינע סימפּאַטיען צו די אַרבייטער, האָט ער
 ווי מודה געווען, אז ער געהערט צו איינע פון איהרע פיהרער...
 דאַן האָב איך באַשלאָסען, אז דער דאָזיגער מענש איז אַ
 גרויסער רעוואָלוציאָנער און האָט אורדאי מיט אַ באַמבע אָדער
 מיט אַ רעוואָלוער אוועקגעשיקט איינעם פון די פּאָליציי־לייט
 אויף יענער וועלט און איצט פּלאַנט איהם דאָס געוויסען, ווייל
 זיין גאַנצער אויסזעהן און האַלטונג האָט עדות געוואָנט, אז דער
 מענש איז קראַנק פון געוויסענסביסע...

אז ער איז צוריק אוועקגעפּאָהרען, האָב איך זיך גענומען צו
 זיין ווייבעל, וועלכע האָט זיך, איבריגענס, אויך אַרויסגעוויזען
 פאַן אַן אינטעליגענטע פרוי:

— וואָס איז דער מעהר מיט אייער מאַן? ער זעהט דאָך
 אויס ווי ער וואָלט אַ מענשען געהרג'עט...
 דאָס אַרימע ווייבעל האָט זיך צעלאַכט:

— איך ווייס ניט, צי וואָלט ער אפילו געקענט אַ פליעג
 אויפ'ן וואַנד הרג'ענען... ער איז אַ מענש אָהן אַ גאַל.

— וואָס־זשע געהט ער אַרום אזוי נידערגעשלאָגען, ווי ער
 וואָלט געליטען פון געוויסענסביסע...

דאָס ווייבעל איז טרויעריג געוואָרען און געענטפּערט:
 — דאָס זענט איהר גערעכט... ער ליידיט טאַקי פון גע-
 וויסענסביסע...

— וואָס, למשל... — האָב איך געפּאַרשט... — זיין ער-

שטע כלה אוועקגעוואָרפען און זי איז זעלבסטמאָרד באַנאַנגען...
דאָס ווייבעל האָט זיך שטאַרק צעלאַכט:

— איך בין געווען זיין ערשטע און לעצטע..

די זאך איז מיר געוואָרען געהיימיניספולער. איך האָב זיך געסטאַרעט צו געווינען איהר צוטרוי. עס האָט מיר ענדליך גע-
לונגען און דאָס אָרימע ווייבעל האָט מודה געווען דעם פאַרברעכען,
וואָס איהר מאַן באַגעהט.

— ער איז אַ פּראָפעסיאָנאַל! — האָט זי טרויעריג אַרויס-
געברומט און געווישט מיט'ן ווייסען פאַרטוכעל איהרע אויגען...
— איז דאָס דען אַ פאַרברעכען?

— דאָס איז ניט קיין פאַרברעכען... אָבער הלואי וואָלט
ער עס ניט געווען... פאַר דער חתונה האָט ער געאַרבייט פאַר
דער באַוועגונג מיט לייב און לעבען אָהן אַ גראַשען געלד... אָבער
אַז ס'איז געקומען די אומגליקליכע שעה און ער האָט מיט מיר
חתונה געהאַט און איך האָב אַ קינד געבוירען, האָט איהם דער
קאָמיטעט באַשטימט פאַר זיין אַרבייט אַ געהאַלט...
— וויפיעל באַקומט ער דען?

— וויפיעל? ער פאַרלאַנגט דען אַ סך? צי איך פאַרלאַנג
אַ סך... עס איז דאָך הייליגע געלד... עס נעהמט בלויו אזויפיעל
די נשמה צו דערהאַלטען... אַמאָל דריי, אַמאָל פיער רובעל אַ וואָך,
ווען ער האָט זיך דער באַוועגונג אינגאַנצען ניט איבערגעגעבען
האָט ער פאַרדיענט הונדערט רובעל אַ חודש... ער איז געווען
אַ בוכהאַלטער אין אַ באַנק...

— איז ער דאָך אַ הייליגער! — האָב איך באַנייטערט
אויסערופען און שיער ניט געפאַלען אויף די קניה פאַר דער אָרי-
מער אידעאַלער ווייבעל.

— אַך, אַ הייליגער! — האָט זי געקלאַנגט. — מיר שעהמען
זיך זעהר... איהר מיינט עס איז גוט צו זיין אַ פּראָפעסיאָנאַל...
עס פלאַמט איהם דאָס פנים און ער פיהלט זיך ווי אַ פאַרברע-
כער... איך אויך דאָס גלייכען... עס קומט אויס, אַז מען
אַרבייט פאַר געלד... ער איז דען אויסען דאָס געלד... יענער

וואָלט אין פייער געקראַכען פאר דער באוועגונג! ... נאָר וואָס
 זאָל ער טאָן מיט מיר, אז עס איז דאָ אַ קינד און אַרבייטען געהן
 קען איך ניט... אָט מוטשעט אונז דאָס געוויסען..."
 דער יונגער מאַן האָט זיך אָפּגעהאַקט, אויסגעשטעלט די
 אויגען אויף די צוויי באַקאַנטע און האָט אויף עפּים געוואַרט...
 אַלע אָבער זיינען געזעסען ווי פאַר'כשוּפ'ט פון דער ער-
 צעהלונג, וואָס האָט געקלונגען פון ביי דעם דאָזיגען טישעל אין
 דער ניו-יאָרקער קאַפּע-הויז, ווי אַן אַלמע לעגענדע...
 נאָר איין גענאָסע ליפּמאַן האָט זיך באהערשט, אַ שמייכעל
 געטאָן און זיך אָנגערופּען:

— יא, עס זיינען אַמאָל געווען נאַאיווע מענשען...
 און מיט אַ ברייטען שמייכעל האָט ער צוגעגעבען:

— איך אַליין בין אַמאָל אזוי געווען...
 און ער האָט גענומען דעם טשעמאָדאַנטשיקעל, גרייט צו

פּאָהרען איבער'ן לאַנד און פאַרשפּרייטען צווישען די אַרבייטער
 דעם סאָציאַליזם...

די שפיעל אין רייכקייט

עס איז געקומען א צייט, ווען אייזיק'ן איז ניט ניהא גע-
וואָרען דאָס לעבען :

אַרבייט אַ מענש וואָך איין, וואָך אויס אין אַן אָפּיס, פאַר
אַ נייטבאדייטענרע סומע, וועלכע קלעקט איהם צו באצאָהלען פאַר
דעם צימער, פאַר עסען צוויי מאָל אַ טאָג אונבאדייטענרע מאָל-
צייטען און פאַר צאָהלען פינקטליך די וועשערין. זיין לוקסוס
באשטעהט אין דעם, וואָס אנשטאט די פינף-סענטיגע פעקלאך סי-
גאַרעטס, וואָס ער רויכערט, ערלויבט ער זיך אַמאָל צו קויפּען
אַ פעקעל פאַר אַכט סענט — האָט ער אַ גאַנצען טאָג געוויסענע-
ביסע — איבעריגע דריי סענט! זיי וועלען איהם זיכער פעהלען!
די סומע, וואָס ער באקומט איין מאָל אַ וואָך, מוז איהם גע-
ניגען אויף זיעבען טעג. דער שרעק פאַר'ן מאָרגען לאָזט איהם ניט
אויסגעבען פריי אַן איבעריגען סענט. און אזוי ווי אַ וואָך האָט
אזוי פיעל לאַנגווייליגע טעג — אזש זיעבען טעג — קומט אויס
אויף יעדען טאָג אַזאַ קליינער טייל, אַז עס איז אַ הרפה פאַר'ן
אייגענעם לעבען. ביי יעדען מאָל צאָהלען, מוז ער די סומע אויס-
צעהלען מיט ציטערדיגע הענד, ווי ער וואָלט געווען דער קאַרג-
סטער מענש אין דער וועלט!

איז דאָס איהם ענדליך נמאס געוואָרען. געזוכט האָט ער
אַן אַנדער באשעפטיגונג, ער זאָל קענען מעהר פאַרדיענען און

לעבען ברייטער, פרייער. איהם האָט זיך געוואָלט אַריבערשפּרינגן
גען דאָס אייגענע מזל...

אַבער דאָס איז איהם ניט געלונגען. האָט ער איינמאָל פאַר
כעס פאַרשווענדעט אין איין טאָג צופיעל. ער האָט נעמליך גע-
געסען מיט אַ געריכט מעהר און געגעבען דעם קעלנער אַ דאָ-
פעלטען „טרינק־געלט“. דערצו נאָך האָט ער נאָכ'ן עסען געבעטען
אַ סיגאַר.

— פאַר פינף סענט?

איז איהם שוין ניט אָנגעשטאַנען.

האָט ער געענטפערט שטאַלץ: פאַר צעהן! און אז דער
קעלנער איז שוין געגאַנגען ברענגען, איז אייזיק'ען אַזוי געפעלען
געוואָרען די שפיעל אין רייכקייט, אז ער האָט איהם אומגעקעהרט
און נאָך שטאַלצער אויסגערופען:

— פאַר פופּצעהן סענט!

און געהענדיג אין גאס מיט'ן סיגאַר אין מויל האָט ער זיך
דערפיהלט, ווי ער איז אויפגעקומען. דערמאָנענדיג זיך אַבער,
אז קיין העכערונג האָט איהם זיין ווירט ניט געגעבען, האָט ער
אַנפאַנגס אַ ציטער געטאָן, אָנגעקוקט דאָס רעשטעל פון סיגאַר
און געמורמעלט:

— צו אַלדי טייוועל! איז דען מיין גליק אָפּהענגיג אָן
מיין ווירט? איך קען זיך אַליין העכערען, אויב ניט די שכירות,
וועל איך מיר העכערען דעם גענוס פון לעבען...

דעם נעקסטען מאָנטאָג, באַקומענדיג די סומע וויידזשעס,
איז ער אַריין מיט אַ שטראַהלענדען געזיכט אין רעסטאָראַן און
האָט זיך אַוועקגעזעצט נעבען זיינע צוויי פריינד.

— וואָס הערט מען? — האָט איהם איינער געפרעגט.

— אָ, פּיין! — האָט אייזיק געענטפערט און האָט מיט
שטאַלץ אַרויסגענומען אַ קוואַדערדיגען פעקעל סיגאַרעטס.

די צוויי פריינד האָבען זיך איבערגעקוקט און איינער האָט
מיט הכנעה געפרעגט:

— אמת'ע „פאל-מאל?"
 — ווי דען? — האָט אייזיק כלומר'שט קאלט געענטפערט.
 — זייט ווען? — האָט דער צווייטער ווי מיט מורא איבער-
 געפרעגט.
 — זייט איך קען זיך ערלויבען... — האָט אייזיק צוויי-
 דייטיג געענטפערט. — רויכערט, ברידער! — האָט ער ברייט-
 האַרציג דערלאָנגט דאָס אַריסטאָקראַטישע פּעקעל סיגאַרעטס און
 אויפגעפענטען.
 נאָכ'ן סאַפּער, וועלכער איז באַשטאַנען מיט צוויי גערײכטען
 מעהר, האָט ער באַשטעלט ביער פאַר זיך און פאַר די צוויי פּריינד.
 — טרינקט, ברידער!
 — אַ שאַד אַייער געלד! — האָט איינער פון די פּריינד
 אַרויסגעמוּרמעלט.
 — עט, זאָגט זיך ניט פאַר מיר — האָט ער זיי באַרוהיגט —
 איך בין אַלל-דאָיט!
 — אויב אזוי, גראַטוליר איך אייך! — האָט איין פּריינד
 איהם אויסגעצויגען די האַנד.
 דאָכ זעלבע דער צווייטער.
 אין זייערע אויגען האָט געגלאַנצט אויפריכטיגקייט, איבער-
 געבענהייט און פאַרעהרונג.
 אייזיק האָט עס באַמערקט און עס האָט איהם שטאַרק אַנט-
 ציקט. ער האָט זיך פאַרגעסען אָן די איבעריגע זעקס טעג פון
 וואָך און מיט אַ מינע פון אַ מענשען, וואָס קען זיך ערלויבען
 די גרעסטע פאַרגעניגען, האָט ער מיט אַ געמאַכטער קאַלטקייט
 זיך אָפּגערוּפּען:
 — איך וואָלט איצט געווען אַ בעלן זיך דורכפאַהרען אַביסעל
 אויף ריווערסייד דרייוו.
 — אָ, יעס! עס קאָסט ניט טייער — האָט איינער פון
 די צוויי פּריינד באַמערקט — מיט'ן „אָמניבוס".
 — נאָ! — האָט זיך אייזיק אָפּגעוואָרפּען. — איך מיין

מיט א אויטאָ. עס קען קאָסטען אין גאנצען ניט מעהר ווי א פינף דאָלאַר.

די צוויי פריינד האָבען זיך איבערגעקוקט און איינער, א מעהר עהרליכער, האָט זיך געבעטען:

— אָ, מר. אייזיק! א שאָד דאָס געלד!

— נאנסענס! — האָט אייזיק מיט א שטאַלצען מאַך מיט דער האַנד אין דער לופטען זיך א בייזער געטאָן. — קומט, ברודער... דאָ שטעהען ניט ווייט אויטאָמאָבילס.

ער איז אַרויס פון רעסטאָראַן אַביסעל באַרוישט אי פון ביער, אי פון די רייכקייט, וואָס ער האָט פּלוצלינג פון דער העלער הויט באַקומען.

ער איז געזעסען אויפ'ן ווייבען געזעס אין מיטען. די צוויי פריינד ביי זיין רעכטע און לינקע האַנד, ווי צוויי משרתים.

דער אויטאָמאָביל האָט זיך געוועגט און געוועגט און אייִ זיק'ען האָט זיך געדאַכט, אז ער שוועבט אין א וועלט פון רייכִ טימער, אז ער הויבט ערשט אָן צו ערפּאָהרען, וואָס הייסט אַזוינס לעבען...

די צוויי פריינד האָבען אויף איהם געקוקט אַביסעל מיט דאַנקבאַרקייט און אַביסעל מיט קנאה. מיט דאַנקבאַרקייט: פאַר־ וואָס ער, דער גליקליכער, דער רייכער, שעהמט זיך ניט מיט זיי און ניט זיי א „ראַיד“; מיט קנאה: פאַרוואָס קומט עס איהם אַזוי פיעל עשירות...

זיי ביידע פאַרדיענען אין גאנצען צו פינף און צוואַנציג דאָלאַר אַ וואָך.

פונקט מיט פינף דאָלאַר מעהר ווי אַמאָל אייזיק...

אַבער אייזיק איז איצט געווען באַמת רייך. די פאַנטאַזיע האָט איהם געטראָגען אין ווייטע, נייע וועלטען. און ביי זיין רעכטער און לינקער זייט זיינען געזעסען צוויי קבצנים, אויף וועלכע ער האָט זיך מרחם געווען און זיי געשענקט אַביסעלע פאַרגעניגען...

זאָל ער זיין געבענשט! ...

פארשאכערט זיין נאָמען

אז מען זאָל פרעגען דעם ראָמאַנען־שרייבער זעליג פּילקין, ווי לאַנג אַז ער שרייבט שוין, וועט ער איך אפילו אין מיטען שלאָף ענטפערען. פּרובט איהם אָבער אַ פרעג טאָן, וויפיעל ראָמאַנען ער האָט שוין אין זיין לעבען אָנגעשריבען, וועט ער מוזען שטאַרק פאַרקנייטשען זיין אזוי אויך געקנייטשטען שטערען און ערשט ווי פאַרשולדיגט ענטפערען:

— האָט קיין פאַראיבעל ניט, איך ווייס ניט... איך קען זיך ניט דערמאָנען.

דערפון קען מען זיך שוין פאַרשמעלען, ווי גרויס איז די צאָהל פון די ראָמאַנען, וואָס זעליג פּילקין האָט פאַר זיין לאַנג־יעהריגער ראָמאַנישער טעטיגקייט אָנגעשריבען.

אָבער אַז מען דאַרף האָבען צום „סיואָן“ אַ נייעם ראָמאַן און אַז דער מענעדזשער פון דער צייטונג, וועלכער האָט צו טאָן דערמיט, גיט פּילקינ'ען אַ פרעג:

— נו, מר. פּילקין, וואָס הערט זיך מבח אַ נייעם ראָמאַן אויף ווינטער — ס'איז דאָ?

גיט פּילקין גלייך אַ שמייכעל, ווי איינער רעדט: — אַ שאלה אביסעל? און ענטפערט מיט גדלות:

— איך האָב צו שרייבען אַ ראָמאַן, וועט ער מאַכען אַ גוואַלדיגען רושם.

און דער מענעדזשער, וואָס האָט גרויס צוטרוי צו דעם גע-
 ניטען ראָמאַנען־שרייער, וואַרעמט איהם צו:
 — עס זאָל זיין טאַקי עפּיט רעכטס, עס זאָל פאַרכאַפּען דעם
 אָטעם.

— ניט נאָר דעם אָטעם, אפילו די נשמה וועל איך זיי אַרד־ס-
 ציהען. עס וועט זיין אזא מיין ראָמאַן, וואָס פון איין פאַרטזעצונג
 ביז דער צווייטער וועט זיי די נשמה אַרויס וואַרטענדיג.
 דערשרעקט זיך שוין דער מענעדזשער, ווייל ער ווייס, אז
 מיסטער פּילקין קען עס טאַקי מאַכען, אַ דאַנק דעם, וואָס ער
 איז באהאווענט אין די ראָמאַנען פון אלע פעלקער און אלע צייטען.
 און דער מענעדזשער שלאָגט איהם אָפּ:

— צו פּיעל. מר. פּילקין, איז אַ סכנה... מען מאָר ניט
 איבערציהען די סטרונע. אונזערע לעזער זיינען ניט אזוי יונג...
 קיין אימינראַציע איז ניטאָ, אַלץ די אַלטע לעזער... מיט רחמים,
 מר. פּילקין... מיט רחמים...

— נו, געוויס, געוויס, — שמייכלט נוטמוטיג דער ראָמאַ-
 ניסט. — מיין פאַנטאַזיע וועל איך אַודאי זעהן איינהאַלטען. די
 לעזער אונזערע האָב איך שטענדיג אין זינען, און זייער געזונד-
 הייט איז מיר גענוג נאָהענט צום האַרצען. איך ווייס, אז אונ-
 זערער אַ לעזער זאָל חלילה וחס צומאַכען מיט אַן אויג, וועט
 קיין נייער ניט צוקומען... דער ראָמאַן וועט זיין אזוי ווייט
 אינטערעסאַנט און שפּאַנענד, לויט עס קען פאַרטראָגען אונזערער
 אַ זעכציג־יעהריגער לעזער.

— איך פאַרלאָז מיך שוין אויף אייך, מר. פּילקין, — שמיי-
 כעלט דער מענעדזשער, און נעהמט זיך צו דער עקספּעדיציע.

איז ווי געזאָגט, דער ראָמאַן אַליין איז פאַר מר. פּילקין נישט
 פון די שווערע זאַכען, בפרט אז ער האָט אין זיין לייברערי גענוג
 ראָמאַנען אין דייטש און ענגליש, וואָס ער קען אזוי באַאַרבייטען,
 אז אפילו די מחברים זייערע וועלען נישט דערקענען.
 אין „טראַבעל“ האָט אָבער דער אַלטער זעליג מיט די נעמען

פון די העלדען. די לעצטע צייט האָט ער ביי יעדען נייעם ראָמאַן פיעל קאָפּירעכעניש דערפון. ער האָט, נעמליך, פאַר זיין לאַנגער ראָמאַנישער טעטיגקייט פאַרטאָן אלע נעמען, וואָס ער האָט געהאַט אויפ'ן קאָפּ. מען דאַרף נישט פאַרנעסען, אז מר. פּילקין'ס אַ ראָמאַן פאַרמעגט עטליכע צעהנדליג פאַמיליען, ווי אַ טענעמענט' הויז, און יעדע פאַמיליע באשטעהט פון מאַן און ווייב, זיהן, טעכטער, שניר, איידעם, מוהמעס און פעטערס און אזוי קרובים און די אלע מוזען האָבען נעמען. צוויי העלדען זאָלען טראָגען איין נאָמען איז אונמעגליך, כדי די לעזער זאָלען זיך נישט טומלען און זאָלען חלילה ניט משוגע ווערען; און אפילו געבען אין דעם נייעם ראָמאַן אַ נאָמען פון אַ העלד פון די פריהערדיגע ראָמאַנען, איז פּילקין אויך דערפון אָפּגעהיט, ווייל פּילקין האָט אַ שטאַרקע אַמביציע צו זיין אַרויגינעל, און אויב דאָס איז פאַר איהם לחלוטין אונמעגליך אין דעם ראָמאַן גופא, ווייל ער כאַטש אַ גלאַנץ טאָן מיט נייע נעמען אין יעדען ראָמאַן.

מיט די ווייבערשע נעמען איז איהם שוין ניט אזוי שווער. די טעכטער פון די ראָמאַנען ערלויבט ער זיך אַמאָל צו געבען אַ גוי'אישען נאָמען אויך, אין זיינע ראָמאַנען האָט ער שוין אַ העלדין, וואָס האָט געהייסען וואַלדינע. דעם דאָזיגען נאָמען האָט ער טאַקי אַליין אויסגעטראַכט. אָבער די מאַנסכיל מוזען ביי איהם טראָגען אידישע נעמען, אזוי פאַרלאַנגט דער כאַראַקטער פון זיינע ראָמאַנען. און אידישע נעמען האָבען זיך ביי איהם אויסגעשעפּט. ער האָט שוין פאַרטאָן אלע נביאים, אלע תנאים, אלע אמוריים. ביי איהם האָט שוין איין העלד אפילו געהייסען ריש-לקיש. דער מענעדזשער האָט אפילו שטאַרק אַרויסגעטראַטען קעגען דעם נאָמען: — „ריש-לקיש“ איז ניט קיין נאָמען, מר. פּילקין, אפילו פאַר אונזערע לעזער... איהר זענט צו ווייט אוועק אין דער היסטאָריע, האַלט זיך אַביסעל געהענטער צו דער גע- גענוואַרט...

אָבער מר. פּילקין האָט פאַרזיכערט דעם מענעדזשער, אז ריש- לקיש איז דוקא זעהר אַ מאַדערנער נאָמען און אז ער האָט אַ

באגאנטען ציוניסט, וואָס האָט זיין נייעבוירענעם זוהן אזא נאָמען
געגעבען ...

— ריש-לקיש? ! — האָט דער מענעדזשער אויסגעשטעלט
א פּאָר אויגען.

— ווי איהר זעהט מיך א אידען — ריש-לקיש! — האָט
מר. פּילקין פּאַרויכערט ...

אַבער נאָכדעם ווי ריש-לקיש איז אויך פּאַרטאָלעט גע-
וואָרען, האָט זעליג'ען אָנגעכאַפּט אַן אמת'ער שרעק: ער האָט
פּאַר'ן נייעם ראָמאַן קיין נעמען.

ער האָט זיך געלאָזט געהן אויף די אידישע בית-עולם'ס,
אַבער, שטיינעם געזאָגט, וואָס פּאַר אַ מאָגערע נעמען דאָרטען
זיינען געווען אויף די מצבות: וויעדער משה און וויעדער דער
זאב וואָלף און וויעדער אַמאָל חיים אהרן. די נעמען האָט ער
שוין פּאַרטאָן נאָך אין די יונגע יאָהרען, ווען ער האָט געאַרבייט
פּאַר אַ ווילנער דרוקער.

האָט ער די לעצטע צייט זיך גענומען צו עקסטרא מיטלען:
אַפּווכען זיינע אַלטע לאַנדסלייט: אפּשר וועט ער זייערע נעמען
אויסנוצען.

געקומען צו אַ לאַנדסמאַן, האָט זיך יענער שטאַרק פּאַר-
וואונדערט:

— מיסטער פּילקין! העללאָו! וואָס פּאַר אַ זכיה האָבען מיר
איהר זאָלט אונז באזוכען.

טראַכט אויס זעליג אַ תירוץ פון הגדה און נעהמט זיך צו
די קינדערלאַך, צו די זכרים.

— אַ וואויל באַיטשיקעל — קנייפט ער אין בעקעלע דעם
אינגסטען אינגעלע, וואָס פּאַהרט רייטענדיג אויפ'ן בעזעם. ווי
רופּט מען איהם?

— סעמקעלע ...

— שמואל — הייסט דאָס — טייטשט אַפּ זעליג אין אידיש
און בלייבט ניט צופריעדען. שמואל האָט געהייסען זיין העלד
אין דעם ראָמאַן „די צעבראַכענע שווערדען“.

— און ווי הייסט דאָס בייבעלע? — זוכט זעליג וויעדער
א נאָמען.

— ענילע... —

— סאיז אַ מיידעלע... ענילע...

ווערט וויעדער דער אַלטער אַראָפּגעפאַלען, אָבער ער האָפט
נאָך אויף די אַנדערע קינדער, וואָס זיינען אין הויז נישטאָ.

— וואו זיינען די איבעריגע קינדער?

— איהר מיינט מיין עלטערען באָי, הימאַנ'ען? ...

— היים! — פאַרריכט זעליג און דערמאָנט זיך, אַז היים
איז שוין ביי איהם געווען אַ העלד.

און זעליג הויבט זיך אויף און לאָזט זיך געהן צו אַן אַנדער
לאַנדסמאַן. אפּשר וועט ער דאָרטען געפינען וואָס ער דאַרף.

אָבער ביים צווייטען לאַנדסמאַן געהט עס נאָך צו ערנער.
דאָרטען זיינען לויטער מיידלעך. האָט איהר געהערט אַ מעשה:

אַ איד זאָל האָבען בלויו טעכטער! ער באדויערט שטאַרק דעם
דאָזיגען לאַנדסמאַן און לאָזט זיך צו אַ דריטען.

ביי דעם דריטען לאַנדסמאַן איז נאָך ערגער. דער דריטער
איז, פאַר קיין אידען געדאַכט, אין גאַנצען אַ בעזודיעמניק.

— שלעכט! — קרעכצט דער ראָמאַניסט!

און ער באשליסט דאָס ערשטע מאָל פאַר זיין לאַנגער ראָד
מאַנישער טעטיגקייט, אין דעם נייעם ראָמאַן צו נוצען עטליכע
נעמען פון די אַלטע העלדען.

דאָס ערשטע מאָל אין לעבען וועט זיין נישט אַריגינעל.
ער פיהלט אָבער, אַז מיט אַלע אַלטע נעמען קען ער אַמאָל האָבען

אַ דורכפאַל, ער מוז כּאָמט אַיין נייעם נאָמען האָבען.

אָבער דער אייניצענער נאָמען, וואָס איהם איז נאָך גע-
בליבען, איז איהם אַזאַ שאָד צו פאַרמאַכלעווען.

דאָס איז זיין אייגענער נאָמען! ...

ער האָט זיך שטענדיג געהיט, אַז אַ העלד זאָל נימי הייסען
זעליג.

דער אַלטער ראָמאַניסט האָט שוין אין די ראָמאַנען זיין גאַנצע

פאמיליע פארטאכלעוועט, זיין זיידען, זיין באַבען, זיין פעטער
 און זיין קרוב, דעם רב — אלע, אלע האָט ער אויסגענוצט.
 זיין אייגענעם נאָמען אָבער האָט ער געהאלטען. און אָט
 איז געקומען אַ צייט ווען ער אליין, זעליג, ווערט אַ געוועהנליכער
 העלד פון זיינעם אַ ראָמאַן ...

עס העלפט ניט קיין חכמות — ער מוז עס, ער איז געצוואונג
 גען צו טאָן. איין העלד פון דעם נייעם ראָמאַן מוז האָבען אַ
 נייעם נאָמען.

זעליג וועט ער הייסען.

און אזוי האָט דער ראָמאַניסט פארטאכלעוועט זיין אייגענעם
 נאָמען ...

דער נאציאנאליסט און די אמעריקאנערין

אייב בערקין איז געווען א נאציאנאליסט, אלץ וואס אידיש איז ביי איהם געווען ליעב און שעהן; די שעהנסטע גאס אויף דער וועלט איז ביי איהם געווען העסטער סטריט און דער בלי-הענדסטער און דופטענדסטער פארק — דער העסטער פארק. ווער רעדט די אידישע קיך און די אידישע קונסט — דערפאר האָט מען בערקינ'ען זיך ניט געקענט אויסצאָהלען. גוים — האָט ער געהאַלטען אין איין טענה'ן — האָבען זיך נאָך אפילו ניט אויס-געלערנט קאָכען. זיי האָבען נאָר דערצו קיין שכל ניט — אין אלע שפייז לעגען זיי אַרײַן גראָזען. דאָס באווייזט — איז ער מסביר — אז זיי זיינען נאָך ניט אין נאַנצען אַרויס פון דעם בהמה'שען צור-שטאַנד... וועגען געזאַנג איז דאָך שוין אָפּגערעדט: דאָס איז דאָך נאָר אַ אידישע זאַך. אַ גוי שרייט, אָבער זינגען זינגט אַ איד...

געהערט האָט ער צו אַ נאציאנאַלען קלוב. יעדער מעמבער האָט געטראָגען אויפ'ן קלאַפּע אַ נאציאנאַלען צייכען, וואָס האָט געשטאַמט אַזש פון דוד המלך... מיט דוד המלך האָט זיך דער קלוב שטאַרק מיחס געווען, איבערהויפּט אָבער האָט זיך מיט איהם מיחס געווען בערקין. ער האָט זיך געהאַלטען פאַר אַ שטיקעל קרוב מיט איהם און האָט פאַרזיכערט, אז ער שטאַמט טאַקי פון ביתר דוד. זיינער אַ פעטער אין יוראַפּ האָט עס ערנען פּערשריבען אויף זעהר אַן אַלטען מחזור...

דערפאר איז זיך לייכט פארצושטעלען, ווי גרויס עס איז געווען בערקין'ס עגמתינפש, וואָס גראָד ער, אזאָ הייסער איד, האָט זיך פארליעבט אין אַן אמעריקאניזירט מיידעל, וואָס שטאַמט פון „יהודישע“ עלטערען און האָט פון זיין יודענטום קיין שום באַגריף ניט.

בערקין האָט זיך אָבער געטרייסט, אז ער וועט זי ביסלעכווייז באַקעהרען צו איהר פאָלק און זיינע טראַדיציעס און וועט איהר ערציהען צו דער העכסטער שטופע פון נאַציאָנאַליזם.

דאָס ערשטע האָט ער איהר געביטען דעם נאָמען. געהייסען האָט זי לעאָנאָרא, האָט ער איהר גלייך איבערגעלעגט אויף לאַה... לעאָנאָרא האָט עס אפילו ניט געוואָלט ליידען: „איט איז ווערי פאָני!“ פלעגט זי קרימען מיט איהרע שעהנע, ראָזע ליפעלאַך; האָט אָבער בערקין געפונען אַן עצה. אין די אויגען פלעגט ער זי רופען טאַקי לעאָנאָרא, אָבער אונטער די אויגען פלעגט ער שטענדיג זאָגען: „מײן לאַה זאָל לעבען“...

„געסעטעלט“ מיט'ן נאָמען. האָט ער זיך גענומען צו דער אי-דישער קיך.

— היינט, לעאָנאָרא, וועלען מיר געהן עסען אין אַ אידישען רעסטאָראַן!

— דאָס מוז זיין „ווערי פאָני“ — האָט די שעהנע לעאָנאָרא זיך פאַראינטערעסירט...

— ווארום עפּיס „פאָני“! — האָט בערקין זיך ווי באַליי-דיגט. — אין געגענטייל, עס איז זעהר ערנסט... די אידישע קיך, האָבען אפילו די אַנטיסעמיטען מודה געווען, פאַרמאָגט פיעלע שעהנע זייטען...

און מיט אַ קלאַפּענדיגען האַרצען איז ער מיט איהר דאָס ערשטע מאל געגאַנגען אין דעם אידישען רעסטאָראַן.

אריין אין אידישען רעסטאָראַן, זיינען צוגעלאָפּען אלע דריי קעלנערס צו זיי און יעדער האָט זיי געלאָדען צו זיין טיש... לעאָנאָרא האָט בערקין'ען איינגערוימט, אז „איט איז ווערי פאָני“. בערקין אָבער האָט איהר פאַרזיכערט, אז אזוינס טרעפט אויך

אין רייכסטע רעסטאָראַנס; יעדער ווייטער האָט ליַעב צו באַ-
דיענען שענהע געסט... .

און אוועקזעצענדיג זיך ביי אַ ווינקעל־טיש, האָט בערקין גע-
נומען די שפייז־קאַרט און זיין פנים האָט גענומען שיינען פאַר
גדולה: לויטער אידישע שפייזען! לעאַנאָראַ, ס'הייסט לאַה
זאָל לעבען, וועט איצט זיכער ווערען אַן אמת'ע אידישע טאָכטער.
זאָל זי נאָך פאַרוכען אַ פאַר לעפעל זופ... .

לאַה, לעאַנאָראַ הייסט עס, האָט אָבער דעם עקזאָמען ניט
אויסגעהאַלטען. דער זופ איז געווען אידיש־לעך געפּעפּערט און
געווירצט... . זי האָט זיך ביי דער ערשטער לעפעל פאַרקוימט,
אַ הוסט געמאַן און ליַעבליך זיך צעשמייכעלט:
— איט איז ווערי פּאַני! ...

בערקין איז לכתחילה געוואָרען אָפּהענדיג. ער האָט זיך אָבער
גלייך געפּאַסט מוט און געזוכט אַן אנדער אידישען געריכט. אָבער
לעאַנאָראַ האָט איהם געשלעפט ביים אַרבעל:
— קאַם!

האָט עס אפילו בערקין'ען שטאַרק פאַרדראָסען, אָבער ער
האָט געהאַפּט, אַז זיין לעאַנאָראַ איז נאָך ניט פאַרלאָרען. ער
וועט איהר ווייזען אנדערע אידישע „אַנטיקען“ און וועט איהר
ענדליך אומקעהרען צו איהר פּאָלק, צו איהר גלויבען און טראַ-
דיציעס.

און אין אַווענד האָט ער זי איינגעלאָרען אין אידישען טע-
אַטער... .

— די אידישע קונסט — האָט ער געהענדיג זי אַגיטירט —
איז נאָך אַ ביסעל פרימיטיוו, אָבער זי איז זעהר אייגענאַרטיג און
אַריגינעל... . אונזערע דראַמאַטורגען — האָט ער זי אַלץ פאַר-
בארייט — זיינען אַלע פּאָלקס־מענשען, אָהן בילדונג, אָבער דער-
פאַר זיינען זיי זעהר נאַטירליך און זייערע ווערק זיינען נישט
געפּוצט, נישט געשליפּען, ווי די נאַטור אַליין וואָלט זיי גע-
שאפּען... .

לעאַנאָראַ, אָדער לאַה זאָל לעבען, ווי בערקין האָט זי אונטער

די אויגען גערופען, האָט זיך שטארק פאַראינטערעסירט. אפשר איז דאָס טאַקי אינטערעסאַנט, און זי איז פול ניגירדע אַרײַן אין אירישען טעאַטער.

דער פאַרהאַנג האָט זיך אויפגעהויבען און די סצענע איז געווען פול מיט „פאַלק“, אירען מיט צונגעקלעפּטע בערד, ווייבער אין די מיטעלע יאָהרען, זקנים און זקנות.

— ווער איז דאָס? — האָט לעאַנאַרא נאַאיוו אַ פרעג גע-טאָן, קוקענדיג פאַר'הדוש'ט אויף דער ביהנע.

— דאָס איז דער כאָר — פאַרשטעהסט, דער כאָר — עס וועט זײַן באַלעט, אַן אַריענטאַלישער באַלעט... עס איז אַ היסטאָרישע אָפּעראַ... —

— טאָ וואו זײַנען די זינגערנס מיט די טענצערנס? — האָט לעאַנאַראַ וויעדער נאָך נאַאיווער געפרעגט... —

— וואָס הייסט וואו? — האָט בערקין געדריקט מיט די פלייצעס, — זעהסט זיי דען ניט? אָט די פרויען זעהסטו, אָט די פרויען וועלען באַלד טאַנצען... —

— איט איז פאַני אינדיד — האָט לעאַנאַראַ געלאַכט — אַזעלכע פרויען זאָלען טאַנצען... עס איז דאָך זיי שווער... „פור ווימען“ — האָט זי זיי באַדויערט... —

— אַך, דו פאַרשטעהסט ניט, — האָט זיך בערקין גע-היצט... — יעדעס פאַלק האָט זײַנע טראַדיציעס. מיר אירען זײַנען אַ פאַלק פון רחמנים בני רחמנים. אין ענגליש וועט עס הייסען — האָט ער איהר פאַרטייטשט — „סענטימענטאַליסטס, די סאַנס אָוו סענטימענטאַליסטס“. און אויב כאָריסטקעס און טענצערנס זײַנען אַ ביסעל הייזעריג און שווער אויף די פיס, זאָגט מען זיי אויך ניט אָפּ... עס איז ביי אונז אַזאַ טראַדיציע... —

— אַ זעהר שעהנע טראַדיציע! — איז לעאַנאַראַ געריהרט געוואָרען. — עס געפעלט מיר זעהר. אָבער איך בעט דיר, מײַן ליבער, נאָכ'ן ערשטען אַקט וועלען מיר אוועקגעהן... איך פיהל מיך שלעכט!

און אַרויסגעהענדיג נאָכ'ן ערשטען אַקט פון אירישען טעאַ-

טער, האָט בערקין איינגעזעהן, אז ער האָט לעאָנאַראַ'ס ערציהונג שלעכט אָנגעהויבען. אנשטאט קיך און טעאָטער, האָט ער גע- דאַרפט אָנהויבען פון דער רעליגיאָן. ער האָט זי געדאַרפט פיהרען אין אַ אידישען בית-מדרש... דאַרטען וואָלט זי ערשט געזעהן, וואָס פאַר אַ פּאָלק אידען זיינען.

אָבער אזוי ווי עס איז געווען גראָד יום-טובים-צייט און דער אַרײַנגאַנג אין די אַלע בתי מדרשים איז געווען אויף בילעטען, האָט בערקין עס אָפּגעלעגט אויף נאָך יום-טוב.

און דערווייל איז ער מיט לעאָנאַראַ'ן, לאה זאָל לעבען, הייסט עס, אַלע אַווענד געגאַנגען אויף באַדוויי, וואו עס לייכטען טויר- זענדער פּייערען און עס דאַכט זיך, אז עס איז אַ גרויסער פרעה- לייכער יום-טוב... ,

די געניטע כלה

קידי איז געקומען פון שאפ א פרעהליכע און זעהר גוט אויפגעלעגט. היינט איז מיטוואך, און איהר באַי, מיט וועלכען זי געהט שוין אויס עטליכע וואָכען, נעהמט זי היינט אויס. אין גאַנצען איז די דאָזיגע קידי אַלט צוואַנציג יאָהר. די מוטער, א פרוי פון איבער פופציג, אליין פון א קליין שמעדטעל אין ליטאָ, קען ניט פאַרשטעהן, ווי אזוי האָט איהר קידי שוין אזוי שנעל געקריגען א באַי. זי קוקט אויף דער טאַכטער מיט מוטערליכע בליקען און שמייכעלט מיט אינערליכער, באהאַלטער נער פרייד.

-- זעה אַקאַרשט ווער ער איז! -- געפינט די מוטער פאַר נויטיג צו וואָרענען, כאַטש זי איז זיכער, אז קידי וועט זיך ניט לאָזען אָפּנארען.

קידי פיהלט זיך ווי באַלידיגט, וואָס די מוטער, אן אַלט מאַדישע אידענע, מישט זיך אַרײַן אין אַזאַ פּריוואַטע אנגעלעך גענהייט. אָבער קידי איז פון דער נאַטור גוטערציג און זי ענטפערט העפליך:

— זאָרג זיך ניט, מאַמע, איך וועל שוין וויסען ווי אזוי מײַן העררײַן פעסטצוהאַלטען דאָ איז, פאַרשטעהסטו, אַמעריקאַ. דאָ נאַרט מען ניט אָפּ. דאָ איז ניט יוראָפּ. די מוטער פאַרטראַכט זיך א ווילע. א שטיק פאַרגאַנגענעס לעבען שוועבט איהר דורך אין קאָפּ, און זי ענטפערט:

— דאָס איז אמת... דערין איז טאָקי אַמעריקא אַ גוטע

לאַנד...

די מוטער גרייט דערווייל צום טיש. קידי איז הונגעריג און איילט זיך. נאָכדעם זעצט זי זיך אַוועק, קוקט ווי קידי עסט מיט אַפעטיט און זי רוקט איהר צו אַלע וויילע אַן אַנדער געריכט. קידי פיהלט זיך נאָך בעסער אויפגעלעגט. זי קוקט אויף דער מוטערס פאַרעלטערט פנים, באַמערקט פּלוצלינג די גראָהע פאַסמען אין שוואַרצען קאַפּ, און זי ווערט געריהרט. עס ווילט זיך איהר מיט דער מאַמען רעדען, אויפּוועקען אין איהר די אַמאָד ליגע צייט, ווען זי, די מאַמע, איז נאָך אַ מיידעל געווען, און זי שטעלט איהר אַ פּראַגע:

— מאַמע, צו וויפּיעל יאָהר ביזטו „אויסגעגאַנגען“ מיט אַ

באָי? ...

די מאַמע שמייכלט אויף דער טאַכטערס נאַאיווע פּראַגע. אָבער די פּראַגע האָט אויפגעוועקט אין איהר האַרצען לאַנג פאַר-שלאָפענע געפיהלען... דאָס פנים צערויטעלט זיך ביי איהר, די אויגען צינדען זיך אָן. קידי פיהלט, אַז די מאַמע געהט איהר עפּים דערצעהלען אינטערעסאַנטעס און זי ווערט אין גאַנצען אויפ-מערקזאַמקייט.

— עס, עס! — זאָגט די מוטער, מערקענדיג, ווי קידי האָט

אָוועקגעלעגט דאָס עסען. — דו קענסט הערען עסענדיג.

קידי פאַנגט אָן ווידער צו עסען און די מוטער דערצעהלט:

— דו פּרענסט צו וויפּיעל יאָהר בין איך אויסגעגאַנגען מיט

אַ באָי... עס ווילט זיך מיר לאַכען... ביי אונז איז אין שטער-

טעל גופא ניט געווען קיין באָיעס... ביי אונז הייסט עס בחורים.

אָבער דאָס איז די זעלבע זאַך... אַ בחור איז געווען אַ סחורה,

וואָס מען מוז עס קריגען פון אַ צווייטער שטאָדט, אַזוי ווי פיעל

אַנדערע סחורה, וואָס ביי אונז אין שטעדטעל האָט געפעהלט:

ליכט, ווייצענע מעהל, אָדער העכט... פלעגט אַ מיידעל ווערען

אַלט אַכטצעהן יאָהר, פלעגט מען איהר אָנהויבען רעדען שידוכים.

איך בין געווען אַ געוויקסיגע, און מיין מאַמע האָט מורא געהאַט,

אז איך זאל ניט, צוליעב מיין הויכען וואוקס, ווערען אין גיכען אן אלטע מויד. האָט מען מיר גענומען רעדען שידוכים צו זי בעצעהן יאָהר ...

מען קען ניט זאָגען — אין שטעדטעל גופא זיינען אויך געווען עטליכע בחורים, אָבער מען האָט זיי צו גוט געקענט. האָט מען, ערשטענס, געוואוסט אז זיי זיינען ניט קיין גוטע סחורה ... און צווייטענס, האָט ניט געפאסט דער יחוס. האָט מען עס געמוזט ברענגען פון דער פרעמד אויף א פוהר ...

דער ערשטער חתן מיינער איז געווען אין גאַנצען אין הויז ביי אונז פופצעהן מינוט. איך האָב זיך אפילו ניט גוט איינגע-קוקט אין איהם. דער שידוך איז גלייך צעגאַנגען צוליעב'ן נדן. ער איז געווען א „גע'פטר'טער“, דאָ הייסט עס אן „עקזעמפּטע-טער“, און פאַר אזוינע איז געווען זיך שווער אויסצואַהלען ... מיין טאטע האָט קיין סך געלר ניט געקענט געבען ... איז ער גלייך אוועקגעפאָהרען, א ברונז'ער. איך האָב מיך געפיהלט גלייך-ליך — פטור געוואָרען פון אן אומגליק. מיר איז זעהר שווער געווען די ערשטע צייט צו ויצען צוזאַמען מיט'ן חתן און מיט די מחותנים און ניט טאָרען אַרויסרעדען א וואָרט. ווייל אַ מייד-דעל האָט זיך ניט געטאָרט אַריינמישען אין אזוינע זאַכען. מיט'ן צווייטען שידוך איז שוין צוגעגאַנגען אַביסעל גרינגער. דאָס הייסט, א „גע'פטר'טער“ איז דער חתן אויך געווען, אָבער מען האָט זיך שוין געקענט דינגען. פאַר צוויי הונדערט רובעל וואָלט מען גע-קענט דורכקומען, האָט ער אָבער געוואָלט דריי יאָהר קעסט, האָט זיך דער טאטע דערשראָקען. „דריי יאָהר!“ געדענק איך, ווי דער טאטע האָט געשריען, „דאָס הייסט דאָך שוין אויסהאַלטען אַ פאַמיליע פון פיער“ ... — דאָס האָט דער טאטע געמיינט, אז אין דריי יאָהר צייט קען מען שוין האָבען צוויי קינדער ... איך האָב עס פאַרשטאַנען און איך האָב זיך ניט געהאַט וואו צו בא-גראָבען פאַר שאַנדע. איך האָב מורא געהאַט טאָמער וועט מען פאַרשטעהן, אז איך פאַרשטעה ...

דער דריטער שידוך איז שוין געגאַנגען גאָר אויף אַ וועג.

די מחותנים האָבען דוקא ניט געוואָלט קיין סך געלד און קיין קעסט... איז אָבער געווען אַ חסרון דער יחוס... מען איז דער גאַנגען אז דעם חתנ'ס פּאַטער איז געווען אַמאָל אַ בעל-מלאכה. זיכער האָט מען ניט געוואוסט, אָבער די מאַמע האָט ניט געוואָלט ריזיקירען... דערווייל אָבער בין איך שוין געוואָרען געניט אין שידוכים, איך האָב שוין געוואוסט וואָס מען דאַרף טאָן, ווען דער חתן און די מחותנים קומען מיך אַנקוקען, וועלכע בלווקען איך דאַרף אַנטאָן און וואו איך דאַרף זיצען און ווי אזוי איך דאַרף טרינקען די גלאָז טעע...

ביים צעהנטען שידוך בין איך שוין געווען אַלט דריי און צוואַנציג יאָהר, בין שוין געווען אזוי באהאווענט אין אַלע דינים פון אַ כלה, אז די מחותנים זיינען געווען אַלע מאָל צופריעדען מיט מיר, און איך פלעג זעהן באשיינפערליך, אז ווען ניט די קלייניגקייטען, צוליעב וואָס יעדער שידוך פלעגט זיך פאנאנדער געהן, וואָלטען זיי מיך צוגענומען ווי איך שטעה און געהן.

מיט דער צייט בין איך געוואָרען אזוי געניט, אז איך פלעג אויפ'ן ערשטען קוק וויסען וויפיעל די מחותנים וועלען פאַרלאַנגען נדן, ווי אזוי דער חתן וועט האַנדלען און צי עס וועט גלייך ניט ווערען, אָדער מען וועט נאָך שרייבען תנאים און ערשט נאָכדעם וועט זיך פאנאנדערגעהן.

ענדליך האָב איך געהאַט אזוי פיעל חתנים, אז איך האָב פאַרלוירען די פעהיגקייט אונטערצושירען איינעם פונ'ם צווייטען. מיר האָט זיך אָנגעהויבען דאַכטען, אז דער חתן איז שוין געוועזען ביי אונז — פון אַלע חתנים איז ביי מיר געוואָרען איינער. דאָס זעלבע אויך די מחותנים. יעדער מחותן האָט געהאַט איין שטיק, איין סאָרט רעדען און איין סאָרט הוסט. די מחותנת'טעס זיינען געווען אויך פון איין מין, און אַלע האָבען געשנייצט די נעזער אויף איין שטייגער, און מיר איז שוין געווען גאַנץ גלייך, אין וועלכע הענט איך וועל אַריינפאַלען...

— ווי אזוי האָסטו פאַרט חתונה געהאַט — האָט זיך די

טאכטער פאראינטערעסירט און האָט בכלל אינגאנצען ניט פאר-
שטאנען, ווי אזוי אמאָל האָבען מיידלאך געלעבט.

— ווי אזוי? — האָט די מוטער זיך צעשמייכלט, און זיך
ניט געוואַנט צו ענטדעקען... — דאָס איז שוין אַ סוד.

זאָט זיך ערשט סידי פאראינטערעסירט צו וויסען, און אויפ-
דייבענדיג זיך פון טיש, איז זי צוגעגאנגען צו דער מאמען, אַרומ-
גענומען זי און זיך געבעטען:

— דערנעהל, מאמע, דערצעהל, איך וויל וויסען.

— איך שעהם זיך — איז די מוטער רויט געוואָרען, —
אַבער אז וו שטעהסט צו... ביים לעצטען שידוך האָב איך גע-
פיהלט, אז די מאמע מיינע געהט אויס, ווי אַ ליכט... זי האָט
שוין פארלוירען דעם גלויבען און די האָפענונג, אז איך וועל אמאָל
חתונה האָבען. איך האָב אויף איהר זעהר רחמנות געקריגען און
האָב באשלאָסען אז דער שידוך מוז געשלאָסען ווערען. וואָס האָב
איך געמאָן? אויסער וואָס איך האָב זיך יענעם אַווענד שעהנער
אַנגעמאָן, ווי אַלע מאָל ביים זעהן אַ חתן, האָב איך אַנגעצונדען
צוויי לאַמפען און אַרויפגעדרעהט די קנויטען אין דער הויך, עס
זאָל זיין וואָס ליכטיגער. איך האָב געפיהלט, אז איך זעה אויס
זעהן שעהן, ווייל אין דער ליכטיגקייט... און קיין מיאוס'ע בין
איך טאַקי ניט געווען... דער צווייטער לאַמפּ האָט געהאַלפּען.
דערצו האָב איך נאָכאנאָנד געקוקט אויפ'ן חתן און געשמייכלט...
איך האָב געפיהלט, אז איך „נעהם איהם“ — דאָס איז טאַקי דער
טאַטע דיינער געווען...

די מוטער האָט אָפּגעהאַקט...

קידי האָט זיך פּלוצים צעלאַכט...

די מוטער האָט זיך פארשעהמט, מיינענדיג, אז דאָס לאַכט

זי פון איהר.

— זעהסטו, האָב איך דיר געדאַרפט דערצעהלען? ...

— אָ, ניין, מאמע, — האָט זיך קידי פארענטפערט — איך

לאַך גאָר פון אַן אנדער זאַך... איך לאַך, וואָס דאָ אין אַמע-

ריקא כאפט מען די חתנים דאָס רוב אין פארק אין דער פינסטער ...
 און דאָ האָסט געדארפט אָנצינדען נאָך אַ לאָמפּ ...
 די מוטער האָט געשמייכעלט און געשוויגען. ענדליך האָט
 זי אַרויסגעמורמעלט:
 — יעדער דור, מיין קינד, האָט זיינע מיטלען ... אַבי
 חתונה האָבען.

די נאָנע

אין דעם געשלאָסענעם קרייז פון דער יוגענדליכער געזעלשאַפט האָט זיך געפיהלט אן אינהאַלטסלאָזיגקייט. האָפנונגסלאָזע באַדערהערען האָבען געשוועבט אין דער לופט פון דעם צימער, וואו די יוגענד האָט זיך דאָס לעצטע מאָל פאַרקליבען — דריי יונגעלייט און פיער מיידלעך. דער געשפרעך האָט זיך ניט געקלעפט און האָט געקלונגען ניט נאַטירליך. די הויפט אורזאך איז געווען דאָס, וואָס קאַטיאַ, וועלכע האָט דאַכט זיך ליעב געהאַט באַריס'ן, איז געווען פאַרפליכטעט מיט איהר ליעבע צו העררי'ן, און העררי וואָס האָט ליעב געהאַט ליזאַ'ן האָט געמוזט זיצען נעבען טאַניאַ'ן, און טאַניאַ האָט בשתיקה ליעב געהאַט באַריס'ן... האָט מען זיך געביטען מיט די פלעצער, האָט זיך דערפיהלט די זיך אויפפרעסענדע אייפערזוכט און די שטימונג איז נאָך געוואָרען געדריקטער.

מען האָט פאַרגעלעגט זינגען.

באַריס, אַ יעקאַטערינאַסלאַווער געזונטער בחור, מיט געקרײזטע, שוואַרצע האָר און טיעפע, שוואַרצע אויגען, האָט פאַרגעלעגט צו זינגען „דובינושקאַ“, האָט אָבער קאַטיאַ, וועלכע האָט נאָר גע-וואָלט זיך רייצען מיט איהם, ניט געלאָזען.

— מיר זיינען שוין נמאס געוואָרען די דאָזיגע ליעדער אייערע. ניט עפעס נייעס! — האָט זי מיט וועהטאָג פאַרדרעהט מיט'ן יונג-ליידענדען פנים.

האָט באַריס פאַרצויגען „וויז פאַ מאַטושקע“, איז עס די
איבריגע ניט געפעלען געוואָרען.

— אַ אידיש ליערעל! — האָט געפאָדערט ליזא און האָט
אַליין אָנגעהויבען זינגען „זעהן גוטע ברידער“.
איניגע האָבען אונטערגעכאפט.

אַבער מעהר ווי אנדערהאַלבען סטראָפּען האָט מען ניט אָפּ-
געזונגען. עס האָט ניט פאַרכאפט. עס האָט זיך געבענקט נאָך אַ
ניי ליעד.

קאטיא האָט זיך אָפּגעשטעלט, דורכגעגאַנגען דאָס צימער'ס,
צוריק זיך אוועקגעזעצט און אויסגעשריען מיט אינערליכער אויפ-
רעגונג:

— גיט מיר עפעס אַ ניי ליעד!

און נאָך אַ קורצע פּאָוזע, פאַרקוקענדיג זיך ערגעץ אין דער
ווייטקייט, האָט זי אַרויסגעמורמעלט:

— אַך, פאַרוואָס האָבען דאָס אידען ניט קיין קלויסטערס
פאַר מיידלעך!

— קאטיא וויל ווערען אַ נאָנע! — האָט העררי, קענענדיג
גוט איהר לייכטע באַציהונגען צום לעבען, חווק געמאַכט.

— איך וואָלט געוויס אוועק! — האָט קאטיא אויפריכטיג
פאַרזיכערט...

ליזא האט געהאַלטען מיט קאטיא'ן:

— זיכער האָבען אידען אויך געדאַרפט האָבען אזוינע קלויס-
טערס, וואו מיידלעך מיט מיעדע נשמות זאָלען קענען אוועקגעהן
זיך אָפרוהען...

— אָפרוהען! אָפרוהען! — האָט קאטיא געקרעכצט און איהר
יונג פנים האָט באַקומען אַ הייליגען אויסדרוק.

— אַך, פּראָזען! — האָט העררי אָפּגעענטפערט און אַרייני-
קוקענדיג קאטיא'ן אין די אויגען אַריין האָט ער פאַרטגעזעצט: —
אַ נאָנע קען זיין אין דער היים אויך. און פאַרקעהרט, אין קלויס-
טער קען מען זיין אַ זינדיגע... דאָרטען זיינען דאָ גענוג יונגע
גלחים... כביכיי...

קאטיא האָט פּראָטעסטירט. ליזא און טאָניאַ האָבען צוגע-
האַלפּען.

— איהר זייט צו שטרענג צו אונז פרויען.
— פאַרקעהרט! — האָט העררי זיך פאַרטיידיגט. — איך
גלויב יאָ אין הייליגע פרויען... איבערהויפט ביי אונז אידען.
אַבער ווי געזאָגט, צוליב דעם דאַרף מען זיך ניט איינשפּאַרען
אין אַ קלויסטער. די אמת הייליגע איז אַ נאָנע אין דער היים.
און צושמיכלענדיג זיך, ניט קוקענדיג קיינעם פון די אנ-
וועזערע צו געזיכט אַרײַן, האָט ער צוגעגעבען:
— איהר ווייסט? איך קען אַ אידישע נאָנע...
— ווירקליך! ? — האָט זיך קאטיא און נאָך איהר ליזא
און טאָניאַ אָנגעכאַפּט מיט פאַרוואונדערונג.
— נאַטירליך, ניט אין אַ קלויסטער. ווי געזאָגט, קען מען
זיין אַ נאָנע אין דער היים. אַבער דאָס ווערט מען ניט באוואוסט-
זיניג, נאָר פונקט פאַרקעהרט: אומבאוואוסט; מען ווערט אָדער
געבוירען מיט דעם געפיהל פון הייליגקייט, אָדער עס אַרבייט זיך
אויס דורך געוויסע אומשטענדען. די נאָנע, וועלכע איך קען,
געהערט צום צווייטען סאָרט... די אומשטענדען האָבען איהר
געטריבען צו ווערען אַ נאָנע. אַבער זי איז אַ נאָנע אין דער היים,
און צווישען מענשען אפילו איז זי אימער דיזעלבע נאָנע.
— דערצעהלט עפּים וועגען איהר! — האָט זיך קאטיא גע-
בעטען און האָט זיך צוגעזעצט נעעבן העררי'ן.
— עס איז ניטאָ פיעל וואָס צו דערצעהלען. דאָס איז אַ
קורצע און באקאַנטע געשיכטע: אַן אומגליקליכע ליבע. אַ ליבע
מיט אַ קריסט, אָדער ווי מען האָט עס גערופּען אין דער היים:
אַ שייגעץ. צו ניינצעהן יאָהר האָט שוין די דאָזיגע העלדין,
וועלכע מען רופט ראָזע, געוואוסט וועגען ליבע מיט אַלע איהרע
סודות. אמת, זי איז שטענדיג געווען אומשולדיג, זייענדיג אפילו
אין די נאָהענטסטע באציהונגען מיט איהר געליעבטען... אַבער
דער געליעבטער האָט ענדליך איהר אַוועקגעוואָרפּען. אַן אַנדערע
אויף איהר אָרט ווערט גלייך פאַרצווייפּעלט ביז אױף דער וועלט,

זי — ניט. זי האָט בלויז אָנגעהויבען צו קוקען מיט אַ מאָדנער גלייכגילטיגקייט אויף מענער. די דאָזיגע גלייכגילטיגקייט האָט זי געמאַכט וואונדערליך שעהן; און דוקא דאמאָלס, ווען זי איז געוואָרען גלייכגילטיג צו אונזער מין, האָט זי געקראָגען צעהנדליך גער פאַרעהרער. מיך אויך צווישען זיי. איך בין זיך מודה — האָט העררי געשמייכעלט, קוקענדיג אויף טאַניאַ'ן און ליואַ'ן — יא, איהר לייכגילטיגקייט צו אונז אַלע אין כלל איז געווען אַ מערקווירדיגע: קיין האַס, קיין פאַראַכטונג, נאָר אַ גלייכגילטיג קייט, ווי מיר וואָלטען געווען פרויען, אָדער, ריכטיגער געזאָגט, קינדער. יא. דאָס איז דאָס ריכטיגע וואָרט. זי האָט אונז באַ האַנדעלט, ווי קינדער.

— ראָזע! — האָב איך איהר איינמאָל געזאָגט — איך האָב דיך אזוי ליעב!

זי האָט גוטמוטיג געשמייכעלט און געענטפערט:
— געוויס האָט איהר מיך ליעב; פאַרוואָס זאָלט איהר מיך פיינט האָבען? ... איך האָב אייך אויך ליעב ...
האָב איך זי געפרובט אָננעהמען פאַר איהר האַנט ... זי האָט געהאַט וואונדערבארע שעהנע ווייסע הענט, ווי ביי אַ מאַאך, — האָט זי די האַנט אָהן כעס צוריקגעצויגען און געשמייכעלט:
— צו וואָס דאַרף מען דאָס? עס איז דאָך שעהנער אזוי ... און פלעגט מיך אָנקוקען מיט בליקען פון באדויערונג ... עס הייסט, זי האָט מיך באדויערט, וואָס איך פאַרשטעח ניט, וואָס הייסט ליעב האָבען אויף אַן אמת ...

אזוי איז זי צווישען אונז אומגענאָנגען, אַ גלייכגילטיגע, אַ גוטע און אַ שמייכלענדע, מיט אַ לאַנגער שוואַרצער קלייד, וואָס האָט פאַרדעקט איהר גאַנצע האַלז, און עס האָט ניט דורכגעקוקט קיין פינטעלע לייב, אויסער דאָס פנים און די ווייסע פינגער פון די הענט ...

אַ נאָנע, אַן אמת'ע נאָנע. כאַטש זי איז אין קלויסטער ניט געווען, ניט באהאַלטען זיך פון דער וועלט מיט איהר זינד, נאָר אומגענאָנגען צווישען אונז, זיגנדיגע, באַנעהרענדע מענשען, און

איז אליין געבליבען ריין און אומשולדיג, און האָט אויף אונז
געקוקט גלייכגילטיג אלס אַ פרוי, אָבער מיט באדויערען און מיט
לייד אלס אַ מענש...

און העררי האָט נאָך אַ לאַנגער פּאָזע צוגעגעבען:
— אָט אזא נאָנע פּאַרשטעה איך; דאָס איז אַ אידישע
נאָנע... ווילט איהר, קאַטיאַ, זיין אזא נאָנע? ...
קאַטיאַ האָט זיך פּאַרטראַכט, געשווינגען אַ ווילע און טרוי-
עריג געענטפּערט:

— איך וויל, נאָר איך קען ניט... אום צו ווערען אזא מין
נאָנע, מוז מען כאַטש איין מאָל שטאַרק לעבען... איך האָב נאָך
נאָרניט געלעבט...

די בחורים האָבען געשמייכעלט און ליזא און טאַניאַ האָבען
פּאַרשעהמט אַראָפּגעלאָזען די קעפּ...

העלענעם ליעבעס-בריעה

דער „סיואן“ איז געווען א גוטער. העלענע האָט נאָך פאַר די זיעבען יאָהר, וואָס זי איז אין ניו יאָרק, אזא גוטען סיואן ניט געהאַט. מער האָט אַלע „הענט“ פשוט פאַרצוקערט! און די באַסעס האָבען געזוכט נאָך און נאָך הענט! וואו קריגט מען הענט? האָבען זיי געמורמעלט און געבראַכען מיט די הענט... הענט! הענט!... העלענע האָט אויף איהר באַס שוין פשוט רחמנות געקראָגען. זי האָט געזעהן, ווי ער געהט אויס ווי אַ ליכט פאַר בענקשאַפט נאָך הענט. און זי האָט איהם איינמאַל געבראַכט צו פיהרען איהרע אַ לאַנדסמיידעל, וועלכע זי האָט אָפֿ-גערעדט פון אַן אַנדער שאַפּ.

— איך האָב אייך געבראַכט אַ מתנה! — האָט זי אין דער פריה צוגעשמייכעלט צו איהם, אָנווייזענדיג אויף אַ שוואַכער דערשלאָגענער בריאה, וואָס איז ניט לאַנג געקומען אין ניו יאָרק. דער באַס האָט געשטראַהלט פאַר גליק: ער האָט גאָרנישט פאנאנדערגעפרעגט, ער האָט העלענע'ן שטאַרק געדאַנקט און גע-הייסען דאָס נייע מיידעל גלייך זיך געהמען צו דער אַרבייט, און אין אַ וויילע אַרום צוגעגעבען:

— אפשר האָט איהר נאָך ערניץ אזוינע הענט! ברענגט זיי, ברענגט!

די אַרבייט איז געווען אַ שווערע, אָבער העלענע האָט זיך ניט געקלאָגט. ניט אין דער שטיק, ניט פאַר אַנדערע, אַרבייט

איז שטענדיג שווער! אויב עס דאכט זיך איהר, אז דער סיוזאן איז א שווערער, איז פשוט, ווייל זי ארבייט שוין אזוי לאנג. פערצעהן סיוזאנס! אמת, ניט אלע סיוזאנס זיינען געווען פולע. העלענע געדענקט איין סיוזאן פון די פערצעהן, וועלכער האָט נאָר ניט געטראָט טראָגען אזא גרויסארטיגען נאָמען. העכסטענס האָט ער געקענט הייסען א „סיוזאנדעל“... עס איז געווען פשוט אויף חוּק... צוויי טעג אָפגעאַרבייט און דריי גערוהט. און נאָכדעם האָבען זיך געצויגען לאַנגע וואַכען אָהן אַרבייט און אָהן רוה, ווייל פאַר העלענע'ן איז זוכען אַרבייט אַמאָל שווערער ווי די אַרבייט אַליין...

געוויס איז דער סיוזאן א שווערער, בפרט, אז דער באָס האָט אויף העלענע'ן אַרויפגעלעגט אַ פליכט. זי איז כמעט ווי אַ פאַרליידי — זי גיט אַכטונג אויף געוויסע אַרבייט, אויסער איהר אייגענע אַרבייט, און ער האָט איהר דערפאַר באַשטימט אַ עקסטראַ'ן דאָלאַר צו די וויידזשעס... דערצו אַרבייט זי צוויי מאָל אין דער וואָך „אווערטיים“... פאַר דעם „אווערטיים“ האָט זי איהר באָס ניט איבריגענס ליעב... נאָר אָפּזאָגען זיך איז שווער. זי זעהט איין, אז די אַרבייט מוז געמאַכט ווערען, ווען ניט וועט דער באָס ניט קענען פינקטליך אויספילען זיינע באַשטעלונגען און דער שאַפּ שמו'ט אַלס ראַיעלע און אַלטע פירמע...

דערפאַר האָט זי זונטאג געהאַט אַ פרייען טאָג... און האָט צייט געהאַט אָפּצוטאָן איהרע אייגענע אַרבייט וואָס זאַמעלט זיך אָן פאַר אַ וואָך אין איהר צימער. עס פלעגט איהר נאָך בלייבען אַ פרייע שעה און אַווענד, צו געהן מיט אַ חבר'טע זעהן „מואוויס“ און דאָרטען אין האַלל האָט זי זיך פאַר איינוועגס אויך אָפּגע-וואויגען... יעדען זונטאג האָט זי זיך געכאַפט, אז די וואָג איז אַ פאַלשע... פאַר אַכטאָגען האָט דער ווייזער געצייגט 112 און דעם זונטאג 108. קענטיג די וואָג ווערט קאַליע...

העלענע האָט פאַרמאָגט אין איהר באַזיץ אַ פאַר באַקאַנטע באַיעס. איינער פון זיי איז געווען כמעט ווי אַ „פריינד“ אַ פריינד אויפ'ן אַמעריקאַנער נוסח. אָבער אין דעם דאָזיגען גע-

ראַטענעם סיואַן האָט זי דעם פֿרײַנד פֿאַרנאַכלעסיגט. ער איז געקומען אַ פֿאָר מאָל פֿרעגען זי, ווען זי איז גראָד געווען אין שאַפּ און געאַרבייט אָווערטיים.

— אייער באַקאַנטער איז דאָ געווען... — פֿלעגט די מיסעס איהר איבערגעבען, ווען העלענע פֿלעגט קומען אַ זייגער אַכט פֿון שאַפּ.

— ווען ?

— זיעבען אַ זייגער ...

— האָט ער געלאָזען אַ בריוועלע ?

— ניין.

— אָנגעזאַגט ...

— גאָר נישט... געפרעגט און איז אוועקגעגאַנגען...

האַט עס העלענע'ן פֿאַרדראָסען. ער איז דוקא אַ וואוילער באַי. מעגליך, אַז זי וואָלט זיך מעהר צוגעלאָזט צו איהם, וואָלט עפֿים געוואָרען און זי וואָלט אין גאַנצען פֿטור געוואָרען פֿון שאַפּ. אָבער ריוויקירען טאָר זי ניט. אַזאַ סיואַן מאַכט זיך ניט אזוי אָפֿט. פֿון דעם דאָזיגען סיואַן קען זי אָפֿשפּאַרען אַ שעהנע פֿאָר צעהנדליג דאָלאַר... נאָכ'ן סיואַן וועט זי איהם אויפֿזוכען — זיין אַדרעס ווייס זי — און וועט געהן מיט איהם האָבען אַ גוט־טיים...

און עס פֿאַלט איהר איין, אַז זי וועט צאָהלען... איבער־ראַשען איהם! קיין גרויסער פֿאַרדיענער, דאַכט זיך, איז ער ניט... אַ שטילער באַי! זי וועט פֿאַר איהם צאָהלען!... עס וועט זיין אינטערעסאַנט... אַך, זאָל נאָר דער סיואַן אַריבער. זי וועט אָפֿלעבען. זי וועט זיך אויסרוהען.

דער סיואַן האָט זיך, ווי לאַנג ער האָט זיך געצויגען, דאָך געענדיגט... העלענע איז אַרויס פֿון שאַפּ האַלב נאָך אַכט... דריטהאַלבען שעה האָט זי געאַרבייט אָווערטיים. די דאָזיגע דריט־האַלבען שעה האָבען איהר ניט געאַרט. איהר האַט זיך געדאַכט,

אז זי וואָלט געקענט אַרבייטען גלייך מיט דער מאַשין ... זי האָט שוין ניט געפיהלט קיין מיעדקייט ... עס האָט זיך שוין געאַרבייט פון זיך אַליין, ווי אין איהרע הענט וואָלט אַ גרויסער ערפינדער עפּים אַזאַ מין שרױפּעל אַרױנגעטאָן און עס אַרבייט זיך ... אָבער אויף מאָרגען פּריה, ווען זי האָט זיך, לױט געוואוינהייט, אויפגעכאַפּט אַ פּערטעל צו זיעבען, האָט זי זיך ניט געקענט אויפֿ-שמעלען. האָט זי זיך דערמאַנט, אַז דאָס איז דאָך דער ערשטער טאָג נאָכ'ן סױזאן און זי מעג ליגען נאָך וויפּיעל זי וויל ... זי איז געלעגען און זיך געוואונדערט, ווי אַזוי האָט זי ערשט נאָך געכטען געאַרבייט ... היינט וואָלט זי זיכער ניט געקענט ... זי איז אַזוי מיעד ...

זי האָט אָבער געהאַפּט, אַז זי וועט זיך אויסרוהען עטליכע טעג, וועט זי קומען צו זיך ... זי וועט געהן אומעטום ... עס ציהט זי אַזוי צו מענשען ... זי איז שוין לאַנג ניט געווען צווישען נאָהענטע! ...

און ווי נאָר זי קומט צו זיך זוכט זי אויף דעם באַי ... זי וועט זיך אנטשולדיגען, וואָס ער האָט זי ניט געטראַפּען אין דער היים, ווען ער אַז ביי איהר געווען. זי וועט ניט אויס-זאָגען, אַז זי האָט געאַרבייט יענע שטונדע אַווערטטיים. זאָל ער ניט מיינען, אַז זי איז אַזוי להוט נאָך געלד. זי איז געווען ביי איהרע אַ חבר'טע.

עס איז אַריבער אַ וואָך. העלענע האָט זיך נאָך אַלץ ניט געפיהלט אויסגערױהט פון דעם סױזאן. עס האָט איהר גאָר געד צויגען צום בעט ... ליגען און רוהען ... רוהען ... זי האָט זיך אַלץ געקליבען אַנשרייבען אַ פּאַר ווערטער צום באַי, אַז ער זאָל וואַרטען, זי וועט קומען צו איהם. אָבער זי האָט אַפּגעלעגט, ווען זי וועט זיך גוט אויסרוהען. זי איז נאָך ניט פּעהיג צו האַבען פּלעזשור ... דערווייל איז איהר איינציגער פּלעזשור רוהען ... גאַרנישט טאָן, אין ערגיץ ניט געהן ... אין עטליכע וואָכען אַרום האָט זיך העלענע דערפיהלט אַבי-סעל אויסגערױהט. זי איז שוין גענאַנגען אין לײַכערע און זיך

פארשריבען אויף דאָס ניין. זי האָט אויסגעקליבען אַ נייעם ראָמאַן.
אָט איצט איז זי שוין געווען פּעהיג צו האָבען פּלעזשור.

און זי האָט געקויפט אַ פּאָר שעהנע בויגעלעך פּאָפּיער מיט
אַ קאָלירטען קאָנווערט און האָט זיך געזעצט שרייבען אַ בריעף
צום באַי.

זי האָט איהם געמאָלדען, אַז זי איז איצט פּריי און פּיהלט
זיך גוט. זי האָפט, אַז ער איז אויך ניט שטאַרק פּאַרנומען, און
אויב ער האָט זי נאָך ניט פּאַרגעסען, זאָל ער קומען אין דעם און
דעם מאָג, אין דער און אין דער שעה...

זי האָט דאָס דאָזיגע בריוועלע איבערגעלעזען עטליכע מאָל
און האָט רעדאָגירט יענע שטעלען, וואו עס פּיהלט זיך צו פּיעל
וואַרימקייט: עס פּאַסט ניט! ... ווידער האָט זי רעדאָגירט אין
שטעלע, וועלכע האָט געקלונגען צו קאַלט... און אַז דאָס בריוועל
איז געווען אין גאַנצען צופּריעדענשטעלענדיג, האָט זי איהם אַרײַניג
געלעגט מיט אַ קלאַפּענדיגען האַרצען אין קאָנווערט און, נאָכדעם
ווי דער אַדרעס האָט זיך פּאַרטריקענט, האָט זי זיך געלאָזט אַרויס
אין גאַס און אַרײַנגעוואָרפען איהם אין ערשטען בריעף-קאַסטען.

אַ מוטיגע, אַן אויפגעלעגטע איז זי אָפּגעגאַנגען פּון בריעף-
קאַסטען און האָט אָנגעהויבען צו וואַרטען...

זי האָט אָפּגעוואַרט צוויי טעג. נאָך איהר רעכנונג האָט שוין
אַן ענטפּער געדאַרפט זײַן. אפּשר מאָרגען. ביז מען באַקומט,
ביז מען ענטפּערט, און ביז עס קומט צוריק. דריי טעג איז ניט
קײן סך!

און אַז עס איז אַוועקגעגאַנגען אַ וואָך און קײן ענטפּער איז
אַלץ ניט אָנגעקומען, האָט העלענע זיך שוין באַליידיגט. זי האָט
זיך גענומען אַיינרעדען, אַז זי דאַרף איהם ניט.

זי האָט אין גאַנצען חרטה, וואָס זי האָט איהם געשריבען.
עס וואָלט בעסער געווען, ווען זי געהט אַרויף צו איהם אַלײַן.
איצט פּאַסט ניט. עס וועט הייסען, אַז זי בעט זיך בײַ איהם.
זײַן, בעטען זיך וועט זי ניט. זי איז איצט אויסגערוהט און זעהט

אויס גאנץ גוט... און געלד האָט זי אויף צום לעבען זעקס וואָך־
כען, אפילו זי זאָל געהן אַלע טאָג אין מאַווינג פיקטשורם...
אַבער אין דער שטיף, בשתיקה פון זיך אַליין, האָט זי גע-
וואַרט... עס מוז איהר אָנקומען אַ בריעף. אַלע טאָג האָט זי
געפרעגט די מיסעס. די מיסעס האָט שוין אָנגעהויבען חושד זיין:
— פון וועמען דאַרף דאָס זיין דער לעטער? ... פון אַ

באָי? ...

האָט זיך איינמאָל העלענע שטאַרק פאַרשעהמט און גע-
ענטפערט:

— און אז פון אַ באָי איז דען אַן עולה?

האָט די מיסעס גוטמוטיג געשמייכעלט:

— אדרבא! ...

איז שוין העלענע ביז געוואָרען, און דעם כעס, וואָס זי האָט
געטראָגען אויפ'ן באָי, האָט זי אויסגעלאָזט אויף דער מיסעס:

— איהר מענט זיין רוהיג... ניט פון אַ באָי...

און עס איז געווען באשערט, אַז העלענע זאָל ניט בלייבען
קיין לינגערין. אין אַ חודש אַרום, ווען העלענע האָט זיך שוין
געפיהלט אין גאַנצען אוסגערעהט און האָט ערשט געקענט אָנ-
הויבען האָבען פלעזשור און פאַרברענגען, איז איהר אָנגעקומען
אַ בריעף.

דער בריעף איז געווען טאַקי פון דעם באָס...

ער האָט איהר געמאָלדען, אַז עס איז דאָ אַרבייט און זי
זאָל קומען מאַרגען פונקט אַכט אַ זייגער... דער ווינטער סיזאן
הויבט זיך אָן...

זי האָט דעם בריעף צוגעטראָגען דער „מיסעס“ און זיך ווי
גערייצט:

— זעהט איהר — ניט פונ'ם באָי — פון באָס...

שוין דאָ אַרבייט...

דער אמאָליגער סאַציאַליסט

אין זיין אָרימער היים אין נאַליציען איז שלום וויים געווען אַ סאַציאַליסט. דאָ אין אמריקא געהערט ער צו דער סאַציאַליסטישער פּאַרטיי ...

עס איז דאָכט זיך איינס און דאָס זעלבע. אָבער שלום וויים איז ניט צופריעדען. שוין צעהן יאָהר אין „לאַנד“ און קען זיך נאָך אַלץ ניט צוגעוועהנען צום היגען סאַציאַליזם.

ער איז צו רייך — דער הינער סאַציאַליזם — קלאַנט ער זיך... שלום וויים האָט ליעב, פון גאַנצען האַרצען ליעב, די שטילע אָרימקייט. געוואָרען אַ סאַציאַליסט איז ער אין זיין אָרימער היים בלויז צוליב צוויי אָדער דריי רייכע מענשען אין דער שטאָדט... ווען ניט די צוויי־דריי רייכע, וואָלט שוין געווען אין יענער שטאָדט, וואו ער איז געבוירען, איינגעפיהרט, גאָר אָהן שום קאַמף, דער סאַציאַליזם — אַלע וואָלטען געוועזען גלייך — אָרימע לייט...

דאָ זיינען כמעט אַלע רייך. דאָ איז ער אַ סאַציאַליסט צו ליעב זיך אַליין און צוליב אַ פּאָר שליס־מזל'דיגע לאַנדסלייט, וואָס קענען זיך ניט צופאַסען צום היגען לעבען און זיי ריהרען איהם מיט זייער דערשלאָגענהייט...

אָבער דער הינער סאַציאַליזם געפעלט איהם נישט. ער איז צו רייך, דער סאַציאַליזם, און צו גרויס. כמעט אַלע זיינען זאַציאַליסטען...

דאָרטען אין דער היים זיינען זיי באשטאַנען פון געצעהלטע יונגע לייט, צווישען וועלכע עס האָבען זיך געפונען אייניגע אינגל-לאך. ער אליין איז דאן אויך אַ אינגעל געווען. פון דעסמווענען האָבען זיי געהאַט אַן אייגענעם „פּעראַיין“ און אַן אייגענע צייטונג. דער „פּעראַיין“ האָט געהאַט דוקא אַ גרויסע שטוב, ערגעץ אין אַן עק גאָס, פאַר וועלכער מען האָט געצאָהלט עטליכע גולדען אַ חודש...

די דיריגעלע איז אנגעקומען שווער צו באצאָהלען, דערפאַר אָבער, אַז מען האָט ענדליך באצאָהלט, האָט זיך יעדער מיטגלידען געפיהלט אין דעם דאָזיגען „פּעראַיין“, ווי ביי זיך אין בית־מדרש. און ווירקליך איז דער פּעראַיין געווען, ווי אין אַ קליין בית־מדרש'ס. אויף איין וואַנד, אין מזרח־וואַנד טאַקי, איז געהאנגען קאַרל מאַרקס אַליין, אויף די איבעריגע דריי ווענד זיינען געהאנגען די בילדער פון ענגעלס, ראָבערט אָווען, דוד עדעלשטאַדט און אַנ־דערע „הייליגע“. דער פּעראַיין האָט אויך פאַרמעגט אַן אַלמער מיט ספרים, וועלכע זיי האָבען גערופען די „ביבליאָטעק“, און אזוי מען האָט ניט געטאָרט אַרויסטראָגען אַ ספר פון בית־מדרש, אזוי איז געווען אַ שטרענגער פאַרבאָט צו נעהמען אַהיים אַ בוך פון דער דאָזיגער ביבליאָטעק.

— ווילסט לערנען—לערען דאָ! ... — פלעגט דער עלט־סטער פון פּעראַיין זיך ווענדען שטרענג צו אַ מתמיד, וואָס פלעגט זיך מכין זיין נעהמען אַ ספר אַהיים.

דער פּעראַיין האָט פאַרמאָגט אויך אַן אויווען, און אין די ווינטער־אָווענדען, נאָך אַ הייסער דיסקוסיע פון די מיטגלידער, פלעגט מען בשותפות קאָכען טהעע און באַקען קאַרטאָפּעל. עס זיינען אויך געווען אזוינע מיטגלידער, וואָס האָבען קיין היים אין ערגעץ ניט געהאַט, זיי זיינען געווען פון פרעמדע לענדער. פאַרפּאָלגמע פון זייערע רעגירונגען, — פלעגען זיי געפינען אַ היים און נאַכטלענער אין דעם דאָזיגען פּאַציאָליסטישען בית־מדרש'ס — אין „פּעראַיין“...

דאָס אַלעס געדענקט שלום ווייס און קען עס ניט פאַרנעמען

ער בענקט נאך דעם ווען ער געפינט זיך דא אין די „קלוב רומס“ פון זיין „ברענטש“. אויך אין די קלוב רומס הענגען אויף די ווענד די זעלבע בילדער וואָס אין יענעם „פּעראַיין“, אָבער קיין הייִ ליגע זיינען זיי נישט, און קארל מאַרקס האָט אין גאַנצען פאַר־לאָרען זיין סאָציאַליסטישען אויסזעהען. אין די היגע קלוב־רומס זעהט ער אויס, ווי אַ רייכער מאַנופּעקטשורער, אַ דייטשער יהודי... מעהר אָבער בענקט שלום ווייס נאָך דער היימישער אַמאָ־ליגער צייטונג — די אַרומע, אָבער מיט בלוט אַרויסגעגעבענע צייטונג...

ניט אלע טאָג איז זי ערשיענען און ניט אזוי פיעל זייטען האָט זי פאַרמאָגט, ווי די היגע. דער סאָציאַליזם איז צו טיעף און צו עדעל, אז מען זאָל איהם מיט אזוי פיעל ווערטער דאַרפֿען פאַרשרייען... ניין! זייער סאָציאַליסטישע צייטונג האָט פאַר־מאָגט אין נאָרמאַלע גוטע צייטען פיר קליינע זייטען מיט אַ קליין שטיקעלע אַ הוספה. אין די צוויי זייטען האָט מען פאַרטיעפט דעם סאָציאַליזם מיט אַלערליי סברות. ווי וועט זיין אזוי און אזוי און ווי וועט זיין אַנדערש... וועלכע לאַנד וועט דער סאָ־ציאַליזם פאַרווירקליכען און וועלכע לאַנד וועט ניט דערלאָזען איהם צום פאַרווירקליכען... צי וועט דער סאָציאַליזם קומען ברעש, אָדער שטיף, ווי אַ ווייסע טויב... ווי אזוי וועט מען טאָן מיט די קליינ־בירגער? וועלען זיי אין גאַנצען אויסגעראַטעט ווערען, אָדער וועלען זיי זיך ביסלעכוויי פּראָלעטאַריזירען?...

און געשריבען איז דאָס אַלעס געווען אין אַ שעהנעם הויכען סטיל, מיט שעהנע אָבער שווערע ווערטער, צו וועלכע מען האָט געדאַרפט נוצען דאָס ווערטער־בוך, וואָס האָט זיך אין דער „פּער־איינס“־ביבליאָטעק דוקא נישט געפונען... מען האָט זיך אַלץ געקליבען צו קויפען און ניט געקענט...

און שלום ווייס פאַרבענקט זיך אַט נאָך יענער צייטונג, וועלכע האָט טאַקי געהייסען „דער סאָציאַליסט“. ער געדענקט, ווי אזוי מען האָט פאַרגעשלאָגען פאַרשיעדענע נעמען פאַר דער צייטונג, ערב איהר ערשיינען. זי האָט געזאָלט הייסען „די רויטע פּאַהן“,

„דער קאמפף“, „דער ארבייטער“, דער אַנזאָג, „די זון“, „דער מאַרנענשמערען“, „דער פּוּיסט“, „דער האַמער“, און די אַלע נעמען זיינען איינשטימיג ניט אָנגענומען געוואָרען... פּיעלע פּון די מיטגליעדער האָבען צוגעגעבען, אַז צווישען די אָנגעגעבענע נעמען געפינען זיך עטליכע הויך־געלונגענע, זאָגאר ערהאַבענע, למשל, „דער אַנזאָג“... אָבער עס איז צו ראַמאַנטיש... מען דאַרף האָבען אַ נאַמען, וואָס זאָל גלייך ערקלערען, ווער מיר זיינען און וואָס מיר ווילען — דערפאַר זאָל די צייטונג טראָגען דעם אמת'ן נאָ־מען — „דער סאָציאַליסט“...

און ניט געהאָלפּען האָט ניט די כאַמערקונג פּון דעם איין פּראַקטישען פּון די מיטגליעדער, וועלכער האָט איינגעווענדעט, אַז דער נאַמען וועט אָפּשרעקען די ניט־סאָציאַליסטען... מעהר אָבער האָט ער שוין ניט גערעט. דער פּאַרויצענדער, אַ הויך אידעאָלאָג יונגער מאַן מיט איינגעפאַלענע באַקען, פּון וועלכע עס האָט אַרויסגעקוקט נאָך בולט'ער די צוויי שוואַרצע פינקלענדיגע אויגען — דער פּאַרויצענדער האָט געגעבען אַ קלאַפּ מיט'ן פּוּיסט איבער'ן טיש, ניט נאָך זיינע כּחות נאָך, און אַ געשריי געטאָן:

— מיר דאַרפען ניט קיין אנדערע לעזער... מיר ווילען ניט אַרייננאַרען... אונזער לעהרע איז אַן אָפּענע... שלום ווייס'ען קלינגען נאָך איצט אין די אויערען די אַפּלאַך דיסמענטען, וואָס דער דאָזיגער באַנייסטערטער פּאַרויצענדער האָט כאַקומען פאַר די פּלאַמענדיגע פּאַר ווערטער.

און די צייטונג האָט געהייסען „דער סאָציאַליסט“. ערשיינען פּלעגט זי דאַרפען, לויט ווי עס איז געווען אָנגעגעבען אויפ'ן פּלאַץ נאָכ'ן טיטעל — יעדער דאָנערשטאָג, אָבער ערשיינען פּלעגט זי דאָס רוב דיענסטאָג, אַמאָל מאַנטאָג — אָבער דאָס האָט ניט גע־הייסען, חלילה, אַז זי איז געווען ניט פינקטליך און פּלעגט ער־שיינען פּריהער פאַר דער צייט. נאָר פּונקט פּאַרקעהרט — דער מאַנטאָג איז ניט געווען אַ מאַנטאָג פּאַר'ן דאָנערשטאָג, נאָך נאָך אַ דאָנערשטאָג... אזוי פּלעגט זי נאַטירליך, צוליעב געלד־מאַג

געל, אלץ זיך וואקלען און פלעגט ערשיינען אין פארשיעדענע טעג, ביז עס האָט זיך אויסגעגלייכט און ענדליך ערשיינען וויעדער אין אַ דאָנערשטאג... אויף אזא אופן איז די דאָזיגע וועכענטליכע צייטונג ערשיינען ביי זיעבען און צוואַנציג נומערען אַ יאָהר... נאָכ'ן יאָהר פלעגט דער פּעראַיין די דאָזיגע זיעבען און צוואַנציג ציג נומערען איינבינדען אויף זיינע קאָסטען און עס פלעגט זיך באקומען אַ דין, אָבער אַ וויכטיג בוך, פול מיט טיעפע באלעהד רענדע אַרטיקלען, וועלכע די מיטגלידער פלעגען אין די ווינטער-אָווענדען שטודירען, איבערהויפט אין יענע אבענדען, ווען „דער סאָציאַליסט“ פלעגט דאַרפֿען ערשיינען און האָט צוליב געלד-מאַנגעל ערשיינען ניט געקענט... פלעגט מען יוצא זיין מיט דעם געבונדענעם יאָהרגאַנג „סאָציאַליסט“...

און וואָס איז באמת געווען די נפקא מינא? ... קיין בעסערע אַרטיקלען, ווי דער געבונדענער יאָהרגאַנג האָט פאַרמאָגט, קען שוין אין די ווייטערדיגע ניט זיין.

שלום ווייס פאַרבליאָנדושעט אַמאָל אין דער אירישער אָפּטיי-לונג פון היגער „לייברערי“ און פרעגט נאָך אויך די פאָר יאָהר-נאַנגען פון דעם אַמאָליגען „סאָציאַליסט“...

אָבער אומזיסט... דער מאַן וואָס פאַרוואַלטעט מיט די אַלמע זשורנאַלען האָט אונטער זיין האַנד פון פּויגעל-מילך: צוואַנציג יאָהרגאַנג „פאַרווערטס“, אַ ניין-יאָהרגאַנגען „נייע פּאָסט“, אַ זעקס יאָהרגאַנג ווייבערשען סאָציאַליזם „די גלייכהייט“ — אויך געבונד-דען... „די פרייהייט“ — אויך געבונדען... אָבער ניט דער אַמאָל-ליגער „סאָציאַליסט“...

און ביי שלום ווייס'ען שטעלען זיך טרערען אין די אויגען... ניטאָ דער אַמאָליגער „סאָציאַליסט“...

א צנועה אין קאבארעט

היימאן האָט געהאט אַ פּרינציפּ: וואָס צו גאָט איז צו גאָט און וואָס צו לייטען איז צו לייטען. דערפּאַר האָט זיך אין זיין קאבארעט, וועלכער האָט געטראַגען זיין נאָמען, „היימאַנ'ס“, געפונען צווישען אַלע זינגערינס און טענצערינג מיט די קורצע קליידלאך, וואָס האָבען פאַרדעקט בלוז דעם קערפּער ביו'ן ביוסט, אויך איינע, וואָס האָט געמוזט טראָגען אַ לאַנגע, שוואַרצע אָדער אונשולד'ווייסע קלייד פאַרקנעפעלט ביו'ן האַלז און די אַרבעל ביז די פינגער. און זינגען האָט זי געמוזט די סאַמע ריהרענדע און סענטימענטאַלסטע ליעדער מיט אַ געוויסען מוסר השכל ביי דער ענדע. אין גאַנצען האָט די דאָזיגע זינגערין געדאַרפט זינגען צוויי ליעדער; איין מאָל נאָכ'ן ווילדען טאַנץ פון דער שפּאַניערין, וואָס האָט צופיעל אויפגעשטורעמט די יונגע און אפילו די עלטערע באזוכער מיט איהר שטאַרקען טעמפּעראַמענט. די דאָזיגע שפּאַניערין, אַ אַידיש מידעל פון אַרעס, איז געווען דער הויפּט-פּיטשור פון קאבארעט. עס איז אַ סברא, אַז ווען ניט זי, וואָלט דער קאבארעט, וועלכער עקזיסטירט ערשט אַ פּאַר יאָהר, שוין צו גרונד געגאַנגען.

היימאַנ'ען אָבער האָט וועה געטאָן, וואָס צוליעב פּרנסה מוז ער האָבען אַזא ווילדע קראַפט און דערפּאַר האָט ער באַרוהיגט זיין געוויסען מיט דער צנועה. אַזוי האָט ביי איהם געהייסען די קראַפט אין דער לאַנגער, שוואַרצער אָדער אונשולד'ווייסער קלייד.

נאכ'ן ווילדען טאנץ פון דער אדעסער שפאניערין האָט געמוזט קומען די צנועה און בארוהיגען די אויפגערעגטע געמיטער מיט אַ מאָראַלישער ליעד אין דער ענגלישער שפראך.

ווען די שפאנישע טענצערין האָט געטאָנצט איהר ווילדען טאנץ איז היימאן געשטאַנען פאַררוקט ערגעץ אין אַ ווינקעל הינטער די מוזיקאַנטען און זיך געשעהמט קוקען מאַנכע באַ-קאַנטע געסט אין די אויגען. געוויס ברענגט זי איהם אַרײַן שפע, די דאָזיגע ברען. אָבער דאָס ווינקעלע אין האַרצען, וואָס איז געווען אָפגערייניגט ביי איהם פאַר גאָט, האָט זיך געוואָרפען פאַר שרעק. ער האַלט אין זײַן הויז אַ יצר־הרע פאַר דער וועלט. דערפאַר אָבער ווען די צנועה אין לאַנגען קלייד פלעגט אַרויס אויפ'ן מיטען קאַבאַרעט און זיך אַוועקשטעלען אַ פאַרשעהמטע און פול מיט הכנעה זינגען פאַר די געסט, פלעגט היימאן דער ערשטער זי אויפמונטערען מיט שטאַרקע אַפלאָדיסמענטען. נאָך דעם ווי זי פלעגט ענדיגען דאָס מאָראַלישע ליעד, פון וועלכער דאָס פוב־ליקום איז איבריגענס ניט צופריעדען געווען, כאָטש אויס מצוה האָט מען איהר יאָ אַפלאָדירט, אָבער ניט אַזוי פיעל, אַז זי זאָל דאַרפֿען זינגען נאָך איינע — נאָך דעם פלעגט ער זי אַוועקנעהמען צו זײַן טישעל, וואָס איז געשטאַנען ביים בופעט, און מכבד זײַן איהר מיט אַ גלאָז לימאָנאַד. קײַן אַנדער משקה האָט זי דעמאָלט ניט געטאַרט טרינקען. דערווייל פלעגט אַרויסקומען די „משוגענע“ זינגערין, וואָס האָט געזאָלט זײַן אַ סקאַטלאַנדישע, אָבער אין דער אַמת'ען איז זי געווען אַ געבוירענע אין ניו יאָרק, אין סאַפּאָלק סטריט. משוגענע האָט זי געהייסען טאַקי אויפ'ן פראַנצאָס. דאָס איז געווען איהר טיטעל, וועלכען זי טראָגט שוין מיט שטאַלץ עטליכע יאָהר פאַר איהרע ווילדע העוויות, וואָס זי מאַכט ביים זינגען, און פון וועלכע די געסט, איבערהויפט די יוגענד, פאַלען אַרײַן אין הויכען עקסטאַז. דער אינהאַלט פון די ליעדער, וואָס זי זינגט, איז פול מיט אָנצוהערענישען, צוויירייטיגקייטען און אַמאָל מיט גאַנץ קלאָרע אַנדייטונגען, פון וועלכע היימאן'ען פלאַמט דאָס פנים. דערמאָלט פאַררעדט ער זיך מיט דער צנועה, וועלכע

זיצט קענען איבער איהם און טרינקט מיט שטאט איהר לימאָנאָד דורך אַ שטרויעלע.

אַז אַלע ווילדע טעג ווערען אָפּגעטאַנצט און אַלע צוויידיי טיגע ליעדער ווערען אָפּגעזונגען, קומט אַרויס ווידער די צנועה, ווי אָפּצואווישען דעם זינדיגען איינדרוק וואָס די פריהערדיגע „קרעפטען“ האָבען אַרויסגערופען ביי די געסט. אָבער דאָס רוב פון פובליקום איז שוין אַביסעל באַרוישט און אַפילו אין איהר פרומען ליעד לעגען זיי אַרײַן זינדיגע כונות. אָבער היימאַן שטראַהלט פאַר צופריעדענהייט. זי, די צנועה, וועט איהם אויס קויפען פון אַלע זינד. ער קוקט אויף איהר לאַנגע קלייד פאַרקנע- פעלט הויך ביז'ן האַלז, די באַשיידענע פּריזור, די לאַנגע אַרבעל, וואָס פאַרדעקען די גאַנצע הענד ביז די פינגער, און ער בענשט זיך מיט איהר.

היימאַן אַליין איז זאַט פון די אַלע זינדיגע נשמות, וואָס צו- ליעב פרנסה מוז ער זיי האַלטען און צאָהלען הויכע געהאַלט. זיין נשמה פאַרערט ריינקייט און ער געפינט עס אין דער צנועה. און ווען דאָס פּראָגראַם ענדיגט זיך שוין און די אדעסער שפּאַניערין און די „משוגענע“ סקאַטלאַנדישע פון סאַפּאָלק סטריט זיצען מיט אַ קאַמפּאַניע יונגע לייט און טרינקען וויין אָדער נאָך שטאַרקערע געטראַנקען, זיצט דעמאָלט היימאַן מיט דער צנועה ביי אַ גלאַז לימאָנאָד און מען שמועסט זיך איבער.

— וועט איהר טאַקי פּאָהרען אזוי שפעט אַהיים?
— געוויס... — ענטפערט זי.

היימאַנען אָבער איז שווער זיך צו שידען מיט איהר. זיין נשמה בענקט אזוי נאָך אַביסעל ריינקייט און זויבערקייט. ניין, ער וועט זי ניט לאָזען געהן אַהיים, צו איהר מאַן ערנעץ אין די יאָנקערס.

— איהר וועט בלייבען שוין היינט ביי מיר, אויבען... איך האָב פאַר אייך אַ פיינעם צימער...
— אַך, איך קען ניט... איך טאָר ניט — רויטעלע זיך די זינגערין פון די מאַראַלישע ליעדער.

— איהר מוזט! — בעט זיך היימאן.

און ווען די געסט צוגעהען זיך און די אדעסער שפאניערין קלויבט זיך אויך שוין צו געהן מיט איהר ברודער, וועלכער קומט זי אלע נאכט אָפּפיהרען אַהיים, און די „משונענע“ סקאַטלאַנדישע געהט אַוועק מיט איהר מוטער, וועלכע קומט איהר אויך אלע נאכט פיהרען אַהיים, — דעמאָלט בלייבט נאָך די זינגערין פון די מאָד ראַלישע ליעדער מיט היימאַנ'ען זיצען. דער איינציגער קעלנער, וואָס בלייבט נאָך, ווייסט שוין, אז ער דאַרף זיי דערלאַנגען צוויי פיינע, שטאַרקע „דרינקס“.

דער באַם און די סטרייקערינס

בעסי און קידי — צוויי יונגע שווארץ-חנ'עווינע מיידלעך פון מיטעלער וואוקס, מיט גראציעזע פיגורעלעך — זיינען „אפאג-טעד“ געוואָרען פון דעם יוניאָן-לאָקאל, צו וועלכען זיי האָבען אָנגעהערט, צו געהן זאַמלען געלד פאַר די סטרייקערינס.

די מיסיאָן האָבען זיי אָנגענומען מיט גרויס שמחה. ביידע לאַנדסמיידלעך, זיינען זיי נאָך אין זייער שטערטעל אַמאָל אַרום גענאַנען זאַמלען געלד פאַר'ן בונד. נאַטירליך, אין דער היים האָט דאָמאָלס ניט יעדער געמאָרט וויסען, אז דאָס איז פאַר'ן בונד. דאָרט האָבען זיי געשפּיעלט די ראָלע פון צוויי „גבאי'טעם“ וואָס קלייבען גרובות פאַר אַן „אַרימער פאַמיליע“. אָבער דאָ האָבען זיי פראַנק און פריי אַרויסגעזאָגט דעם צוועק פון זייער זאַמלען. איבריגענס, איז דאָס זאָגען געווען אַן איבריגע זאַך: אויף זיי-עדע בריסטער איז געווען אָנגעהאַנגען צו רויטע לענטעלעך מיט דעם אויפשריפט: פאַר די סטרייקערינס... דער זעלבער אויפ-שריפט איז אויך געווען אויף דער פּוישקע, אין וועלכער די שפּענ-דונגען זיינען אַריינגעוואָרפּען געוואָרען...

די אַרבייט איז געווען זעהר אַנגענעהם. דער סטרייק איז שוין געווען אַביסעל פּאָפּולער אַ דאַנק דער פּרעסע וואָס האָט איהם שטאַרק צובלאָזען אַלס סענסאַציע, דערצו האָבען שוין מיט צוויי טעג צוריק אַ טויזענד מיידלעך-סטרייקערינס געמאַרשירט מיט רויטע פּאַהנען, אויף וועלכע עס זיינען געווען אויפגעשריבען

דרייטמע און פולע פאָדערונגען. דער דאָזיגער מאַרטש האָט פאַרנומען עטליכע בלאַקס און האָט געמאַכט אויף פיעלע פאַרביי געהער אַ שטאַרקען איינדרוק. יונגע לייט, ליידיגגעהערס האָבען לאַנג דעם דאָזיגען מאַרטש נאָכגעפּאָלגט מיט אַפּעטיטליכע בליקען, און באַזעס, וואָס האָבען אַליין געפיהלט דעם טעם פון אַ סטרייק, האָבען מיט פרומע פאַרגלאַצטע אויגען זיך אָנגעשלאָסען אָן מאַרטש און האָבען מיט מאַנכע מיידלעך פון די געשלאָסענע רייהען, גע- שלאָסען באַקאַנטשאַפט... אויך די פרעסע, זאָגאַר די קאַפיטאַל ליסטישע, האָט דעם דאָזיגען מאַרטש געשענקט גרויס אויפמערק- זאַמקייט. די סאָציאַליסטישע צייטונג האָט אָבער מיט דעם דאָ- זיגען מאַרטש פאַרנומען גאַנצע פיער שפאַלטען, און אין יענעם טאָג איז אין דער צייטונג ניט אַריין ניט די שטענדיגע סקיצע און ניט דער געווענהליכער פעליעטאָן; אויך איז אַרויסגעפאַלען פון יענעם נומער די גאַלעריע פון די פאַרשוואַנדענע מענער... די באשרייבונג פון דעם מאַרטש האָט שוין געהאַלטען צו פאַר- כאַפּען די אָפּטיילונג „דאָס האַרץ פונ'ם פּאָלק“, דאָס איז יענע אָפּטיילונג אין דער „צייטונג“, וואָס דאָס פּאָלק אַליין פילט אויס מיט זיינע אַלמענליכע אינטערעסען, אין דער פּאָרמע פון בריעה. אָבער פאַר דער דאָזיגער אָפּטיילונג האָט זיך איינגעשטעלט דער הויפטמיטאַרבייטער פון דער צייטונג און האָט געוואָרענט, אַז דאָס קען אַרויסרופען אונצופריעדענהייט ביי אַ גרויסען טייל פון די לעזער. דער רעדאַקטאָר האָט געהאַלטען מיט'ן הויפטמיטאַר- בייטער און די באשרייבונג פון מאַרטש האָט זיך אָפּגעשטעלט ביי דער דאָזיגער אָפּטיילונג.

אָבער אין די פיער „קאָלומס“, וואָס די באשרייבונג פון מאַרטש האָט פאַרנומען, איז אויך גענוג נאַל אויסגעגאַסען גע- וואָרען אויף די באַסעס פון די שעפּער, וואו די מיידלעך האָבען געסטרייקט. דער רעפּאָרטער, אַ מענש ניט אָהן טאַלאַנט און סימ אַ שטאַרקען טעמפּעראַמענט, אַליין אַ געוועזענער אַרבייטער, האָט אין דעם דאָזיגען רעפּאָרט זיך אַרויסגעוויזען פאַר אַ גוואַל- דיגען פיינד פון באַסעס. ער האָט שיער ניט גערופען צו אַ סאָ-

ציאלער רעוואלוציאָן און צו נאָך אזוינע אידעאלען, וואָס שרייבען זיך אזוי לייכט, ווען דער מינט איז גוט און שוואַרץ, פאפיער ווייס און ווייך און די פּעדער ניי און האָט ניט קיין אָפּגעבראָך כענעם שפיץ, ווי עס פאסירט אמאָל מיט אַ פּעדער אין אַ רע דאָקציע, וואָס ווערט באנוצט פון פארשיעדענע „הענד“ ... זעלבסטפארשטענדליך, אז נאָך אזא מאַרטש און נאָך אזא באשרייבונג, איז בעסי'ן מיט קידי'ן אָנגעקומען דאָס זאַמלען די שפּענדונגען זעהר לייכט. וועגען פענים איז אָפּגערעדט: די דאָך זינע קליינע מטבע'לעך זיינען געפלויען אין שפּעלטעל פון פּושקע ווי דורך כּשוף... נאָר אפילו ניקעלס זיינען אויך געוואָרפען גע- וואָרען מיט גרויס פרייד. אין איין קאפּע, וואו עס זיצען יונגע ליטעראַטען און יוניאָן-פיהרער, וואָס זיינען אַלע מאָל יונג, האָבען די צוויי לאַנדס-מיידלעך געמאַכט אַ מטמון מיט גאָלד... איין ליטעראַט, וואָס האָט געהאַט אַ שם פאַר אַ שטיקעל דאָן-זשאַן און וואָס אין אַמט'ען האָט ער בלוזי געליעבט די פּאָעזיע פון די אי- רישע טעכטער, האָט אַריינגעוואָרפען אין פּושקע אַ גאַנצען קוואַדער און האָט, אויסער דער גרויסער ספּענדונג געשענקט אייניגע לייעב- ליכע און פריינדליכע בליקען פריהער בעסי'ן, נאָכדעם קידי'ן. עס איז געווען קענטיג, אז ער האָט אַ פּראָבלעמע: ווער איז שעהנער: בעסי צי קידי...

אַ גרויס גליק האָט די צוויי זאַמלערינס געטראָפּען ביי אַ סטיישאָן, וואו זיי האָבען זיך אָפּגעשטעלט אַ זייגער זעקס אין אַווענר צו וואַטשען די אַרבייטער, וועלכע פּאַהרען פון דער אַרבייט. פון סטיישאָן איז אַראָפּ אַ הויך און פעסט געבויטער מאַן מיט ברייטע פלייצעס און אַ גרויסען קאָפּ, אויף וועלכען עס איז געזעסען אַ שטייפע נייע הוט. דער מאַנטעל מיט'ן ראָק איז ביים מאַן געווען פאַנאַנדערגעשפּיליעט און עס האָט זיך אַרויס- געזעהן זיין דיקע גאָלדענע קייט. אין ברייטען זיידענעם קראַוואַט האָט געפינקעלט אַ גאָלדענע „פּין“... די צוויי מיידלעך האָבען איהם פלינק אָנגעקוקט, נאָכדעם

האָבען זיי זיך ביידע איבערגעקומט, ווי זיי וואָלטען זיך געהאַלטען שטומערהייט אָן עצה, אָפּשטעלען איהם צי ניט; אָבער אזוי ווי דער דאָזיגער מאַן האָט שוין געהאַלטען ביים אוועקגעהן, איז בעסי מוסיג געוואָרען און האָט איהם ווי צוטומעלמעררהייט אַ ציה גע- מאַן און האָט אויסגעפראַלט:

— מיסטער, שענקט עפּים פאַר די סטרייקענדע מיידלעך.
דער מאַן האָט זיך אָפּגעשטעלט, באטראַכט זיי מיט אַ צוויי- דייטיגען שמייכעל, געפרעגט דעם טרייד פון די סטרייקערינס, און דערהערנדיג דעם נאָמען פון טרייד, איז זיין שמייכעל נאָך דייט- ליכער געוואָרען, און ער האָט זיך פריינדליך אָנגערופען:
— יא... עס איז מיר באקאַנט... אַ שווערער טרייד... זיי זיינען טאַקיי גערעכט די מיידלעך... וואָס פאָדערען זיי איי- גענטליך?

בעסי און קידי, שטאַרק ענטציקט פון דעם אנטויל, וואָס דער דאָזיגער מאַן געהט אין דעם סטרייק פון זייערע שוועסטער, האָבען פאַר איהם איינע נאָך דער אַנדערער אויסגעשאַמען די גאַנצע מעאָריע און פראַקטיק פון דעם דאָזיגען סטרייק.
דער מאַן איז אָבער געווען לויט בעסי'ס און קידי'ס מיינונג אַ שטאַרקער אַרבייטער-פריינד און ער האָט זיך נאָך ניט באַגנ- גענט. ער האָט זיך אויך שטאַרק פאַראינטערעסירט מיט דער סאַקטיק.

— איך בעט איך, קינדערלעך — איז ער אַלץ ווייכער און זאָנפטער געוואָרען, — ווי לאַנג רעכענט איהר צו שמעהן אין סטרייק?

— ביז מיר וועלען אויסקעמפען אַלע אונזערע פאָדערונג- גען! — האָט בעסי מיט אַ פייער אין די שוואַרצע אויגען אויס- געשאַמען.

— ביז וואַנען מיר וועלען די באַסעס איינמייערען! — האָט קידי פון איהר זייט מיט נאָך מעהר פייער צוגעגעבען.

— גערעכט... גערעכט... — האָט דער מאַן פאַמאָקע- וועט... — זיי זיינען דאָס ווערט, די באַסעס... זאָגט זשע מיר,

קינדער, זיינען אלע סטריקערינס אזוי ווי איהר באגויסטערט? ...
איז ניטאָ קיין אונצופריעדענע? ...

— אלע ווי איינע! — האָט בעסי באשטעטיגט מיט זי
כערהייט.

— מיר שטעהען אלע פעסט ווי אַ וואַנד! — האָט קידי
פון איהר זייט דעקלאַמירט אַ גאַנצע צייל פון אַ קאַמפּס־ליעד ...
דער מאַן האָט אַ שמייכל געטאָן נאָך ברייטער, אַ קנייטש
געטאָן דעם שטערען און געמורמעלט:

— שעהן ... שעהן ... זעהר שעהן! ...

און ביי די ווערטער האָט ער אַרויסגענומען אַ פינף דאָלאַר
שטיק און איהם איינגעהענטיג אַריינגעלעגט אין פּוּשקע.

— ווער קען דאָס זיין? — האָט בעסי, אין גאַנצען שטראַה
לענדיג פאַר גליק, אויסגעשטעלט די אויגען, ווען ער איז אַוועק.

— אין רעכען אַ געוועזענער אַרבייטער, וואָס איז רייך גע-
וואָרען, — האָט קידי משער געווען.

— אַ פיינער מאַן! — האָט בעסי געריהמט ...

— זעהט זיך אַן זעהן אַן איידעלער! — האָט קידי איהר
מיינונג געזאָגט ...

— ווייסט, אַז ער איז ניט קיין מיאוס'ער — האָט בעסי
אַביסעל, ווי פאַרשעהמט, זיך אָנגערופען צו קידי'ן.

קידי אָבער איז נאָך דרייסטער געווען און האָט געזאָגט:

— מיר דאַכט, אַז ער איז זעהר אַ שעהנער ...

דער מאַן אָבער האָט שוין די געזיכטער פון די צוויי מיידלעך
פאַרגעסען. ער האָט זיך פאַרקירעוועט אין אַ זייטיגער סטריט
און אַרומגעטראַכט זייערע ווערטער:

— מיר שטעהען ווי אַ וואַנד! ... „יאַ, — האָט ער געמור-
מעלט, — עס וועט זיין שווער זיי בייצוקומען.“

ער איז ענדליך צוגעקומען צו אַ פּרייוועט הויז, וואו די באַסעס
פון די שעפּער האָבען געהאַט דעם אָווענר אַ פאַרזאַמלונג.

נאך א קורצער באגריסונג האָט איהם דער פאַרזיצענדער נע-

פרענט :

— נו, הערר מילער, וואָס הערט מען עפּים?

— אַ, איך האָב איצט ביי צוויי סטרייקערינס פיעל ער-

פּאַהרען! — האָט דער הערר מילער ווי פאַרוואָלקענט געענט-

פערט. — עס האָט מיר געקאָסט פינף דאָלאַר דער עסק. גיט

מיר דעם פינפערעל, מר. סעקרעטער, און שטעלט עס צו צו די

סטרייק הוצאות.

הערר מילער האָט געקראָגען א פינפערעל...

איבער'ן קינד

קיין גרויס וואוילטאָג האָט מען דעם קינד ניט געקענט געבען. די „ווידזשעס“ פון יונגען פאָטער זיינען בערך זעהר קליין. אָבער דער פאָטער איז שוין געווען אַ האַלב־אויפגעקלערטער מענש און ער האָט געהאַט אַ שטאַרקע אמונה אין לופט... אָבער אויך די לופט, וואָס האָט זיך געפונען אין די צוויי קליינע רומקעס איז פאַר דעם קינד ניט געווען אַמבעסטען. דער האַלב־אויפגעקלערטער טער פאָטער האָט געהאַט אַ ידיעה אין באַצילען און מיקראָבען אין האָט פאַר זיי זיך געשראַקען אימת־מות... איז אויב שוין יאָ אַ ביסעל בעסערע לופט, מוז מען עס געהן זוכען אין דרויסען... צום גליק האָט זיך די וואוינונג געפונען בשכנות מיט'ן העסטער פאַרק... מיט דעם דאָזיגען פאַרק האָט דער יונגער פאָטער זיך שטאַרק גערעכענט. דער הימעל אַ גרויסער און אַ פרייער, ליגט איבער איהם אויסגעשפרייט, און אַזוי ווי דער הימעל איז דאָך ניט מעהר ווי לופט, וועט עס פאַר'ן קינד זיין אַ הילף, עס וועט איינאַטעמען וויפיעל עס וועט קענען און עס וועט נאָך בלייבען פאַר די איבריגע קינדערלעך. פאַר די גרויסע האָט דעם יונגען פאָטער נישט געאַרט.

דערפאַר איז יעדער פריהמאָרגען, ווען דער יונגער פאָטער קלויבט זיך אוועקצוגעהן אין שאַפּ, זאָגט ער אָן דאָס יונגע ווייבעל: — פאַרגעס ניט דאָס קינד אַרויסצופיהרען אין פאַרק, און בלייב מיט איהם דאָרטען וואָס לענגער...

אין א יום־טוב, ווען ער איז פריי פון שאפ און בלייבט אין דער היים, טוט ער עס אליין. ער פאָהרט אַראָפּ מיט'ן לעדיגען וועגעלע פון פיערטען פלאַך, האַלטענדיג דאָס קינד אויף איין האַנט. אין האָל לעגט ער דאָס קינד פאָרויכטיג אַריין אינוועניג און ער מאַכט די רייזע ביז'ן פאַרק...

עס איז אַ רייזע מיט די גרעסטע געפאָהרען... ער דאַרף איבערוואַרטען גרויסע, שלעפענדיגע וואָגענס, שנעלע אויטאָמאָבילן, בילען, פּעדלער איינגעשפּאַנטע אין פּושקאַרטס. איהם דאַכט זיך, אז די אַלע זיינען בלויז באשאַפען געוואָרען צו שאַדען זיין קינד... אָבער, ווי אַ געניטער קאַפיטאַן, מיידט ער די אַלע געפאָהרען אויס. ווי אַ קאַפיטאַן לעגט אַמאָל אָן וועג אויסצומיידען אַן אייזבאַרג, אזוי לעגט דער יונגער פּאָטער אָן אַ פּאָר בלאַקס וועג, אויסצומיידען אַ פּושקאַרט פון אַ פּעדלער. ביז וואָגען ער ברענגט זיין שירף מיט'ן פּאַסאַזשיר, עס הייסט — דאָס וועגעלע מיט דעם קינד, אויף אַ זיכערען באַדען — אין העסטער פאַרק...

ווי פרייה ער זאָל ניט קומען, האָט ער דאָך אַ באַנק אַלץ פאַרשפּעטיגט. עס איז יום־טוב אויף גאָט'ס וועלט און ניט נאָר קליינע קינדערלעך, נאָר גרויסע מענשען ווילען אויך אַ ביסעל לופט, און זיי געניסען זי זיצענדיגערהייט. נעבען מאַנכע בענק שטעהען וועגעלעך מיט שלאָפעדיגע קינדער און עס היטען זיי אַפּ אָדער די מוטערס, אָדער די פּאָטערס, און אַמאָל ביידע צוזאַמען...

דעם יונגען פּאָטער קומט אויס צו זוכען אַ ווינקעל וואו אנידערצושטעלען זיך מיט'ן וועגעלע.

אז עס געלינגט איהם צו געפינען אזא ווינקעל, פיהלט ער זיך גליקליך. אין העסטער פאַרק איז מען זיכער פון די אַלע געפאָהרען, וואָס לויערען אויפ'ן קינד אויף דער גאַס... קיין אויטאָמאָביל, קיין עקספרעס־וואָגען און אפילו דער פּעדלער מיט דעם פּושקאַרט, וועט ניט האָבען קיין העזה אָהער אַריינצוקומען. שטעהט אזוי דער יונגער פּאָטער נעבען וועגעלע און שמייר בעלט צום קינד. עס איז קאַלט, דעקט ער עס אין ביז'ן נעזעל.

דאָס נעזעל מוז זיין אָפּגעדעקט, דאָס קינד זאָל קענען איינאַטעמען די לופט... שפעטער אַ וויילע ווערט דאָס קינד אַנשלאָפּען, האָט שוין דער יונגער טאַטע גאָר קיין אַרבייט נישט, איז ער זיך מיט און קויפט פאַר צוויי מענט אַ צייטונג, אויסצוגעפינען וואָס טוט זיך עפּים אויף דער וועלט...

ער שפּרייט אויס איבער'ן וועגעלע די צייטונג און הויבט אָן לעזען שטעהענדיגערהייט... אויף דער וועלט איז גרויסע צרות... שויפען געהען אונטער, מענשען פאַלען אין גאַס פאַר הונגער, מען פריהרט אָהן קויהלען, מילך ווערט טייערער, שטורעמס אין די ווייטע לענדער — זיי געהען, זיי וועלען קומען אהער...

און מיט דער אויסגעשפּרייטער צייטונג איבער'ן שלאָפּענדיגען קינד, לעזט ער איין אונגליק גאָכ'ן צווייטען... דאָס קינד שלאָפּט מיט אַ רוהיגען שלאָף. ער ווייסט פון גאָרנישט, אָבער דעם יונגען פּאָטער'ס האַרץ וואַרפט זיך פאַר שרעק... איהם דאַכט זיך, אז די אַלע געפּאָהרען, וואָס עס שטעהט פאַר דער וועלט, שוועבט איבער זיין קינד'ס קעפּעל, אויף וועלכען די צייטונג איז אויסגעשפּרייט... ער כאַפט אַוועק שנעל די צייטונג, און לעגט עס צוזאַמען, ווי ער וואַלט וועלען פאַרהימען דאָס קינד פון די אַלע אומגליקען, וואָס לויפּען אויף דער וועלט און אויף זיין קינד...

אן איבריגער מענש

צו גרינשפאן'ען אין הויז האָט די לעצטע צייט אָנגעהויבען אַרײַנצוקומען אין די אָווענד־שטונדען אַ מאָן אין די מיטעלע יאָהר רען, מיט אַ צוקנייטשטען פנים, טיעף אײַנגעגראָבענע אויגען, אָבער מיט אַ זעהר גוטען שמייכעל אויפ'ן צוקנייטשטען פנים, איבער־הויפט איז דער שמייכעל געלעגען אין די אײַנגעגראָבענע בלויע אויגען... גרינשפאן, אַליין אַ לענדל־אָרד, האָט געהאַט פינקטליכע טענענטס, דערפאַר איז זײַן אַרבייט באַשטאַנען בלויז אין דעם, וואָס יעדען ערשטען פלעגט ער אַרײַנגעהן צו די טענענטס אָפֿ־נעהמען די דירעהעלט און נאָכרעם פלעגט ער ווידער זיצען אַ רוהיגער אין דער היים, אָדער נעהמען אַ „וואָק“ צוליעב דעם גע־זונט, ער זאָל פון לעדיג זיצען ניט ווערען צו פעט.

אָט דער גרינשפאן האָט געקוקט אויף דעם דאָזיגען גאַסט מיט אַן אײַראָנישען בליק און האָט פון איהם ניט געהאַלטען. נאָר אזוי ווי זײַן עלטערער זוהן, אַ קאלעדזש־באָי, וויל דוקא, אַז דער מאַן זאָל יאָ אַרײַנקומען, וויל ער זיך מיט'ן זוהן ניט קריגען... פאַר נײַגעריגקײט האָט ער זיך מיט'ן מאַן אַמאָל צורעדט, געוואָלט אַנטאַפען איהם דעם דופק...

איז ער ערפאַהרען, אַז דער מאַן האָט אַ סך מלאכות און וועניג ברכות. ערשטענס איז ער אַן ערפינדער... ער האָט עפּים אויס־געפונען אַזאַ מין מעסער, וואָס שניידט אַליין, אָהן דער הילף פון

א מענשען... די דאזיגע ערפינדונג האָט ביי איהם אַ שלאָסער אויסגענארט, איצט איז דער שלאָסער אַ גביר...
— און איהר — האָט גרינשפאַן אויסגעכאַפּט — זענט אַ קבצן...
דער מאַן האָט געשמייכעלט:

—עס אַרט מיר נישט... אַבי די וועלט וועט האָבען אַ נויץ...
האָט גרינשפאַן אין האַרצען טיעף גע'הווק'ט פון דעם דאָ-
זיגען שליס'מזל און האָט ווידער איהם געפאַרשט.
איז ער דערגאַנגען, אַז דער מאַן איז אויך אַ גרויסער מאַטער-
מאַטיקער. ער האָט שוין אפילו געמאַכט אַ בוך איבער מאַטער-
מאַטיק, איין פּראָפּעסאָר האָט זאָגאָר זיך באַנוצט מיט איין פּאַר-
מולא זיינער און זי געהט איצט אויפ'ן פּראָפּעסאָר'ס נאָמען...
האָט זיך דער לענדל'אַרד שוין צולאַכט אויפ'ן קול און, אַז
ער האָט זיך אויסגעלאַכט, האָט ער געפרעגט:
— אַלמאי שווייגט איהר? איהר האָט דאָך געקענט אויפ-
ווייזען, אַז עס איז אייערע, ווי הייסט עס... פאַרמע...
— פאַרמולא... — האָט דער מאַן פאַרריכט...
— זאָל זיין פאַרמולא... וואָס איז דער אונטערשיעד, אַבי
עס איז אויף יענעם'ס נאָמען און יענער מאַכט אוראיי נאָלד פון
איהר...
דער מאַן האָט אָפּגעווענדט:

— נאָלד מאַכט ער ניט, אָבער ער האָט איצט אַ גרויסען
נאָמען...
— אַ נאָמען איז געלט... — האָט דער לענדל'אַרד גע-
מוסר'ט... — איין קלייניגקייט — אַ נאָמען!...
— מיר געהט עס ניט אָן שטאַרק... אַבי די פאַרמולא איז
ענטדעקט געוואָרען... פאַר דער וועלט איז ניט קיין אונטער-
שיעד, ווי עס הייסט דער מענש, צי נאָטליעב, צי דזשאַהנסאן...
— יע... יע... — האָט גרינשפאַן כלומר'שט צוגעשטימט און
געקוקט אויפ'ן נאַסט מיט אַ ביטול... זיין נייגערדע איז שוין
א ביסעל שוואַכער געוואָרען, ער ווייסט שוין, הייסט עס, אַז עס

איז א שוטה. דאך האט ער, נאכדעם ווי ער האט זיך אויסגע-
געניצט און אויסגעבראכען מיט א קנאק די פינגער, א פרעג געטאן :

— א באווייבטער ? ...

דער מאן האט פארשעהמט א שמייכל געטאן :

— צום גליק — א פרייער ... איך האב ניט קיין צייט און

קיין געדולד ... איצט בין איך פארנומען מיט א נייער ארבייט :
איך זען איבער א פילאָזאָפיש ווערק פון אלט גריכיש אין ענג-
ליש ...

— א רעכטער משונענער ... האט גרינשפאן א טראכט געטאן ...

און אז דער נאסט איז אוועק, האט ער צוגערופען זיין זוהן, דעם
קאלעדזש-באָן. און געפרעגט :

— וואָס האַסטו צו טאָן מיט דעם שלים-מול ? ... ווי קומט

סטו צו איהם ? ...

— ווארום ? — האט דער יונגער גרינשפאן געענטפערט —

ער העלפט מיר ארויס אין דער דיסערטאציע.

— אזוי ? — איז דער פאָטער שוין מרוצה געוואָרען און

זיך פארטיעפט. — אויב אזוי איז עפּים אנדערש ...

און נאך א קליינער פאווע האט ער ווי פאר זיך אליין ארויס-

געמורמעלט :

— צו וואָס לעבען אזויגע, ווייס איך נישט ... אן איבעריגער

מענש. — און ער האט זיך מיט רחבות און מיט שטאַלץ געווענדט

צום ווייב :

— ס'איז נאך דא א נלאָז טעע ? — ברענג אהער, וועל איך

אָפּטרינקען און וועל געהן שלאָפען ...

און אָפּזיפּצענדיג צופריעדען, האט ער צוגעגעבען :

— דער אָווענד ציהט זיך אזוי לאַנג ... עס איז נאָר נישטאָ

וואָס צו טאָן ...

דער אומעטיגער

מען האָט גערערט וועגען ליטעראַטור, ליעבע און מיידלעך... אַן אַלטער און אייביג נייער געשפרעך צווישען דער גרופע יונגע לייט. דער זעלבער געשפרעך איז געפיהרט געוואָרען זיצענדיג ביי אַ טישעל אין אַ רעסטאָראַן, אָדער געהענדיג צוזאַמען אין גאַס. וואָס מעהר זיי האָבען זיך באַמיהט צו געהמען פאַר זייער געשפרעך עפּים אַן אנדער טעמא, איז אַלץ גיכער די טעמא פאַר וואַנדעלט געוואָרען אין פּריהערדיגען געשפרעך: ליטעראַטור, ליעבע און מיידלעך. האָט איינער דערמאָנט די מלחמה, האָט דער צווייטער זיך דערמאָנט אַן אַ נייעם מלחמה-דאָמאַן. האָט דער דריטער געזאָגט, אז ער האָט איהם געלעזען און ער איז שוואַך. האָט דער פּיערטער דערזעהן פאַרבייגען אַ יונגע מיידעל, האָט ער וועגען דער דאָזיגער געשעהעניש אויפּמערקזאַם געמאַכט די חברים, האָבען זיך די חברים אומגוקט און גענימען באַטראַכטען זי און אַלע האָבען איינשטימיג באַשלאָסען, אז זי איז אַ שעהנ-הייט...

איז אָבער דאָס מיידעל גלייך פאַרשוואַונדען. האָבען זיך די יונגע לייט פאַרבענקט...

און איינער האָט אויסגעזיפּצט:

— אַט זי איז געווען דאָס ריכטיגע, נאָך וועלכע איך בענק

האָט דאָס אַרויפגעפיהרט אויף דער טעמא וועגען ליעבע...

מיין נאַנץ לעבען.

אין זוויי אלע אָווענד, אלע נאכט, אלע פארטאָג...
 ווייל די דאָזיגע יונגע לייט פלעגן געהן שפּאַצירען אָדער
 זיצען אין אַ רעסטאָראַן ביז פארטאָג.
 און אויך דער אומעטיגער יונגערמאַן, וועלכען זיי קענען ערשט
 אַ קורצע צייט. ער פלעגט אויך מיט זיי מיטגעהן און מיטזיצען,
 אָבער ער איז געווען אומעטיגער פאר אלע, קענטיג עלענדער פאר
 דער נאַנצער חברה...

מען האָט איהם טאַקי גערופען „דער אומעטיגער“.
 וואָס האָט איהם געפעהלט? געקליידעט איז ער געווען נאַנץ
 לייטיש און, לויט די באשטעלונגען וואָס ער האָט געמאַכט אין
 רעסטאָראַן, האָט געשיינט אז ער איז ניט אַרים. און גערויכערט
 האָ ער סיגאַרען און פלעגט אַמאָל מכבד זיין אַ חבר מיט אַ סיגאַר
 און צאָהלען פאר אַ מעהר אַרימענס קאפע אָדער טעע און אַמאָל
 פאר אַ נאַנצען סאַפער.
 זיכער האָט איהם אויך געפעהלט, וואָס דער נאַנצער גרופע —
 אַ פרוי... יאָ, זיכער! און איהם מעהר פאר אלע, ווייל ער איז
 אומעטיגער געווען פאר אלע...
 האָט איהם איינמאָל איינער פון דער גרופע פאַרויכטיג אַ
 פרעג געטאָן:

— איז דאָך די קשיא פארוואָס קריגט איהר עפּים ניט קיין
 שעהנע מיידעל און חתונה האָבען! עס וואָלט אייך יערהויבען!
 האָט דער אומעטיגער אַ שמיכעל געטאָן, אז עס האָט ביים
 פרעגער דאָס האַרץ געשניטען, און מעהר נאַרנישט גערעדט...
 האָבען זיך אזוי די יונגע לייט אַמאָל געשפּאַצירט איבער אַ
 געוויסער גאַס און מ'האָט געפיהרט דעם אַלמען און אימער נייעם
 שמועס וועגען ליטעראַטור, ליעבע און מיידלעך. דער אומעטיגער
 האָט דאָס מאָל גראָד מעהר פאר אלע גערעדט און צווישען אַנ-
 דערעם האָט ער פּאָלגענדעם געזאָגט:

— פאַרויסען דאָס לעבען און געבען אינהאַלט דעם מאַן, קען
 בלויז די פרוי...
 געזאָגט געוואָרען איז דאָס אַרום עלף אַ זיינער אין אָווענד,

ווען די יונגע לייט האָבען זיך פאַרקירעוועט אין דער עוועניו אַרײַנצונעהן אין אַ רעסטאָראַן כדי פאַרטצוועצען זייער געשפרעך. אָבער דערווייל האָט זיך באוויזען אויפ'ן זעלבען וועג, וואו די גרופע איז געגאַנגען, אַ יונגע שעהנע מיידעל... די יונגע לייט האָבען זיך גענומען אויפרעגען, איינער האָט אינסטינקטיוו פאַר ריכט דעם הוט אויפ'ן קאַפּ און אַ צווייטער — דעם קראַוואַט. דאָס מיידעל איז זיי אַנטקעגען געקומען. דער אומעטיגער האָט זיך אָנגעהויבען אויפרעגען מעהר ווי אַנדערע...

און דאָ איז געשעהען פאַר די יונגע לייטס אויגען איינע פון די גרעסטע וואונדער. דאָס מיידעל, אַנטקעגען קומענדיג זיי, האָט אָנגעשטעלט איהרע אויגען — צוויי גרויסע בלויע אויגען — אויף דעם אומעטיגען און ווי אַן אַלמע באקאַנטע איהם אָפגעשטעלט און מיט אַ שטילען פאַרוואורף זיך געווענדעט צו איהם:

— באַריס, ווען קומסטו אַהיים...

— באַלד... באַלד... געה, איך וועל באַלד קומען... — האָט ער ווי צוטומעלט און פאַרשעהמט געענטפערט.

זי האָט געמאַכט אַ טרויעריגע מינע, אַ ציה געמאָן מיט איהרע אַקסלען און איז אַוועק...

די יונגע לייט האָבען זיך אַלע אַ וואָרף געמאָן צו איהם:

— ווער איז זי... אזא שעהנהייט...

— דאָס איז מיין ווייב — האָט דער אימעטיגער געענטפערט

מיט אַ טיעפען אומעט...

— אייער ווייב, אָט די שעהנהייט? ...

— יאָ...

— טאָ וואָס־זשע שלעפט איהר זיך מיט אונז אַזוי אַרום...

וויבאַלד אז איהר האָט אזא שעהן, יונגע ווייבעלע...

— ס'איז מיר אומעטיג אין דער היים... — האָט דער אר

מעטיגער שטיל געענטפערט.

און כאָטש ער האָט איהר צוגעזאָגט באַלד צו קומען, האָט

ער דאָך ניט געקענט פועל'ן ביי זיך געהן פריהער ווי פאַרטאָג

אַהיים. עס האָט איהם אַזוי געצויגען צו דער גרופע באקאַנטע...

און דער אומעטיגער האָט זיך ווידער צוגעהערט צום נעשפרעך,
 וואָס ס'איז פארפיהרט נעוואָרען צווישען זיי: ליטעראַטור, ליבע
 און מיידלעך...

ערשט פארטאָג האָט ער זיך געלאָזט נעהן אַהיים צו זיין
 יונגער שעהנער ווייבעל און ער האָט געפיהלט, ווי ער לאָזט זיך
 נעהן ערגעץ אין אַ ווייטער פרעמדער וועלט...

דעם מיליאנער'ס לעהרער

איינס-צוויי-דריי און שניטקינד איז רייך געוואָרען. ווען
ניס די מלחמה, וואָלט מען געמיינט, אז אַ כּשוּף-מאַכער האָט
עס געטאָן: שניטקינד זאָל פאַרמעגען אַ מיליאָן! סך-הכל האָט
ער אין די בעסטע צייטען געמאַכט דרייסיג דאָלאַר אַ וואָך. אָבער
אין מלחמה-צייט איז דאָס קיין וואונדער ניט. אזוינע שניטקינדס
זיינען געוואָרען אין די הונדערטער, און ווער קוקט זיך אויף זיי
אום! אין מלחמה-צייט מאַכען בלויז אַ מיליאָן, דאַרף מען זיין
אַ שליממזל. שניטקינד האָט זיך טאַקי געקלאָגט: ווען ער לאָזט
ניט דורך אַ צופאַל, וואָלט ער איצט פאַרמאַגט ביי פינף מיליאָן.
אָבער עס אַרט איהם ניט. דער מיליאָן אַליין איז איהם
אויך גענוג. מיט'ן מיליאָן ווייס ער אויך ניט וואָס צו טאָן. ער
האַט איהם געמאַכט אזוי שנעל, אז ער האָט אפילו ניט געהאַט
קיין צייט ביסלעכווייז אויסצוגעבען פון איהם אַ גרעסערע סומע.
איהם דאַכט זיך, אז דאָס איז אַ הויכער באַרג און ער דאַרף אויף
איהם אַרויפקלעמערען, זיך אַוועקשטעלען אויף זיין שפיץ, און
זאָל די גאַנצע וועלט מיט אַלע זיינע לאַנדסלייט זעהן, ווי הויך
ער שטעהט!

קען ער אָבער ניט קלעמערען. ער האָט שוין געפרואוּמט שענ-
קען אויף זיין בית-מדרש, וואו ער איז אַ מעמבער שוין זינט
יאָהרען, טויזענד דאָלאַר, האָט עס ניט געמאַכט קיין איינדרוק.
ווייל אין זעלבען בית-מדרש, וואו ער דאווענט, איז דאָ נאָך אַ
לאַנדסמאַן, וואָס האָט געמאַכט סך הכל אַ האַלבען מיליאָן, און

הָאָט געשענקט צוויי טויזענד דאָלאַר. הָאָט ער נאָכדעם געוואָלט געבען אויף אַ שפּיטאַל צעהן טויזענד דאָלאַר, הָאָט זיין האַלב־מיליאָנער־נער לאַנדסמאַן אַריינגעשטייגט אין פּופּצעהן טויזענד. הָאָט שוין שניטקינד געדאַרפט לויט זיין שטאַנד געבען צוואַנציג טויזענד דאָלאַר, הָאָט ער מורא געהאַט, מען זאָל ניט מיינען, אַז ער איז שוין צו משוגע, און ער הָאָט נאָך דערווייל גאָרניט געגעבען. ער וועט זיך ערשט מיטש זיין.

מיט, „טשאַריטי“ וועט ער זיך שוין אַן עצה געבען: אַרימע לייט, אפילו אין מלחמה־צייטען, זיינען נאָך דאָ גענוג. בפרט, אַז די מלחמה האַלט זיך ביים ענדיגען און הלואי ווייטער, קיין אַרימע לייט וועלען שוין זיכער ניט פעהלען. שניטקינד וויל בכלל ענדערען זיין אייגען לעבען, פיהרען זיך מעשה מיליאָנער. ווייס ער ניט ווי אזוי. פון אַלע גליקען הָאָט ער נאָך אפילו ניט געמופט אין אַ רייכערען געגענד. זיין ווייב הָאָט נאָך אפילו ניט קיין „פאָר־מאַטעל“, און דער עלטערער באָי, וואָס הָאָט בעפאָר געאַרבייט מיט'ן טאַטען אין איין שאַפּ, וויל ניט גלויבען אין טאַטענ'ס מיליאָן און שטעהט זיך אויף אַלע דער פריה צו דער אַרבייט. און אַז עס הָאָט אויסגעבראַכען אַ סטרייק, הָאָט ער געסטרייקט מיט אַלע אַרבייטער פאַר אַ „רעיו“ . שניטקינד קלייבט זיך אַלץ איהם אָפּצונעהמען פון שאַפּ, און פאַרגעסט זיך. אַז ער אַליין שטעהט אויף אין דער פּויה. פאַרגעסט ער זיך אַמאָל, אַז ער איז אַ מיליאָנער און געהמט זיך יאָגען, איהם דאַכט זיך, אַז ער דאַרף אַליין נאָך געהן אין שאַפּ. ביז ער רייבט אויס די אויגען און דערמאָנט זיך, אַז ער איז טאַקי אַ מיליאָנער, שפייט ער דריי מאָל אויס און הייסט זיין דבורה'ן דערלאַנגען טהעע...

אַז עס פאַרנעהט אַ מאָנאַט און צוויי, כאַפט ער זיך, אַז עס איז ניט קיין שכל צו האָבען אַ מיליאָן און לעבען ווי אַמאָל. מען דאַרף זעהן עפּים טאָן! ער ווייס אָבער ניט, ווי אזוי מען געהמט זיך דערצו און ער כאַפט זיך ענדליך, אַז מען מוז זיך זעהן מיט אַ קלוגען מענשען און מיטש זיין זיך, ווי אזוי צו ווערען אויס אַרימאָן.

עס פאלט איהם איין צו זעהן זיך מיט מר. גאָלדמאן, א מענש, וואָס האָט געהאַט זיין גאַנצען לעבען אן אַמביציע צו זיין רייך, און באַזיצט אלע מינעס און אלע גענג פון א געבוירענעם עושר. דאָס איז אַ מאַן, וואָס האָט זיין גאַנץ לעבען גאָרנישט געמאַן, נאָר געזוכט, גאָרנישט געהאַט, אָבער אַ סך פאַרלאַנגט. אַ מאַן, וואָס האַסט פון טיעפען האַרצען אַרימע מענשען, און וואָס זיין אידעאַל איז דערהויבען צו ווערען איבער אלע אַרימע און פון דער הויך אויף אלעמען קענען אַראָפּשפּייען. אַט צו דעם גאָלדמאַנען האָט זיך געווענדט דער ניי-געוואָרענער מיליאָנער שניטקינד.

גאָלדמאַן האָט איהם אָנפאַנגט באַטראַכט פון אויבען אַראָפּ, און ניט געקענט פּוועל'ן ביי זיך אז אַט דאָס מענשעל מיט'ן אַרי-מען פנים זאָל פאַרמעגען אזא קאַפיטאַל. ער האָט געקוקט אויף איהם מיט אַן אינגאָרירענדען שמייכעלע, און באַלעקענדיג זיך פון דעם גרויסען פאַרמעגען, וואָס דאָס דאָזיגע אַרימע באַשעפּעניש פאַרמאַגט, האָט ער זיך ענדליך אָפּגערוּפּען:

— ביי מיר זענט איהר דערזעלבער קבצן, ווי געווען.

— איז וואָס זאָל איך טאָן? — האָט שניטקינד מיט פאַר-צווייפלונג זיך געווענדט צו גאָלדמאַנען. — אַדרבא, ניט אַן עצה... זייט מיין לעהרער...

און גאָלדמאַן האָט געזאָגט:

— אויב איהר וועט מיך פאַלגען, וועט איהר זיין אַלרייט, ווען ניט, וועט איהר מיט אייערע מיליאָנען שטאַרבען אַן אַרימאן. וואָרים דער עיקר איז ניט דאָס געלד, נאָר ווי אזוי מען פיהרט זיך. און גאָלדמאַן האָט זיך אָנגענומען פאַר דרייסיג דאָלאַר אַ וואָך צו לערנען שניטקינד'ן ווי אזוי צו זיין אַ מיליאָנער.

קודם האָט ער פאַר איהם געקראָגען אַ וואוינונג אין ריווער-סייד דרייוו... שניטקינד אַליין האָט זיך ניט געטאַרט ווייזען דאָרטען, ביז וואַנען גאָלדמאַן האָט איהם ניט אויסגעלערנט, ווי אזוי צו האַלטען זיך, וואָרים אין יענער נאַכבאַרשאַפט וואוינען געבאָרענע מיליאָנערען, איז דערווייל די וואוינונג אַ רייך-געמעב-ב-

לירטע געשטאנען ליידיג, און שניטקינד האָט זיך געלערנט ביי
נאָלדמאַנ'ען מאַניערען.

נאָכדעם, אז שניטקינד איז צוגעפאָהרען מיט נאָלדמאַנ'ען
איז דער נייער וואוינונג, איז דער שווייצאר ביים טיר אַנטקעגען
געגאנגען נאָלדמאַנ'ען, צוגעכאַפט ביי איהם דעם מאַנטעל מיט
דעם הוט, זיך טיעף פאַרנייגט, און שניטקינד'ן האָט ער געלאָזט
שמעהן. האָט שניטקינד'ן דאָס פאַרברענט, ווי אַ פייער. ער
צאָהלט אַ מענשען דרייסיג דאָלאַר אַ וואָך, און ווי עס קומט צו
עפּים, איז נאָר יענער דער מיליאָנער און ער, שניטקינד, איז
דער קביצן.

— העי, נאָלדמאַן! — האָט ער איהם אַ שושקע געמאָן, —

זאָג איהם ווער איך בין.

— ער וועט שוין וויסען! — האָט נאָלדמאַן איהם געטרייסט,

ארויפגעהענדיג מיט איהם אויף די טרעפּ, — דערווייל לערנט
זיך, מר. שניטקינד. מאַכען אַ מיליאָן קען מען היינטיגע ציימען
שנעל, אָבער ווערען אַ מיליאָנער — דאָס איז זעהר שווער.

און שניטקינד איז מיט רעספעקט און ערהרפּורכט נאָכגע-
נאָנגען דעם אַרימען נאָלדמאַנ'ען, און איהם האָט זיך געדאַכט,
אז דער מיליאָנער איז נאָר נאָלדמאַן, און ער, שניטקינד, איז
דער אַרימאַן, און ווער ווייס, ווי לאַנג ער וועט נאָלדמאַנ'ען דאַר-
מען צאָהלען וויידזשעס...

געוויסען

די צוגעלאזענקייט, וואָס בערטא, א יונג וויבעל, צוויי יאָהר נאָך דער חתונה, האָט אַרויסגעוויזען צו בודמאַן'ען, אַ בחור פון אַ יאָהר עטליכע און דרייסיג, איז געווען מעהר ווי צו איהר מאַנס אַ פריינד. וויעדער זיין צוגעלאזענקייט צו איהר האָט אויך גע-טראַגען צייטענווייז דעם כאַראַקטער פון ניט־גלייכגילטיגקייט, אָבער אויב זי האָט זיך געהאַלטען פריי מיט בודמאַן'ען אין דער געזעלשאַפט פון איהר מאַן, האָט זיך דערפאַר דער בחור צייטענ-ווייז געפיהלט פאַרווירט, ווען איהר פריינדליכקייט פלעגט זי איהם אַרויסווייזען אין איהר מאַן'ס געזעלשאַפט.

בודמאַן האָט געהאַט אַ פאַרלאַנג צו בלייבען מיט איהר אַמאָל אַליין, אויג אויף אויג, און ערשט דאַן וואָלט ער וואָס געוואַנט. אָבער עס איז אזוי שווער צו באַפרייען זיך פון מענשען! אויב דער מאַן איז אפילו דערביי ניטאָ, געפינט זיך שמענדיג אין בערטא'ס געזעלשאַפט נאָך עמיצער: דאָ איהרע אַ חבר'טע, אַ ברודער, אַ שוועסטער, אָדער אזוי אַ ווייטער פריינד און אַן אַמאָל ליגער פאַרעהערער.

בלייבען מיט בערטאן אַליין איז בודמאַן'ען לאַנג נישט גע-לונגען און דערפאַר האָט ער נישט געקענט באַשטימען די באַציר-הונג פון איהר צו איהר.

דעם אַמת'ן אַמת וואָלט ער ערשט ערפאַהרען ווען ער בלייבט מיט איהר אַליין.

ער ווייס אפילו ניט זיכער, צי אויך דאן וואָלט ער איהר אזוינס געזאָגט, וואָס זאָל אויסדריקען זיין נאָהענטען געפיהל צו איהר: זי איז דאָך פאָרט אַ פאַרהיראַטע און בודמאַן איז אַן עטישער מענש. דערצו איז זי נאָך די פרוי פון זיינעם אַ פריינד. ער וואָלט זיכער צו דרייסט אויך ניט געווען ווען ער בלייבט מיט איהר אויג אויף אויג. אָבער ניינעריג איז ער דאָך און ער האָט לאַנג געזוכט די געלעגענהייט.

ענדליך איז די געלעגענהייט געקומען. בודמאַן, בערטא און איהר מאן האָבען זיך באגעגענט אויף אַ מיטינג. בערטא'ס מאן האָט דער מיטינג נישט אינטערעסירט, דערצו האָט ער געשפּטליך געמוזט ערגיץ אוועקגעהן. ער האָט מיט אַ שמייעל זיך געווענדט צו ביידען און געזאָגט:

— איהר לאַנגווייליגט זיך שוין דאָ ביידע ביז דער ענדע, איך מוז אוועקגעהן.

זיי האָבען ביידע צוריק צו איהם געשמייכעלט. זי פריי און אָפען, בודמאַן אַביסעל פאַרווירט און באהאַלטען. איז דאָס מער ליך, אז איצט וועט ער בלייבען מיט איהר ביז דער ענדע פון מיטינג און נאכהער וועט ער זי באגלייטען אליין אַהיים? ...

אָבער אויפ'ן מיטינג האָבען זיך ערשט נאָכ'ן מאנ'ס אוועק געהן גענומען ווייזען פאַרשיעדענע באקאנטע סאי פון בערטא'ס און סאי פון בודמאַן'ס צד... בודמאַן האָט זיך דאָך ווי עס איז אַן עצה געגעבען מיט איטליכען און ביי דער ענדע פון מיטינג האָט ער בערטא'ן לייכט אָנגענומען און כמעט ווי אַ פאַרליעבמער געפליסטערט:

— מיר געהען, יא?

— יא... מיר קענען געהן — האָט זי צוריק געפליסטערט.

בודמאַן האָט זי שוין אין האַל געוואָלט אָנגעמען פאַר'ן אַרעם, אָבער ער האָט זיך אָפּגעהאַלטען מיט דער רעכענונג, אז דאָ זיינען צופיעל באקאנטע און עס איז בעסער נישט אויפ'ן צוואועקען די ניינעריגקייט פון מענשען.

ארויסגעהענדיג פון האָל די ערשטע האָט בערטא ווי אויס-
געשריען :

— אוי, עס רעגענט !

און ווירקליך האָט דרויסען געשפּריצט אַ קליין אָבער אונאנ-
גענעהם רעגענדיג.

בודמאן האָט זיך אַרומגעקוקט אַרום גרויסען רייכען האָל
און געזוכט אַ שירעם־פּאַרקויפּער. אָבער פון זיי איז דאָס מאָל
קיין שפּור ניט געווען.

דערפּאַר זענען געשטאַנען אין דער נאָהענטקייט אייניגע
אויטאָמאָבילען.

— לאָמיר נעהמען, אפּשר אַן אויטאָמאָביל ! — האָט בוד-
מאן שוואַך פּאַרגעשלאָגען, ניט האָבענדיג די דרייַסטקייט צו
פּאַהרען מיט זיין פּריינדס פּרוי שפּעט אין אַבענד אין אַן אוי-
טאָמאָביל.

בערטא האָט זיך צולאַכט :

— וואָס רעדט איהר—אַן אויטאָמאָביל !

אָבער באַמערקענדיג אין איהר געלעכטער אַ פּאַרלאַנג, איז
בודמאן דרייַסטער געוואָרען און האָט זיך שוין איינגעשפּאַרט :

— עס רעגענט שטאַרקער, ביז אַ „סטוישאן“ וועט איהר זיך
צופּיעל איינגעצען, אַ שאָד אייער מאַנטעל און אייער הוט...
קומט !

און אָנגעהמענדיג זי ביי דער האַנט האָט ער זיך געלאָזט
מיט איהר צום אויטאָמאָביל, טראַכטענדיג דערביי פון דעם גרויסען
גליק : אויג אויף אויג מיט בערטא'ן !

דער שאַפּער האָט זיך פּאַרנייגט, אַ שמייכעל געטאָן און געד-
פּרעגט די סטריט. בערטא האָט איהם מיט איהר שעהנער שטימע
אויסגעזונגען דעם נומער און די סטריט.

דער שאַפּער האָט נאָך גליקליכער געשמייכעלט. איהם איז
פּאַרגעשטאַנען אַ רייע פון עמליכע דאָלאַר...
ער האָט אויפגעפּענט דאָס טירעל און אין אַן אויגענבליק

איז בודמאן שוין געזעסען מיט בערטא'ן אין א פארמאכטען אוי-
טאמאביל, ווייט פון מאן, פריינד און באקאנטע.

די ערשטע פאָר מינוט האָט ער ניט געפונען וואָס צו זאָגען.
ער האָט נאָר געקוקט אויף בערטא'ן און יעדע רגע זיך צוגערוקט
נעהנטער און נעהנטער ...

בערטא האָט שמייכלענדיג געשוויגען. ענדליך אָבער האָט
זי ניט אויסגעהאלטען און אויסגעפלאַצט:

— אַך, עס פּלאַגט מיך אזוי מיין געוויסען! ...

— וואָרום? — האָט בודמאן געפרעגט.

— וואָס רעדט איהר? עס איז דאָך שרעקליך! אין אַן

אויטאָמאָביל ... שטעלט זיך פאָר ...

— אַך! איהר זייט צו קאָנסערוואַטיוו — האָט בודמאן גע-
וואָלט זי באַרוהיגען. אָבער אויך ער האָט געפיהלט, אז די זאך איז
נישט נאָר קיין גלאַטע. ער האָט נישט געוואַגט אָנצוריהרען זי
פאַר'ן האַנט, וואָס ער פּלעגט שטענדיג וואַגען אפּילו אין דעם
מאַנ'ס געזעלשאַפט. ער האָט זיך געפיהלט צום אַראָפּשפּרינגען,
און בערטא האָט אַלץ גע'טעהנה'ט:

— אַך, מיין נאָט, עס איז דאָך שרעקליך! אין אַן אוי-

טאָמאָביל! ...

— אָבער, אום גאָטעס ווילען, בערטא! — האָט איהר בודמאן

באַרוהיגט. — עס האָט דאָך גערעגענט ... מיר האָבען דאָך נישט
געהאַט קיין אַנדער ברירה. איהר וואָלט דאָך, ביז מיר וואָלטען
צוגעגאַנגען צו אַ סטיישאָן, פאַרנעצט געוואָרען.

— יאָ ... דאָס איז אמת ... — האָט זי שטיל, ווי באַרד

היגענד זיך, געענטפערט — אָבער דאָך קען איך עס ביי זיך ניט
פועל'ן.

בודמאן איז פון איהרע לעצטע ווערטער געריהרט געוואָרען.

איהר טריישאָפט צום מאן און איהרע עטישע אנשוואונגען האָט
איהם ווי אויסגעניכטערט. ער האָט איהר געוואָלט ווייזען, ווי
אזוי זיינע געדאַנקען זיינען ריין און ער האָט זיך אָפּגערוקט אַבי-

סעלע ווייטער פון איהר. כאמערקענדיג עם האָט זי איהם פריינד
ליך געפרענט:

— אייך איז נישט באקוועם?

— ניין, אין געגענטייל... — האָט בודמאן ווי פארזינדיגט
געענטפערט. — אָבער איז זעה, אז אייער געוויסען פלאַגט אייך
און איך זאָל זיין די אורזאכע, וויל איך ניט.

זי האָט אַ וויילע געשוויגען, אַראָפלאָזענדיג די אויגען, באַלד
אָבער האָט זי זיך געהענטער צוגערוקט צו איהם און געזאָגט:

— געוויס פלאַגט מיך מיין געוויסען. איך קען אייך דען
נישט, מר. בודמאן? איך קען דאָך אייערע פאַרדיענסטען. איהר
ווייסט וויפיעל די ריזע קען אָנטרעפען? עם איז דאָך שרעקליך!
— הייסט עם, אז אייך איז מיין געלט אַ שאָד... — האָט
בודמאן געשטאַמעלט...

— געוויס, אייך קען עם ניט פאַרטראָגען, אזא וועג... מיר
וואַלטען דאָך געקענט ווי עם איז דערנעהן צום סאָבווי...
— אַד, עם מאַכט נישט — האָט בודמאן זי גענומען באַרד-
היגען, אָבער אויך ער האָט שוין דערפיהלט, אז זיין געוויסען איז
ניט ריין, וואָס ער לאָזט זיך קאָסטען אזוי פיעל געלט, אין דער
צייט ווען עם איז דאָ אַ סאָבווי...

— אייך וועל מיך שעהמען פאַר לייטען צו דערצעהלען... —
האָט בערטאַ וויעדער גערעדט.

— איהר דאַרפט עם קיינעם ניט דערצעהלען... — האָט
בודמאן פאַרגעשלאָגען...

— געוויס וועל אייך ניט דערצעהלען... — האָט זי פאַר-
שפראַכען. — אָבער דאָך קען אייך עם ניט פאַרטראָגען... ניט
אַ קוק, אייך בעט אייך, וויפיעל באווייזט שוין דער טאַקסע-מעטער...
בודמאן האָט זיך אויפגעהויבען פון פלאַץ און זיך צוגעקוקט
דורכ'ן פענסטער פון אויטאָמאָביל, וואו דער טאַקסע-מעטער האָט
זיך געבונען:

— אַ דאָלאַר מיט צוואַנציג סענט — האָט ער דערשראָקען
אַרויסגעשטאַמעלט...

— נו, איהר זעהט ... — האָט זי ווי נע'מוסר'ט ... —
 ערשט א פיערמעל וועג ... עם וועט אַנטרעפען א פינה דאָלאַר ...
 ציין, מיין געוויסען ערלויבט דאָס מיר ניט ...
 אויך ביי בודמאָן'ען האָט דער געוויסען גענומען הויך רעדען :
 „עם וועט אַנטרעפען א פאַרמעגען ... עם איז א שרעק!“ און ער
 האָט זיך שוואַך אָפּגערופען :

— איז וואָס איז אייער עצה ... —
 — סטאַפּען ! — האָט בערטא ווי גליקליך פון דעם געדאַנק
 אויסגערופען ... — פאָלגט מיר, מר. בודמאָן, סטאַפּט ביי דער
 גאָהענטער סטיישאָן ... מיר וועלען צופאָהרען מיט דער סאָבווי ...
 בודמאָן'ען איז ענדליך די אידעע געפעלען געוואָרען. דער
 טאַקסע-מעטער האָט שוין געהאַלטען ביי א דאָלאַר און זעכציג
 סענט. בודמאָן'ס געוויסען איז שוין אויך געווען שטאַרק נישט
 אין אָרדנונג.
 ער האָט זיך אויפגעשטעלט, אָנגעקלאַפּט אין פענסטער צום
 שאַפער.

יענער האָט ניט געהערט און איז ווייטער געפאָהרען. דער
 טאַקסע-מעטער האָט דערווייל אָפּגעקלאַפּט נאָך צעהן סענט.
 — שנעלער, שטעלט איהם אָפּ ! — האָט זיך בערטא גע-
 בעמען.

אז דער טאַקסע-מעטער האָט אָנגעוויזען א דאָלאַר אַכציג,
 איז ערשט געלונגען דעם שאַפער אָפּצושטעלען.
 ער האָט זיי פאַרוואונדערט אָנגעקוקט, געעפענט דאָס טירעל
 און געפרעגט אין וואָס עם געהט.

— סטאַפּט ביי דער נעקסטער סאָבווי סטיישאָן.
 דער אויטאָמאָביל האָט זיך אָפּגעשטעלט.
 בודמאָן האָט בערטא'ן אָנגענומען פאַר ביידע הענט און גע-
 האַלפען איהר אַרויסגעהו פון אויטאָ.
 פאַרבייגעהערדע פאַרלעך אין רעגענשירעמס האָבען זיך אָפּגע-
 שטעלט, באַטראַכט דאָס פאַרעל און האָבען געשמייכעלט.

אָבער בורדמאן און בערטא האָבען עס ניט באמערקט. זיי האָבען זיך געלאָזט מיט שנעלע טריט אונטען אין סאָבוויי. די סאָבוויי קאר איז געווען געפאקט מיט מענשען. בורדמאן איז די גאַנצע צייט געשטאַנען הארט נעבען בערטא און ביי יעדען סטאַפּ האָט זי זיך פעסט צוגעהאַלטען, זי זאָל נישט אומפאלען. זי האָט צו איהם דעמאָלט געשמייכעלט און איהם אָנגעקוקט מיט דאַנקבאַרע בליקען.

ביים אַרויסגאַנג האָט ער זי געפרעגט מיט אַ שמייכעל:

— נו, וואָס מאַכט אייער געוויסען?

זי האָט זיך צולאַכט און געענטפערט: נישט שלעכט... אַביסעלע אָבער טוט עס מיר נאָך וועה... אומזיסט האָט איהר פאַרשווענדעט אַ דאָלאַר אַכציג סענט...

בורדמאן האָט אַ שמייכעל געמאַן. געקאָסט האָט איהם אַ דאָלאַר ניינציג, צעהן סענט האָט ער געגעבען דעם שאָפער טרינק-געלט.

דערפון אָבער האָט ער בערטא'ן נישט דערצעהלט. ער האָט שוין ניט געוואָלט אַזוי פיעל פּלאַצען איהר געוויסען.

די מתנה

בענדעט דזשייקאָבסאָן איז בטבע ניט קיין שלעכטער מענש, אָבער דער הסרון זיינער איז, וואָס איידער ער געהט טאָן אַ טובה אימיצען, איז ער זיך שטאַרק מיטש. אָט זיין דאָזיגער ישובֿ הרעה, וואָס ער האָט דאָס רובֿ מיט זיך אליין, שטערט איהם צו טאָן נרויסע טובות מיט מענשען.

אז עס האָט זיך אָנגעהויבען דער גערודער מיט די מלחמה קרבנות און די צייטונג, וועלכע דזשייקאָבסאָן לייענט יעדען טאָג, האָט באשריבען די נרויסע נויט פון די ברידער אויף יענער זייט ים, פון וואַנען ער אליין שטאַמט, און מען האָט אָנגעוויווען די ריכטיגע אַרדעס, וואו ער קען אַריינשיקען אַ נדבה, האָט ער אליין זיך גע'ישוב'ט ווי פיעל ער זאָל אַריינלייגן. זיין ישובֿ-הרעה האָט אָנגעהאלטען אזוי לאַנג, ביז וואַנען יונגע לייט וואָלונטירען האָבען אָנגעהויבען צו געהן פאַר זייערע ברידער איבער יענער זייט ים — איבער די הייזער... נאַטירליך איז מען אויך געקומען צו בענדעט דזשייקאָבסאָן. דאָ האָט בענדעט געגען זיין כאַראַקטער גלייך אָהן קיין ישובֿ-הרעה געקויפט אַ געלב בלעטעלע פאַר צעהן סענט און האָט עס באהאלטען אין זיין לעדערנעם בייטעל, וואו עס איז געלעגען זיין פּאַפּיער-געלד, נאָומס און טשעקס.

איז אַוועק אַ וואָך און אַן אַנדער פּאַרץ וואָלונטירען זיינען זייערער געקומען. האָט ער זיי מיט אַ פּריינדליכען שטייבעלע

עמפאנגען און באוויזען זיי דעם רעסיט, אז ער האָט מאַקי ערשט מיט אַ שעה צוריק שוין געקויפט. און אזוי האָט דער צעהן-סענטיגער רעסיט איהם געדיענט אַלס אַ קמיע פאַר די אַנדערע וואָלונטירערן.

ענדליך איז די דאָזיגע קמיע אזוי צוקנייטשט געוואָרען, אז זי האָט שוין נישט געקענט דיענען אַלס סגולה פאַר די נייע וואָלונטירערן און דזשייקאָבסאָן האָט זיך שוין גע'ישוב'ט צי זאָל ער קויפֿען נאָך אַ קמיע, צי ניט. אזוי האָט ער זיך גע'ישוב'ט מיט זיך אַליין עטליכע וואָכען, ביז ער האָט ענדליך געקויפט אַ צווייטען רעסיט פאַר אַ ניקעל און האָט בעשלאָסען דעם דאָזיגען רעסיט צו זעהן היטען ווי דאָס אויג אין קאַפּ. געהאַלטען האָט ער עס שוין ניט אין לעדערנעם בייטעל, וואו עס קען זיך צוקנייטשען, נאָר אין אַ שיפּלאַדעל... זיינען געקומען די וואָלונטירערן און מיט אַ שמייכלע פּאָרגעלגעט צו געבען עפּים פאַר די אומגליקליכע ברידער אויף יענער זייט ים, האָט ער אַרויסגענומען דאָס זעלבּע קמיע'לע און מיט אַ פּריינדליכען שמייכלע זיך ענטשולדיגט:

— אָט ערשט געקויפט... איהר זעהט...

האָבען זיך די יונגע, נאַאיווע וואָלונטירערן פאַרשעהמט, וואָס זיי געהען דוקא אין אַזאַ אָרט, וואו מען איז ערשט געווען און האָבען פאַרשפּראַכען, אז ווייטער וועלען אזוינע פעהלער ניט גע-מאַכט ווערען...

דערפאַר אָבער, אז דזשייקאָבסאָן האָט דערהערט, אז אין קאַרנעגיע האָל קומט פאַר אַ גרויסער מיטינג, וואו עס וועלען רעדען די גרעסטע מענער פון לאַנד און דער אַיינטריט אַהין איז פּריי, האָט ער אָהן אַ לאַנגען ישוב הדעת בעשלאָסען צו געהן און זעהן וואָס מען קען עפּים טאָן פאַר די אומגליקליכע מלחמה-קרבנות. געוואוסט האָט ער אפילו, אז מיט דעם פּרייען אַיינטריט מיינט מען איהם אַרײַנצונאַרען, כדי צו קריגען ביי איהם אַ פעמע מטבעה. **אַבער דזשייקאָבסאָן איז בטבע ניט קיין שלעכטער מענש, האָט ער אזוי געטראַכט:** ממה נפשך — וועט מען איהם איבערצייגען, אז ער מוז טאַקי געבען, איז ניט קיין אומגליק, אז זיינע ברידער אויף

יענער זייט ים וועלען איהם קאָסטען נאָך עטליכע דאָלאַר אויסער די פופצעהן טענט, וואָס ער האָט אוועקגעגעבען די וואָלונטירערן.

און געקומען איז דזשיקאָבסאָן אין האָל פון די ערשטע. גער זעסטן איז ער אין די ערשטע רייהען, אין פאַרקעט. געוואַרט האָט ער מיט אונגעדולד אויף דער רעדע פון ווייס־פרעזידענט פון אמעריקא. עס איז משיקאווע, וואָס וועט אַ קריסט רעדען איבער זיינע ברידער אויף יענער זייט ים. ווען ער איז אָבער געוואָהר געוואָרען, אַז דער ווייס־פרעזידענט פון אמעריקא איז ניט גערקומען, האָט ער זיך געפיהלט ווי אָפגענאַרט און האָט שוין געהאַט פאַראיבעל אויפ'ן קאָמיטעט, וואָס ער פילט ניט אויס ריכטיג די פראַגראַם פון אַ גוואַלדיגען אָווענד. דערפאַר אָבער, אַז דער „אַרנעל“ האָט אָנגעהויבען צו שפיעלען און די ליידיעס אויפ'ן פּלאַטפאָרם האָבען גענומען זינגען אַ קאָפיטעלע תהילים אויף ענגליש, האָט דזשיקאָבסאָן שוין מוחל געוועזען די אבוועזענהייט פונ'ם אמעריקאַנער ווייס־פרעזידענט.

נאָכדעם האָט ער מיט אַ קאָפּ אויסגעהערט די רעדע פון גרעסטען גלח פון אמעריקא. דער אידישער שטאַלץ, וואָס האָט ביי דזשיקאָבסאָנ'ען די לעצטע צייט, אַ דאַנק די גוטע געשעפטען וואָס ער מאַכט, איינגעשלאָפען, האָט פון דעם גלח'ס רייד אַ ביסעל אָנגעהויבען זיך אויפצואוועקען. איבערהויפט ביי יענער שטעל פון דער רעדע, וואו דער גלח האָט אירען געשיידערט אַלס דאָס פּאַלק וואָס האָט דער גאַנצער וועלט געגעבען אַ נאָט און אַ תורה... ביי דער דאָזיגער שטעל האָט דזשיקאָבסאָן אַ טראַכט געמאָן, אַז ער וועט וואַרפען אויף דער פּלאַטפאָרם אַ דריי דאָלאַר־ביל, און זאָל טאַקי דער גלח זעהן וואָס פאַר אַ גרויס פּאַלק אירען זיינען.

אָבער געטאָן האָט ער עס ניט. ער האָט געוואָלט הערען וואָס וועט זאָגען דער צווייטער קריסט, אויך אַ גרויסער מענש. דער צווייטער קריסט האָט די אירען נאָך מעהר געריהמט און דזשיי קאָבסאָן האָט זיך דערפיהלט גליקליך וואָס ער איז אַ איד און בער שלאַסען, אַז נאָך די רעדע וועט ער וואַרפען אויפ'ן פּלאַטפאָרם אַ

גאנצע פינף דאָלאַרדיגע, און זאָלען טאָקי די קריסטען זעהן וואָס פאַר אַ גוטע הערצער די אידען באַזיצען.

אַבער נאָך דעם ווי דזשייקאָבסאָן האָט דעם קריסטליכען רעד־נער וואַרים אַפּלאָדירט, איז ער אַ ביסעל אָפּגעקיהלט געוואָרען און האָט שוין גערעכענט, אז ער וועט געבען ניט מעהר ווי צוויי דאָלאַר. „די צייטען יינען שלעכט!“ — האָט ער געפרואוּט באַרוהיגען זיין געוויסען.

און דאָ האָבען זיך אַ פאַר יונגען אַ לאָז געטאָן איבער'ן פאַרקעט און אַריינגעוואָרפען יעדערען אין די הענט אַרײַן אַ גרוי־סען קאָנווערט, אַ בלאַנק־טשעק, אַ בלייפערער און דערצו אַ מנילה אויף ענגלישן ווי אזוי צו געבען דאָס געלד און וואוהין עס צו דערלאָנגען.

דזשייקאָבסאָן האָט די אלע פאַפיערען דורכגעלעזען און האָט אַלץ גוט באַנומען. דערווייל איז אַרויף אויף דער ביהנע נאָך אַ רעדנער, שוין דוקא אַ איד, און האָט געמאַכט אַן אַפּיעל... דזשיי־קאָבסאָן האָט געהערט די וואַרימע רעדע און האָט זיך ניט געקענט באַשליסען וויפּיעל ער זאָל אויפ'ן בלאַנק־טשעק פאַרשרייבען. די סומען האָבען זיך ביי איהם אין קאָפּ דאָ געהויבען, דאָ געפאַלען, לויט עס האָט זיך געהויבען און עס איז געפאַלען די שטים פון דעם אַפּיעל־מאַכער. אָט האָט ער באַשלאָסען, ער וועט אָנשרייבען טויזענד דאָלאַר און וועט אַלעמען איבערראַשען. נאכהער איז ער קיהלער געוואָרען און אַראָפּגעלאָזט זיך ביו פינף הונדערט, טראַכ־טענדיג, אז פינף הונדערט דאָלאַר פאַר ניט קיין גרויסען גביר ווי ער איז איז אויך אַ פיינע מטבעה. אָבער דערזעהענדיג אז זיין זיץ־שכן מיט אַ זעהר נבירישען אויסזעהן האָט אָנגעשריבען אַ טשעק סך־הכל אויף הונדערט דאָלאַר, האָט זיך דזשייקאָבסאָן גע־כאַפט, אז ער טאָר מעהר ניט געבען ווי אַ פינף און צוואַנציגער. דערזעהענדיג אָבער ווי אַ פרוי האָט אַריינגעוואָרפען אין באַקס, וואו וואָלונטייען האָבען געזאַמעלט די קאָנווערטען מיט די טשעקס, איחר פּומערנע מופּטע, האָט דזשייקאָבסאָן פאַרשטאַנען, אז נאָך אַזאַ כאַנייסטערונג קען ער ניט זיין קיין חזיר און פון טאָקי געבען

דעם גאַנצען הונדערטער. און אפשר — האָט ער זיך גע'ישוב'ט — זאָל ער גאָר אַרײַנוואַרפֿען זײַן גאַלדענעם זײַגער, אזוי ווי עס האָט געטאָן אָט יענער זײַגער מאָן מיט זײַן גאַלדענער רײַנג. אָבער דאָ האָט דער אַפּײַעל־מאַכער געזאָגט אַ פּאָר ווערטער, וואָס זײַנען געווען נײַט אזוי וואַרים, ווי דזשײַקאָבסאָנ'ס האַרץ האָט געפּאַדערט, און דערפּאַר האָט ער באשלאָסען, אז דעם גאַלדענעם זײַגער וועט ער לָאָזען פּאַר זיך, און פּאַר די אומגלײַכע ברײדער וועט ער אָנשרײַבען אַ טשעק אויף צעהן דאָלאַר ...

אָבער צעהן דאָלאַר איז פּאַרט צו וועניג פּאַר אזאַ גרויסער באַגײסטערונג, וואָס עס הערשט אין זאָל ...

נײַן, דזשײַקאָבסאָן דאַרף זיך דאָס מאָל שעהן אַרױסשטעלען. ער דאַרף ווײַזען, אז ווען עס קומט אַ גרויסע צײַט, איז ער פּעהיג אויף גרויסע טאַטען. אָט וועט ער אָנשרײַבען אַ טשעק אויף טױז זענד דאָלאַר, פּונקט ווי יענער גביר האָט געגעבען. נישקשה, אז ער ווײַל, איז ער אזאַ גביר ווי יענער ...

דערווײַל איז אַרױס דער לעצטער רעדנער, אַ אײדישער רב, און גערערט אויף אײדיש עטליכע ווערטער. דזשײַקאָבסאָנ'ען האָט פּאַרדראָסען, וואָס דעם רב האָט מען געגעבען דעם לעצטען דאָס וואָרט. אָט ערשט דער רב האָט איהם אָנגעוואַרימט. ער איז זיכער, אז ווען דער רב מאַכט דעם אַפּײַעל און נײַט דער דאָקטאָר אויף ענגליש, וואָלט עס געוויס געבראַכט מעהר געלד.

און דזשײַקאָבסאָן באַשלאָסט, אז ער וועט אַלײן צוטראָגען צום סטײדזש זײַן גרויסען טשעק — לָאָמיר זאָגען — אויף צוויי הונדערט דאָלאַר ...

כאַפט ער זיך, אז צוויי הונדערט דאָלאַר איז נײַט קײן סומע.

אָדער טױזענד אָדער אַ צעהן דאָלאַר בײַל'... .

פּלוצלײַנג האָט דער טשערמאַן דעם מיטײַנג געשלאָסען, דער עולם האָט זיך גענומען פּאַנאַנדערגעהן. דזשײַקאָבסאָן האָט זיך אויפגעוויבען פּון אַרט, אַוועקגעוואַרפֿען די אַלע פּאַפּיערען מיט דעם בלאַנק טשעק. די בלײַפּעדער האָט ער באַטראַכט און זי איז איהם שטאַרק געפּלען געוואָרען.

— א וואוילער פענסיל! — האָט ער מיט אַ שמייבעל אַרויס־
געמורמעלט און האָט עס אַרײַנגעלייגט בשתיקה פון אלעמען אין
דעם בוזעם־טאַש.

— אַ מתנה פון דעם גרויסען מיטינג! — האָט ער זיך
אַליין געטרייסט. — עס איז אַ גוטער אנדענקען פון אַ היסטאָר־
רישען מיטינג.

אויף מאָרגען האָט דזשיקאָבסאָן מיט דעם זעלבען בלייפערער
געמאַכט זיינע חשבונות און האָט שטאַרק אָנגעקוואַלען.

דער רייכער גענאָסע

באמת איז נחמוזאָהן געווען אַן אויפריכטיגער מענש. ווען ער האָט גערעדט וועגען אַרבייטער און קאָפיטאַליסטען און גערשאָטען שוואַרצען מאָהן אויף די קאָפיטאַליסטען און די אַרבייטער האָט ער געוועקט צום קאַמף און זיי פאַרשפּראַכען די גליקליכסטע צוקונפּט — ווען ער האָט דאָס גערעדט סיי ביי אַ טישעל אין קאַפּע, סיי ביי אַ פאַרוואַמלונג, האָט ער עס געמיינט מיט'ן גאַנצען האַרצען.

אַבער אין פּריוואַטען לעבען איז געוועזען עפּים ניט גלאַט מיט איהם. אַליין אַן אייגענטימער פּון אַ פאַבריק, וואו עס האָבען געאַרבייט ביי אַ פּאַר הונדערט מיידלעך, האָט ער געפּיהלט אַז זיינע טעאָריען וועגען קאָפיטאַל זיינען אַ ביסעל צו שאַרף... און בכלל צו וואָס זאָל ער געהן אַזוי עקסטרעם... אמת, צו דער סאַציאַלער רעוואָלוציע איז נאָך ווייט, און אויב זי וועט אפילו קומען גיכער ווי ער מיינט, וועט ער שוין זיין אַזוי שטאַרק, אַז ער וועט זיך קענען אַן עצה געבען און נישט אונטערגעהן ווי דאָס פּראָגראַם שטעלט פּאַר. און דערצו ווייסט ער, אַז דער קאָפיטאַל קען פּלוצ-לינג ניט אָפּגעשאַפט ווערען... ער פאַרשטעהט קאָפיטאַל מאַרקס בעסער פאַר די איבריגע טעאָרעטיקער. אָבער דאָס האַלט ער בסוד... דאָס זאָנט ער ניט אַרויס אפילו פאַר זיין נאָהענטסטען מענשען פּון דער פּאַרטיי, כאַטש צייטענווייז ווילט זיך איהם

א גלאַנץ טאָן מיט אזא אַריגינעלען געדאַנק ... בלויז פאַר זיין ווייב, וועלכע איז דוקא א פרוי מיט א בורשוואַזישער וועלט־אני שוואַנג און האָט א שטאַרקע נייגונג צו קאַפיטאַל כּמש און ניט ווי איהר מאַן נחומזאָהן — צו קאַפיטאַל מאַרקס ... פאַר זיין ווייב ענטפּלעקט ער פון צייט צו צייט זיין טעאָריע ...

— פאַרשטעהסט, נשמה מיינע, ווען די סאָציאַלע רעוואָלוציע זאָל אפילו קומען פאַר אונזער לעבען, איז נאָך אויך ניט, ווי זיי מיינען ... ביי מאַרקס'ן גופא איז דאָ אזא שטעל, וועלכע זיי פאַר־שטעהען ניט ...

— טאָ פאַר וואַס־זשע קלערסטו זיי ניט אויף? ... — מוסר'ט איהם דאָס ווייב ...

— צו וואַס, נאַרעלע ... דעמאָלט וועלען זיי מיך באַקעמפען... פאַר א נייעם געדאַנק האָבען זיי מורא ... און דערצו איז דאָס מין סוד ...

— וועט מען אונזער פאַבריק, זאָגסטו, קישט אַוועקענעה־מען? — פּרענט זי איהם ענדליך, קוקענדיג מיט צוטרויען אויף נחומזאָהן ...

— קענסט שלאָפען רוהיג ... — טרייסט ער איהר מיט א נוטמוטיגען שמייכל.

— און טאָמער א סטרייק? ... — זיפצט זי וויעדער ... — מילא ... א סטרייק איז א סטרייק ... דערצו האָב איך שוין ניט קיין מיטעל ... אָבער איך קען די פּסיכאָלאָגיע פון די אַרבייטערנים ... ביי מיר סטרייקט מען ניט ... עפּים בין איך דאָך זייערער א מענש ... א גענאָסע ...

נאָך אזא געשפּרעך מיט זיין ווייב פּיהלט זיך נחומזאָהן אבי־סעלע זינדיג. ער האָט איבערגעכאַפט די מאַס ... דער סאָציאַל־ליסטישער געוויסען הויבט איהם אָן אביסעל פייניגען. — פאַר־וואַס זאָלסטו איהר טאַקי אויך ניט אויפקלערען? — זידעלט ער זיך אַליין, „לעבסט שוין מיט איהר אזוי פיעל יאָהרען צוזאַמען.“ ער צוויפצט זיך פרום, געהט אַריין אין זיין קאַבינעט און נעהמט זיך לעזען דעם סאָציאַליסטישען מאַנאַטשריפט ...

דאָרט געפינט ער אַ נייעם אַרטיקעל פון קאָטסקי... ער לעזט איהם בכבוד ראש... ביי שווערע שטעלען שאַקעלט ער זיך צו, ווי אינגעלויזן ביי דער גמרא... דאָס אַרטיקעל באהאַנדעלט טאַק די סאַציאַל־עוואָלוציאָן... אָבער קאָטסקי איילט זיך אויך ניט... ער האָט נאָך צו טאָן מיט רוסלאַנד, וועלכע איז אַן אַגראַר־לאַנד... כינאַ שטעהט איהם אויך ווי אַ ביין אין האַלץ... דאָס איינציגע לאַנד וואָס איז יאָ רייף פאַר אַ סאַציאַליסטישער אָרדנונג איז די שווייץ, האָט זי אָבער ניט קיין אינדוסטריע אין זי מאַכט אַ לעבען פון די רייכע טוריסטען, הייסט עס, אַז סאַמער וועט... מיט איין וואָרט, די שרעק פון נחומזאָהנ'ס ווייב איז לחלוטין אַן אומזיסטע... די פאַבריק וועט ניט נאָר זיין זייער אייגענער פאַרמעגען פאַר זייער לעבען, נאָר זי וועט נאָך איבערגעהן אין די הענד פון זייערע קינדער...

נחומזאָהנ'ס בוכהאַלטער איז אויך אַ סאַציאַליסט... זיי געהערען טאַק בידע צו איין אָרגאַניזאַציע... אַז זיי קומען זיך צונויף; אויף אַ מיטינג באהאַנדעלט איהם נחומזאָהן ווי אַ גע־נאָסע... דער בוכהאַלטער רויטעלט זיך, פיהלט זיך עפּים אונ־באַקוועם און ענטפערט צוריק: מיסטער נחומזאָהן... — ניין, ניין... — כאַפט זיך אַן נחומזאָהן... — איך בין דאָ קיין מיסטער ניט... מיר זיינען קאַמעראַדען... גענאָסען... אָדער ווי אין אונזער אַלטער היים האָט עס געהייסען, טאָוואַ־רישטיש... כּי־כי־י — צולאַכט ער זיך... — שווער אויסצורע־דען... איך בין שוין אַזוי ווייט פון דער היים... ביי אַ געלד־זאַמלונג פאַר סטרייקס אָדער פאַר אַנדערע אַר־בייטער אנגעלעגעהייטען רופט זיך נחומזאָהן אויס מיט אַ באדיי־טענדער סומע; אין זאַל, וואו די געלד־זאַמלונג קומט פאַר, ווערט אַ שטיקעל גערודער: צוויי הונדערט דאָלאַר... אָ, אַ פּיינער בייטראַג... ווער? נחומזאָהן... גענאָסע נחומזאָהן... ביי וואָס אַרבייט ער? ... — שוטע... — שיסט אויס איינער מיט אַ געלעכטער. —

ער איז דאך אליין א קאפיטאליסט, א פאבריקאנט...
 — היסט עט, א רייכער גענאסע...
 — נו, שטעהט דיר ניט אן... — כאפט זיך אן א צווייטער...
 — און זינגער?
 — וועלכער זינגער? פון די נעהרמאשענעס...
 — ניין... זינגער פון דייטשלאנד... א מיליאנער געווען...
 עס רוקט זיך אונטער א קליין אידעל, זעהט אויס ווי א שנייד-
 דער פון געבוירען אן:
 — און ביי מר וועט איהר עס ניט אוועקנעהמען — טענה'ט
 ער אין דער שטיף אין א קופקעלע... — איך האב נישט ליעב
 קיין רייכע גענאסען...
 די שטימונג ווערט נערוועז, נחומזאָהן מערקט עס, כאַטש די
 געשפרעכען קומען פאָר אין דער שטיף, אָבער עפּים פּיהלט ער, אַז
 דער עולם רוקט זיך אָפּ פון איהם... ער האָט זיך טאַקי צופּיעל
 אַרויסגעכאַפּט. ווען ער גיט אַ פינפּערעל וואָלט געווען איבער-
 גענוג און ער וואָלט זיין זייערער אַ מענש... צוויי הונדערט דאָלאַר
 איז טאַקי אַ באַליידיגונג פאַר זיי...
 און דעם גאַנצען אָווענד פּיהלט ער זיך, ווי אַן איבריגער,
 זוי איינער, וואָס פּלאַנטערט זיך אונטער די פּיס...
 ער זוכט זיין בוכהאַלטער, אָבער יענער איז גרייט צו געהן:
 — וואָס איילט איהר זיך, גענאָסע?
 — איך דאַרף מאָרגען פּריה אויפּשטעהן, מיסטער נחומ-
 זאָהן... שמייכלט דער בוכהאַלטער...
 נחומזאָהן גיט עפּים אַ מורמעל און געהט אַרויס פון דער
 פּאַרזאַמלונג איינער אליין...

געוועזענע

א געפענגעניש פאר שווערע פארברעכער אין א שטאָרט ערניץ אין אייראָפּא. אין די לעצטע מאָנאטען פון דער וועלט־מלחמה. עס איז צוועלף א זייגער מיטאָג. די עטליכע פארברעכער, וואָס זיינען נאָך פארבליבען, דרעהען זיך ארום מיט שווערע טריט איבער'ן ענגען קערקער און קוקען צוב שווערען טיר.

איין פארברעכער: אזוי שפעט און ער ברענגט נאָך ניט די פארציעס ברויט, דער וועכטער.

צווייטער פארברעכער (סארקאסטיש): ווייזט אויס, אז אונזער יחוס איז ניט אזוי גרויס ... סך הכל האָט יעדער פון אונז צו איינציגע מענשען גע'הרג'עט. וואָס פאר א ווערמ האָט עס איצט ביי זיי.

דריטער פארברעכער (טרויעריג): יאָ ... איך פיהל, אז דער דרך ארץ פאר אזוינע פארברעכער, ווי מיר, איז געפאלען ... פיערטער פארברעכער: מען זאָגט, אז אין שטאָרט גופא איז חושך ... דאָס פאָלק בונטעוועט זיך ... מען הרג'עט אויס איינע די אנדערע.

ערשטער פארברעכער: אז מען הונגערט! וואָס איז דען דער וואונדער. אַך, ווי איך ציטער איצט פאר דער שטאָרט, פאר דעם, אז מען זאָל אונז פריי לאָזען ...

צווייטער פארברעכער: איך האָב טאַקי מורא, אז מען זאָל אונז ניט אַרויסלאָזען. אונזערע אַלטע פארברעכענס האָבען

פארלוירען דעם זין... גע'הרנ'עט א מענשען... מיין גאָט! עס קלינגט דאָך פשוט לעכערליך! ביי היינטיגען מאָג...
 דרימער פאַרברעכער: ריכטיג! איך פיהל אז דאָס וואָס מען האַלט נאָך אונז דאָ איז אַ מיספאַרשטענדניס...
 פיערטער פאַרברעכער: איך האָב טאַקו נעכטען געהערט ווי דער וועכטער האָט אַ מורמעל געמאַן: גענוג איך שוין צו קאַרמענען, פאַראַזיטען...
 דרימער פאַרברעכער: איך האָב עס שוין דערפיהלט מיט עטליכע טעג צוריק. דער רעספּעקט פאַר'ן אַלטען סאַרט פאַר ברעכער איז פאַרשוואַנדען. איך האָב מורא, אז היינט, מאָרגען, און מען וועט אונז באַפרייען און אַרויסלאָזען אונז אויף הפקר צו דער וונגעריגער שטאָדט. מיר וועלען אפילו קיין קליינע פאַר ציעס ברויט מיט'ן ביסעל שיטערען זופ אויך ניט קריגען.

צווייטער פאַרברעכער: (מיט שרעק): גאָט זאָל אונז שיצען.
 ערשטער פאַרברעכער: און עסען ברענגט מען נאָך אַלץ ניט... מען האָט אָן אונז פאַרגעסען.
 פיערטער פאַרברעכער: לאָמיר קלאַפּען אין טיר...
 דרימער פאַרברעכער: דאָס טאָרען מיר ניט.
 ערשטער פאַרברעכער: וואָס האָסטו מורא, מען וועט אונז שיסען? ...
 פיערטער פאַרברעכער: אָ, ניין! דערפאַר האָב איך קיין מורא ניט. זיי קענען אָבער אונז אַלס שטראַף באַפרייען און אַרויסלאָזען אונז אין דער שטאָדט אַרײַן, וואו עס הערשט ניט און אַנאַרכיע.

דרימער פאַרברעכער: דאָס וואָלט געווען שרעקליך.
 (עס הערט זיך אַ רודערען מיט שליסלען ביים טיר).
 ערשטער פאַרברעכער (מיט פרייד): ער קומט!
 די שווערע טיר עפענט זיך אויף און דער וועכטער קומט אַרײַן. אין איין האַנד טראָגט ער עטליכע שטיקלאַך שוואַרצע

ברויט און אין דער אנדער האַנד אַ קעסטלעלע זופ, וואָס זעהט אױס װי מוטנע װאַסער.

ערשטער פאַרברעכער: ענגליך!

דער וועכטער (בייז): מעגליך אז דאָס לעצטע מאָל!

אַלע פאַרברעכער (אין איין קױל): װאַס?!?!

דער וועכטער (מיט טראָציגער מינע): יאָ, ברידער, דאָס

לעצטע מאָל... אין שטאָרט איז שוין מעהר קיין ברויט ניטאָ...

די אונרוהען זיינען גרויס... אין די גאַסען קומען פאָר גרויסע

שיסערייען... מען הרנ'עט אױס מענשען פאַר אַ שטיקעל ברויט...

איין פאַרברעכער (באטראַכט דעם וועכטער): װאוּ איז

היינט דיין ביסק?

וועכטער (שמייעלט): מיין ביסק... איך דאַרף זי פאַר

גרעסערע פאַרברעכער, װי פאַר אייך. מעגליך, מען זאָל באַפאַלען

די געפּענגעניש און אַלע פאַרברעכער באַפּרייען...

אַלע פּיער: אונז מערדער אויך?

וועכטער (מיט אַ הױזקטאַן): אויך מיר מערדער!... (צום

דריטען): דו פלענסט דאָך טענה'ן, אז די ביזט אומשולדיג.

דריטער פאַרברעכער (פאַרווירט): הם... אומשולדיג...

מעגליך אז יאָ, און מעגליך אז ניט.

צווייטער פאַרברעכער: איך האָב יאָ גע'הרנ'עט... איך

האָב נאָך צו זיצען פיער יאָהר און קיינער האָט ניט דאָס רעכט

מיך צו באַפּרייען. איך האָב מורא פאַר דער שטאָרט.

וועכטער: אז זיי וועלען קומען און באַפאַלען די געפּענגער

ניש, וועט ניט העלפּען. מענט איהר אפילו זיין ווי שולדיג, איז

אױס מיט אייערע פאַרברעכענס... מען וועט אייך אַרויסלאָזען.

אַלע (מיט שרעק): גאָט!

וועכטער (מיט אַ שמייעל): יאָ, עסט זיך אָן... מעגליך

אז מאָרען וועט איהר שוין זיין אין שטאָרט און הונגערען צוגלייך

מיט'ן פרייען פאַלק... (אב).

די פיער פאַרברעכער בלייבען שטעהן אַ װיילע אין אַן אונט

באוועגליכער פּאָזע, קוקענדיג מיט צושראַקענע בליקען צום טיר.

ערשמער פארברעכער: איך וואָלט שווערען, אז ער האָט
הינטען די טיר ניט פארשלאָסען...
צווייטער פארברעכער (געהט צו צום טיר און פרופט עפע-
נען): יא... אָפען... מיר זיינען פארלאָרען.
דריטער פארברעכער: איך האָב אַ מיטעל, אין פאל מען
וועט אונז באפרייען, זאל מען אונז ווידער אָהער ברענגען...
אַלע דריי (נייגעריג): וואָס איז דיין מיטעל?
דריטער פארברעכער: נאַטירליך, איך מוין ניט ווידער
האַרנ'ענען. דאָס וועט ניט העלפען... דערפאר באשטראַפט מען
איצט ניט... איך וועל דאָרט שרייען: גענוג צו הרג'ענען זיך,
לעבט ווי ברודער!
ערשמער פארברעכער: מיינסטו, אז דאָס קען העלפען?
דריטער פארברעכער: זיכער! ניט הרג'ענען, דאָס איז
היינט דער גרעסטער פארברעכען...
צווייטער פארברעכער: הלואי זאָלסטו טרעפען... דער-
וויל אָבער לאָמיר פארשפארען די טיר פון אינעוועניג און זיך
נעהמען עסען... מען קען נאָך באַלד אריינפאַלען און באפרייען
אונז...
זיי פארשפארען די טיר פון אינוועניג, זעצען זיך אַרום
דאָס קעסעלע מיט'ן שווארען זופ און נעהמען זיך עסען מיט
דערשראָקענע געזיכטער.

די בערוישטע

פערזאנען:

באָריס, אַ מאַן פֿון אַ יאָהר דרייסיג.
ראָזע, אַ מיידעל פֿון עטליכע און צוואַנציג.
דער שענקער.

(קומט פֿאַר אין אַ גרויסער שטאָרט ערנעץ אין דער
וועלט. די צייט ווען עס געפעלט אייך).

באָריס (אַליין אין זיין קליין צימעריל אויפ'ן דריטען שטאָק.
צעהן אַ זייגער אין אָווענד. די פענסטער קוקט אַרויס אין אַ
גרויסען הויף. די דונקעלע פֿאַרהענגלעך ווערען באַוועגט פֿון ווינד,
וואָס בלאָזט אַריין דורך אַן אויסגעהאַקטע שויב. ער שטעהט
אויף פֿון שטוהל, דער איינציגער אין צימעריל, און געהט צו
צום בעט, וועלכע איז נאַכלעסיג פֿאַרבעט. נאַכהער שטעלט ער
זיך אויף פֿון בעט און געהט צו צו די טאָר, וואָס ברענגט אויבען
אין מיטען צימער, וויל ליכטיגער מאַכען, אָבער ליכטיגער ווערט
ניט. פֿאַרקרימט דאָס געזיכט און געהט אום איבער'ן צימערל):
אַך, ווי אומעטיג! (בלויבט ווידער שטיף, טראַכט וועגען עפּיס און
רעדט ווידער ווי צו עמיצען): אונטען איז דאָ אַ וויין־קעלער. פֿאַר
וואָס זאָל איך ניט אַראָפּכאַפען זיך, אויסטרינקען אַ גלאָז רויטען
וויין... (דערשרעקט זיך פֿאַר'ן געדאַנק) שכור'ן? ... מיין גאָט!
ניין... שכור'ן — ניט... (פֿאַווע). וואָלט קאָמש עמיצער גע-

קומען! וואָלט כאָטש געווען וואו אַרײַנצוגעהן... ווער וועט קומען? ... וואוהין קען מען אַרײַנגעהן ערגעץ? ... אומעטיג, אומעטיג... (פּאַזע. געהט אום הין און צוריק איבער'ן צימעריל). איך וועל דאָך אַראָפּגעהן אונטען... וואָס וועל איך פּאַרלירען... גאַרנישט... (באשליסענדיג זיך) איך געה זיך באַרוישען... וועלען מיר זעהן, וואָס קען מיט מיר געשעהן נאָך אַ גלאַז רויטען וויין... (פאַרוואַנדלונג).

(א קעלער. ביים בופעט שמעהען איינע נעבען די אַנדערע מענשען פון פאַרשיעדענע עלטער, אויסזעהן און קלאַס. איינער פון זיי אין אַ צוקנייטשטען הוט, אָנגעשפּאַרט אָן בופעט, פאַר-וואַרפען אַ פּוס אויף אַ פּוס, איז שוין מבושם'דיג. ער שמייכלט צו זיך אַליין און זעהט, קענטיג, פאַר זיך אַ גליקליכע פאַרגאַנגענהייט און נאָך אַ גליקליכערע צוקונפט).

באַרים (טרינקט זיך אין איהם אַרײַן מיט גרויס קנאה און נעהט איהם נאָכטאָן): אַ גלאַז וויין...
דער שענקער (אַ ברויט־פּלייצניגער מאַן, אָהן אַ ראַק, מיט פאַרקאַשרטע אַרבעל): רויטען, צי ווייסען? ...
באַרים: רויטען...

(דער שענקער שטעלט אָן אַ גלאַז אונטער איינער פון די פיעלע פעסעלעך, וואָס זיינען הינטער איהם אויסגעשטעלט אין דער רייע, ניכט זי אָן און דערלאַנגט באַריס'ן).
באַרים (טרינקט אויס, ווי אַ רפואה, און פאַרקרימט זיך): שטאַרקע וויין...

דער שענקער (קאַלטבלוטיג): נאָך איינע?
באַרים: וואָס קאָסט אַ גלאַז?
דער שענקער: טרינקער פרעגען ניט קיין פּרייז...
באַרים: איך בין ניט קיין טרינקער... (דער וויין הויבט אָן ווירקען). איך טרינק, מיין ליבער פּריינד, היינט דאָס ערשטע מאָל...
דער שענקער: הם... פאַר דאָס ערשטע מאָל איז גענוג...
באַצאָהלט און נעהט שלאָפען...

באָריס: שלאָפען? יא, דאָס מאָל וועל איך שלאָפען...
 (ער באַצאָהלט דעם פּרייז און געהט אַרויס... ער געהט שווער
 אויף די טרעפּ, פּאַלט אַריין אין צימעריל... שטעלט זיך אָפּ אין
 מיטען און באַטראַכט. פּאַזע): מיין גאָט, מיין צימער איז דאָך
 אַ פּאַלאַץ, ווי ריין און ווי זויבער... הייסט דאָס, אז פּריהער
 האָט זיך מיר בלוז געדאַכט... (דערהערט אַ באַוועגען זיך ביים
 טיר פּון אַ לעבעדיגען וועזען) איך וואָלט שווערען, אז עמיצער
 געהט...)

ראָזע (קומט אַריין... דערזעהנדיג אַ פּרעמדען יונגען־מאַן
 אין איהר צימעריל, ווערט זי אָנפאַנגס דערשראָקען. באַלד אָבער
 דערקענט זי אין באָריס'ן דעם יונגען־מאַן פּון דריטען שטאַק און
 שמייכעלט): איהר האָט פאַרבלאָנזשעט...)

באָריס: יאָ, איך האָב פאַרבלאָנזשעט... דאָס ערשטע מאָל
 אין אַ ווייניקעלער... געטרונקען אַ גלאָז וויין... איך פיהל מיך
 איצט זעהר גוט... איבערהויפט אייער באַזוך.

ראָזע (פאַרוואַנדערט): מיין באַזוך! איהר מיינט אייער
 באַזוך...)

באָריס: דערווייל זייט איהר צו מיר געקומען, הייסט עס,
 אז איהר האָט מיך באַזוכט...)

ראָזע (שמייכעלט): ניין, איהר זייט צו מיר געקומען...
באָריס: געטרונקען אַ גלאָז וויין האָב איך און אַ טעות
 האָט איהר...)

ראָזע (באַשליסט איהם נאָכגעבען): זאָל זיין אזוי...
באָריס: אָט אזוי רעדט... זייט אַ גוט מיידעל... געזעהען
 האָב איך איך שוין לאַנג, נאָר עס איז אַלץ ניט געווען קיין געד
 לעגענהייט צו באַקענען זיך. קיין מוט ניט געהאַט...)

ראָזע: יאָ, איך קען איך שוין לאַנג... מיר וואוינען שוין
 באַלד אַ יאָהר אין איין הויז...)

באָריס: וואָס־זשע האָט איך גראָד היינט געבראַכט צו מיר,
 אין מיין איינזאַמען צימעריל?

ראָזע (שמייכעלט): אייער גלאָז וויין...)

באָרים (דריקט מיט די פלייצעם): ס'הייסט איך האָב גע-
טרונקען. האָט איהר געקריגען מוט...
רָאָזע: ווירקליך מאָדנע...
באָרים: אָבער ווי געפעלט איך מיין צימער? גאָר ניט
אזוי שלעכט ווי איך האָב געמיינט בעפאָר... זויבער, ליכטיג,
ריין... (געהט צו צו אַ וואַנד, וואו עס הענגט אַ בילד): זאָג
דערבאָר! דאָס בילד האָב איך בעפאָר גאָר ניט באמערקט...
רָאָזע: ווירקליך אַ וואונדער...
באָרים: אז מען איז שטענדיג ניכטער, צו אַלדי טיוועל...
רָאָזע (ווערט הינגעריסען פון זיין טעות): געוויס, מיר בא-
רוישען זיך אזוי זעלטען, אז מיר זעהען אפילו ניט דאָס וואָס מיר
קענען זעהען...
באָרים (ענטציקט): גוט געזאָגט... מיר זיינען שטענדיג
ניכטער...
רָאָזע: איהר וועט באַלד אויך ניכטער ווערען...
באָרים (דערפיהלענדיג זיך אַביסעל אויסגעניכטערט): ווירק-
ליך פיהל איך שוין ניכטערער... (באטראַכט דאָס צימעריל):
איך בעט אייך, ווער האָט מיר אזוי פאַרענדערט מיין צימעריל...
עס איז דאָך אַ גרען דאָ... וואָרעם, ליכטיג... (געהט צו צום
פענסטער): וואו איז ערגעץ די אויסגעהאַקטע שויב? ... (דער-
שרעקט זיך): מיין גאָט! עס איז דאָך ניט מיין צימעריל...
רָאָזע (בארוהיגענדיג איהם): עס שאַדט נישט... עס איז
כלוין מיט אַ שטאַק העכער...
באָרים (אין גאַנצען זיך אויסניכטערענדיג): אָה, מיין גאָט,
איך בין אנשטאט אין מיין צימער אַרײַן צו אייך... איך בעט
אייך ענטשולדיגונג...
רָאָזע (געריהרט): עס מאַכט ניט... אין געגענטייל, איהר
... אַ גוטער נאַסט... זיצט וועלען מיר פלוידערען אַביסעל...
באָרים (פאַרלענען): איך דאַנק אייך... (זעצט זיך אַוועק
געבען רָאָזע'ן ביים בעט... ער דערפיהלט ווידער אַ באַרוישונג...):
מען איך אייך אָננעהמען פאַר דער האַנד? ...

ראָזע: אזוינע פראַנען מאַכט מען ניט...
 באַרים (באקומענדיג מוט): איהר זייט גערעכט... (קושט
 זי אין דער האַנד...)
 ראָזע (נלעטענדיג איהם דעם קאַפּ): איהר האָט קענטיג גע-
 טרונקען מעהר ווי איין גלאָז...
 באַרים: איך שווער אייך אז ניט... יענער וויין האָט זיך
 שוין אין גאַנצען אויסגעוועכט... איך בין איצט באַרוישט פון
 אייער נאָהענטקייט... אייער אָטעם איז שטאַרקער פון וויין...
 ראָזע: דאָס איז שעהן געזאָגט...
 באַרים: ווייל ס'איז אמת...
 ראָזע (צולאַכט זיך): הייסט עס, זייט איהר אנשטאַט אַרייַג-
 צונעהן אין אייער צימעריל אַריין אין מיינעם...
 באַרים (צולאַכט זיך אויך): און איהר, אנשטאַט מיך אַרויס-
 טרייבען האָט איהר מיך גאָר פריינדליך עמפּפאַנגען... און אזוי
 שפעט אין אַווענד!...
 ראָזע: איהר ווייסט פאַרוואָס?
 באַרים: ערקלערט מיר, עס איז מיר אזא וואונדער!...
 ראָזע: איך האָב גראָד אויך געטרונקען אַביסעל וויין...
 באַרים (דערשראָקען): איהר — וויין? וואו? אין אַ
 שענק? ...
 ראָזע (שמייכלט): אַה, ניין, אזוי ווייט ווי איהר בין איך
 נאָך ניט געפאַלען... ביי מיינער אַ שוועסטער איז היינט געווען
 אַ שטיקעל יום־טוב, אַ קינד'ס אַ געבורטסטאָג... האָב איך גע-
 טרונקען אַ גלאָז וויין...
 באַרים (טרויעריג): נו, זייט איהר שוין איצט ניכטער און
 וועט מיך אַרויסטרייבען? ...
 ראָזע: אַה, ניין!... ערשט איצט בין איך שכור... (קושט
 איחס אין די ליפּען...)
 באַרים: איך נאָך מעהר... (קושט זי און דריקט זי פעסט
 איז זיינע אַדעמס...)

אין נח'ס תבה

שם (אַרויסקוקענדיג דורך אַ פענסטערעל פון דער תבה) —
שרעקליך! די וועלט געהט אונטער!
יפת: — עם וועט זיין אַ שעהנערע וועלט.
חם (ברומט מיט כעס): — וואָס געהט מיך אָן די וועלט;
מיין לעבען וועל איך שוין ווי עם איז ענדיגען.
נח: — דאָס איז אַ שטראָף פון גאָט. די וועלט איז צולאָזען
געוואָרען. די ערד איז פול געוואָרען מיט רויב. לענגער האָט שוין
גאָט ניט געקענט שווייגען. ער האָט עם מיר אַליין געזאָגט.
חם (מאַכט חזק): — וועלכער גאָט? עם זיינען דאָך דאָ
אַ סך געטער.
נח: — שווייג, נו נאַר! מעהר ווי איין גאָט איז נישטאָ.
שם: — זיכער. פאַטער!
יפת: — איך צווייפעל נאָך דערין.
חם: — און איך בין זיכער, אַז אַלע געטער טויגען ניט. אַז
איך וויל. האַלט איך זיי; אַז איך וויל. צוברעך איך זיי.
שם: — ער מאַכט מיך קראַנק מיט זיינע נאַרישע רייד.
נח: — הער זיך ניט צו צו איהם. דו לעב און טראַכט,
ווי דיין טאַטע.
יפת: — און ביי מיר איז נאָך ניט זיכער, ווער עם איז
גערעכט. איך וואַרף מיך צווישען דיין גאָט און חם'ס געטער.

- חם : — אך, עם איז מיר לאנגווייליג אין גאנצען. איך וואָלט איצט געוואָלט אַ הוליע טאָן מיט שעהנע מיידלאַך.
- נח : — וואָס פעהלט דיר דין ווייב. געה, זי זיצט צוזאמען מיט דינע שוועגערין אין זייער קאמער, אונטען.
- חם : — איך האָב זי פיינט. זי איז שטענדיג פארוויינט. די וועלט איז איהר אַ שאָד; די מענשען באַרויערט זי, וואָס זיי זיינען אומגעקומען.
- שם : זי האָט אַ גוט האַרץ.
- יפת : — יאָ, מײן ווייב איז אויך דאָס זעלבע.
- נח : — און מײן אַלמע, אייער מאמע, איז שוין שטילער. זי איז ניט פּרעהליך, אָבער זי נעהמט אָן אַלץ פאר גוט. זי גלויבט. זי איז פרום.
- חם : — אַ נאַרישע פרוי.
- שם : — מאַך צו דאָס מויל. רעדסט אויף אַן אייגענער מוטער.
- נח : — כדאי איהר געווען אַזאַ צו געבוירען!
- חם (לאַכט) : — ווער האָט דיר געבעטען? דין שולד!
- שם (ווערט רויט) : — איך קען איהם ניט פארטראַגען.
- יפת : — ער איז דאָך דין ברודער.
- שם : — לײדער...
- חם : — איך פיהל מיך ניט, אַז איך בין דין ברודער. זאָל נאָר דעם טאַטענ'ס נאָט, אָדער, זאָלען מײנע געטער אָפּגעהן פון כעס, וועל איך אוועקגעהן פון אייך און געהן מײן אייגענעם וועג.
- נח : — אַז דו וועסט רעדען אַזעלכע רייד, וועט נאָט קײנ־מאַל ניט אָפּגעהן פון כעס.
- יפת : — איך האָף, אַז די וועלט וועט נאָך צוריק זיין וועלט.
- שם : — דאָס ווענדט זיך איצט אָן אונז. מיר דאַרפען עס פארדיענען.
- חם (קומט אַרויס דורכ'ן פענטערעל) : — טאַטע, מיר דאַכט, אַז דאָס וואַסער ווערט נידריגער, פאַלט אָפּ. די תּבה שאַקעלט זיך ניט אַזוי.
- נח (אויך אַרויסקוקענדיג) : — יאָ, מיר דאַכט אויך.

(שם און יפת ווארפען זיך ביידע צום פענסטערעל און מערקען דאָס זעלבע).

נח: — לאָזט מיך, קינדער. (געהט אויף צו צום פענסטערעל).
יא, דאָס וואָסער פאַלט אָפּ. אפשר זאָל איך אַרויסשיקען די טויב
און מיר וועלען זעהן, צי זי וועט קומען צוריק? (ער געהט אַרויס
אויף אַ וויילע, קומט צוריק מיט אַ ווייסער טויב אין די הענט;
עפענט אויף דאָס פענסטערעל און לאָזט זי אַרויס).

חם (שפּאַסט): — דו האָסט זי דאָך שוין מיט אַ וואָך צוריק
געשיקט: זי איז באַלד צוריקגעקומען.

נח: — וועל איך זי ווידער שיקען.

חם: — וועט זי ווידער קומען.

שם: — אומגלויביגער, דו!

יפת: — גענוג צו קריגען זיך.

נח (קוקט זיך צו, ווי די טויב ראַנגעלט זיך מיט די וואָסערען
און ווערט ענדליך פאַרשוואַונדען פון די אויגען): — מיר דאַכט,
אַז איצט וועט זי ברענגען אַ גרום פון דער וועלט.

שם: — הלאוי!

יפת: — עס געהט ווערען אַ נייע וועלט... די אַלטע איז

אַפגעווישט.

חם: — מיר געהט די נייע און די אַלטע ניט אָן. איך וויל

נאָר אַפּלעבען מיין לעבען און נאָכדעם ניט ווערען.

שם: — צוליעב אַזעלכע, ווי דו, איז די וועלט חרוב גע-

וואָרען.

יפת: — עס וועט זיין אַ שעהנערע וועלט.

נח (הערט אַ פּאַכען פון פליגעל): — זי קומט, זי קומט!

חם (לאַכט): — זעהסטו, דיין גאָט! וויל ניט ווייכער ווערען.

שם: — אפשר ברענגט זי עפעס אַ גרום?

יפת: — מיר וועלען באַלד וויסען.

נח (קוקענדיג אַלץ אין פענסטערעל): — זי איז שוין באַלד

דאָ... (ציהט אויס די האַנט גרייט אַריינצונעהמען זי. שרייט

ענדליך אויס) זי טראָגט עפעס אין מויל!

שם און יפת : — איז עס מעגליך ?
 נח (אַריינגעהמענדיג די טויב אינוועניג דורכ'ן פענסטערעל) :
 א גרינעם בלאַט !
 שם : — געבענשט איז גאָט !
 יפת : — אַ נייע וועלט !
 נח : — די וועלט איז נאָך ניט אונטערנעגאַנגען.
 (זיי אַלע, אויסער חם, באַטראַכטען דאָס בלעטעלע מיט
 באַוואַונדערונג).
 שם : — ווי גרין !
 יפת : — ווי שעהן !
 חם : — פון וואָס זיי מאַכען אַ וועזען — פון אַ גרין בלע-
 טעלע !
 נח : — דאָס איז אַ גרום פון דער וועלט.
 שם : — אַ שריפט פון גאָט !
 יפת : — קומט אָנזאָגען די ווייבער אונזערע !
 (זיי לאָזען זיך אַלע, אויסער חם, צו די ווייבער, אָנזאָגען
 די בשורה).
 חם (בלייבט אַליין און מורמעלט : — וואָס געהען זיי מיך
 אַלע אָן ? איך וועל שוין ענדיגען מיין לעבען און נאָכדעם ניט
 ווערען. (קוקט אַרויס צום וואַסער) אַך, ווי לאַנגווייליג ! ... איך
 וועל אַרונטערגעהן צו די חיות.

צוויי ברידער

יששכר (א הויכער שלאנקער מאן אין די מיטעלע יאָהרען, אָבער מיט אַ יוגענדליכען געזיכט. אין די גרויסע שוואַרצע אויגען גלאַנצט באַגייסטערונג. פון צייט צו צייט ווערט דער גלאַנץ פון באַגייסטערונג פאַרלאָשען און דאָס געזיכט באַקומט אַן איראַנישען אויסדרוק. געקליידעט ניט באַזונדערס זאָרגפּעלטיג, אָבער זויבער און מיט געוויסען רייז).

זבֿלון (עלטער מיט אַ פּאָר יאָהר, אָבער זעהט אויס צוליב דעם נידריגען וואַקס און פּולקייט פון קערפּער — פּיעל עלטער. די אויגען גראָהע, שטרענגע, אָבער מאַנכמאַל באַקומען זיי אַ גוטמור טינען אויסדרוק. געקליידעט ווי ביי זיך אין דער היים, רייכע קליידער, אָבער אָפּגעלאָזט.

אין זבֿלון'ס רייכע וואוינונג.

זבֿלון זיצט ביי זיך אין קאַבינעט און קוקט איבער די „פּאַסט“. וואָס דער דיענער האָט איהם נאָר וואָס אַריינגעטראַגען. פון מאַנכע בריעה שלעפט ער אַרויס ווי מיט כּשוף טשעקס, ביללס און סתּם ווערטהיפּאָפּיערען. מאַנכע בריעה צערייסט ער, איידער ער האָט זיי איבערנעלעזען, קענטיג ניט וויכטיגע.

דער דיענער קומט אַריין און מעלדעט, אַז ברודער יששכר וויל איהם זעהן.

זבֿלון (פאַר זיך): שוין וויעדער געקומען (שמייכעלט) שוין

מיר מוחל געווען... א גוטערציגער. (אויפ'ן קול): זאָל ער אַרײַן... געוויס... געוויס...

בלײַבט אין אַ געוויסען אויפגעװעלטען צושטאַנד. באַמײַסט זיך די דאָזיגע אויפגעװעלטען צו פאַרשטעלען. פאַסט זיך מוט און ער מאַכט זיך גלײַכנילטיג צום ברודער'ס באַזוך.

יששכר (אַרײַנקומענדיג): גוט־מאַרגען, זבלון.
זבלון (כלומר'שט שטרענג): גוט־מאַרגען; זיך ענדליך אי־בערגעבעטען...

יששכר: איבערגעבעטען! איך בין ניט געווען ברוגז... פשוט איך האָב ניט געהאַט קיין נוימיגקייט ביז אַהער דיך צו זעהן...

זבלון: און איצט?

יששכר: איצט יאָ.

זבלון: זיך פאַרבענקט?

יששכר: אפשר פאַרבענקט...

פאווע.

זבלון: נו, וואָס? ביזט נאָך אַלץ אַ בטלן...

יששכר: אַ בטלן? ... מעגליך... אויב ניט קענען מאַכען קיין

געלד הייבט זיין אַ בטלן, בין איך עס אין פולען זינען. (שמייט

כעלט). און דו, זבלון?

זבלון: איך בין, ווי די אַמעריקאַנער זאָגען — אַלל־ראַיט!

יששכר: האָסט זיך דאָך געעלטערט פאַר דער צייט, וואָס

איך האָב דיך ניט געזעהן...

זבלון: נאַטירליך... צו פיעל אונטערגעהמונגען, אויפגענונגען,

קאַנקורענץ, מורא פאַר אַ שטאַרקערען פון דיר... שטורעמס אויפ'ן

ים... פאַריגע וואָך איז מיינע אַ יאַכטע אונטערגעגאַנגען... זי איז

אפילו פאַרסטראַכירט, אָבער ביזט מען דערווייזט די אורזאַכע.

יששכר: מענשען אויך אונטערגעגאַנגען?...

זבלון: יאָ... איינער... איך האָב שוין זיין פאַמיליע פאַר

זאָרנט. איך צאָהל איהר פינף דאָלאַר אַ וואָך...

יששכר (איראַניש): האָסט יושר...

זבלון : געוויס האָב איך יושר... מיין גאַנצער האַנדעל איז מיט יושר...
יששכר : ווי ווייט עס לאָזט זיך...
זבלון : נאַטירליך, מיט אַ מאָס... צו פיעל יושר טויג ניט אין מסחר. אָבער יושר איז דאָ...
יששכר : איך פאַרשטעה... פאזע.
זבלון : נו, וואָס מאַכסטו. וואו געפינסטו זיך איצט ?
יששכר : וואו עס מאַכט זיך.
זבלון : שוין צייט צו ווערען מיושב... וויפיעל איז דער שיעור... הא, יששכר.
יששכר : יאָ... ברודער. אפשר ביזטו גערעכט... נאָר איך האָב אַנדערע ציעלען...
זבלון : ציעלען ? נאַרישקייט. דער איינציגער ציעל איז צו מאַכען געלט...
יששכר : געלט ? געוויס... איך דאַרף איצט אויך האָבען געלט... אָבער בלויז אַלס אַ מיטעל פאַר אַ ציעל.
זבלון : וואָס שוין וויעדער ? ... אַ בוך דרוקען ? ...
יששכר : מעהר ווי איינעם... איך געה גרינדען אַ פאַרלאַג...
ביכער נאָך ביכער... אַלע וואָך אַרויסלאָזען אַ בוך... דאָס פּאָלק איז דורשטיג נאָך וויסען און האָט ניט פון וואַנען צו שעפען.
זבלון : וועסט בילדן ווערען... וואָלסט בעסער געמאַכט אַ רעסטאָראַנט... וואָלט איך דיר אויסגעבאָרגט אַ פּאָר הונדערט דאָלאַר... לאָמיר זאָגען טויזענד... ביזט דאָך פּאָרט אַ ברודער...
יששכר : ניין, ברודער זבלון, רעסטאָראַנען זיינען שוין דאָ גענוג... דאָס פּאָלק איז שוין קראַנק פון זיי... איך האָב יענע וואָך געלעזען אַ סטאַטיסטיק וויפיעל פלייש אייער שטאָרט פאַרצעהרט אין אַ יאָהר !... שוידערליך !
זבלון (מיט אַ שמייכעל) : נו, מאַך אַ מילכיגען רעסטאָראַן.
יששכר (באַליידיגט) : איך בעט דיר, זבלון, טרעט ניט אויף פיינע געפיהלען... וואָס צו טאָן ווייס איך בעסער... מיין אידעע

איז איצט ארויסצוגעבען ביכער פאר'ן פאלק. דערצו פאדערט זיך אָבער אַ סך געלט... איך האָב ניט, דו האָסט. דו מוזט מיר געבען אַ גרעסערע סומע.

זבלון: הם... ניכער... צו וואָס די ביכער? דאָס פּאָלק האָט ניט קיין צייט צו לעזען... דאָס פּאָלק מוז ביי טאָג אַרבייטען און ביי נאַכט שלאָפען...

יששכר: איך קען דיך... אָט דאָס וואָלסטו געוואָלט... אויפֿ-קלערען דאָס פּאָלק איז פאַר דיר אַ געפּאָהר... אָבער זבלון, עס וועט ניט געהן. דאָס פּאָלק עפענט ביסלעכווייז די אויגען. דאָס איבער-רינגע וועל איך טון...

זבלון: בעט ביי מיר אַ גראָשען פאַר'ן פּאָלק... פאַר וואָס זאָרגט דאָס פּאָלק ניט פאַר דיר? שוטה? זינט איד געדענקט דיר, אַרבייטסטו פאַר'ן פּאָלק און וויפּיעל מאָל האָט דיך דאָס פּאָלק אויסגעלאַכט?...

יששכר: ווייל דאָס פּאָלק איז נאָך ניט ערצויגען. זבלון: ווילסטו דאָס ערציהען... צו שווער פאַר דיר... זעה ווי דו זעסט אויס...

יששכר: געוויס פּיהל איך מוּך פּיזיש אַ ביסעל פאַרמאָ-טערט... ענמישוונגען... פאַרשיעדענע גייסטיגע איבערלעבונגען. אָבער, גלויב מיר זבלון, אז איך בין שטאַרקער פּון דיר. (די אויגען צינדען זיך ביי איהם אָן). מיינ גייסט וועט דיך איבער-לעבען.

זבלון: אז איך וועל קיין געלט ניט געבען, קען אויך דיין גייסט קיין האַפט ניט האָבען.

יששכר: דאָס איינציגע, וואָס איז אַ שטערעניש: דאָס געלט. אָבער געלט וועסטו געבען. איך ווייס עס... דו אַליין ווילסט געבען, נאָר פּשוט דו שעהמסט זיך.

זבלון: איך שעהם זיך? דו נאַרישער ברודער... פּון וואַנען געהמסטו עס?

יששכר: וואָס וועסטו מיר איינרעדען? דו מיינסט, אז איך ווייס ניט, אז דיר איז שטענדיג אומעטיג... שטענדיג... און

שטענדיג ציהט דיר עס צום ברודער יששכר, צום בטלן... כלומר'שט
 דו לאכסט פון איהם, אָבער אין האַרצען ביזטו איהם דאָך מקנא...
 זבלון: נו, ברודער, דאָס רעדסטו זיך שוין איין... (פאזע).
 נאַטירליך... איך אַלײן וואָלט אויך אַמאָל עפּױס וועלען טון... נאָר
 די געשעפטען... אַמאָל בױ איך אַ שפּױטאַל פאַר קראַנקע...
 יששכר: זעהסטו... אַ שפּױטאַל איז אוראױ וויכטיג... אָבער
 עס איז אויך וויכטיג אינסטיטוציעס פאַר'ן געזונדען פּאָלק... נו-
 ברודער זבלון, אַהער אַ סומע געלט... מײן פערלאַנג וועט ברענגען
 גרויסע נוצען...

זבלון (שמייכלענדיג): וועסט זיי אַראָפּפּיהרען פּונ'ם וועג...
 זיי וועלען ווערען צולאָזען, און איך וועל נאָכדעם ניט קריגען אפּילו
 קיין אַרבייטער פאַר מײנע געשעפטען...
 יששכר: וועסטו אויפגעבען די געשעפטען. גלויב מיר,
 וועסט לעבען גליקליכער און שעהנער...
 זבלון: ניין, ברודער... דאָס איז אונמעגליך. איך בין שוין
 אזוי פאַרפּאָנטערט אין זייערע נעצען, אַז איך וועל זיך בײַן טױט
 ניט אַרויספּלאַנטערען.
 יששכר: יאָ, בײַן טױט... און וואָס איז מכה נאָכ'ן טױט...
 טראַכסט אַמאָל?

זבלון: אַז עס בלייבט אַמאָל אַ פּרײע מינוט...

יששכר: ניט געזאָרגט, ברודער... דערווייל ביזטו נאָך אין
 שטאַנד צו פאַרזאָרגען זיך אויף נאָכ'ן טױט. דו האָסט אַ סך געלט
 און דאָס איז אויך אַ סגולה פאַר דער אונשטערבליכקייט.
 זבלון (דערוואַרעמט): ווייסטו וואָס, יששכר, איך וועל דיר
 געבען אַ גרויסע סומע געלט פאַר דינע ביכער... אָבער שטעל אַוועק
 אויף איינעם פון זיי מײן נאָמען דאָרטען אויף אַ שער... זאָל
 בלייבען אַ זכר...
 יששכר: אַדעם, מיך רופסטו בטלן און דו ווילסט דאָס
 זעלבע וואָס איך...
 זבלון: מיר זיינען אַלע בטלנים...

יששכר : אָט ענדליך ווערסטו קלוג...

זבלון : מיינסט אזוי ?

יששכר : געהט דען דיר אָן מין מיינונג ?

זבלון : אמאָל — יאָ...

(נעהמט זיך שרייבען אַ טשעק).

יששכר (שמייכלענדיג) : שרייב וואָס גרעסער די סומע...

זבלון : וועסט דארפֿען נאָך, וועסטו אַ צווייטעל מאָל קומען...

אזוי ווייזטו זיך גאָר ניט... אמאָל בענק איך נאָך דיר... פאָרט אַ

ברודער...

יששכר : יאָ... יאָ... אַ ווייטער ברודער... אָבער דאָך אַ

ברודער...

(נעהמט צו דעם טשעק און געהט ארויס פארנייגענדיג זיך).

זבלון (בלויבענדיג אַליין) : אַ וואויל מענשעל מין ברודער

יששכר, כאָטש אַ שטיקעל שוטה...

(ציהט אויף זיך אָן אַ שטרענגע מינע און נעהמט זיך צו די

בריעף..)

יששכר (אראָפֿגעהענדיג פון די טרעפּ) : אַן עמת'ער צער

אויף איהם... דער קאָפּ איז איהם גראָה, און אין גאַנצען זעהט ער

אויס ווי אַ פארפלאַנטערטער חשבון... אין אמת'ען אָבער האָט ער

נאָך אַ פונק אין זיך, כאָטש אזוי רייך... אַ רחמנות אויף ברודער

זבלון...

אינהאלט:

ערשטע אכטיילונג

זייט	
7	דער איינגעפונדעוועטער
20	די באשערטע
27	ווי אזוי איד בין געווארען אז אקטריסע
45	דער אוצר
52	דער שלאפראק
56	דער בריף־זאמלער
62	דער נוי מיט דער ביקס
68	דער פארפלאַנטערטער אדרעס
75	די שאנד פון גוטסקייט
81	דער צענזאר
87	דער גרויסער פאסאזשיר
93	שלמה „קהלת“
98	אלעלוא
103	די חלוקה
107	די פערביטענע פענסטער
112	דער כשר'ער
118	די דריי קמעות
122	די קאנקורענץ

צווייטע אכטיילונג

129	דער קריטיקער
134	די טאמע נעחט אין דער לייברערי

זייט

139	נאך דער אפּעראַ — — — — —
146	„דער פּראָפּעסיאָנאַל“ — — — — —
154	די שפּיעל אין רייבקיט — — — — —
158	פאַרשאכערט זיין נאַמען — — — — —
164	דער נאַציאָנאַליסט און די אמעריקאַנערין — — — — —
167	די געניטע כּלָה — — — — —
175	די נאַנע — — — — —
180	העלענע'ס ליעבעס־בריעף — — — — —
186	דער אמאַליגער סאַציאַליסט — — — — —
191	א צנועה אין קאַבאַרעט — — — — —
195	דער באַס און סטריקעריןס — — — — —
201	איבער'ן קינד — — — — —
204	אן איבריגער מענש — — — — —
207	דער אומעטיגער — — — — —
211	דעם מיליאָנערס לעהרער — — — — —
215	געוויסען — — — — —
222	די מתנה — — — — —
228	דער רייכער גענאַסע — — — — —

ס צ ע נ ע ן

235	געוועזענע — — — — —
239	די באַרוישטע — — — — —
244	אין נח'ס תּבח — — — — —
248	צוויי ברודער — — — — —